

บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย

พระบุลยเดช เตชปุณฺโณ

ดุษฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2567

บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย

พระบุลยเดช เตชปุณฺโณ

ดุษฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
พุทธศักราช 2567

THE INTEGRATING VALUE OF PHRA BUDDHA CHINNARAT THAT INFLUENCES THE LIVES OF THAI PEOPLE

PHRABOONLAYADEJ TECHAPUNYO (CHANHOM)

A DISSERTATION SUBMITTED IN PARTIAL FULFILLMENT OF THE REQUIREMENTS

FOR THE DEGREE DOCTOR OF PHILOSOPHY

PROGRAM IN BUDDHISM AND PHILOSOPHY

GRADUATE SCHOOL

MAHAMAKUT BUDDHIST UNIVERSITY

2024

หัวข้อดุษฎีนิพนธ์	:	**บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย**
ชื่อนักศึกษา	:	**พระบุลยเดช เตชปุญฺโญ (จันทร์หอม)**
ชื่อปริญญา	:	**ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**
สาขาวิชา	:	**พุทธศาสนาและปรัชญา**
ปีพุทธศักราช	:	**2567**
อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก	:	**รองศาสตราจารย์.ดร.บุญร่วม คำเมืองแสน**
อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม	:	**ดร.กฤตสุชิน พลเสน**

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย อนุมัติให้นับดุษฎีนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา

คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย .....
(พระสุทธิสารเมธี, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.)

คณะกรรมการสอบดุษฎีนิพนธ์ :
ประธานกรรมการ .....
(รองศาสตราจารย์ ดร.ประเวศ อินทองปาน)

กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก) .....
(รองศาสตราจารย์ ดร.บุญร่วม คำเมืองแสน)

กรรมการ (อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม) .....
(ดร.กฤตสุชิน พลเสน)

กรรมการ .....
(พระสุทธิสารเมธี, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.)

กรรมการ .....
(พระมหามฆวินทร์ ปุริสุตฺตโม, ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.)

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

Dissertation Topic	:	The Integrating Value of Phra Buddha Chinnarat that Influences Lives of Thai People
Student's Name	:	Phra Boonyadach Tachabunyo (Chunhom)
Degree Sought	:	Doctor of Philosophy
Program	:	Buddhism and Philosophy
Anno Domini	:	2024
Advisor	:	Assoc.Prof.Dr.Boonruam Khammuangsaen
Co-Advisor	:	Dr.Kitsuchin Ponsen

Accepted by the Graduate School, Mahamakut Buddhist University in Partial Fulfillment of the Requirements for the Doctor Degree of Philosophy (Buddhism and Philosophy)

Dean of Graduate School .....
(Phrasutthisanmethi, Asst.Prof.Dr.)

Dissertation Committee :

Chairman .....
(Assoc.Prof.Dr.Praves Intongpan)

Member (Advisor) .....
(Assoc.Prof.Dr.Boonruam Khammuangsaen)

Member (Co-Advisor) .....
(Dr.Kitsuchin Ponsen)

Member .....
(Phrasutthisanmethi, Asst.Prof.Dr.)

Member .....
(Phramaha Maghavin Purisuttamo, Asst.Prof.Dr.)

Copyright of the Graduate School, Mahamakut Buddhist University

บทคัดย่อ

หัวข้อดุษฎีนิพนธ์ : **บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย**

ชื่อนักศึกษา : **พระบุลยเดช เตชปุญโญ (จันทร์หอม)**

ชื่อปริญญา : **ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต**

สาขาวิชา : **พุทธศาสนาและปรัชญา**

ปีพุทธศักราช : **2567**

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก : **รองศาสตราจารย์ ดร.บุญร่วม คำเมืองแสน**

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม : **ดร.กฤตสุชิน พลเสน**

ดุษฎีนิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาคุณค่าของพระพุทธชินราช 2) เพื่อศึกษาการดำเนินชีวิตของคนไทย 3) เพื่อบูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย 4) เพื่อนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับบูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย งานวิจัยนี้เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลจากพระไตรปิฎก ตำราและเอกสารที่เกี่ยวข้องเป็นหลักและการสัมภาษณ์เชิงลึกการ (In -depth Interview) 3 กลุ่ม คือ กลุ่มที่ 1 พระสังฆาธิการ 5 รูป กลุ่มที่ 2 นักวิชาการ 5 รูป/คน กลุ่มที่ 3 ข้าราชการ 5 คน อาศัยอยู่ในจังหวัดพิษณุโลก รวมจำนวน 15 รูป/คน นำข้อมูลที่ได้มาอธิบายในเชิงพรรณนาวิเคราะห์

ผลการวิจัยพบว่า :

1) คุณค่าของพระพุทธชินราช พบว่า เป็นสื่อสารทางแนวความคิดให้มนุษย์มีความคิดหาเหตุ-ผลทางสติปัญญาเมื่อไปกราบนมัสการพระพุทธชินราชจะเห็นคุณค่าและความสำคัญใน 3 ด้าน คือ ได้แก่ 1. ด้านประวัติศาตร์ 2. ด้านพุทธศิลป์ 3. ด้านสุนทรียศาสตร์ และมีผลทางทางจิตใจหรือความเลื่อมใสศรัทธาของไทย ก็ระลึกถึงองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็เกิดความคิดที่ได้สร้างพระพุทธชินราชมีการระคมช่างมาจาก เชียงแสนสุโขทัย เมื่อทำตามแนวคิดนี้ผลที่ปรากฏออกมาเป็นพระพุทธชินราชที่สวยงามก็เกิดมาจากความคิดของสกุลช่างเมื่อคนไทยไปนมัสการกับรูปองค์พระพุทธปฏิมาแล้วเกิดความซาบซึ้ง เช่นความเย็นใจ ความสงบ ที่สัมผัสได้ทางจิตใจ ในพระองค์พุทธชินราชทำให้นับถือพระพุทธศาสนาโดยมีหลักคำสอนเรื่องเหตุและผลจะดีหรือชั่วขึ้นอยู่ที่การกระทำ

2) การดำเนินชีวิตของคนไทย พบว่า การดำเนินชีวิตของคนไทยมีใน 3 กลุ่ม คือ กลุ่มพระสังฆาธิการ กลุ่มนักวิชาการ และกลุ่มข้าราชการ พบว่ามีผลในด้านของคุณค่าและความสำคัญใน 3 ด้านคือ 1.ด้านเศรษฐกิจ 2.ด้านความปลอดภัย 3.ด้านโชคลาภ และมีผลทางทางจิตใจหรือความ

เลื่อมใสศรัทธาของไทยสร้างปัญญาให้แก่สังคมมนุษย์เพื่อการพัฒนาช่วยให้มนุษย์ควรรู้อะไร ควรทำอะไร พอหวังอะไรได้บ้าง ที่มีคุณค่าทางสังคมและจิตใจ

3) บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย พบว่าพระพุทธชินราชในฐานะความเป็นสื่อที่สร้างคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ ด้านพุทธศิลป์ ด้านและสุนทรียศาสตร์ ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชน ทางด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม ด้านเศรษฐกิจ เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวจิตใจให้การดำเนินชีวิตของทุกคนเป็นไปตามกฎหมาย มีศีลธรรม มีจริยธรรม ปฏิบัติตามหลักคำสอนในทางพระพุทธศาสนา ประกอบแต่กรรมดีทั้งทางกาย ทางวาจา และทางใจ

4) รูปแบบองค์ความรู้เกี่ยวกับบูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทยได้แก่ “ADM Model”

A ย่อมาจาก Abstain from doing bad things คือ เว้นจากความชั่วทั้งมวล หมายถึงการไม่ประพฤติตนผิดศีลธรรม ประกอบกอบแต่กรรมดีที่เป็นไปในทางกุศล ไม่ทำตนเองและผู้อื่นให้เดือดร้อน

D ย่อมาจาก Do good deeds คือ การปฏิบัติตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาตามฐานะและบทบาทของตนเองให้สมบูรณ์ เป็นสิ่งที่ทำลงไปแล้วเป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น

M ย่อมาจาก Make your mind bright คือ เกิดความสว่าง สะอาด สงบ ทางจิตใจเมื่อได้สัมผัสกับองค์พระพุทธชินราช

ADM Model เป็นหลักการที่เกิดจากบูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชให้สอดคล้องกับการดำเนินชีวิตของคนไทย

ABSTRACT

Dissertation Topic	:	**The integrating value of Phra Buddha Chinnarat that influences lives of Thai people**
Student's Name	:	**Phra Boonlayadej Techapunyo (Chanhom)**
Degree Sought	:	**Doctoral of Philosophy**
Program	:	**Buddhism and Philosophy**
Anno Domini	:	**2024**
Advisor	:	**Associate Prof.Dr.Boonruam Khammuangsaen**
Co-Advisor	:	**Dr.Kitsuchin Ponsen**

The objectives of this Dissertation were as follows:1) to study the value of Buddha Chinnarat 2) to study the lifestyle of Thai people 3) to integrate the value of Buddha Chinnarat that influences the lifestyle of Thai people 4) to present Knowledge about integrating the values of Buddha Chinnarat that influences the lives of Thai people. This research is qualitative research. By studying and analyzing information from the Tripitaka. Mainly related textbooks and documents and in-depth interviews with 3 groups, namely Group 1, 5 monks/people, Group 2, 5 local scholars, Group 3 , 5 experts residing in the province. Phitsanulok, a total of 1 5 person, the data obtained were explained descriptively and analyzed.

The findings of this research are as follows: -

1) The value of Phra Buddha Chinnarat was found to be a conceptual communication for humans to think and find reasons and intellectual results. When they go to pay respect to Phra Buddha Chinnarat, they will see its value and importance in 3 aspects, namely 1. Historical aspect 2. Buddhist arts aspect 3.Aesthetics aspect and has an effect on the mind or faith of Thai people I remember the Lord Buddha. The idea was born to create Phra Buddha Chinnarat with a great deal of commotion. Chiang Saen Sukhothai Following this idea, the beautiful Buddha Chinnarat came out as a result of Sakun Chang's ideas. When Thai people go to pay homage to the image of Lord Buddha, they feel grateful. Such as coolness, calmness that can be felt mentally. In His Majesty King

Buddha Chinnarat, Buddhism was respected with the doctrine of cause and effect, being good or bad depending on one's actions.

2) The way of life of Thai people. It was found that the way of life of Thai people is in 3 types. is the type of monk Type of folk philosopher And the type of expert was found to have an effect in terms of value and importance in 3 areas: 1. Economic aspect 2. Safety aspect 3. Fortune aspect and has an effect on the mind or faith of Thais, creating wisdom for human society for development, helping humans know what they should do, what they can hope for, that has moral value. Social and mental

3) Integrate the values of Phra Buddha Chinnarat that influences the way of life of Thai people. It was found that The Buddha Chinnarat of Thai people is a medium that creates historical value. Buddhist arts, spirit, society, culture, economics and aesthetics Bring benefits to the people Koi will research various theories. in the Tripitaka and the principles of history in the Royal Chronicles Luang Prasert Aksornnit edition Concerning the Buddha Chinnarat as a medium for propagating Buddhist Dhamma, Koi issued a questionnaire to the Sangha Administrative Group. Group of experts Group of local philosophers the place to pay homage to Buddha is Phra Buddha Chinnarat Which is enshrined at Wat Phra Si Rattana Mahathat Worawihan. Phitsanulok Province It is one of the most important Buddha statues in Thailand. Lord Buddha Chiparat as a Buddha statue It influences the way of life of Thai people. To be integrated into a body of knowledge

4) The knowledge model regarding the integration of the values of Buddha Chinnarat that influences the lives of Thai people is the **“ADM Model”.**

A = stands for Abstain from doing bad things, meaning abstain from all bad things. It means not to behave immorally. Accompany only good karma that leads to merit. Do not cause yourself and others suffering.

D =stands for Do good deeds, meaning following Buddhist teachings according to one's own status and role. It is something that has been done that is beneficial to yourself and others.

M = stands for Make your mind bright, meaning there will be brightness, cleanliness, and peace of mind when you come in contact with the Chinnarat Buddha.

ADM Model is a principle that comes from integrating the values of Buddha Chinnarat in accordance with the lifestyles of Thai people.

กิตติกรรมประกาศ

ดุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้ สำเร็จได้เนื่องจากบุคคลหลายฝ่ายที่ได้ช่วยเหลือในครั้งนี้ ขอขอบคุณมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย สถาบันที่ประสิทธิ์ประสาทความรู้ด้านการศึกษาระดับปริญญาเอกสาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา

ขอขอบคุณพระสุทธิสารเมธี,ผศ.ดร. คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย และคณาจารย์ทุกท่านที่อบรมสั่งสอนให้ความรู้ระดับปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา

ขอขอบคุณคณะกรรมการควบคุมดุษฎีนิพนธ์ และกรรมการสอบทุกท่านซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสอบคุณภาพการวิจัยที่ได้ให้คำแนะนำ และชี้แจงการจัดทำดุษฎีนิพนธ์ให้ชัดเจนและถูกต้องในครั้งนี้ตลอดจนตรวจสอบข้อบกพร่องต่าง ๆ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงแก้ไขดุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยดี

ขอบคุณเจ้าหน้าที่บัณฑิตวิทยาลัยทุกท่านที่ได้ให้ความสะดวกด้วยดีเสมอมา ตลอดถึงเพื่อนนักศึกษาระดับปริญญาเอกรุ่นที่ 4 ทุกท่านที่คอยเป็นกำลังใจให้เสมอมา ขอขอบคุณอาจารย์ที่ปรึกษาหลัก รองศาสตราจารย์ ดร. บุญร่วม คำเมืองแสน และอาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ดร. กฤตสุชิน พลเสน

ขอขอบคุณทั้งสองท่านมีความเมตตาอนุเคราะห์คอยแนะนำ อบรมสั่งสอนและให้กำลังใจในการศึกษาเป็นอย่างดีตลอดมา

ขอขอบคุณ มารดาบิดาผู้บังเกิดเกล้าที่คอยแนะนำพร่ำสอนและคอยให้กำลังใจให้ผู้วิจัยมีวันนี้คุณความดีที่เกิดขึ้นจากดุษฎีนิพนธ์ ผู้วิจัยขอน้อมบูชาคุณพระรัตนตรัย คุณมารดาบิดา และคุณครูบาอาจารยผู้เป็นเสมือนประทีปแห่งชีวิต

ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยคือ พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์จงดลบันดาลให้ท่านที่คอยสนับสนุนด้านการศึกษาและทุกท่านที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาในครั้งนี้จงประสบแต่ความสุขความเจริญ

พระบุลยเดช เตชปุญฺโญ (จันทร์หอม)

สารบัญคำย่อ

อักษรย่อในดุษฎีนิพนธ์ฉบับนี้ ใช้อ้างอิงมาจากพระไตรปิฎก ฉบับภาษาไทย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ. 2539

คำย่อ	**คำเต็ม**		
ที.ม.	พระสุตตันตปิฎก	ทีฆนิกาย	มัชฌิมปัณณาสก์
อง.ติก.	พระสุตตันตปิฎก	อังคุตตรนิกาย	ติกนิบาต
วิ. มหา.	พระวินัยปิฎก	มหาวรรค	

สำหรับการอ้างตัวเลขที่อยู่หลังชื่อย่อคัมภีร์ ได้กล่าวถึงแหล่งที่มา/เล่ม/ข้อ/หน้า ตามลำดับ เช่น วิ.มหา (ไทย) 4/32/40 หมายถึง พระวินัยปิฎก มหาวรรค พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 4 ข้อที่ 32 หน้าที่ 40, องฺ.ติก.(ไทย) 20/137/385. หมายถึง พระสุตตันตปิฎก อังคุตตรนิกาย ติกนิบาต พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่มที่ 20 ข้อที่ 137 หน้าที่ 385

สารบัญ

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย..... จ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ..... ช
กิตติกรรมประกาศ..... ฌ
สารบัญคำย่อ..... ญ
สารบัญ..... ฎ
สารบัญแผนภูมิ..... ฑ
บทที่ 1 บทนำ..... 1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา..... 1
1.2 ปัญหาวิจัย..... 5
1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย..... 5
1.4 ขอบเขตของการวิจัย..... 6
1.5 วิธีดำเนินการวิจัย..... 7
1.6 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวของ..... 8
1.7 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย..... 25
1.8 นิยามศัพท์เฉพาะ..... 25
1.9 สรุปกรอบแนวคิดในการวิจัย..... 26
บทที่ 2 ศึกษาคุณค่าของพระพุทธชินราช..... 27
2.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างพระพุทธปฏิมา.....27
2.2 ความหมายของพระพุทธปฏิมา..... 28
2.3 ความสำคัญของพระพุทธปฏิมา..... 40
2.4 ประเภทของพระพุทธปฏิมา..... 44
2.5 ประวัติพระพุทธชินราช..... 48
2.6 คุณค่าของพระพุทธชินราช..... 54
2.7 ประเภทของพระพุทธปฏิมา..... 57
2.8 ประวัติพระพุทธชินราช..... 59
2.9 คุณค่าของพระพุทธชินราช..... 64
2.10 สรุป..... 66

สารบัญ

หน้า

บทที่ 3 ศึกษาการดำเนินชีวิตของคนไทย..... 67

3.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต..... 67

3.2 ความหมายเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต..... 72

3.3 ความสำคัญเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต..... 74

3.4 ประเภทของการดำเนินชีวิต..... 78

3.5 ลักษณะของการดำเนินชีวิต..... 79

3.6 รูปแบบของการดำเนินชีวิต..... 81

3.7 ลักษณะการดำเนินชีวิตของคนไทยตั้งแต่อดีต-ปัจจุบัน..... 85

3.8 สรุป..... 88

บทที่ 4 บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต ของคนไทย..... 92

4.1 บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านประวัติศาตร์ในการดำเนิน ชีวิตของคนไทย ด้านเศรษฐกิจ.....92

4.2 บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านประวัติศาตร์ในการดำเนิน ชีวิตของคนไทย ด้านความปลอดภัย.....97

4.3 บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านประวัติศาตร์ในการดำเนิน ชีวิตของคนไทย ด้านโชคลาภ.....101

4.4 บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านพุทธศิลป์ในการดำเนิน ชีวิตของคนไทยด้านเศรษฐกิจ.....104

4.5 บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านพุทธศิลป์ในการ ดำเนินชีวิตของคนไทยด้านความปลอดภัย.....106

4.6 บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านพุทธศิลป์ในการดำเนินชีวิตของคนไทย ด้านโชคลาภ.....108

4.7 บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านสุนทรียศาสตร์ ในการดำเนินชีวิต ของคนไทย ด้านเศรษฐกิจ.....112

สารบัญ

หน้า

4.8 บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านสุนทรียศาสตร์ ในการดำเนินชีวิต ของคนไทย ด้านความปลอดภัย....116
4.9 บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านสุนทรียศาสตร์ ในการดำเนินชีวิต ของคนไทย ด้านโชคลาภ....120
4.10 สรุป บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต ของคนไทย....125
บทที่ 5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ....128
5.1.สรุปผลการวิจัย....128
5.2 อภิปรายผล....130
5.3 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย....134
5.4 ข้อเสนอแนะ....135
บรรณานุกรม....138
ภาคผนวก....146
ภาคผนวก ก รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย....147
ภาคผนวก ข หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย....149
ภาคผนวก ค รายนามผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์....154
ภาคผนวก ง หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์....159
ภาคผนวก จ แบบสัมภาษณ์....162
ประวัติผู้วิจัย....168

สารบัญแผนภูมิ

แผนภูมิที่ **หน้า**

1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย.....26

บทที่ 1
บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พระพุทธปฏิมาหรือพระพุทธรูป คือรูปเปรียบของพระพุทธเจ้า[1] อันเกิดจากการสร้างสรรค์งานของปฏิมากร ซึ่งตั้งอยู่บนพื้นฐาน ประสบการณ์ สภาพแวดล้อม ทั้งเชื้อชาติ ภูมิประเทศ เชิงประวัติศาสตร์ ความรู้ทางพระพุทธศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม ที่มีอยู่แต่เดิมของปฏิมากร ทำให้รูปแบบของพระพุทธปฏิมา แต่ละชนชาติแต่ละยุคแต่ละสมัยแตกต่างกันออกไป ซึ่งพระพุทธปฏิมาถือว่าเป็นสัมมาสัมพุทธเจดีย์หรืออุทเทสิกเจดีย์ อันมีความสำคัญและมีคุณค่ายิ่งสำหรับคนไทยเป็นที่สักการะบูชาพระพุทธรูป เป็นรูปเคารพแทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าอันถือเป็นอุเทสิกเจดีย์เพื่อเจตนาอุทิศต่อพระพุทธเจ้าโดยไม่กำหนดว่าจะต้องเป็นอย่างไร[2]สร้างขึ้นเพื่อประดิษฐานเป็นประธานของวัดในโบสถ์วิหาร เมื่อมีการสถาปนา ศาสนสถาน เนื่องกับการสืบทอดพระพุทธศาสนาหรือการรำลึกถึงพระธรรมที่ทรงตรัสรู้และเผยแพร่สั่งสอน[3]สำหรับประเทศไทย หลักฐานทางพระพุทธปฏิมาที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา พบว่า เข้ามาปรากฏในดินแดนไทยตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ 8-9 เป็นต้นมา และเริ่มชัดเจนมากที่สุดตั้งแต่ราวพุทธศตวรรษที่ 12 เป็นวัฒนธรรมทวารวดีทั้งหลักฐานทางพระพุทธศาสนาและพระพุทธปฏิมาก็ได้ปรากฏสืบเนื่องเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

ความสำคัญของพระพุทธปฏิมาหรือการสร้างพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ที่ถือเป็นอุเทสิกเจดีย์อันมีความสำคัญและมีคุณค่ายิ่งสำหรับคนไทย เป็นสัญญาลักษณ์ของพระพุทธศาสนาและความดีงามแห่งพุทธคุณ เป็นสื่อในการถ่ายทอดปรมัตถ์ธรรมอันเป็นแก่นแท้ของพระพุทธศาสนา ทั้งยังเป็นพระพุทธรูปสำคัญคู่บ้านคู่เมืองที่มีศรัทธาของผู้คนมากราบไหว้บูชาเป็นจำนวนมาก โดยพบหลักฐานการสร้างพระพุทธรูปสมัยทวารวดีเช่น พระพุทธรูปศิลาขาวและพระพุทธรูปศิลาเขียว และพบว่านิยมสร้างกันอย่างแพร่หลายในดินแดนที่สำคัญทั้งสุโขทัย ล้านนาและอยุธยา สืบเนื่องมาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์[4]จึงได้มีการสร้างพุทธชินราชในพระพุทธศาสนาให้เห็นความสำคัญอย่างไร เมื่อสร้างพระพุทธชินราชขึ้นมาทำให้เกิดความสำคัญต่อคนไทย ดังนี้ 1.เป็นสิ่งแทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

---

[1] ราชบัณฑิต,*พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน*, กรุงเทพ: บารมีพับลิเคชั่นส์,2542 หน้า 795

[2] สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, *ตำนานพระพุทธเจดีย์*, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, 2545 หน้า 25.

[3] ศักดิ์ชัย สายสิงห์, *พระพุทธรูปในประเทศไทย: รูปแบบ พัฒนาการและความเชื่อของคนไทย*, กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2556 หน้า 614.

[4] สันติ เล็กสุขุม, *ศิลปะอยุธยา : งานช่างหลวงแห่งแผ่นดิน,* พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพมหานคร: เมืองโบราณ , 2544 หน้า 143.

2. เป็นสื่ออนุสรณ์ถึงองค์พระพุทธเจ้า 3. เป็นเครื่องหมายของพระพุทธศาสนา และ 4. เป็นสัญลักษณ์ของความดีงาม เป็นเหตุให้สร้างพระพุทธชินราชขึ้น ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมีพระพุทธชินราชเป็นประธานในพิธี เป็นเครื่องหมายที่สื่อถึงคุณงามความดีเป็นสิ่งที่มีคุณค่าแก่จิตใจและ การปฏิบัติต่อพระพุทธรูปไม่ว่ากรณีใดๆ จึงต้องปฏิบัติด้วยความระมัดระวัง[5] ถือว่า พระพุทธชินราชซึ่งเป็นที่เคารพสักการะของคนไทย น่าจะทำให้เกิดความเลื่อมศรัทธาดังกล่าวเป็นประเพณีนับถือสืบต่อกันมา

ส่งผลทำให้มีความเจริญรุ่งเรืองทางพระพุทธศาสนา ควบคู่ขนานกันไปด้วย เป็นเหตุให้มีศาสนสถาน ศาสนธรรม ศาสนพิธี เพราะเป็นพื้นฐานให้เกิดพลัง เกิดความมั่นใจ เกิดการสร้างสรรค์ เกิดความสามัคคี และทำให้เกิดปัญญาและมีความสัมพันธ์เกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนไทยในฐานะเป็นศูนย์รวมความเชื่อความทั้งในอดีตและปัจจุบัน และเป็นเอกลักษณะดั้งเดิมของชาติไทยทั้งทางด้านสังคมและวัฒนธรรมตลอดกระทั้งด้านเศรฐกิจ ได้มีพัฒนาการมาเป็นลำดับ เริ่มจากการใช้รูปแบบการสื่อสารระหว่างบุคคลโดยมีพระมหากษัตริย์และพระสงฆ์เป็นหลัก รวมทั้งได้มีการพัฒนารูปแบบวิธีการเผยแผ่ธรรมะจากการเทศน์แบบประเพณีดั้งเดิมมาสู่การบรรยายธรรม การสนทนาธรรม การปาฐกถาธรรมและการจัดนิทรรศการทางพระพุทธศาสนา พระพุทธชินราช จึงเป็นสื่อสำคัญที่จะนำไปสู่ความสัมผัสทางด้านจิตใจก่อให้เกิดด้านประวัติศาสตร์ ด้านพุทธศิลป์ ด้านเศรษฐกิจ ด้านความปลอดภัย ด้านโชคลาภ ด้านสิ่งเร้นลับเพื่อเป็นสื่อจากการได้เห็นพระองค์ท่านว่าอย่างไร ถึงจะเป็นเพียงได้สัมผัสจัดเป็นทัสสนานุตริยะ(การเห็นอันเยี่ยม ได้แก่ การเห็นพระตถาคต และตถาคตสาวก รวมถึงสิ่งทั้งหลายที่จะให้เกิดความเจริญงอกงาม)[6]แห่งจิตใจได้เช่นกัน ถึงจะไม่สามารถสนทนากับพระองค์ได้ แต่เป็นสื่อที่สามารถสัมผัสได้ทางจิตใจ สิ่งที่ปรากฏต่อผู้ที่ได้สัมผัสนั้นเกิดจากพลังศรัทธาอย่างแรงกล้าของความสวยงาม บริบูรณ์และสมบูรณ์ไปด้วยมหาปุริสลักษณะทุกประการ บุคคลใดได้ไปสักการะแล้วก็จะชื่นชมโสมนัสยินดี ในของพระองค์ท่าน ในความสงบเยือกเย็นเมื่อได้สัมผัส ตลอดถึงสิ่งต่างๆ ที่อยู่ภายในพระวิหารก็เรียบร้อยสวยงามดีทำให้องค์พระพุทธชินราชเป็นจุดเด่นได้เป็นอย่างดี เหมือนกับพระองค์ท่านยังทรงพระชนม์อยู่บ่งบอกถึงเป็นปริศนาธรรม[7]

พระพุทธชินราชในประเทศไทย ประดิษฐานอยู่ ณ วิหารด้านตะวันตกในวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก สันนิษฐานว่าสร้างขึ้นในปี พ.ศ. 1900 ตรงกับรัชสมัยพระมหาธรรมราชาที่ 1 (ลิไทย)[8] พระมหากษัตริย์แห่งกรุงสุโขทัยสร้าง พร้อมกับพระพุทธชินสีห์ พระศรีศาสดา

---

[5] จารุวรรณ พึ่งเทียร, *พุทธศิลป์,* พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ,2555 หน้า 307-308.

[6] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ,*พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ 12, 2546 หน้า 127.

[7] พระมหาจีรวัฒน์ กนฺตวณฺโณ (กันจู), “ประวัติและพัฒนาการพระพุทธศาสนาในจังหวัดพิษณุโลกสมัยสุโขทัย : กรณีศึกษาพุทธศิลป์แบบพระพุทธชินราช”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2558 หน้า 107.

[8] กรมศิลปากร, “*ศิลาจารึกหลักที่ 8*”, ประชุมศิลาจารึกภาคที่ 1, หน้า 118.

และพระเหลือ พระพุทธชินราชได้รับการยอมรับว่าเป็นพระพุทธรูปที่มีพุทธลักษณะงดงามที่สุดการสร้างพระพุทธชินราชในราว พ.ศ. 1900 พระมหาธรรมราชาที่ 3 หรือพระมหาธรรมราชาลิไท (พ.ศ. 1897-1919) แห่งอาณาจักรสุโขทัย ซึ่งพงศาวดารเหนือว่า พระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎก ทรงเป็นกษัตริย์ที่เลื่อมใสในพุทธศาสนามาก ทั้งยังได้ทรงศึกษาพระไตรธรรมปิฎก และคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาอื่นๆ หาผู้เสมอเหมือนได้ยาก พระองค์ได้ทรงสร้างวัดมหาธาตุในเมืองฝั่งตะวันออก มีพระปรางค์วัดมหาธาตุตั้งกลาง มีพระวิหารทิศ 4 ทิศ มีพระระเบียง 2 ชั้น แล้วให้จัดการปั้นหุ่นหล่อพระพุทธรูป 3 พระองค์ เพื่อจะตั้งเป็นพระประธานในพระวิหาร พระพุทธรูปทั้ง3องค์ที่กล่าวถึงนั้นคือพระพุทธชินราช พระพุทธชินสีห์ และพระศรีศาสดา สององค์แรกหน้าตัก 5ศอก คืบ 4 นิ้ว ส่วนพระศรีศาสดา หน้าตัก 4 ศอก คืบ 6 นิ้ว ทั้งนี้ โดยได้พราหมณ์ผู้มีฝีมือดี 5 คนซึ่งกษัตริย์เมืองศรีสัชนาลัยสวรรคโลกทรงส่งมาช่วยตามที่พระมหาธรรมราชาลิไททูลขอไป ช่างพราหมณ์ทั้ง 5 คือ ษาอินทร์ ษาพราหมณ์ ษาพิษณุ ษาราชสิงข์ ษาราชกุศล ร่วมกับช่าง ชาวเมืองแสนและ ชาวเมืองหริภุญชัย ได้ช่วยกันปั้นหุ่นพระพุทธรูป 3องค์นั้นให้มีทรงสัณฐานคล้ายๆ กันพระพุทธรูปทั้งสามองค์นี้มีลักษณะ และสัณฐานคล้ายกับพระพุทธรูปสมัยเชียงแสน พร้อมกันนั้น พระมหาธรรมชาลิไทได้ทรงอาราธนาพระภิกษุสงฆ์ ทั้งฝ่ายคามวาสี และอรัญวาสี มีพระอุบาลีและพระคิริมานนท์วัดเขาสมอแคลงเป็นประธาน แต่เมื่อ เททองเต็มแล้วแกะพิมพ์ออก รูปพระพุทธชินสีห์ และพระศรีศาสดาสองพระองค์เต็มบริบูรณ์ดี แต่รูปพระพุทธชินราชทองไม่ลงบริบูรณ์ ช่างจึงได้ทำหุ่นรูปใหม่และหล่ออีกถึง 3ครั้งก็ไม่ สำเร็จ พระมหาธรรมราชาลิไททรงโทมนัส และทรงตั้งสัตยาธิษฐาน อ้างบุญบารมีเป็นที่พึ่งในการปั้นหุ่นครั้งหลัง ตำนานเล่าว่า ได้ปรากฏมีชีปะขาวผู้หนึ่งได้มาช่วยปั้น โดยไม่มีใครทราบว่ามาจากไหน เพราะชีปะขาวผู้นั้นไม่ยอมพูดกับใคร ปรากฏว่าเมื่อเททองและแกะพิมพ์ออกแล้ว ทองที่เทก็เต็มบริบูรณ์ทั่วองค์ แล้วชีปะขาวก็หายไป พระมหาธรรมราชาลิไททรงโสมนัสยิ่งนัก และรับสั่งให้เอาเศษทองที่เหลือจากหล่อพระพุทธรูป 3องค์นั้นไปรวมกันหล่อเป็นพระพุทธรูปอีกองค์หนึ่ง เรียกว่า “พระเหลือ”(พระเสสันตปฏิมากร)พระพุทธรูปทั้ง4 องค์ที่กล่าวนี้ ได้ประดิษฐานอยู่ในวัดพระศรีรัตนมหาธาตุพิษณุโลก ดังนั้นลักษณะคุณค่าของพระพุทธชินราชทำให้เกิดความสำคัญทางอิทธิพลด้านพระพุทธปฏิมากรรม ในการสร้างพระพุทธชินราชจึงเกี่ยวข้องกับอินเดียซึ่งเป็นดินแดนที่กำเนิดพระพุทธศาสนาเป็นแห่งแรกและได้เจริญออกไปยังดินแดนต่างๆเกิดการเสริมปัญญาโดยพระพุทธองค์ ทรงนำเสนอหลักการต่างๆ เป็นกลางๆ ว่า ความจริงเป็นอย่างนี้ เมื่อความจริงเป็นอย่างนี้ หรือเมื่อผลอย่างนี้ๆ จะเกิดขึ้นจากเหตุอย่างนี้

มนุษย์ควรเลือกเอาหรือควรปฏิบัติในเรื่องนั้นๆ อย่างไรก็ตามจากความจริงที่เป็นอย่างนี้ ถ้ามนุษย์ต้องการผลดีต้องปฏิบัติอย่างนี้ ถ้าท่านปฏิบัติอย่างนี้ ผลคือก็จะเกิดขึ้น ท่านจะเห็นด้วยและปฏิบัติตามหรือไม่[9]

ในเรื่องนี้ มีพุทธพจน์รับรองไว้ว่า“อุปปาทา วา ภิกฺขเว ตถาคตานำ อนุปปาทา วา ตถาคตานำ ฐิตา ว สา ธาตุ ธมฺมฏฺฐิตตา ธมฺมนิยามตา”[10]ไม่ว่าตถาคตทั้งหลายจะเกิดขึ้นหรือไม่ก็ตามหลักความจริงคือ กฎธรรมชาติก็คงอยู่อย่างนั้น ตถาคตตรัสรู้ กันพบหลักความจริงนั้นแล้วก็มาบอกแสดงตั้งวางหลัก และอุดมคติเรื่องความดีสูงสุดหรือเป้าหมายของชีวิต ในลักษณะที่จะส่งผลให้เกิดคุณค่า นำมาแจกแจงให้เพื่อเผยแผ่พุทธศาสนาเป็นไปใน คตินิยมการสร้างพระพุทธรูป ก็ปรากฏควบคู่ไป กับพระธรรมคำสอนแนวคิดที่เชื่อมโยงกับการ สร้างพระพุทธชินราช

เพื่อเป็นสัญลักษณ์ในพระพุทธศาสนา และรูปแบบการสร้างพระพุทธรูปในพระพุทธศาสนาเฉพาะ ที่ปรากฏในศิลปะเชิงสัญลักษณ์เคารพแทน พระพุทธองค์นอกจากพระธรรมวินัยดังมีพุทธฎีกาตรัสแก่เหล่าสาวกที่ปรากฏในมหาปรินิพพานสูตรความว่า “ธรรมและวินัยที่เราแสดงแล้วบัญญัติแล้วแก่เธอทั้งหลาย หลังจากเราล่วงลับไป ก็จะเป็นศาสดาของเธอทั้งหลาย”[11]ตามหลักการที่พระพุทธองค์ตรัสไว้นั้นจึงเป็นที่มาของการสร้างพระพุทธชินราชหรือหลวงพ่อพระพุทธชินราชนับเป็นองค์พระประธานที่มีความสำคัญทั้งในด้านคุณค่าทางจิตใจ ด้านเศรษฐกิจ ด้านความปลอดภัย ด้านโชคลาภ ด้านสิ่งเร้นลับ หรือความศรัทธาของประชาชน และคุณค่าความจริงความดีและความงามตามถึงขั้นที่มีคำนิยมจากบางบุคคลที่กล่าวว่า “พระพุทธชินราชเป็นองค์พระประธานที่มีความงดงามที่สุดในโลก” โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่พุทธลักษณะเฉพาะ ได้กล่าวอธิบายเกี่ยวกับพระพุทธลักษณะเฉพาะของหลวงพ่อพระพุทธชินราชไว้ว่า “พระพุทธชินราชเป็นพระพุทธรูปสมัยสุโขทัยสกุลช่างพิษณุโลก หรือที่เรียกว่า ‘หมวดพระพุทธชินราช’ เพราะพระพุทธชินราชจะมีพระพุทธลักษณะโดยทั่วไปคล้ายคลึงกับพระพุทธรูปหมวดสุโขทัยทว่าแตกต่างจากหมวดดังกล่าวตรงที่การสร้างพระพักตร์ให้มีลักษณะกลม พระวรกายอวบอ้วนกว่าและนิ้วทั้ง 4 ที่พระหัตถ์ยาวเรียวเสมอกัน แต่อย่างไรก็ตามพระพุทธลักษณะดังกล่าวนี้ปรากฏอยู่ภายหลังสมัยสุโขทัย” จากความเข้าใจมุมมองทางพุทธลักษณะเฉพาะนี้เองทำให้เห็นถึงความพิเศษขององค์หลวงพ่อพระพุทธชินราช

---

[9] มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, *นิตยสารพุทธจักร:* ปีที่ 52 ฉบับที่ 12 ธันวาคม2542, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2552 หน้า 42.

[10] องฺ.ติก. 20/137/385.

[11] ที.ม. 10/216/164.

นอกจากนี้องค์พระประธานดังกล่าวยังมีความงดงามอันเป็นที่ยอมรับจากประชาชนและบุคคลทั่วไปที่พบเห็น[12]

ผู้วิจัยเห็นว่าคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านพระพุทธปฏิมากรรม ในศาสนาพุทธเป็นสิ่งที่อยู่ในขอบข่ายตามหลักสุนทรียะทำให้สะท้อนถึงคุณค่าด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรมและด้านเศรฐกิจ เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปของคนในสังคมไทยต่อพระพุทธรูปนั่นเอง พระพุทธรูปสามารถเป็นสื่อเพื่อให้ประชาชมได้เข้าถึงหลักพุทธธรรม เกิดความเชื่อและความศรัทธา ทำให้เกิดการนำหลักพุทธธรรมนั้น ไปใช้ให้เกิดประไยชน์ต่อชีวิของคนในสังคมไทยได้เป็นอย่างดี

ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการวิจัยในเรื่องบูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย เป็นการศึกษาองค์พระพุทธชินราชของคนไทยฐานะความเป็นสื่อที่สร้างคุณค่า ด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านวัตนธรรม ด้านเศรฐกิจ ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชน โดยจะทำการคันคว้าหลักทฤษฎีต่างๆ ทั้งใน คุณค่าความจริง ความดีความงามทางสุนทรียศาสตร์มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย ที่เกี่ยวกับองค์พระพุทธชินราชในฐานะสื่อเพื่อการเผยแผ่พุทธธรรม ซึ่งประดิษฐานอยู่ที่วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดพิษณุโลก เป็นองค์พระปฏิมาคู่บ้านคู่เมืองที่สำคัญองค์หนึ่งของประเทศไทย

1.2 โจทย์วิจัย

1. คุณค่าของพระพุทธชินราช เป็นอย่างไร
2. การดำเนินชีวิตของคนไทย เป็นอย่างไร
3. คุณค่าของพระพุทธชินราชที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย เป็นอย่างไร
4. การบูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทยเป็นอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์การวิจัย

1.เพื่อศึกษาคุณค่าของพระพุทธชินราช

2.เพื่อศึกษาการดำเนินชีวิตของคนไทย

3.เพื่อบูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย

4.เพื่อนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับบูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย

---

[12] ศักดิ์ชัย สายสิงห์, *พระพุทธรูปสมัยสุโขทัย*, กรุงเทพฯ: ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2551 หน้า 65.

1.4 ขอบเขตการวิจัย

1.4.1 ขอบเขตด้านเอกสาร

ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้กำหนดเอกสารที่เป็นปฐมภูมิและชั้นทุติยภูมิประกอบการศึกษา ได้แก่

1. เอกสารชั้นปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย พ.ศ.2539

2. เอกสารชั้นทุติยภูมิ ในงานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้แบ่งชั้นทุติยภูมิออกเป็น 3 ส่วน ได้แก่

1) หนังสือทั่วไปที่เกี่ยวกับคุณค่าของพระพุทธชินราชที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิต

2) บทความวิจัยและบทความวิชาการ

3) เอกสารที่เป็นงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและ เอกสารทางวิชาการอื่น ๆ

1.4.2 ขอบเขตด้านเนื้อหา

1. ศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับคุณค่าของพระพุทธชินราช โดยศึกษาตั้งแต่แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างพระพุทธปฏิมา ประวัติการสร้างพระพุทธชินราช และคุณค่าของพระพุทธชินราช โดยศึกษาจากวรรณกรรม ได้แก่ เอกสาร หนังสือ

2. ศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของคนไทยตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะคนไทยที่เป็นพุทธศาสนิกชน โดยศึกษาจากวรรณกรรม ได้แก่ เอกสาร หนังสือ

3. บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย โดยนำคุณค่าของพระพุทธชินราชมาบูรณาการ เพื่อให้ทราบว่ามีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย

4. นำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับบูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย ซึ่งทำให้เห็นรูปแบบคุณค่าของพระพุทธชินราชที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย ได้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น

1.4.3 ขอบเขตด้านพื้นที่

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่สำหรับการวิจัย ได้แก่ จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งได้สถานที่ประดิษฐานพระพุทธชินราช ได้แก่วัดมหาธาตุ เป็นสถานที่ที่พุทธศาสนิกชนทั่วประเทศได้เดินทางไปกราบไหว้สักการะบูชา

1.4.4 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้วิจัยและได้กำหนดบุคคลผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ที่เกี่ยวข้องกับประเด็นที่ผู้วิจัยต้องการศึกษาโดยการมุ่งเน้นเลือกสัมภาษณ์ จำนวน 3 กลุ่ม ได้แก่

1. กลุ่มพระสังฆาธิการ ได้แก่ เจ้าคณะจังหวัด เจ้าคณะอำเภอ และเจ้าคณะตำบลที่อาศัยอยู่ใจจังหวัดพิษณุโลก จำนวน 5 รูป

2. กลุ่มนักวิชาการ ได้แก่ นักวิชาการที่ทำงานในสถาบันอุดมศึกษา ที่เกี่ยวกับพระพุทธชินราชและสถาปัตยกรรม จำนวน 5 คน

3. กลุ่มข้าราชการ ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน ผู้อำนวยการโรงพยาบาล ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด จำนวน 5 คน

ผู้วิจัยมีเหตุผล (Reasoning) ในการเลือกผู้ให้ข้อมูลหลัก ดังนี้

1. กลุ่มพระสังฆาธิการ เป็นกลุ่มที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับคุณค่าของพระพุทธชินราชได้มากที่สุด เนื่องจากได้ข้อมูลเชิงประจักษ์นิยมจากผู้คนที่เดินทางไปสักการะบูชา

2. กลุ่มนักวิชาการ เป็นกลุ่มที่ให้ข้อมูลเกี่ยวกับคติการสร้าง ประวัติความเป็นมา รูปแบบสถาปัตยกรรม ขององค์สมเด็จพระพุทธชินราช

3. กลุ่มข้าราชการ เป็นกลุ่มที่ได้รับอิทธิพลจากองค์สมเด็จพระพุทธชินราช ในด้านการดำเนินชีวิตโดยรวมของประชาชน

1.5 วิธีดำเนินการวิจัย

1.5.1 ขั้นรวบรวมข้อมูล

1) สำรวจข้อมูลจากเอกสารปฐมภูมิ (Primary Sources) คือ คัมภีร์พระไตรปิฎก พร้อมคัมภีร์อื่น ๆ ทางพระพุทธศาสนาเถรวาท

2) รวบรวมข้อมูลจากเอกสารทุติยภูมิ (Secondary Sources) คือ ตำรา หนังสือ งานวิจัย วิทยานิพนธ์ เอกสาร วารสาร บทความ งานเขียนที่เกี่ยวข้องทั่วไป

แหล่งข้อมูลที่สำคัญ คือ หอสมุดกลางมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ห้องสมุดบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, ห้องสมุดจังหวัดพิษณุโลก

1.5.2 ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล

1) นำข้อมูลที่ได้มาจากข้อที่ 1 มาทำการแยกแยะ จัดประเภท ตามความเหมาะสมกับเนื้อหาที่วิจัย

2) ศึกษาข้อมูลที่ได้จากข้อที่ 2 ด้วยการวิเคราะห์ อธิบายความและตีความให้ความหมายตามความเหมาะสมกับเนื้อหาของการวิจัย

3) วิเคราะห์พร้อมทั้งเสนอแนวความคิดเห็นเกี่ยวกับคุณค่าของพระพุทธชินราชที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย

1.5.3 ขั้นนำเสนอผลงานการวิจัย

ในการศึกษาบูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย ผู้วิจัยจะนำเสนอผลการวิจัยตามลำดับขั้นตอนด้วยวิธีแบบบรรยายโวหารวิเคราะห์ในเชิงคุณภาพตามความเหมาะสมแก่เนื้อหาในบทต่าง ๆ ตามลำดับ

1.6 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1.6.1 เอกสารที่เกี่ยวข้อง

เอี่ยม ทองดี และคนอื่นๆ ได้กล่าวไว้ ในเรื่อง ภูมิปัญญาชาวบ้านอีสาน ทัศนะของอาจารย์ปรีชา พิณทอง. ในทิศทางหมู่บ้านไทย[13] พบว่า ภูมิปัญญามีลักษณะเป็นนามธรรม มีความสอดคล้องกับปฏิมากรรมที่เกี่ยวกับองค์พระพุทธชินราช คือ 1. ความคิดเป็นสิ่งที่ติดตัวมาแต่กำเนิด ที่เรียกว่า Cognitive System ซึ่งประกอบด้วยระบบประสาท ระบบสมอง และต่อมต่างๆ ทำหน้าที่คิด ให้แก่ร่างกายและนักมานุษยวิทยาเชื่อว่า ทำงานอยู่นอกเหนือจาก การบงการของร่างกาย หมายถึง ทั้งส่วนที่เป็นจินตนาการและผลของ การวิเคราะห์และสังเคราะห์ เชิงพุทธศิลป์เกี่ยวกับ พระพุทธชินราช ทางธรรมชาติและสังคมวัฒนธรรม ซึ่งความคิดดังกล่าวนี้จะเป็นแหล่งสำคัญหรือที่มาของความรู้อันเป็นองค์ประกอบของภูมิปัญญาในลำดับถัดไป 2. ความรู้ มีการนำมาใช้ในลักษณะต่างๆ เช่น องค์ความรู้ ภูมิรู้ ปรากฏอยู่ในแนวคิด ทฤษฎีญาณวิทยาที่ว่าด้วยทฤษฎีแห่งความรู้ การสืบค้นกำเนิดแห่งความรู้ และธรรมชาติของความรู้ การหาคำตอบว่าตรงกับความเป็นจริง ความดี ความงาม หรือไม่ หรือว่าความรู้เป็นเพียงการพิจารณาเทียบเคียง ซึ่งไม่ตรงกับข้อเท็จจริงและยังสืบค้นความรู้เรื่องกาล (Time) อวกาศ (Space) เนื้อสาร (Substance) สัมพันธภาพ (Relation) และความเป็นเหตุเป็นผล (Causality) องค์ความรู้เป็นหมวด ๆ (Category) ความรู้ หรือองค์ความรู้เป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งของภูมิปัญญาที่กล่าวข้างต้น 3. ความเชื่อ เป็นพื้นฐานสำคัญยิ่งของสังคมมนุษย์ มนุษย์แต่ละกลุ่มมีความเชื่อแตกต่างกันไป ซึ่งความเชื่อก็คือศรัทธาหรือยึดมั่นถือมั่น ซึ่งเป็นแกนสำคัญ ในการดำเนินชีวิต และความมั่นคง ของสังคม ความเชื่อมีอยู่ หลายระดับ ทั้งในการดำเนินชีวิตประจำวัน อันเป็นความเชื่อเช่น เป็นพุทธศิลป์ของพระพุทธชินราชเป็นความเชื่อที่เกี่ยวกับวิญญาณ โลกนี้ โลกหน้า ความดี ความชั่ว นรก สวรรค์ บาปบุญคุณโทษ ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญยิ่งในภูมิปัญญา 4. ค่านิยม คือ สิ่งที่คนสนใจ ความปรารถนาอยากจะมี อยากจะเป็นที่ยกย่อง สรรเสริญ หรือเป็นสิ่งที่บังคับต้องทำ ต้องปฏิบัติ มีความรักและมีความสุขเมื่อได้เห็นหรือได้สิ่งเหล่านั้นมา ค่านิยมจึงเป็น ความดี ความงาม ความจริง พื้นฐานของการจัดรูปแบบพฤติกรรมที่ปรากฏอยู่ภายใน และแสดงออกเป็นพฤติกรรมภายนอก ภายใน มีลักษณะต่างๆ ทางกาย วาจา ใจ 5. ความเห็น คือ ภาวะที่เกิดขึ้น หลังจากบุคคลหรือชุมชน ได้พิจารณา และใคร่ครวญ โดยรอบคอบแล้วจึงลงมติตัดสินใจ ว่าควรจะแสดงออก ในลักษณะอย่างไร เช่น เห็นด้วย ทำตาม ยอมรับ ปฏิเสธ ร่วมมือ กระทำ หรือดำเนินการ ด้วยเห็นว่าดี ชั่ว เหมาะสม ไม่เหมาะสม เป็นบาป เป็นบุญ เป็นต้น ซึ่งความเห็นในลักษณะดังกล่าว นี้เป็นภูมิปัญญาประการหนึ่ง ที่มีผลสำคัญยิ่งต่อพฤติกรรมที่แสดงออกมาทั้งกาย วาจา และจิตใจ

---

[13] เอี่ยม ทองดี และคนอื่นๆ, *พลังประวัติศาสตร์ท้องถิ่นต่อการพัฒนาชุมชน,* กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว, 2542 หน้า 5-6

สรุปค่านิยม เป็นพื้นฐาน สำคัญทางภูมิปัญญา เป็นบ่อเกิดพฤติกรรม ของบุคคล แต่ละสังคม เช่น ประวัติศาสตร์ของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ เป็นวัดที่สำคัญยิ่งของชาวจังหวัดพิษณุโลก เพราะเป็นที่ประดิษฐานพระพุทธชินราช ซึ่งเป็นพระพุทธรูปที่มีความงดงาม สามารถมีมุมมองในทางสุนทรียศาสตร์ และเป็นที่เคารพสักการะของคนไทยทั้งในประเทศและต่างประเทศ

พระธรรมปิฎก(ป.อ. ปยุตฺโต)จากหนังสือ พุทธธรรม มีใจความว่าชีวิตนั้น เป็นอัน เดียวกับการศึกษา เพราะชีวิตคือการเป็นอยู่และการที่ชีวิตเป็นอยู่ดำเนินไป ก็คือ การที่ต้องเคลื่อนไหว พบประสบการณ์ใหม่ ๆ และเจอสถานการณ์ใหม่ ๆ ซึ่งจะต้องรู้จัก ต้องเข้าใจ ต้องคิด ต้องปฏิบัติหรือจัดการอย่างใดอย่างหนึ่ง หรือหาทางแก้ไขปัญหาให้ผ่านรอดหรือลุล่วงไป ทำให้ต้องมีการเรียนรู้ มีการพิจารณาแก้ปัญญาหาตลอดเวลา ทั้งหมดนี้พูด สั้น ๆ ก็คือสิกขา หรือการศึกษา ดังนั้นเมื่อยังมีชีวติอยู่ถ้าจะเป็นอยู่ได้หรือจะเป็นอยู่ให้ดีก็ต้องสิกขาหรือศึกษาตลอดเวลา พูดได้ว่า ชีวิตคือการศึกษา หรือ ชีวิตที่ดีคือชีวิตที่มีการศึกษา มีการเรียนรู้หรือมีการฝึกฝนไปด้วยการดำเนินชีวิตที่ดีจะเป็นชีวิตแห่งสิกขาไปในตัว ชีวิตขาดการศึกษาไม่ได้ถ้าขาดการศึกษา ก็ไม่เป็นชีวติที่ดีที่จะอยู่ ได้อย่างดีหรือแม้แต่จะอยู่ ให้รอดไปได้ตรงนี้เป็นการประสานเป็นอันเดียวกัน ระหว่าง การศึกษาพัฒนา มนุษย์หรือการเรียนรู้ฝึกฝนพัฒนาคน ที่เรียกวฺ สิกขากับการดำเนินชีวิตที่ดีของมนุษย์ที่เรียกวฺ มรรคคือการดำเนินชีวิตที่มีการศึกษาพัฒนาชีวิตไปด้วยในตัวจึงจะเป็นชีวิตที่ดีชีวิตนี้เหมือนกับเดินทางก้าวไป ๆ และในการเดินทางนั้นก็พบอะไรใหม่ ๆ อยู่เรื่อยจึงเรียกว่า “มรรค” หรือ “ปฏิปทา” แปลว่า ทางดำเนินชีวิต หรือเรียกว่า “จริ ย/จริ ยะ” แปลว่าการดำเนินชีวิตมรรค หรือ ปฏิปทา จะเป็นทางดำเนินชีวิต หรือวิถีชีวิตที่ดี จริยะจะเป็นการดำเนินชีวิตที่ดี ก็ต้องมีสิกขาคือการศึกษา เรียนรู้และพัฒนาตนเองตลอดเวลา ดังกล่าวแล้วมรรคที่ถูกต้อง เรียกว่า “อริยมรรค” (มรรคาอันประเสริฐ หรือทางดำเนินชีวิตที่ประเสริฐ) ก็เป็นจริยะที่ดีเรียกว่า “พรหมจริยะ” (จริยะอยฺางประเสริฐ หรือการดำเนินชีวติที่ประเสริฐ)[14]

เสถียร โกเศศ จากหนังสือ การศึกษาเรื่องประเพณีไทยและชีวิตชาวไทยสมัยก่อน มีใจความว่าความเชื่อและศาสนาในสังคมไทยมีลักษณะซ้อนทับกันอยู่ คนไทยส่วนใหญ่นับถือศาสนาต่างๆ ซ้อนอย่างรูปเจดีย์ คือ นับถือผีสางเทวดาเป็นพื้นฐานถัดขึ้นไปนับถือไสยศาสตร์ซึ่งมีอยู่ในศาสนาพราหมณ์และศาสนาฮินดู แล้วจึงนับถือพุทธศาสนา เป็นดังเช่นยอดของเจดีย์ความเชื่อทั้งไสยาศตร์คตินี้นับถือคละเคล้ากันไป จะถืออย่างไหนมากหรือน้อยกว่ากัน ก็สุดแล้วแต่ชาติชั้นและ

[14] พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), *พุทธธรรม (ฉบับเดิม),* พิมพครั้งที่ 16, กรุงเทพมหานคร :บริษัทสหธรรมิกจำกัด, 2544 หน้า 847.

การศึกษาของคนในหมู่ซึ่งมีไม่เท่าเทียมกัน ใครจะถือหนักไปทางไหน ถ้าไม่เป็นเครื่องเบียดเบียนหรือเดือดร้อนเสียหายแก่ตนหรือคนอื่นก็ถือไป ไม่มีใครว่าอะไร[15]

กรมศิลปากร ในหนังสือ ได้กล่าวถึง“ พระพุทธรูปปางต่างๆ” เป็นการสร้างสัญลักษณ์แทนพระพุทธเจ้าไว้ ในครั้งพุทธกาล การสร้างรูปแทนพระพุทธเจ้าไม่นิยมสร้าง ให้พุทธบริษัทนับถือเพรียงแต่ไตรสรณคมน์แทนพระพุทธเจ้า พระธรรมคำสอน และพระสงฆ์สาวก อันเป็นหลักสูงสุดในพุทธศาสนา และในมหานิพพานสูตรและตำนานพุทธประวัติยังได้กล่าวถึงเรื่อง เมื่อพระพุทธเจ้าใกล้เสด็จดับขันธปรินิพพาน ก็ได้มีพุทธฎีกาแก่พระสงฆ์สาวกให้ยึดถือพระธรรมวินัยเป็นสิ่งแทนพระองค์และได้มีพุทธานุญาตว่าพุทธบริษัทเหล่าใดที่ใคร่เห็นพระองค์ก็ให้ไปปลงธรรมสังเวช ณ สังเวชนียสถานทั้ง 4 แห่ง ประกอบด้วย สถานที่ประสูติ ณ ลุมพินีวัน สถานที่ทรงตรัสรู้พระโพธิญาณ เมืองคยา สถานที่ประทานปฐมเทศนาแก่ปัญจวัคคีย์ณป่าอิสิปตนมฤคทายวัน เมืองพาราณสีและสถานที่เสด็จเข้าสู่ปรินิพพาน บริเวณต้นรังคู่ ณ แขวงเมืองกุสินารา โดยพุทธานุญาตเบื้องต้นจึงกล่าวไว้ว่าสังเวชนียสถานทั้ง 4 แห่ง (รวมถึงสถานที่ซึ่งพระพุทธเจ้าทรงแสดงมหาปาฏิหาริย์อีก 4 แห่ง อันได้แก่ เมืองสังกัสยะ หรือสังกัสนคร เมืองสาวัตถีเมืองราชคฤห์และเมืองเวสาลี) เพื่อเสมือนสัญลักษณ์แทนพระพุทธเจ้า ครั้นเมื่อหลังพุทธกาลล่วงมาถึงสมัยราชวงศ์กุษาณะ ปกครองอินเดียฝ่ายเหนือราวพุทธศตวรรษที่6-7 กษัตริย์องค์สำคัญของราชวงศ์นี้คือ พระเจ้ากนิษกะ (พ.ศ. 621-687) ทรงตั้งราชธานีที่เมืองเปษวาร์ ในแคว้นคันธาระ อันเป็นบริเวณที่มี การนับถือพุทธศาสนาสืบมาแต่ครั้งพุทธกาลในระยะนี้ชาวกรีกที่เป็นพุทธสนิกชนที่อาศัยอยู่ในเมืองคันธาระเกิดมีความคิดที่จะสร้างพระพุทธรูปขึ้น โดยลักษณะของพระพุทธรูปเมื่อแรกสร้างนั้นอนุโลมสร้างตามลักษณะมหาบุรุษลักษณะ 32 ประการตามคัมภีร์พระพุทธศาสนา เพื่อเป็นพุทธานุสสติให้พุทธศาสนิกชนได้ระลึกถึงพระพุทธองค์ เมื่อแรกสร้างพระพุทธรูปตามมหาบุรุษลักษณ์ทั้ง 32 ประการนั้น ช่างในสมัยโบราณได้เลือกลักษณะเพียงบางประการในการสร้างประฏิมากรรมรูปเคารพ และผสมผสานพุทธอิริยาบถตามเหตุการณ์ในพุทธประวัติได้แก่ นั่ง ยืน เดิน นอน รวมถึงการสื่อความหมายสัญลักษณ์ของเหตุการณ์ในพุทธประวัติด้วยการใช้พระหัตถ์และนิ้วพระหัตถ์เรียกว่า “ปาง” หรือ “มุทรา”[16]

สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ มีกล่าวไว้ในหนังสือ “ตำนานพระพุทธเจดีย์” ไว้ว่าประวัติการสร้างพระพุทธรูป เกิดขึ้นจากเรื่องตำนานพระแก่นจันทน์ ครั้งเมื่อพระพุทธองค์เสด็จไปประทานเทศนาโปรดพระพุทธมารดา และทรงจำพรรษาอยู่ในสวรรค์ดาวดึงส์หนึ่งพรรษานั้น พระเจ้าประเสนทิโกศลทรงมีความรำลึกถึงจึงตรัสสั่งให้นายช่างทำพระพุทธรูปขึ้นด้วยแก่นจันทน์แดงประดิษฐานไว้เหนืออาสนะที่พระพุทธเจ้าเคยประทับ ครั้นพระพุทธองค์เสด็จกลับจากดาวดึงส์มาถึงที่

---

[15] เสรียรโกเศศ, *การศึกษาเรื่องประเพณีไทยและชีวิตชาวไทยสมัยก่อน*, กรุงเทพมหานคร : คลังวิทยา, 2523 หน้า 253.

[16] กรมศิลปากร, *พระพุทธรูปปางต่างๆ,* กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร, 2544 หน้า 6.

ประทับ พระแก่นจันทน์นั้นลุกขึ้นปฏิสันถารพระพุทธองค์ด้วยปาฏิหาริย์แต่ทรงตรัสสั่งให้พระแก่นจันทน์กลับไปยังที่ประทับ และเพื่อรักษาไว้เป็นตัวอย่างของพระพุทธรูป ซึ่งสาธุชนจะได้ใช้เป็นแบบอย่างสร้างพระพุทธรูปเมื่อพระองค์ล่วงลับไปแล้วสมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงให้ความเห็นว่า ความที่กล่าวในตำนานนี้ประสงค์จะอ้างว่า พระพุทธรูปแก่นจันทน์ก็คือต้นแบบของพระพุทธรูปซึ่งสร้างกันต่อมาภายหลัง หรือถ้าว่าอีกนัยหนึ่ง คืออ้างว่าพระพุทธรูปมีขึ้นโดยพระบรมพุทธานุญาตและเหมือนพระพุทธองค์ฯลฯ ถึงกระนั้นความที่กล่าวในตำนานก็ขัดกับหลักฐานที่มีโบราณวัตถุเป็นเครื่องพิสูจน์ เป็นต้นว่าถ้าเคยสร้างพระพุทธรูปแต่เมื่อในพุทธกาล และพระพุทธองค์ได้โปรดประทานพระบรมพุทธานุญาตให้สร้างกันต่อมา ดังอ้างในตำนานไชร์พระเจ้าอโศกมหาราชก็คงสร้างพระพุทธรูปเป็นเจดีย์วัตถุอย่างหนึ่ง แต่ในบรรดาพุทธเจดีย์ที่พระเจ้าอโศกสร้างไว้หามีพระพุทธรูปไม่ ใช่แต่เท่านั้น แม้อุเทสิกะเจดีย์ที่สร้างกันเมื่อล่วงสมัยพระเจ้าอโศกแล้ว ประมาณราว พ.ศ. 400 เช่น ลายที่เป็นหลักประจำรูปภาพเรื่องพุทธประวัติซึ่งทำเป็นเครื่องประดับพระมหาธาตุเจดีย์ ก็ทำแต่รูปสิ่งอื่น เช่น รอยพระพุทธบาทหรือพระธรรมจักรและพระพุทธอาสน์เป็นต้น อันเป็นสิ่งสมมติแทนพระพุทธรูปทุกแห่งไป ข้อนี้พิสูจน์ให้เห็นว่าประเพณที่ทำพระพุทธรูปยังไม่มีปรากฏในสมัยนั้น แสดงให้เห็นว่าตำนานพระแก่นจันทน์นั้นจะเกิดขึ้นต่อสมัยเมื่อมีประเพณีสร้างพระพุทธรูปกันแพร่หลายแล้ว คือราว พ.ศ.600 หรือ 700 ปี[17]

ไขศรี ศรีอรุณ ได้กล่าวถึงการสร้างพระพุทธรูปไว้ในหนังสือ “พระพุทธรูปปางต่าง ๆ ในสยามประเทศ : ประวัติความเป็นมาของพระพุทธรูปตั้งแต่มหาภิเนษกรมณ์ถึงมหาปรินิพพาน ไว้ว่า การสร้างพระพุทธรูปกล่าวโดยรวมแล้วมีอยู่หลายสกุลช่างสำคัญ ได้แก่ ทวาราวดีศรีวิชัยลพบุรีเชียงแสนสุโขทัย อยุธยา และรัตนโกสินทร์สำหรับชาวพุทธแล้วการสร้างพระพุทธรูปถือเป็นการทำบุญสร้างกุศลแต่เนื่องด้วยพระพุทธศาสนาเถรวาทที่นับถือกันในสยามประเทศ เมื่อตกมาถึงดินแดนสยามก็เป็นเวลานับพันปีห่างจากเวลาที่เกิดพระพุทธรูปในอินเดีย ความคิดเกี่ยวกับการสร้างพระพุทธรูปในดินแดนแห่งนี้ก็ย่อมที่จะแปรเปลี่ยนไปบ้างจากความคิดเดิมที่ปรากฏในอินเดียด้วย[18]

ศิลป์ พีระศรี ได้กล่าวไว้หนังสือ“ จิตรกรรมและประติมากรรมสมัยสุโขทัย” แสดงที่วัดตระพังทองหลาง จังหวัดสุโขทัย ใน ศิลปะวิชาการ กล่าวถึงพระพุทธรูปสุโขทัยมีพัฒนาการทางรูปแบบจากเดิมที่เคยได้รับอิทธิพลจากศิลปะแบบลังกา ศิลปะเชียงแสน และศิลปะขอมอยู่บ้าง แต่ช่างไทยก็สามารถพัฒนารูปแบบตามรสนิยม คติความเชื่อของชาวสุโขทัยจนเกิดเป็นพระพุทธรูปที่มีรูปแบบเฉพาะตนขึ้น โดยพระพุทธรูปสุโขทัยจัดเป็นรูปแบบที่มีความงดงามที่สุดแบบหนึ่งใน

---

[17] สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, *ตำนานพระพุทธเจดีย์,* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, 2545 หน้า 67-68.

[18] ไขศรี ศรีอรุณ, *พระพุทธรูปปางต่างๆ ในสยามประเทศ : ประวัติความเป็นมาของพระพุทธรูปตั้งแต่มหาภิเนษกรมณ์ถึงมหาปรินิพพาน*, พิมพ์ครั้งที่ 4, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มติชนปากเกร็ด, 2553 หน้า 33.

พัฒนาการของศิลปกรรมไทยดังเนื้อหาการพรรณนานี้ “ความหมายของพระพุทธรูปแบบสุโขทัยเป็นรูปพระพุทธองค์เมื่อเสด็จตรัสรู้พระสัมมาสัมโพธิญาณแล้วระบบกายวิภาคและสรีระต่าง ๆ ดูผ่อนคลาย พระองค์อยู่ในความสงบนิ่งอย่างแท้จริง พระพักตร์สงบมีรอยเผยอยิ้มเล็กน้อยแสดงถึงปิติอันเกิดขึ้นภายในอย่างสมบูรณ์ ภายหลังการตรัสรู้แล้วพระองค์อยู่ในห้วงแห่งพระนิพพานมากกว่าห้วงแห่งโลก ช่างไทยจะประดิษฐ์พระพุทธรูปในลักษณะสถิตอยู่ในสรวงสวรรค์ ทั้งอากัปกริยาประทับนั่งเดินหรืออากัปกริยาอื่นๆก็จะมีลักษณะอันละมุนละไมล่องลอยดุจอยู่ในสรวงสวรรค์ ด้วยลักษณะเช่นนี้ทำให้ธาตุสัมฤทธิ์ที่เป็นวัสดุในการสร้างพระพุทธรูป ในการทำให้พระพุทธรูปดูราวกับมีชีวิตจิตใจเช่นนี้ก็มิได้ทำให้ลักษณะทางโครงรูปร่างทำประติมากรรมต้องเสียไป เพราะเหตุว่าแม้รูปร่างของพระพุทธองค์จะทำขึ้นในรูปทรงเรียบง่ายขาดความเป็นจริงทางกายวิภาค ทำขึ้นตามอุดมคติอันสูงส่ง แต่ก็ได้รับการปั้นขึ้นด้วยฝีมือชั้นเลิศ”[19]

ชลูด นิ่มเสมอ กล่าวไว้ในหนังสือ “องค์ประกอบศิลป์.ความเป็นมาขององค์ พระพุทธชินราช”ตามที่ได้มีการบันทึกไว้มีขนาด หน้าตัก 5 ศอก 1 คืบ 5 นิ้ว มีส่วนสูง 7 ศอก 1 คืบ (รวมพระรัศมี) คิดเป็นสัดส่วนประมาณตาม ความกว้าง : ความยาว ได้เท่ากับ 1 : 1.4 ความงามของสัดส่วนยังไม่มีกฎเกณฑ์ที่แน่นอนตายตัว มีแต่เพียงความเชื่อที่สอดคล้องกันในสังคมแต่ละยุคแต่ละสมัยเท่านั้น เช่น ชาวกรีกสมัยโบราณประมาณศตวรรษที่ 5 ก่อนคริสต์ศักราช เชื่อว่า สัดส่วนของสี่เหลี่ยมผืนผ้าที่งามที่สุดจะต้องมีสัดส่วน 1 : 1.618 หรือประมาณ 2 : 3 สัดส่วนนี้มีความสัมพันธ์กันดีมาก ใช้ในการสร้างวิหารพาร์เธนอน (Parthenon) ที่มีชื่อเสียงโด่งดังของประเทศกรีก และจากสัดส่วนที่งดงามของวิหารพาร์-เธนอนนี้เอง นักออกแบบทั่วโลกต่างยอมรับและนำสัดส่วนนี้ไปประยุกต์ใช้กับงานออกแบบทุก ๆ ด้าน เช่น งานทางด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรม หัตถกรรม ตลอดจนงานออกแบบเฟอร์นิเจอร์ต่าง ๆ ในสมัยต่อ ๆ มาได้มีผู้คิดสัดส่วนของสี่เหลี่ยมผืนผ้าที่ต่างออกไป โดยใช้ระบบรูท (root) สัดส่วนของรูท 2 คือ 1 : 1.414, สัดส่วนของรูท 3 คือ 1 : 1.732 , สัดส่วนของรูท 4 คือ 1 : 2.000 และสัดส่วนของรูท 5 คือ 1 : 2.236 แต่ไม่โด่งดังเท่ากับสัดส่วน 1 : 1.618[20]

ชลูด นิ่มเสมอ กล่าวไว้ในหนังสือ “องค์ประกอบศิลป์ เกี่ยวกับพื้นผิวที่เป็นคุณสมบัติทางทัศนธาตุขององค์พระพุทธชินราช”ที่แสดงถึงความรู้สึกขณะพิจารณาพระรูปนั้น ๆเช่น ความรู้สึกแข็ง หยาบ ขรุขระ โปร่งใส ละเอียด บางครั้งพื้นผิวอาจมีลวดลายประกอบร่วมด้วย พื้นผิวที่เป็นลักษณะสำคัญของพระพุทธรูปสุโขทัยคือลักษณะที่เรียบเนียนประสานไปกับปริมาตรทีกลมกลืน และพระพุทธรูปบางองค์นิยมทำผิวเป็นโลหะจำพวกทองคำหรือทองเหลือง มีลักษณะมันวาวสะท้อนแสง

---

[19] ศิลป์ พีระศรี, แปลโดย หม่อมเจ้าสุภัทรดิศ ดิศกุล. *จิตรกรรมและประติมากรรมสมัยสุโขทัย แสดงที่วัดตระพังทองหลาง จังหวัดสุโขทัย ใน ศิลปะวิชาการ*: กรุงเทพฯ: มูลนิธิ ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี, 2546 หน้า 285

[20] ชลูด นิ่มเสมอ. *องค์ประกอบศิลป์.* กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช. 2539 หน้า 163.

ซึ่งลักษณะของพื้นผิวแบบนี้จะช่วยเพิ่มความรู้สึกที่ดูเรียบง่าย มีคุณค่า โปร่งเบาเอกภาพคือความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ความเป็นหน่วยเดียวกัน เอกภาพเป็นกฎของธรรมชาติที่ควบคุมทุกสิ่งตั้งแต่จักรวาลจนถึงปรมาณู เอกภาพประกอบด้วยกฎของดุลยภาพ (Balance) กฎการรวมตัว(Cohesion) และกฎของความเป็นระเบียบ เอกภาพในพระพุทธรูปสุโขทัยเป็นการผสานจังหวะลีลาของเส้นโค้งลูกคลื่นประสานกลมกลืนกับปริมาตรที่กลมกลืนไปตลอดทั้งองค์พระ[21]

สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดพิษณุโลก กล่าวไว้ในหนังสือ“ พ่อขุนศรีอินทราทิตย์พระปฐมบรมกษัตริย์ผู้สร้างชาติไทย” พิษณุโลกเป็นเมืองแห่งเรื่องราวของบรรพกษัตริย์มาแต่ก่อน สถาปนากรุงสุโขทัยเป็นราชธานี จนถึงปัจจุบันมีพระมหากษัตริย์เสด็จมาประทับและทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจที่เมืองพิษณุโลก ปรากฏในพระราชพงศาวดาร รวมแล้วกว่า 24 พระองค์ บรรพชนของชาวพิษณุโลกคือ พ่อขุนบางกลางท่าวหรือพ่อขุนบางกลางหาว เจ้าเมืองบางยาง เป็นอำเภอนครไทยในปัจจุบัน ได้ร่วมกับพระสหาย คือพ่อขุนผาเมือง เจ้าเมืองราด พระราชโอรสในพ่อขุนศรีนาวนำถม ราชวงศ์เชลียง หรือราชวงศ์ศรีนาวนำถม ร่วมกันขับไล่ขอมสบาดโขลญได้สำเร็จ ได้เสด็จขึ้นครองราชย์สมบัติ เป็นพระปฐมบรมกษัตริย์แห่งราชวงศ์พระร่วง (สุโขทัย) ทรงพระนามว่า พ่อขุนศรีอินทราทิตย์และสถาปนากรุงสุโขทัยขึ้นเป็นราชธานี ดังที่พระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 7 ได้พระราชทานพระบรมราโชวาท ในวโรกาสเสด็จพระราชดำเนินทรงเปิดโรงเรียนพิษณุโลกวิทยายน และพระราชทานธงประจำกองลูกเสือมณฑลพิษณุโลก เมื่อวันที่ 8 มกราคม พ.ศ. 2469 มีความตอนหนึ่งว่าพิษณุโลกเคยเป็นถิ่นเดิมถิ่นเก่าของคนไทยแต่ก่อนนี้ เมืองพิษณุโลกเป็นราชธานีมากที่สุดเมืองหนึ่งของประเทศสยามพวกคนเมือง พิษณุโลกเคยเป็นนักรบ สำคัญอยู่ช้านาน ครั้นภายหลังจึงได้ถูกข้าศึกมาทำลายเสียจนหักพังหมด บัดนี้พวกเจ้าทั้งหลายผู้เป็นลูกหลานของนักรบโบราณนั้นเองเป็นลูกหลานของพวกไทยเดิมที่อยู่ในถิ่นนี้ ต้องตั้งใจที่จะบำรุงฐานะของมณฑลของตนเองซึ่งเป็นบ้านเกิดเมืองมารดรเดิมนั้นให้เจริญรุ่งเรืองเหมือนกับที่เป็นมาแต่ก่อนนั้น[22]

สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ได้กล่าวไว้หนังสือ“ประชุมพระนิพนธ์เกี่ยวกับตำนานทางพระพุทธศาสนา ปฏิมากรรมพุทธศิลป์พระพุทธชินราชลักษณะพุทธศิลป์ของพระพุทธรูป” ลักษณะพระพักตร์เป็นแบบเชียงแสนผสมกับสุโขทัย โดยพระพุทธรูปสมัยเชียงแสน ได้รับอิทธิพลของศิลปะสมัยคุปตะและปาละ ทำนองเดียวกันกับสมัยศรีวิชัย สำหรับพระพุทธรูปในสมัยสุโขทัย (พ.ศ. 1800-1981) แบ่งตามลักษณะได้ 3 รุ่น รุ่นแรก มีลักษณะเปลี่ยนแปลงมาจากศิลปะสมัยเชียงแสน พระวรกายที่อวบอย่างเชียงแสนได้คลายลงเป็นสูงบ้าง วงพระพักตร์เป็นมนรี พระนาสิกโด่งสูงกว่าแบบเชียงแสน ยอดพระเมาลียังคงเป็นบัวตูม นอกจากท่านั่งขัดสมาธิเพชรแล้วมีขัดสมาธิราบขึ้นอีก

---

[21] เรื่องเดียวกัน หน้า 150

[22] สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดพิษณุโลก, *พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ พระปฐมบรมกษัตริย์ผู้สร้างชาติไทย,* บรรณาธิการโดย ขวัญทอง สอนศิริ,พิมพ์ครั้งที่3, พิษณุโลก : โรงพิมพ์รัตนสุวรรณการพิมพ์, 2553 หน้า 23.

ทรงหนึ่ง รุ่นกลาง เป็นศิลปะของสุโขทัยบริสุทธิ์ พระวรกายกลมกลึงสะโอดสะอง วงพระพักตร์เป็นรูปไข่ พระนาสิกโด่งงุ้มพระโอษฐ์เล็กบาง พระโขนงวาดเป็นวงโค้งบรรจบกันที่ดั้งพระนาสิก พระเกศาทำกระหมวดก้นหอยแหลมสูง ยอดพระเมาลีเป็นเปลวเพลิง สังฆาฏิยาวจรดพระนาภี ปลายแฉกเป็นเขี้ยวตะขาบ ในรุ่นนี้ยังมีลักษณะแตกต่างกันออกไปอีกแบบ คือ แบบหนึ่งทำส่วน พระเศียรตอนบนค่อนข้างกว้างใหญ่ ตอนล่างแคบลงเล็กน้อย มักพบเห็นที่เมืองกำแพงเพชร จึงเรียกว่าแบบกำแพงเพชร อีกแบบหนึ่งทำนิ้วพระหัตถ์เสมอกันทั้งสี่นิ้ว เชื่อว่าเริ่มสร้างครั้งแผ่นดินพระมหาธรรมราชาพระยาลิไท (พ.ศ.1890-1916) สำหรับรุ่นปลาย ตอนปลายพุทธศตวรรษที่ 20 ลักษณะแสดงความบริสุทธิ์ที่มีในพระพุทธรูปรุ่นกลางคลายลง และได้รับอิทธิพลของพระพุทธรูปสมัยอยุธยาบ้าง ทำให้ศิลปะของสมัยสุโขทัยเริ่มเสื่อมลง ดังนั้น จึงพบว่า พระพุทธชินราช มีความงดงามตามแนวพุทธศิลป์ตามที่ได้สรุปลักษณะความงดงามไว้ข้างต้น[23]

พระธนู ธนวฑฺฒโน (เนียมวงศ)และผู้ร่วม พระวิเทศพรหมคุณ บุญเลิศ จีรภัทร สมปอง สุวรรณภูมา มีใจความจาก วารสารครุศาสตรปริทรรศนฯ “การพัฒนาชุดการเรียนรูวิชาพุทธชินราชศึกษา โรงเรียนสาธิตวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก”การวิจัยครั้งนี้เปนการวิจัยทดลอง (Experimental Research) ผูวิจัยไดกำหนดดังนี้

การพัฒนาชุดการเรียนรูที่ 1ประวัติวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร ชุดการเรียนรูที่ 2 ตำนานการสรางพระพุทธชินราช ชุดการเรียนรูที่ 3พระพุทธชินราชกับพระมหากษัตริยไทย ชุการเรียนรูที่ 4 โบราณวัตถุและโบราณสถานที่สำคัญของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปที่6เปนหลักสูตรระดับห่องเรียน ที่ผูวิจัยไดพัฒนาขึ้น โดยอาศัยทฤษฎีการพัฒนาหลักสูตรของไทเลอร (Ralph Tyler) ซึ่งรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรมีลำดับ 3ขั้นตอน คือ กำหนดจุดประสงคของหลักสูตรเลือกประสบการณการเรียน และการประเมินผล ซึ่งผูวิจัยไดทำการพัฒนาชุดการเรียนรูเปนลำดับขั้นตอน ดังนี้

1. กำหนดจุดประสงคของการพัฒนาชุดการเรียนรูที่ 1ประวัติวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร ชุดการเรียนรูที่ 2 ตำนานการสรางพระพุทธชินราช ชุดการเรียนรูที่ 3 พระพุทธชินราชกับพระมหากษัตริยไทย ชุดการเรียนรูที่ 4โบราณวัตถุและโบราณสถานที่สำคัญของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร

2. ศึกษาคูมือการจัดการเรียนรูกลุมสาระการเรียนรูสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เนื้อหาวิชาพระพุทธชินราชศึกษา ชุดการเรียนรูที่ 1ประวัติวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหารชุดการเรียนรูที่ 2 ตำนานการสรางพระพุทธชินราช ชุดการเรียนรูที่ 3พระพุทธชินราชกับพระมหากษัตริย

---

[23] สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, *ประชุมพระนิพนธ์เกี่ยวกับตำนานทางพระพุทธศาสนา*, พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพพระเทพคุณาธาร (ผล ชินปุตฺโต) วัดพระพิเรนทร์, กรุงเทพมหานคร : กรมศิลปากร, 2514 หน้า 256.

ไทย ชุดการเรียนรู้ที่ 4 เรื่องโบราณวัตถและโบราณสถานที่สำคัญของวัดพระ ศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร

3. แบงเนื้อหาออกเปนชุดการเรียนรูยอยจำนวน 4 ชุด โดยชุดการเรียนรูที่1 ประวัติวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร ชุดการเรียนรู้ที่ 2 ตำนานการสรางพระพุทธชินราช ชุดการเรียนรู้ที่ 3 พระพุทธชินราช กับพระมหากษัตริยไทย ชุดการเรียนรูที่ 4 เรื่องโบราณวัตถุและโบราณสถานที่สำคัญของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร[24]

สรุป จากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้อง พระพุทธปฏิมาหรือพระพุทธรูป คือรูปเปรียบของพระพุทธเจ้า ถือว่าเป็นสัมมาสัมพุทธเจดีย์หรืออุทเทสิกเจดีย์ อันมีความสำคัญและมีคุณค่ายิ่งสำหรับคนไทยเป็นที่สักการะบูชาพระพุทธรูปที่สร้างรูปหล่อเป็นพระพุทธชินราช เกิดแนวในการศึกษาถึงคุณค่าแห่งชีวิตมนุษย์ ที่พยายามให้คนมีความรู้สึกอันดี ค้นหาคุณค่าความดี ความงาม ความจริงที่แท้จริงแห่งชีวิต และช่วยเป็นแรงบันดาลใจ ให้มนุษย์พยายามแสวงหาสิ่งที่ดีที่สุด มีคุณค่าที่สุดในชีวิตของตนจึง เป็นประโยชน์แก่ชีวิตโดยตรงควรแก่การศึกษาทางประวัติศาสตร์เชิงพุทธศิลป์ เมื่อแปลตามอักษรแล้วก็คือคุณค่าในศาสตร์และศิลป์แนวพุทธจึงมีอิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย

1.7.2 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

พระมหาวีรชิต ญาณคุโณ(เชี่ยวชาญ), ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์คุณค่าของคติความเชื่อพระศรีอาริยเมตไตรย์ในพุทธปรัชญาเถรวาท, ผลการวิจัยพบว่า พระศรีอาริยเมตไตรย์ คือ พระโพธิสัตว์ที่จะมาตรัสรู้ในอนาคตกาลในภัทรกัปนี้ พระองค์ได้ตั้งปณิธาณปรารถนาที่จะเป็นพระพุทธเจ้าครั้งแรกเมื่อเป็นพระราชานามว่า พระเจ้าสังขจักรโพธิสัตว์ ต่อพระพักตร์พระพุทธเจ้าพระนามว่าสิริมิตร ต่อมาในกาลแห่งศากยมุนีพุทธเจ้าได้เข้ามาบวชพระภิกษุนามว่าอชิตะ พระองค์มีนามว่านาถเทพบุตร โพธิสัตว์ดำรงอยู่ในสวรรค์ชั้นดุสิต เป็นพระโพธิสัตว์ประเภทวิริยาธิกะ คติความเชื่อเกี่ยวกับพระศรีอาริยเมตไตรย์โพธิสัตว์นั้นเกี่ยวข้องกับการทำดีและทำชั่ว ทำดีจะทำให้ไปเกิดในศาสนาของพระองค์ นอกจากนั้นยังเกี่ยวกับพิธีกรรมในงานมงคลและอวมงคล คติความเชื่อในงานเหล่านี้ ได้กระทำสืบต่อกันจนกลายเป็นประเพณีอันสื่อให้เห็นวิถีชีวิตของคนไทย

คุณค่าที่เกิดจากคติความเชื่อพระศรีอาริยเมตไตรย์โพธิสัตว์นั้น มุ่งหมายให้หลีกเว้นจากความชั่วและทำแต่ความดี ส่งเสริมให้คนสั่งสมบุญกุศลไว้ ไม่ให้ประมาทในชีวิต ใครก็ตามที่ปรารถนาไปเกิดในยุคสมัยในยุคที่พระศรีอาริยเมตไตรย์มาโปรดโลกนั้น ก็ต้องทำบุญให้มากแล้วตั้งใจปรารถนาที่จะไปเกิดในยุคสมัยนั้น ผลแห่งการสั่งสมบุญกุศลในงานบุญประเพณีต่างๆ ก็จะทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงไป

---

[24] พระธนู ธนวฑฺโน (เนียมวงศ)และผู้ร่วม พระวิเทศพรหมคุณ บุญเลิศ จีรภัทร สมปอง สุวรรณภูมา, การพัฒนาชุดการเรียนรูวิชาพุทธชินราชศึกษา โรงเรียนสาธิตวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก,*วารสารครุศาสตรปริทรรศนฯ,* ปที่ 5 ฉบับที่ 1, มกราคม-เมษายน 2561 หน้า 109 - 110

ในทางที่ดี สังคมมีวัฒนธรรมและประเพณีที่น่าสนใจใคร่รู้ หล่อหลอมให้อุปนิสัยของคนไทยให้มีจิตใจงดงาม มีความรักความเมตตา มีจิตใจการุณย์ต่อสรรพสัตว์[25]

พระสมุห์วันชัย เกสรธมฺโม (มีมาก)ได้กล่าวถึงศรัทธาของพระพุทธชินราชไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง “การศึกษา ศรัทธาของประชาชนที่มีต่อพระพุทธชินราชจังหวัดพิษณุโลก ในฐานะสื่อพุทธศิลป์” ผลการวิจัยพบว่า การสร้างพระพุทธชินราชตามแนวพุทธศิลป์ สรุปได้ว่า การสร้างพระพุทธรูปนั้นเกิขึ้นนานแล้ว มีเจตนาสร้างขึ้นเพื่อให้เป็นสิ่งแทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เป็นการสร้างโคยไม่มีผู้สร้างคนใคเคยเห็นพระองค์มาก่อน เรื่องราวเกี่ยวกับการสร้างพระพุทธรูปที่สร้างขึ้นเป็นครั้งแรกเรียกว่าแบบ“ คันธารราษฎร์” หรือสมัยคันธารราษฎร์ ต่อมาก็มีสืบต่อกันมาอีกหลายสมัยในประเทศอินเดีย ซึ่งได้แก่ สมัยอมรวดี สมัยคุปตะ สมัยอนุราธปุระ ซึ่งในแต่ละสมัยพระพุทธรูปจะมีลักษณะศิลปะทางพุทธศิลป์ที่ต่างกัน สำหรับลักษณะพุทธศิลป์ของพระพุทธรูปในประเทศไทย พบเป็นการแบบหล่อโลหะ ในประเทศไทยมีมาตั้งแต่สมัยทวาราวดี ราวพุทธศตวรรษที่ 11-16 ส่วนมากมักจะเป็นเครื่องใช้เครื่องประดับ จนกระทั่งถึงสมัยกรุงสุโขทัย คือประมาณพุทธศตวรรษที่ 18-20 ได้มีการหล่อพระพุทธรูปสำริด ซึ่งวิธีการหล่อองค์พระของสมัยสุโขทัยถือเป็นแบบอย่างที่สืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน นอกจากนี้ก็ยังมีพระพุทธรูปแบบเชียงแสน มีลักษณะเป็นแบบผู้ชายเต็มตัว อกกว้าง มีกล้าม ลักษณะกลมแสดงความบึกบึน กล้าหาญ ในสมัยสมัยอู่ทองมีลักษณะรูปเหมือนคนธรรมดามาก แสคงถึงความรู้สึกออกมาได้เห็นชัค หน้าดุ ส่วนใหญ่พระพุทธรูปนั่ง สมัยอยุธยา ไม่ค่อยสวยนักอาจเป็นเพราะประชาชนในสมัยนั้นไม่ค่อยมีจิตใจที่จะทำอะไรเนื่องจากมีสงครามเกิดขึ้นบ่อยและช่างก็มีน้อย แต่พระพุทธชินราช เป็นพระพุทธรูปองค์เดียวมีลักษณะสวยงามที่สุด สร้างในสมัยกรุงสุโขทัย ลักษณะพระพักตร์เป็นแบบเชียงแสนผสมกับสุโขทัย โดยพระพุทธรูปสมัยเชียงแสน ได้รับอิทธิพลของศิลปะสมัยคุปะและปาละ ทำนองเดียวกับสมัยศรีวิชัย สำหรับพระพุทธรูปในสมัยสุโขทัย (พ.ศ. 1800 – 1981) แบ่งตามลักษณะได้3รุ่น รุ่นแรก มีลักษณะเปลี่ยนแปลงมาจากศิลปะสมัยเชียงแสน พระวรกายที่อวบอย่างเชียงแสนได้คลายลงเป็นสูงบ้าง วงพระพักตร์เป็นมนรี พระนาสิกโค่งสูงกว่าแบบเชียงแสน ยอดพระเมาลียังคงเป็นบัวตูม นอกจากทำนั่งขัดสมาธิเพชรแล้วมีทำขัดสมาธิราบขึ้นอีกทรงหนึ่ง รุ่นกลาง เป็นศิลปะของสุโขทัยบริสุทธิ์ พระวรกายกลมกลึงสะโอดสะอง วงพระพักตร์เป็นรูปไข่ พระนาสิกโค่งงุ้ม พระโอษฐ์เล็กบาง พระโขนงวาคเป็นวงโค้งบรรจบกันที่ตั้งพระนาสิก พระเกศาทำกระหมวดกันหอยแหลมสูง ยอดพระเมาลีเป็นเปลวเพลิงสังฆาฏิยาวจรดพระนาภี ปลายแฉกเป็นเขี้ยวตะขาบ ในรุ่นนี้ยังมีลักษณะแตกต่างออกไป

---

[25]พระมหาวีรชิต ญาณคุโณ (เชี่ยวชาญ), การศึกษาเชิงวิเคราะห์คุณค่าของคติความเชื่อพระศรีอาริยเมตไตรย์ในพุทธปรัชญาเถรวาท, วิทยานิพนธ, หลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2550, หน้า 125.

อีก2แบบ คือ แบบหนึ่งทำส่วนพระเศียรตอนบนค่อนข้างกว้างใหญ่ ตอนล่างแคบลงเล็กน้อย มักพบกันที่เมืองกำแพงเพชร จึงเรียกว่า แบบกำแพงเพชร อีกแบบหนึ่งทำนิ้วพระหัตถ์เสมอกันทั้งสี่นิ้ว เชื่อว่าเริ่มสร้างในครั้งแผ่นดินพระมหาธรรมราชาพระยาลิไท (พ.ศ. 1890 -1916) สำหรับรุ่นปลาย ตอนปลายพุทธศตวรรษที่ 20. ลักษณะแสดงความบริสุทธิ์ที่มีในพระพุทธรูปรุ่นกลางคลายลง และได้รับอิทธิพลของพระพุทธรูปสมัยอยุธยาบ้าง ทำให้ศิลปะของสมัยสุโขทัยเริ่มเสื่อมลง คังนั้นจึงพบว่าพระพุทธชินราชมีความงดงามตามแนวพุทธศิลป์ตามที่ได้สรุป ลักษณะความงดงามของระพุทธชินราชข้างต้น และเป็นสื่อของพระพุทธศาสนาเพื่อให้เกิดความศรัทธาแก่ประชาชนผู้ได้มานมัสการโดยทั่วไป[26]

พระปลัดชัยมงคล กลฺยาโณ(ตาลอำไพ), ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์ การกำหนดคุณค่าชีวิตของมนุษย์ตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท, การศึกษาวิจัยพบว่า การกำหนดคุณค่าชีวิตของมนุษย์ตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทที่แท้จริงนั้นขึ้นอยู่กับการพัฒนาคุณค่าทางชีวิตภายใน หรือคุณค่าทางจิตใจโดยตรง หลักอนิจจตาช่วยให้ดำรงชีวิตอยู่อย่างผู้รู้เท่าทันความเป็นจริง ในขณะที่ทางด้านชีวิตภายนอกสามารถใช้ปัญญาหลีกเลี่ยงความเสื่อม และสร้างสรรค์ความเจริญด้านต่างๆภายในจิตใจสามารถดำรงอยู่อย่างอิสระ ไม่ตกเป็นทาสของความเสื่อมหรือความเจริญเหล่านั้น และรู้จักที่จะถือเอาประโยชน์จากกฎธรรมชาติต่างๆเหล่านั้นได้อย่างเฉลียวฉลาดและเท่าทัน มนุษย์พึงแสวงหาสิ่งอันเป็นสาระของชีวิตนั่นก็คือ หลักศีล 5 ซึ่งถือเป็นหลักพื้นฐานของการดำเนินชีวิตของบุคคลเราทั่วไป กุศลกรรมบถ 10 ถือว่าเป็นหลักของการประพฤติปฏิบัติทางกาย ทางวาจาและใจให้อยู่ในกรอบของศีลธรรม และสุดท้ายก็คือ มรรคมีองค์ 8 ถือว่าเป็นจุดหมายสูงสุดของการแสวงหาคุณค่าชีวิตของมนุษย์ในพระพุทธศาสนา คำสอนทางพระพุทธศาสนาและปรัชญาจะให้โลกทัศน์นำทางชีวิต ในขณะที่คำสอนทางพระพุทธศาสนาจะให้แนวทางปฏิบัติที่จะทำให้มนุษย์ประสบความสุขความสำเร็จในชีวิต การดำเนินชีวิตไปในทางที่ถูกต้องเหมาะสม การประพฤติดีปฏิบัติชอบตามทำนองคลองธรรม คือเชื่อในคำสอนของพระพุทธเจ้าว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” และตั้งตนอยู่ในความซื่อสัตย์เหล่านี้ถือว่า เป็นการดำเนินชีวิตที่มีคุณค่ายิ่งในทางพระพุทธศาสนา[27]

นายนพดล อินทับทิม ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง“พระพุทธรูป หมวดพระพุทธชินราช : แนวทางการศึกษาและจัดกลุ่มรูปแบบ” พบว่า พระพุทธรูปศิลปะสุโขทัยหมวดพระพุทธชินราชที่พบอยู่ตาม

---

[26] พระสมุห์วันชัย เกสรธมฺโม (มีมาก), การศึกษา ศรัทธาของประชาชนที่มีต่อพระพุทธชินราชจังหวัดพิษณุโลก ในฐานะสื่อพุทธศิลป์, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาธรรมนิเทศ, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2550 หน้า 120

[27] พระปลัดชัยมงคล กลฺยาโณ (ตาลอำไพ), การศึกษาเชิงวิเคราะห์ การกำหนดคุณค่าชีวิตของมนุษย์ตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท,วิทยานิพนธ์, หลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย พุทธศักราช 2550 (134 หน้า)

พระอารามต่างๆในจังหวัดพิษณุ โลกและกรุงเทพมหานคร สันนิษฐานว่าเป็นรูปแบบทางศิลปะที่เกิดขึ้นในสมัยสุโขทัยตอนปลาย-อยุธยาตอนต้น ประมาณกลาง-ปลายพุทธศตวรรษ ที่ 20 โดยได้รับรูปแบบทางศิลปะและแรงบันคาลใจมาจากพระพุทธชินราช ที่ประดิษฐานอยู่ภายในพระวิหารวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จังหวัดพิษณุโลก จากการศึกษากลุ่มพระพุทธรูป ที่ประดิษฐานอยู่ภายในพระระเบียงคดวัดพระศรีรัตน มหาธาตุ จ.พิษณุโลก ทำให้ทราบถึงรูปแบบทางศิลปะเฉพาะของพระพุทธรูปหมวดพระพุทธชินราช คือ มีการทำพระพักตร์ของพระพุทธรูปให้กลมใหญ่ และ มีพระวรกายอวบอ้วนล่ำสัน รวมทั้งมีการทำนิ้วพระหัตถ์ทั้งสี่ให้ยาวเสมอกัน ซึ่งสันนิษฐานว่าเป็นรูปแบบที่มีพัฒนาการมาจากพระพุทธรูปศิลปะสุโขทัยหมวดใหญ่

ผลการศึกษาสามารถสรุปออกมาได้ดังนี้ คือ พระพุทธรูปที่พบอยู่ในหมวดนี้จะมีองค์ประกอบทางศิลปะที่สำคัญและเป็นเอกลักษณ์อยู่ร่วมกัน 2 ประการ คือ การทำพระพักตร์จะทำให้กลมอวบอ้วนกว่าพระพุทธรูปศิลปะสุโขทัยหมวดใหญ่ และ การทำนิ้วพระหัตถ์ทั้งสี่นั้นจะทำให้มีความยาวเสมอกัน หรือ เกือบจะยาวเสมอกัน ดังจะเห็นได้จากกลุ่มตัวอย่างของพระพุทธรูปที่พบอยู่ในหมวดนี้คือพระพุทธชินราช พระพุทธชินสีห์ พระศรีศาสดา และ พระทศพลญาณรวมไปถึงกลุ่มพระพุทธรูปสำริดศิลปะสุโขทัย หมวดพระพุทธชินราชที่ประดิษฐานอยู่ภายในพระระเบียงคดวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จ.พิษณุโลก และ ที่วัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามกรุงเทพมหานคร ซึ่งมีพุทธลักษณะตรงตามกับรูปแบบทางศิลปะดังกล่าวแต่อย่างไรก็ตามในบางกรณี รูปแบบของการทำนิ้วพระหัตถ์ทั้งสี่ให้ยาวเท่ากันนี้อาจจะไม่เกิดขึ้นกับพระพุทธรูปศิลปะสุโขทัยที่สร้างขึ้นโดยช่างพิษณุโลกในทุกๆองค์ไป ดังมีตัวอย่าง คือ พระสิทธารถ พระประธานในพระอุโบสถ วัดพิชัยญาติการาม กรุงเทพมหานครที่มีหลักฐานทางประวัติศาสตร์กล่าวถึงการอัญเชิญมาจากเมืองพิษณุโลกในสมัย รัชกาลที่3และกลุ่มพระพุทธรูปศิลปะสุโขทัยบางองค์ที่ประดิษฐานอยู่ภายในพระระเบียง วัดพระศรีรัตนมหาธาตุมหาวรวิหาร จ.พิษณุโลก ซึ่งมีพุทธลักษณะโดยรวมแล้ว โดยเฉพาะพระพักตร์นั้นมีความเหมือนกันกับพระพุทธชินราช และ พระพุทธชินสีห์ ทุกประการ แต่ต่างกันเพียงเพียงนิ้วพระหัตถ์ทั้งสี่ที่ยาวไม่เท่ากันเหมือนกับพระพุทธรูปศิลปะสุโขทัยหมวดใหญ่ จึงทำให้สามารถตั้งข้อสรุปเพิ่มเติมขึ้นมาได้อีกประการหนึ่งว่า การทำนิ้วพระหัตถ์ทั้งสี่ให้มีความยาวเสมอกันนั้นเป็นเพียงลักษณะร่วมกันประการหนึ่งของพระพุทธรูปศิลปะสุโขทัยหมวดพระพุทธชินราช แต่ลักษณะเด่นที่สำคัญสุดของพระพุทธรูปหมวดนี้ คือ พระพักตร์ของพระพุทธรูปจะต้องมีความกลมแลดูแล้วอวบอิ่มกว่าพระพุทธรูปศิลปะสุโขทัยหมวดใหญ่ทั่วไป ซึ่งลักษณะเด่นทางศิลปะนี้จะมีปรากฏอยู่ในพระพุทธรูปสกุลช่างพิษณุโลกและหมวดพระพุทธชินราชในทุกๆองค์ โดยจะสามารถพบรูปแบบศิลปะนี้เพียงที่เมืองพิษณุโลกแห่งเดียวเท่านั้นการกำหนดอายุของพระพุทธรูปศิลปะสุโขทัย หมวดพระพุทธชินราชนั้น สันนิษฐานว่าน่าจะได้รับความนิยมอยู่ในช่วงระยะเวลาสั้นๆภายในเมืองพิษณุโลก ในช่วงสุโขทัยตอนปลาย-อยุธยาตอนต้น ราวปลายพุทธศตวรรษที่ 20 ถึงต้นพุทธศตวรรษที่ 21 และรูปแบบดังกล่าวอาจเป็น

แบบอย่างให้กับศิลปะในสมัยหลังต่อมาดังจะเห็นได้จากพระพุทธรูปสมัยล้านนาตอนปลาย พระพุทธรูปสมัยอยุธยาตอนกลาง - ตอนปลาย และพระพุทธรูปสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นที่มีรูปแบบของการทำนิ้วพระหัตถ์ทั้งสี่ขาวเสมอกัน[28]

จันท์นิภา ควงวิไล ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ตำนานพระพุทธรูปในชุมชนชายแดนไทย-ลาว: การสื่อความหมายทางวัฒนธรรมและบทบาทการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม” พบว่า ตำนานพระพุทธรูปเป็นเรื่องเล่าศักดิ์สิทธิ์กล่าวถึงประวัติความเป็นมา อิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์ตลอดจนประเพณีพิธีกรรมอันเกี่ยวข้องกับพระพุทธรูปสำคัญที่ประดิษฐานอยู่ในชุมชนชายแคนไทย-ลาว ซึ่งคนในชุมชนให้ความเคารพศรัทธาและเชื่อว่าเป็นสัญลักษณ์ศักดิ์สิทธิ์แหนองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า การถ่ายทอดเรื่องราวเกี่ยวกับพระพุทธรูปนอกจากจะสื่อความหมายทางวัฒนธรรมแล้ว พระพุทธรูปยังมีบทบาทในการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมในชุมชนชายแดนไทย-ลาว อีกทั้งยังสร้างเครือข่ายวัฒนธรรมพุทธศาสนในชุมชนอุษาคเนย์ วิทยานิพนธ์นี้มีความมุ่งหมายเพื่อวิเคราะห์การสื่อความหมายทางวัฒนธรรมและบทบาทการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคมในตำนานพระพุทธรูปที่ปรากฏในบริเวณชุมชนชายแดนไทย-ลาว ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยแบ่งเย็น 6 ประเภท คือ ตำนานพระพุทธรูปทั้งที่เป็นข้อมูลลายลักษณ์และข้อมูล มุขปาฐะ การวิจัยนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยทางคติชนวิทยาและมานุษยวิทยาโดยใช้แนวคิดหลัก คือ แนวคิดเรื่องภาษาของตำนานปรัมปราและเรื่องเล่า (laticlave) แนวคิดเรื่องการสื่อความหมายทางวัฒนธรรม (the Interpretation of Cและ แนวคิด เรื่องชาติพันธุ์สัมพันธ์ (Ethnicity)[29]

ประพันธ์ กุลวินิจฉัย ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง “ วิเคราะห์เรื่องพระพุทธรูปในฐานะปูชนียวัตถุของชาวพุทธ” พบว่า แนวคิดเรื่องการสร้างพระพุทธรูปและมีพัฒนาการมาจนปัจจุบันนั้นตามหลักฐานเอกสารทั้งที่เป็นปฐมภูมิและติยภูมิเช่นพระไตรปิฎก อรรถกถาฯและตำราวิชาการต่างๆ ที่สืบค้นได้ ดังนี้ 1. ในคัมภีร์พระไตรปิฎกพบคำว่ารูปปฏิมา ส่วนในอรรถกถาพบคำว่าพระปฏิมาอยู่หลายที่แต่มีอยู่ที่หนึ่งมีความหมายที่คล้อยตามคำว่าSculpture หมายถึงประติมากรรมเช่นข้อความว่าเจดีย์ คือ พระปฏิมา (พระพุทธรูป คำในวงเล็บนั้นมาในอรรถกถาซึ่งมีขึ้นภายหลังพระไตรปิฎกหลายร้อยปี ในช่วงที่พระพุทธ์โกศาจารย์นั้นพระพุทธรูปในลังกาคงได้รับจากอินเดียยต่างๆ แล้ว หรือในการทำสังคายนาแต่ละครั้งคงเพิ่มเติมภาษาร่วมสมัยในครั้งนั้นๆ ด้วย อย่างไรก็ตาม คำว่ารูปปฏิมาและพระปฏิมาไม่ใช่พระพุทธรูปแต่เป็น พระเจดีย์คือรัตนะที่เสมอด้วยพระตถาคต แม้เพราะอรรถว่า

---

[28] นายนพดล อินทับทิม, พระพุทธรูป หมวดพระพุทธชินราช : แนวทางการศึกษาและจัดกลุ่มรูปแบบ, การค้นคว้าอิสระ, หลักสูตรปริญญาศิลปศาสตร มหาบัณฑิตสาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร , 2553 หน้า 40

[29] จันท์นิภา ดวงวิไล, ตำนานพระพุทธรูปในชุมชนชายแดนไทย-ลาว: การสื่อความหมายทางวัฒนธรรมและบทบาทการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม, วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย, มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2556 (218 หน้า)

ทำให้เกิดความเคารพยำเกรง ส่วนพระปฏิมาที่พบในที่ต่าง' อีกหลายแห่งนั้นเป็นข้อความอุปมาบ้างเป็นรูปพระวรกายของพระพุทธเจ้าข้างเช่น ตรัสกับพระวักกสิ หรือตรัสซาดกต่างๆ ในอดีตชาติของพระเองก็ดี ของพระสาวกก็ดี ที่เท้าความถึงเหตการณ์ต่างๆ เช่น อานิสงส์การทำทานในสมัยของพระพุทธเจ้าองค์ก่อนๆ มา 2. ในเอกสารประวัติศาสตร์หลังพุทธปรินิพพานยืนยันตรงกันว่าศิลป์เรืองการสร้างพระพุทธรูปนั้นเกิดขึ้นรั้งแวกในอินเดียสมัยคันธาระ โดยได้รับอิทธิพลจากการทำรูปปั้นเทพเจ้าของชาวกรีกที่เข้ามายึดครองบางส่วนของชมพูทวีปโดยกษัตรีย์ชาวกรีกทรงพระนามว่า เมนันเดอร์ หรือพระเจ้ามิลินท์ผู้ทรงพระปรีชาในการปกครองและศาสนาแต่ภายหลังทรงยอมรับนับถือพระพุทธศาสนาเพราะพระธรรมเทศนาของพระอรหันต์นาคเสน ตั้งแต่นั้น พระพุทธศาสนาเพราะพระธรรมเทศนาบำรุงพระพุทธศาสนาเดียวกับพระเจ้าอโศกมหารชเช่น การสร้างถาวรวัตถุต่างๆราม ทั้งพระพุทธรูปมากมาย ดังนั้นจึงเกิดมีพัฒนาการการทำพระพุทธรูปไว้สักการบูชากันผ่านยุคแล้วยุดเล่าจนได้แพร่หลายเข้ามาถึงประเทศไทยอาทิเช่นทวาราวดี ศรีวิชัย ลพบุรี เชียงแสน สุโขทัยท อยุธยา รัตนโกสินทร์ตามลำดับ[30]

อลงกรณ์ ประมวญทรัพย์กล่าวไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง“พระพุทธปฏิมาขนาดใหญ่ในดินแดนไทยปฏิมาขนาดใหญ่ในดินแดนไทย” โดยรวบรวมการสร้างนับเนื่องจากอดีตถึงปัจจุบัน อันแสดงผลต่อศรัทธาการสร้างทั้งในขณะสร้าง และหลังสร้างเสร็จ ว่ามีการเรียกศรัทธาการบุญการบริจาค การนมัสการบูชาลักษณะต่างๆ ที่ส่งผลการใช้งานองค์พระในลักษณะใดบ้าง ทั้งเหตุแห่งการสร้างผู้สร้าง คติการสร้าง พิธีกรรม พื้นที่การสร้าง และการท่องเที่ยว ที่เป็นการเรียกศรัทธาการบุญต่อพุทธปฏิมาขนาดใหญ่ทั้งในมุมมองของความศรัทธา และพุทธพานิชย์การศึกษาแสดงให้เห็นว่าพุทธปฏิมามีผลกับศรัทธาทุกยุคทุกสมัย ด้วยปรากฏคติการด้วยปรากฏคติการสร้าง หลักฐานการสร้างและการกล่าวถึงพุทธปฏิมาขนาดใหญ่อย่างสืบเนื่องในทุกอาณาจักรด้วยเป็นการแสดงความรุ่งเรืองของอาณาจักรทั้งการปกครอง และการศาสนา ตลอดจนถึงอำนาจขารมีของผู้สร้างทั้งในอดีตจนถึงปัจจุบัน โดยมีการปรับเปลี่ยนตามบริบทของสังคมชัดเจนนับตั้งแต่ช่วงปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา ซึ่งแสดงให้เห็นว่าขนาดการสร้างพุทธปฏิมาสามารถเรียกศรัทธาการสร้างได้เป็นอย่างดี นอกจากนั้นยังสามารถเรียกศรัทธาการบุญ การบริจาค พิธีกรรมต่างๆ ที่แปรผันไปจากอดีต รวมถึงการเรียกศรัทธาการบุญจากการท่องเที่ยวที่สามารถเรียกปัจจัยการบุญได้เป็นอย่างมาก โดยทั้งที่มาจากความศรัทธาอย่างแท้จริง และการเรียกศรัทธาเกินพอดีจนเป็นแนวทางของพุทธพานิชย์[31]

---

[30] ประพันธ์ กุลวินิจฉัย, วิเคราะห์เรื่องพระพุทธรูปในฐานะปูชนียวัตถุของชาวพุทธ, *รายงานการวิจัย*, สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556 (156 หน้า)

[31] อลงกรณ์ ประมวญทรัพย์, พระพุทธปฏิมาขนาดใหญ่ในดินแดนไทย, วิทยานิพนธ์ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2557 หน้า 309.

ชนากานต์ วิเศษภัย ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง“ พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ : การบูรณาการภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อ เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนในภาคอีสาน”ผลการวิจัยพบว่า ประวัติความเป็นมาของพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ที่เกี่ยวข้องกับภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อ ในภาคอีสาน พบว่า พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ในภาคอีสานสร้างขึ้นมาประมาณปี พ.ศ. 1180 - 235- การสร้างวัดนั้นคาดว่าสร้างขึ้นมาประมาณปีพ.ศ. 1181 - 2376 พร้อมกับการสร้างหมู่บ้าน โดยมีพระภิกษุ เป็นผู้คิดสร้างวัด สภาพปัจจุบันและปัญหาภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านประเพณี พิธีกรรม และความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์พบว่า ปัจจุบันบุคคลที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการจัดงานประเพณีพิธีกรรมคือ พระสงฆ์ พราหมณ์ประชาชน สถานที่จัดงานคือวัด มีวัสดุเครื่องมือเครื่องใช้ในการจัดงานได้รับการส่งเสริมสนับสนุนงบประมาณจากประชาชน ภาครัฐและเอกชน ในงานประเพณีมีขนบของงาน กำหนดฤดูในการจัดงาน และวิธีการขั้นตอนในการจัดประเพณีพิธีกรรม ปัญหาเกี่ยวกับประเพณีพิธีกรรม และความเชื่อเกี่ยวกับพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ในภาคอีสานพบว่า พระสงฆ์ คณะกรรมการวัดคณะกรรมการชุมชน มีลักษณะเป็นแบบล้านช้าง การจัดประเพณีพิธีกรรมสรงน้ำพระและนมัสการพระ มีการตักบาตรประจำวันเกิดตักบาตรร้อยแปด ตักบาตรประจำเดือนเกิด การเสี่ยงทายเสี่ยงโชค บูชาวัตถุมงคล เพื่อความเป็น สิริมงคล บริเวณรอบวัดและในวัดมีทิวทัศน์ธรรมชาติสวยงาม มีการปลูกไม้ดอกไม้ประดับไม้ยืนต้นมีโต๊ะ ม้านั่ง สำหรับนั่งพักผ่อน รอบพระพุทธรูปมีการจัดอย่างเป็นระเบียบ พระสงฆ์สามเณรมีหน้าที่รับสังฆทาน ทำพิธีบำ-บน ให้ศีล-พร รดน้ำมนต์ ส่วนชุมชนมีส่วนร่วมในการทำโรงทาน ทำความสะอาดและจัดสถานที่ และเข้าร่วมประเพณีพิธีกรรม ศักยภาพการจัดการด้านสิ่งอำนวยความสะดวกพบว่า มีการแจกเอกสารแผ่นพับ ป้ายประชาสัมพันธ์ หนังสือเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของวัดพระพุทธรูป และชุมชน มีที่พักสำหรับพระสงฆ์ มีศาลา โต๊ะ เก้าอี้ นั่งพักผ่อนบริเวณใกล้เคียง[32]

พระมหาจีรวัฒน์ กนฺตวณฺโณ (กันจู)ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง“ประวัติและพัฒนาการพระพุทธศาสนาในจังหวัดพิษณุโลก สมัยสุโขทัย : กรณีศึกษาพุทธศิลป์แบบพระพุทธชินราช” ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาและการสร้างพระพุทธรูปพิษณุโลกเป็นเมืองเก่าแก่สืบย้อนไปถึงสมัยพ่อขุนบางกลางท่าว ซึ่งต่อมาคือพ่อขุนศรีอินทราทิตย์ ผู้สถาปนาวงศ์พระร่วงแห่งสุโขทัย ในพุทธศตวรรษที่ 18 เมื่อสุโขทัยเป็นราชธานีพิษณุโลกก็เป็นเมืองลูกหลวง ประวัติศาสตร์พระพุทธศาสนาและการสร้างพระพุทธรูปจึงร่วมสมัยกับสุโขทัยพระพุทธชินราช เป็นพระพุทธรูปองค์เดียวที่มีพุทธลักษณะสวยงามที่สุด สร้างสมัยกรุงสุโขทัย ลักษณะพระพักตร์เป็นแบบเชียงแสนผสมกับสุโขทัย โดยพระพุทธรูปสมัยเชียงแสน ได้รับอิทธิพลของศิลปะสมัยคุปตะและปาละของอินเดีย พระพุทธรูปใน

---

[32] ชนากานต์ วิเศษภัย, พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ : การบูรณาการภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านประเพณีพิธีกรรมและความเชื่อ เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนในภาคอีสาน, ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2557 (267 หน้า)

สมัยสุโขทัยยุคต้นและในช่วงยุคกลาง ต่อมาสกุลช่างแบบอย่างพระพุทธชินราชได้เจริญขึ้นในเมืองพิษณุโลก(พ.ศ. 1800 – 1981) สร้างในสมัยพระมหาธรรมราชาลิไท (พ.ศ. 1890 -1916) หลังจากนั้นท าให้ศิลปะของสมัยสุโขทัยเริ่มเสื่อมลง ดังนั้น จึงพบว่าพระพุทธชินราชมีความงดงามตามแนวพุทธศิลป์สุโขทัยยุคต้น พระพุทธชินราชเป็นศิลปะสมัยสุโขทัย และมีลักษณะฝีมือช่างอันประณีตเป็นเอกลักษณ์ของตนเอง จึงแยกออกเป็นหมวดพระพุทธชินราชมีพระพุทธรูปสำคัญสร้างยุคเดียวกันอีกหลายองค์เช่นพระพุทธชินสีห์ พระศรีศาสดา พระสิทธารถ พระเสฏฐตมมุนี พระพุทธชินราชวโรวาท ธรรมจักร และพระพุทธชินสีห์มุนีนาถ เป็นต้น พุทธศิลป์แบบพระพุทธชินราชได้มีการสร้างจำลองสืบต่อกันเรื่อยมาถึงปัจจุบันเช่น วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม วัดนวลนรดิศ และวัดไทยพุทธคยา เป็นต้น ตลอดจนพระบูชาและพระเครื่องขนาดต่างๆ ในปัจจุบัน พุทธศิลป์ขององค์พระพุทธชินราชสามารถเป็นสื่อที่สร้างความศรัทธาให้เกิดขึ้นกับผู้ที่ได้มานมัสการได้ เกิดปีติเมื่อได้เห็นความงดงาม เห็นความสงบจากองค์พระพุทธชินราช ก็เกิดพลังในการทำความดี ทางกาย ทางวาจา และทางใจ มีหลักพระธรรมคำสั่งสอนที่ดีงามเป็นเครื่องดำเนินชีวิตต่อไปเพื่อระงับทุกข์ได้ในปัจจุบัน[33]

พระพุทธีธมฺมมุนี(เจีย), ทำวิจัยเรื่อง ศึกษาคุณคาของหลักธรรมที่ปรากฏในเถรคาถาที่มีอิทธิพลตอการพัฒนาชีวิต, ผลการศึกษาพบวา 1. ประวัติและความเปนมาของเถรคาถาที่ปรากฏในพระไตรปฎกนั้น พระเถระทั้ง 264 รูป ที่ปรากฏในเถรคาถา คัมภีรขุททกนิกายในพระสุตตันตปฎก ทานพระอานนทนำเสนอที่ประชุมคณะ ธรรมสังคาหกาจารยในการทำสังคายนาครั้งที่ 1 รอยกรองเปนคำฉันทและรวบรวมเขาไวเปน 2 หมวด คือ คาถาของพระเถระทั้งหลายรวมไวเปนหมวดหนึ่ง เรียกวา เถรคาถาและเถรีคาถา 2. คัมภีรเถรคาถานี้กลาวถึงภาษิตของพระเถระที่กลาวไวในวาระพิเศษ ดวยความปติ เพราะสำเร็จบรรลุเปนพระอรหันต มีเนื้อหาเกี่ยวกับการยกยององคสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจา การยกยอง หลักธรรม การรูเทาทันความจริงของชีวิต การประกอบการงานดวยความเพียร การมีสติสัมปชัญญะ การรูจักใชชีวิตอยางสันโดษ การยกยองผูมีพระคุณ และการกลาวตำหนิผูมีปญญาทราม 3. หลักธรรมในเถรคาถานี้ สามารถนำมาประยุกตใชในการดำเนินชีวิตได พรอมทั้งเปนสิ่งนำ ทางใหรูจักการแกปญหาชีวิตหรือใหสำเร็จผลที่มุงหมายได การปฏิบัติตามหลักคำสอนกระทำได โดย การหมั่นภาวนาเปนกิจวัตรเพื่อระลึกถึงพระรัตนตรัยและทำใหจิตใจสงบ หมั่นทำบุญใสบาตร อันเปนการสืบทอดพระพุทธศาสนา ประพฤติปฏิบัติตนเปนตัวอยางที่ดีแกสังคม เชน ซื่อสัตย ไมทุจริต ฉอโกง มีความรูความเขาใจในเรื่องกฎธรรมชาติหรือกฎไตรลักษณ เพื่อทำใจใหปลอยวางได มีความขยันหมั่นเพียร เพื่อสรางฐานะไดดวยตนเอง ดำเนินชีวิตดวยความไมประมาทอันจะกอใหเกิดความ

[33]พระมหาจีรวัฒน์ กนฺตวณฺโณ (กันจู), ประวัติและพัฒนาการพระพุทธศาสนาในจังหวัดพิษณุโลกสมัยสุโขทัย : กรณีศึกษาพุทธศิลป์แบบพระพุทธชินราช, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,2558 (245 หน้า)

เสียหาย รู้จักใช้ชีวิตอย่างพอเพียงไม่ฟุ่งเฟือ มีความกตัญญูกตเวทีต่อผู้มีพระคุณโดยการเคารพยกยอง หาโอกาสตอบแทนพระคุณและรู้จักคบคนดี (บัณฑิต) เพื่อจะได้แนะนำตนไปในทางที่ถูกต้อง[34]

พระมหาปพน กตสาโร (แสงย้อย) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง "พระพุทธรูปไม้: คุณค่าและคติธรรมที่มีต่อวิถีชีวิตคนอีสาน" ผลการศึกษาพอสรุปได้ว่า การสร้างพระพุทธรูปสร้างขึ้นเพื่อการเคารพบูชา และไม่ใช่การสร้างรูปเหมือนของพระพุทธเจ้า แต่เป็นสัญลักษณ์แทนพระพุทธองค์เพื่อระลึกถึงพุทธคุณเป็นพุทธานุสสติทำให้พระพุทธคุณที่เป็นนามธรรมถูกสื่อมาเป็นรูปธรรมการสร้างพระพุทธรูปไม้ของคนอีสานเกิดจากค่านิยมที่ต้องการสร้างถวายไว้ที่วัด เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตน และการสร้างต้องประกอบด้วยมหาปุริสลักษณะ โดยนิยมแกะสลักพระไม้เป็นพระปางประจำวันเกิดและที่พบมากในวัดต่าง ๆ จะมีปางนั่งสมาธิและปางยืน นอกจากนี้การสร้างพระพุทธรูปไม้ยังบ่งบอกถึงคุณค่าทางศิลปกรรม ถูกรังสรรค์โดยกลุ่มช่างพื้นบ้านไม่มีความรู้และทักษะในการแกะสลักพระ แต่มีความสนใจในการแกะพระด้วยแรงศรัทธาที่บริสุทธิ์ ผลงานที่ปรากฏ จึงไม่มีความประณีต แม้อาจไม่ได้เกณฑ์มาตรฐาน แต่มีความงามและแฝงด้วยความศักดิ์สิทธิ์ที่ประกอบด้วยสุนทรียธาตุ 3อย่างคือ ความงาม (Beauty) ความแปลกหูแปลกตา (Pictures queens) และความน่าทึ่ง (Sublimity) ทั้งยังปรากฏคุณค่าซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของการทำความดีอันเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตเพื่อความสงบสุขของสังคมส่วนคุณค่าและคติธรรมของการสร้างพระพุทธรูปไม้ที่มีต่อวิถีชีวิตของคนอีสานนั้น มักมีคตินิยมในการสร้างเพื่อเป็นสื่อกลางของการทำความดี และเพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตของตนและชุมชนให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขโดยมีคติความเชื่อดั้งเดิมที่สอดคล้องกับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา คุณค่าที่ได้จากพระพุทธรูปไม้ทำให้คนในสังคมอีสานมีวิถีชีวิตอยู่อย่างเรียบง่าย มีน้ำใจ รักความสงบอยู่อย่างพอเพียง จนเป็นแนวทางในการประพฤติและเป็นกรอบของสังคมจนเกิดเป็นวิถีชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรมที่ดีงาม โดยมีพระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานเป็นเบ้าหล่อหลอมลักษณะอุปนิสัยให้ดีงามจนเป็นเอกลักษณ์ในเชิงรูปธรรมให้แก่สังคมคนอีสาน[35]

พระครูสารภัทรกิจ (พานิช ดวงมณี) กล่าวไว้ในวิทยานิพนธ์เรื่อง"ศึกษาคติการสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่ในสังคมไทย : กรณีศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ"ผลการวิจัยพบว่า 1. การสร้างพระพุทธรูปเกิดขึ้นหลังจากพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้วกว่า 600 ปี สันนิษฐานว่าเกิดขึ้นในศิลปะอินเดียสมัยคันธาระหรือศิลปะมถุรา ส่วนการสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่ ปรากฏมีขึ้นในสมัยศิลปะคันธาระ ได้แก่ พุทธปฏิมากรรมขนาดใหญ่แห่งบามิยัน เป็นต้น 2. การสร้างพระพุทธรูป

---

[34] พระพุทธี ธมฺมมุนี(เจีย), ศึกษาคุณคาของหลักธรรมที่ปรากฏในเถรคาถาที่มีอิทธิพลตอการพัฒนาชีวิต, วิทยานิพนธ, หลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2559 (137 หน้า)

[35]พระมหาปพน กตสาโร (แสงย้อย), พระพุทธรูปไม้: คุณค่าและคติธรรมที่มีต่อวิถีชีวิตคนอีสาน, *รายงานวิจัย,* สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560 (183 หน้า)

ขนาดใหญ่ในสังคมไทย นับเป็นปรากฏการณ์ที่สำคัญในการสร้างพระพุทธรูปที่มีขนาดใหญ่ที่ปรากฏคู่กับสังคมไทยมาทุกยุคทุกสมัย โดยเฉพาะในสมัยรัตนโกสินทร์มีการสร้างพระพุทธรูปที่มีขนาดใหญ่โตมาก และอาจใหญ่ที่สุดกว่าทุกสมัย จึงเป็นสิ่งสะท้อนได้ถึงความเจริญของพระพุทธศาสนาและยังบ่งบอกถึงความเจริญรุ่งเรืองของบ้านเมืองในสมัยนี้ได้เป็นอย่างดี 3. คติการสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่ในจังหวัดศรีสะเกษ พบว่า เป็นคติที่สืบเนื่องกันมาแต่โบราณดั้งเดิม ได้แก่ เป็นสื่อด้านการส่งเสริมพระพุทธศาสนา ด้านจิตใจ ด้านอิทธิพลค าสอนทางพุทธศาสนา ด้านคุณค่าทางสังคม ด้านคุณค่าทางประวัติศาสตร์และด้านการท่องเที่ยวเชิงเศรษฐกิจซึ่งถือเป็นคติความเชื่อแบบใหม่ที่ปรับเปลี่ยนไปในการสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่ในปัจจุบัน แต่คติโดยทั่วไปต่างก็มีจุดมุ่งหมายคือ เป็นการสั่งสมบุญบารมีเพื่อไปเกิดในยุคของพระศรีอาริย์และการถึงพระนิพพาน ถือเป็นความปรารถนาสูงสุดของพุทธศาสนิกชนแทบทุกคน ส่วนคติด้านพุทธศิลป์พบว่าส่วนใหญ่ย้อนกลับไปสร้างตามรูปแบบศิลปะร่วมสมัยดั้งเดิม ที่นิยมมากที่สุดได้แก่ ศิลปะแบบสุโขทัยผสมผสานกับศิลปะแบบพื้นถิ่น[36]

นวรัตน์ ไกรษร, ทำวิจัยเรื่อง การเสริมสร้างคุณค่าชีวิตของผู้สูงอายุด้วยอริยวัฑฒิ 5, ผลของการวิจัยพบว่า การเสริมสร้างคุณค่าชีวิตผู้สูงอายุตามแนวทางของสากลประเทศ ซึ่ง ได้แก่ องค์การสหประชาชาติ องค์การอนามัยโลก บราซิล และนโยบายผู้สูงอายุของประเทศไทยนั้น สามารถสร้างคุณค่าให้แก่ชีวิตผู้สูงอายุได้แต่จะยังไม่สมบูรณ์และยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอหาก ผู้สูงอายุไม่ได้นาหลักจริยธรรมและคุณธรรมมาใช้ร่วมกับการเสริมสร้างคุณค่าชีวิตด้วย หลักธรรม อริยวัฑฒิ 5 ซึ่งประกอบด้วยหลักธรรม ศรัทธา ศีล สุตะ จาคะ และปัญญา เป็นหลักธรรมที่พระพุทธ องค์สอนว่าเป็นธรรมเพื่อความเจริญมาบูรณาการใช้ในการด าเนินชีวิตของผู้สูงอายุ โดยจะสามารถ บูรณาการสร้างรูปแบบการเสริมสร้างคุณค่าชีวิตผู้สูงอายุทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านสุขภาพ ด้านการมีส่วน ร่วม ด้านการเรียนรู้เพื่อด าเนินชีวิต และด้านการสร้างความมั่นคงของชีวิต ได้อย่างมีประสิทธิภาพ และสมบูรณ์ยิ่งขึ้น แบบองค์ความรู้ของการเสริมสร้างคุณค่าชีวิตผู้สูงอายุด้วยอริยวัฑฒิ 5 เรียกว่า AHEPS model[37]

สุรเดช โชติอุดมพันธ์, ได้เขียนบทความวิชาการเรื่อง การนำเสนอคุณค่า : บทสำรวจเชิงทฤษฎี, บทความนี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับคุณค่าในประเด็นพื้นฐาน นับตั้งแต่การนิยาม ในกรอบคิดที่แตกต่าง การถกเถียงอภิปรายทฤษฎีเรื่องคุณค่าในเชิงปรัชญา 3 ด้านด้วยกัน คือ คุณค่าควรถูกตัดสินในแง่เจตจำนงหรือ ผลลัพธ์ การศึกษาควรพิจารณาตัวคุณค่าเองหรือพิจารณาคุณค่าในฐานะที่เป็น

---

[36] พระครูสารภัทรกิจ (พานิช ดวงมณี), ศึกษาคติการสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่ในสังคมไทย : กรณีศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2561 (171 หน้า)

[37]นวรัตน์ ไกรษร, การเสริมสร้างคุณค่าชีวิตของผู้สูงอายุด้วยอริยวัฑฒิ 5, หลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต, สาขาวิชาพุทธศาสน์ศึกษา, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2562 (312 หน้า)

เครื่องมือนำไปสู่คุณค่าอื่น และ คุณค่ากับการให้ความชอบธรรม ไปจนถึงการศึกษาเรื่องคุณค่าในมิติของความหลากหลายและความขัดแย้ง โดย ศึกษางานของนักวิชาการคนสำคัญ อาทิ ไคลด์และฟลอเรนซ์ คลูคโคห์น ทาลคอตต์ พาร์สันส์ มิลตัน โรคีช ชา ลอม ชวอทซ์ และโรนัลด์ อิงเกิลฮาร์ต เพื่อให้เข้าใจถึงพัฒนาการของการศึกษาเรื่องคุณค่าในวงวิชาการ นอกจากนั้น บทความนี้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่ากับการสร้างอัตลักษณ์ และมิติต่างๆ ของอัตลักษณ์ อาทิ เพศสถานะ ช่วงวัย ที่อาจพิจารณาในกรอบของคุณค่าได้[38]

สรุป จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พบว่าคนไทยได้นับถือพระพุทธชินราชในประเทศไทย ประดิษฐานอยู่ ณ วิหารด้านตะวันตกในวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหารจังหวัดพิษณุโลกก่อให้เกิดคุณค่าในองค์พระพุทธชินซึ่งมีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ได้นำหลักธรรมคำสอนในพระพุทธศาสนา มาปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวัน แต่เมื่อมีเหตุปัจจุบันที่เป็นกระแสบริโภคนิยม เข้ามามีอิทธิพลในการดำเนินชีวิต จึงทำให้คนไทยในสังคมปัจจุบันละเลยการปฏิบัติตามหลักธรรมในทางพระพุทธศาสนา และพระพุทธศาสนามีหลักปฏิบัติ ที่สามารถนำมาปฏิบัติเพื่อให้คนไทยได้ดำเนินชีวิตอันดีงามตามอุดมคติเท่าที่จะปฏิบัติให้เข้าถึงในชีวิตของตน อันเป็นการแก้ปัญหาการดำเนินชีวิตของคนไทยในสังคมปัจจุบันได้

1.7 ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ทำให้ทราบคุณค่าของพระพุทธชินราช
2. ทำให้ทราบการดำเนินชีวิตของคนไทย
3. ทำให้ทราบคุณค่าของพระพุทธชินราชที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย
4. ทำให้ทราบองค์ความรู้เกี่ยวกับบูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย

1.8 นิยามศัพท์เฉพาะ

บูรณาการ หมายถึง การผสมผสานองค์ความรู้ตั้งแต่2 องค์ความรู้ขึ้นไปเข้าด้วยกันอย่างลงตัวและเป็นระบบ

คุณค่า หมายถึง สิ่งที่มีประโยชน์หรือเป็นประโยชน์ทั้งทางตรงและทางอ้อม

พระพุทธชินราช หมายถึง รูปพระปฏิมาหรือรูปเปรียบของพระพุทธเจ้าประติมากรรม ซึ่งประษฐานอยู่ที่ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุมหาวรวิหาร จังหวัดพิษณุโลก เป็นพระพุทธรูปปางมารวิชัย

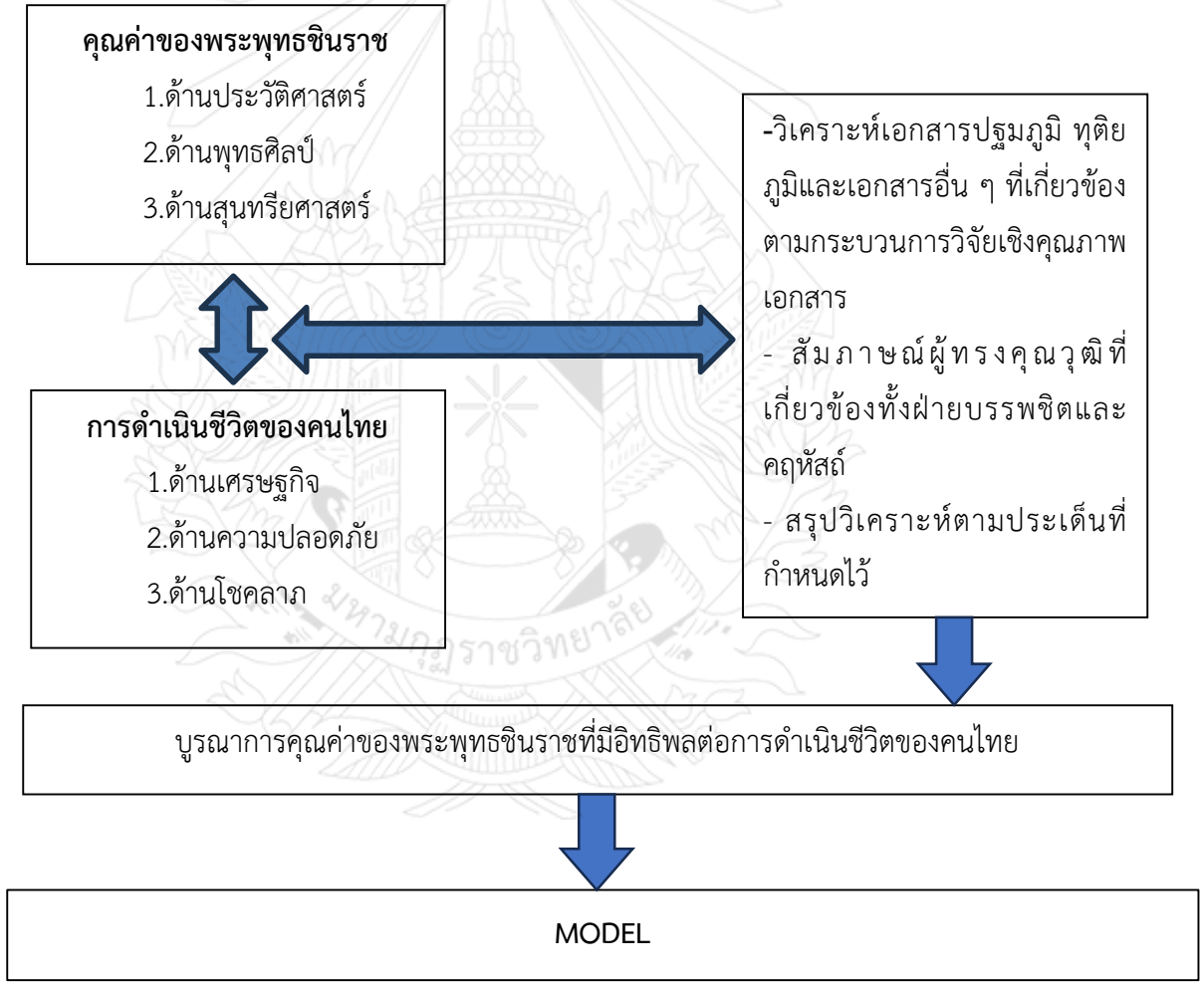
[38] สุรเดช โชติอุดมพันธ์, การนำเสนอคุณค่า : บทสำรวจเชิงทฤษฎี, *บทความวิชาการ*, สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) เมษายน 2565

ขนาดใหญ่ หล่อด้วยทองสัมฤทธิ์ หน้าตักกว้าง 5 ศอก 1 คืบ 5 นิ้ว สูง 7 ศอก 1 คืบ มีเส้นรอบนอกของพระวรกายอ่อนช้อย และมีลักษณะในพุทธศิลป์

อิทธิพล หมายถึง กำลังที่ยังผลให้สำเร็จ อำนาจซึ่งแฝงอยู่ในบุคคลหรือรัฐ ซึ่งสามารถบันดาลให้เป็นไปตามความประสงค์ อำนาจที่สามารถบันดาลให้ผู้อื่นต้องคล้อยตามหรือทำตามอำนาจที่สามารถบันดาลให้เป็นไปได้ต่าง ๆ

การดำเนินชีวิต หมายถึง การดำเนินชีวิตของคนไทย3กลุ่ม คือได้แก่พระสังฆาธิการ ปราชญ์ชาวบ้านและผู้ทรงคุณวุฒิ ที่อาศัยอยู่ในจังหวัดพิษณุโลกการใช้ชีวิตในชีวิตประจำวันในการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่นๆ

1.9 สรุปกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย

แผนภูมิที่ 1.1 กรอบแนวคิดการวิจัย

บทที่ 2
ศึกษาคุณค่าของพระพุทธชินราช

การวิจัยเรื่อง“บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย” ได้ศึกษาเนื้อหาสาระที่สำคัญทั้งแนวคิดทฤษฎี จากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับคุณค่า

2.2 คุณค่าและจุดมุ่งหมายของชีวิตตามแนวคิดทางปรัชญา

2.3 คุณค่าและจุดหมายของชีวิตตามแนวคิดทางศาสนา

2.4 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างพระพุทธปฏิมา

2.5 ความหมายของพระพุทธปฏิมา

2.6 ความสำคัญของพระพุทธปฏิมา

2.7 ประเภทของพระพุทธปฏิมา

2.8 ประวัติพระพุทธชินราช

2.9 คุณค่าของพระพุทธชินราช

2.10 สรุป

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับคุณค่า

คำว่าคุณค่า เป็นคำที่มีความหมายหลายนัยด้วยกัน คำว่าคุณค่ากับคำว่าสิ่งมีค่ามีความเชื่อมโยงกัน สิ่งมีค่าเป็นการตั้งคำถามทางจริยศาสตร์ซึ่งมีประเด็นที่ควรทำความเข้าใจดังนี้

2.1.1 ความหมายของคำว่าคุณค่า

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554[1] ได้ให้ความหมายของ คำว่า คุณค่า ไว้ว่า “สิ่งที่มีประโยชน์หรือมีมูลค่าสูง”

วิทย์ วิศทเวทย์ กล่าวว่า “คุณค่านั้นคือ ลักษณะ “ที่พึงประสงค์” หรือลักษณะ “ที่ควรจะเป็น” หรือลักษณะที่ “น่าพึง ปรารถนา”ดังนั้น คุณค่า หมายถึง สิ่งที่พึงปรารถนามีประโยชน์ เป็นสิ่งที่บุคคลต้องการและคิดว่าควรจะเป็น ส่วนคำว่าคุณค่าของชีวิตหมายถึง การดำเนินชีวิตอย่างถูกต้อง

[1] *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*,กรุงเทพฯ,ราชบัณฑิตยสถาน, 2556 หน้า 263

เหมาะสมเพื่อบรรลุเป้าหมาย ของชีวิตโดยตั้งมั่นในคุณงามความดีตามเกณฑ์ของสังคม อันเป็นไปเพื่อประโยชน์แก่ตนเองและสังคม [2]

2.1.2 สิ่งมีค่านอกตัวและสิ่งมีค่าในตัวเอง สิ่งมีค่า คือ สิ่งที่มนุษย์ต้องการ อยากได้ อยากมี อยากเป็นและแสวงหา สิ่งมีค่ามี 2 ประเภทคือ

1) สิ่งมีค่านอกตัว (Extrinsic value) คือ สิ่งที่มนุษย์ต้องการเพราะสิ่งนั้นเป็นเครื่องมือหรือเป็นบันไดนำไปสู่สิ่งอื่นที่ต้องการได้อีก ไม่ได้ต้องการสิ่งนั้นเพราะตัวมันเอง เช่น นักศึกษา ต้องการเงินเพื่อไปเรียนหนังสือ เรียนหนังสือเพื่อหาความรู้ มีความรู้เพื่อหางานทำ ทำงานเพื่อให้ได้เงิน เป็นต้น เงิน การศึกษา ความรู้หรือการทำงานล้วนเป็นสิ่งมีค่านอกตัว และเป็นเพียงเครื่องมือหรือ ทางนำ (means) ไปสู่สิ่งอื่นเท่านั้น

2) สิ่งมีค่าในตัวเอง (Intrinsic value) คือ สิ่งที่มนุษย์ต้องการมันเพราะตัวมันเอง ไม่ได้ต้องการเพราะเป็นทางนำไปสู่สิ่งอื่นที่อยากได้มากกว่า เช่น มนุษย์ทำงานเพราะต้องการเงิน เงินนำไปเพื่อหาความสุข และถ้าถามต่อไปว่าต้องการความสุขเพื่ออะไร ถ้าตอบไม่ได้ว่าต้องการความสุขเพื่ออะไร หรือตอบว่าความสุขก็เพื่อความสุข ความสุขเป็นสิ่งมีค่าในตัวเอง สิ่งอื่น ๆ เป็นสิ่งมีค่านอกตัว เพราะเป็นเพียงเครื่องมือไว้หาความสุข หรือ ถ้ามนุษย์แสวงหาความรู้เพื่อความรู้ ความรู้ก็จะเป็นสิ่งมีค่า ในตัวเอง ทั้งความรู้และความสุขเป็นจุดหมายสุดท้ายที่มนุษย์ต้องการ (end) ดังนั้น สิ่งมีค่าคือสิ่งที่มนุษย์ต้องการและมนุษย์เป็นผู้กำหนดค่าของสิ่งต่าง ๆ ตามที่มนุษย์ปรารถนา สิ่งมีค่าจึงมี 2 ประเภทคือสิ่งที่มนุษย์ต้องการเพื่อเป็นเครื่องมือไปสู่สิ่งอื่นที่ต้องการมากกว่า เรียกว่า สิ่งมีค่านอก และสิ่งที่มนุษย์ต้องการเป็นเป้าหมายสุดท้าย อันเป็นที่สุดของความต้องการ เรียกว่า สิ่งมีค่าในตัว สิ่งมีค่าในตัวเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุด

2.2 คุณค่าและจุดมุ่งหมายของชีวิตตามแนวคิดทางปรัชญา

มนุษย์มีความเห็นที่แตกต่างกันในเรื่องสิ่งมีค่าที่สุดที่มนุษย์ควรแสวงหาโดยเฉพาะความคิดเห็น เรื่องสิ่งมีค่าในตัวเองและสิ่งมีค่านอกตัว โดยที่บางกลุ่มเห็นว่า ความสุขเป็นสิ่งมีค่าในตัวเอง สิ่งอื่น ๆ เป็นสิ่งมีค่านอกตัว บางกลุ่มเห็นว่าความรู้ ความสงบ เสรีภาพต่างก็เป็นสิ่งมีค่าในตัวเอง บางกลุ่มเห็นว่า สิ่งมีค่าในตัวเองมีได้หลายสิ่ง แนวความคิดที่แตกต่างกันเหล่านี้เรียกว่าแนวคิดทางปรัชญา ซึ่งแต่ละแนวคิดก็มีเหตุผลที่แตกต่างกัน กล่าวโดยสรุปแนวคิดทางปรัชญาที่มีต่อคำถามว่า อะไรเป็นสิ่งที่ดีที่สุดที่ มนุษย์ควรแสวงหาซึ่งเป็นสิ่งมีค่าในตัวเอง มี 5 แนวคิด คือ 1) แนวคิดสุขนิยม 2) แนวคิดวิมุตินิยม 3) แนวคิดปัญญานิยม 4) แนวคิดอัตถิภาวนิยม และ5) แนวคิดมนุษยนิยม ซึ่งจะอธิบายไปตามลำดับ

---

[2] วิทย์ วิศทเวทย์. *จริยศาสตร์เบื้องต้น : มนุษย์กับปัญหาจริยธรรม.*พิมพ์ครั้งที่ 7. กรุงเทพฯ:อักษรเจริญทัศน์.2532 หน้า 53

2.2.1แนวคิดสุขนิยม:จงแสวงหาความสุขสบายทางกาย สุขนิยมเป็นแนวคิดที่ให้ความสำคัญกับความสุขทางกายและมีรากฐานมาจากแนวคิดสสารนิยมซึ่งเชื่อว่าชีวิตมนุษย์คือร่างกาย หากตั้งคำถามว่าร่างกายต้องการสิ่งใดมากที่สุด คำตอบต่อคำถามนี้เป็นที่มาของแนวคิดสุขนิยมซึ่งมีประเด็นสำคัญในการศึกษาแนวคิดนี้ดังนี้

1. ความหมายของสุขนิยม (Hedonism) คำว่า สุขนิยม แปลมาจากคำ ภาษาอังกฤษว่า Hedonism ซึ่งมีผู้แปลเป็นภาษาไทยที่แตกต่างกันเช่น สุขารมณ์นิยม รตินิยม สุขนิยม

พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของ คำว่า สุขารมณ์นิยม,รตินิยม ไว้ว่า “ทรรศนะที่ถือว่า สุขารมณ์(pleasure)เป็นสิ่งประเสริฐที่สุด หรือเป็นความดีสูงสุดของชีวิต ทรรศนะนี้สอนให้บุคคลมุ่งแสวงหาความสุขทางผัสสะหรือความสุขสบายหรือโลกียสุขในชีวิตปัจจุบัน”[3]

วิทย์ วิศทเวทย์ กล่าวว่า “สุขนิยม(Hedonism) คือ ลัทธิที่ถือว่าความสุข เป็นสิ่งที่ดีที่สุดของชีวิต”[4]

รุ่งธรรม สุจิธรรมรักษ์ กล่าวว่า “ผู้ที่มีทรรศนะแบบสุขนิยมถือว่าความสุขสบายเป็นสิ่งเดียวที่มีค่าที่สุดในชีวิต เพราะความสุขสบายเป็นสิ่งเดียวที่มีค่าในตัวเอง สิ่งมีค่าอื่น ๆ ที่เราต้องการ เช่น เงิน ทอง ความรู้ เสรีภาพ ฯลฯ ล้วนแต่เป็นสิ่งมีค่านอกตัว เราต้องการสิ่งเหล่านี้เพราะมันเป็นเครื่องมือนำเราไปสู่ความสุขเท่านั้น ไม่ว่าคนเราจะทำอะไรก็ตาม ถ้าสืบสาวไปให้ถึงที่สุดแล้วจะพบว่าเขาทำสิ่งเหล่านั้นก็เพื่อหลีกหนีจาก ความทุกข์ยากไปสู่ความสุขสบาย ดังนั้น ความสุขสบายจึงเป็นจุดหมายปลายทางประการเดียวของชีวิต มนุษย์”[5]

2. ประเภทของสุขนิยม มีผู้กล่าวโจมตีแนวคิดสุขนิยมว่า การเห็นแก่ความสุข ส่วนตัวนั้นทำให้มนุษย์เห็นแก่ตัวจึงมีนักปรัชญาสุขนิยมเสนอว่าความสุขของมนุษย์นั้นมี 2 ประเภทคือ ความสุขส่วนตนและความสุขส่วนรวมทำให้เกิดแนวคิดเกี่ยวกับสุขนิยม 2 ประเภท คือ

1) สุขนิยมส่วนบุคคล (Egoistic Hedonism) แนวคิดนี้ถือว่าความสุขส่วนตนเป็น สิ่งมีค่ามากที่สุด มนุษย์ควรหลีกเลี่ยงความทุกข์และแสวงหาความสุขให้แก่ตนเองให้มากที่สุดโดยไม่ต้องคำนึงถึงผู้อื่น การกระทำใด ๆ ก็ตามต่อบุคคลอื่นที่มนุษย์ควรกระทำเพียงเพราะมันนำความสุขมาให้หากนำมาซึ่งความทุกข์ก็ไม่จำเป็นต้องไปเกี่ยวข้องกับบุคคลอื่น

---

[3] *พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*,กรุงเทพฯ, ราชบัณฑิตยสถาน, 2540 หน้า 42

[4] วิทย์ วิศทเวทย์.*ปรัชญาทรรศน์ :พุทธปรัชญา.* กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. 2553 หน้า 143

[5] รุ่งธรรม สุจิธรรมรักษ์, *คุณค่าและจุดมุ่งหมายของชีวิต*, นนทบุรี, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2525 หน้า 330

2) สุขนิยมสากล (Universal Hedonism) แนวคิดนี้ถือว่า ความสุขของคนส่วนใหญ่มีค่ามากที่สุด มนุษย์ควรทำสิ่งที่ก่อให้เกิดประโยชน์สุขมากที่สุดแก่คนจำนวนมากที่สุด มนุษย์ควร ทำแต่สิ่งที่ก่อให้เกิดความสุขของทุก ๆ คนในสังคม[6]

3. ความรู้กับความสุข นอกจากการแบ่งความสุขออกเป็นความสุขส่วนบุคคลและ ความสุขของคนจำนวนมากแล้ว แนวคิดสุขนิยมยังแบ่งความสุขออกเป็น 2 ระยะคือ ความสุขเฉพาะ หน้ากับความสุขระยะยาว ในการแสวงหาความสุขนั้นมนุษย์ควรแสวงหาความสุขด้วยสติปัญญา ความรอบคอบและมองการณ์ไกล ความรู้เป็นสิ่งไม่มีค่าในตัวเองเพราะความรู้เป็นเพียงเครื่องให้มนุษย์หลีกเลี่ยงความทุกข์และแสวงหาความสุขได้มากขึ้น ความรู้ที่สุขนิยมชื่นชมยกย่องคือความรู้ทางวิทยาศาสตร์โดยเชื่อว่ายิ่งวิทยาศาสตร์เจริญขึ้นมนุษย์ก็ยิ่งสุขสบายมากขึ้น[7] เพราะวิทยาศาสตร์พัฒนาวิธีการตอบสนองความสุของมนุษย์ได้หลากหลายรูปแบบ ชาวสุขนิยมเชื่อว่าความรู้มีค่าก็เพราะมีประโยชน์ ความรู้ใดนำมาใช้ประโยชน์ในชีวิตไม่ได้ความรู้นั้นเป็นสิ่งไม่มีค่า ไม่ควรศึกษาเล่าเรียน ตามแนวคิดนี้ความรู้เป็นสิ่งมีค่านอกตัวเพราะเป็นเครื่องมือไปสู่ความสุขซึ่งเป็นสิ่งมีค่าในตัว มีความสุขมีค่า มากกว่าความรู้

4. รากฐานของแนวคิดสุขนิยม สุขนิยมมีความเชื่อพื้นฐานมาจากแนวคิดทางปรัชญาสสารนิยมที่เชื่อว่ามนุษย์มีแต่เพียงร่างกาย ไม่มีจิตวิญญาณ สิ่งที่มนุษย์เชื่อว่าเป็นจิตวิญญาณ แท้จริงแล้วเป็นเพียงการทำงานของสมอง แนวคิดแบบสสารนิยมให้ความสำคัญแก่โลกของวัตถุมากกว่า จิตใจ เมื่อมนุษย์มีแต่ร่างกาย มนุษย์จึงควรตอบสนองความต้องการทางร่างกายเท่านั้นคือ การแสวงหาความสุขทางร่างกาย

สรุปคุณค่าและจุดมุ่งหมายของชีวิตตามแนวคิดสุขนิยม สุขนิยมถือว่า ความสุขเป็นสิ่งมีค่าสูงสุดสิ่งเดียวที่มนุษย์ควรแสวงหาความสุขเป็นสิ่งมีค่าในตัวเอง สิ่งอื่น ๆ มีค่าเพียงเป็น เครื่องมือนำความสุขมาสู่มนุษย์ ความรู้ ศีลธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี กฎหมายเป็นสิ่งที่ดีมีค่าก็เพราะทำให้มนุษย์ได้รับความสุข สิ่งใดขัดขวางการแสวงหาความสุขของมนุษย์ควรยกเลิก ชีวิตที่มีคุณค่า คือชีวิตที่มีเงินทอง และปัจจัยพรั่งพร้อมในการแสวงหาความสุข ค่าของคนวัดกันที่ความร่ำรวยและแสวงหาความสุขได้มาก “สำหรับสุขนิยม “ดี” กับ “ความสุข” จึงเป็นสิ่งเดียวกัน ชีวิตที่ดีคือชีวิตที่มีความสุข สังคมที่ดีคือสังคมที่คนในสังคมนั้นมีความสุข โลกที่ดีคือโลกที่คนทั้งหลายมีความสุขกันทั่วหน้า”[8] คำว่าสุขในที่นี่หมายถึงความทางร่างกาย หรือความเกี่ยวข้องกับร่างกายเท่านั้น ดังนั้น ชีวิตที่มีคุณค่าคือชีวิตที่สั่งสมทรัพย์เงินทองไว้สนอง ความสุขและจุดหมายของชีวิตคือสอนองความสุขให้มากที่สุด ส่วนข้อโต้แย้งที่มีต่อแนวคิดสุขนิยมนั้น อย่างไรก็ตามมีแนวคิดที่ไม่ยอมรับความคิดแบบสุขนิยม

---

[6] สุจิตตรา รณรื่น,*ปรัชญาเบื้องต้น,* พิมพ์ครั้งที่ 5, กรุงเทพฯ, โรงพิมพ์ทิพย์วิสุทธิ์, 2540 หน้า 69

[7] วิทย์ วิศทเวทย์.*ปรัชญาทรรศน์ :พุทธปรัชญา*.หน้า 145(อ้างแล้ว)

[8] รุ่งธรรม สุจิธรรมรักษ์, *คุณค่าและจุดมุ่งหมายของชีวิต*,หน้า 342(อ้างแล้ว)

ที่เสนอให้มนุษย์มุ่งแสวงหาแต่ความสุขโดยเชื่อความสุขไม่ใช่สิ่งที่ดีที่สุดที่มนุษย์ควรแสวงหาเพราะ 1) ถ้ามนุษย์แสวงหาแต่ความสุขสบายเพียงอย่างเดียว สังคมมนุษย์คงไม่เจริญเช่นทุกวันนี้ 2) การกระทำอันน่าสรรเสริญจะเกิดขึ้นไม่ได้ ถ้ามนุษย์คิดแต่จะหาความสุขสบายเพียงอย่างเดียว 3) มนุษย์ไม่สามารถมีความสุขที่แท้จริงได้เพราะความสุขเป็นเพียงมายาไม่มีอยู่จริง

2.2 แนวคิดวิมุตินิยม : จงแสวงหาความสงบ วิมุตินิยมเป็นปรัชญาที่ไม่เห็นด้วยกับสุขนิยม โดยเห็นว่าความสุขไม่ใช่สิ่งที่ดีที่สุดของชีวิต แนวคิดนี้มาจากฐานคิดที่เชื่อว่าชีวิตมนุษย์คือจิตวิญญาณ หากถามว่าจิตวิญญาณต้องการสิ่งใดมากที่สุดแนวคิดตอบว่าต้องความสงบของจิต มีประเด็นสไคัญในการศึกษาแนวคิดวิมุตินิยม ดังนี้

1. ความหมายของคำว่า วิมุตินิยม

วิทย์ วิศทเวทย์ กล่าวว่า วิมุตินิยม “เห็นว่าความสงบของจิตและการหลุดพ้นจากความต้องการเป็นสิ่งที่ดีที่สุด”[9]

รุ่งธรรม สุจิธรรมรักษ์ กล่าวว่า “วิมุตินิยม มีทรรศนะว่าสิ่งที่มนุษย์ควรแสวงหาคือ ความสงบของจิตใจที่ปราศจากทั้งความสุขและความทุกข์ ความสงบของจิตจะมีได้ก็ด้วยการระงับความอยากหรือ กิเลส เมื่อไม่หวังอยากได้อะไรก็ไม่มีโอกาสเป็นสุขเพราะความสมหวังและไม่มีโอ กาสเป็นทุกข์เพราะความผิดหวัง”[10] แนวคิดนี้มีความเห็นว่าสิ่งมีค่าของชีวิตมิได้อยู่ที่ความสุขจากวัตถุภายนอก แต่อยู่ที่ความสงบของจิตและวิญญาณภายใน คุณค่าชีวิตอยู่ที่การที่วิญญาณได้ลิ้มรสอะไรบางอย่าง มิใช่การที่ร่างกายได้สัมผัสรูปธรรมภายนอก ชาววิมุตินิยมเน้นเรื่องการดับความต้องการและการเอาชนะตนเอง

ดังนั้น คำว่า วิมุตินิยม หมายถึงแนวคิดที่เชื่อความสงบของจิตเป็นสิ่งมีค่าที่สุดที่มนุษย์ควรแสวงหาและเป็นจุดหมายสูงสุดของชีวิต

2. แนวคิดวิมุตินิยมที่สำคัญ 2 ลัทธิ มีนักปรัชญากรีกโบราณได้นำเสนอแนวคิดแบบ วิมุตินิยมไว้ 2 ลัทธิคือ

1) ลัทธิซีนิค (Cynicism) ลัทธินี้เกิดขึ้นจากความไม่พอใจต่อสภาพชีวิตของตัวเอง ของสังคมและโลกที่เขาอาศัยอยู่ เช่น ภัยพิบัติจากสงคราม ความทุกข์ยาก ตลอดจนสภาพสังคมที่ ฟุ้งเฟ้อ นักปรัชญาในกลุ่มนี้จึงได้เสนอแนวทางในการดำเนินชีวิตด้วยการปลีกตนเองออกจากสภาพสังคมดังกล่าว ไปดำเนินชีวิตที่เรียบง่าย ไม่ต้องแสวงหาอะไร ตัดความต้องการในทุกสิ่งออกให้หมด พอใจในสิ่งที่มีอยู่ และมีความสุขไปวัน ๆ ไม่ต้องไปดิ้นรนแสวงหาในสิ่งที่สังคมต้องการ สิ่งเหล่านั้นไม่

---

[9] วิทย์ วิศทเวทย์.*ปรัชญาทรรศน์ :พุทธปรัชญา*.หน้า 151(อ้างแล้ว)

[10] รุ่งธรรม สุจิธรรมรักษ์, *คุณค่าและจุดมุ่งหมายของชีวิต,* หน้า 343(อ้างแล้ว)

สามารถให้ความสุขได้เนื่องจากจิตใจไม่สงบ เมื่อไม่ต้องการอะไรก็จะได้ไม่ต้องเสียใจเพราะสูญเสียอะไรไป และก็ไม่ต้องดีใจเพราะได้อะไรมา เมื่อไม่เสียใจไม่ดีใจจิตใจก็สงบ[11]

ดังนั้น ลัทธินี้จึงให้ความสำคัญกับการดับความต้องการและใช้ชีวิตอย่างเรียบง่ายพอใจในสิ่งตนมี ไม่ต้องดิ้นรน แสวงหา

2) ลัทธิสโตอิค (Stoicism) ลัทธินี้สอนคล้ายลัทธิซีนิคแต่เป็นระบบกว่าและมี จุดมุ่งหมายค่อนข้างแน่นอนกว่า ลัทธิสโตอิคเชื่อว่า โลก ธรรมชาติ และเอกภพ ดำรงอยู่และดำเนินไป ตามกฎเกณฑ์ที่ตายตัว กฎนี้เป็นกฎเกณฑ์ของธรรมชาติและเข้าใจได้ด้วยเหตุผล มนุษย์ก็เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติและสามารถใช้สติปัญญาเข้าใจเหตุผลของธรรมชาติได้ แต่กระนั้นมนุษย์ก็ไมสามารถที่จะ ควบคุมหรือเปลี่ยนแปลงเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่มันจะเกิดขึ้นได้ อะไรจะเกิดมันก็ต้องเกิด ไม่มีใครห้ามมันได้ ถ้าเราไปฝืนธรรมชาติหรือพยายามที่จะเปลี่ยนแปลงธรรมชาติจะทำให้เราเป็นทุกข์ แต่ถ้าเราเข้าใจ ธรรมชาติว่ามันต้องเป็นไปอย่างนั้นตามกฎเกณฑ์หรือระเบียบของมัน เราก็จะไม่เดือดร้อนหรือเป็นทุกข์ ตามความเป็นไปของมัน เราต้องวางเฉยต่อเหตุการณ์ภายนอกทั้งมวล คือ ไม่ดีใจหรือไม่เสียใจต่อ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เพราะเหตุการณ์ต่าง ๆ ในตัวมันเองไม่ดีไม่ชั่ว ความดีความชั่วอยู่ที่ตัวเราต่างหาก ผู้อื่นจะทำอะไรเราไม่ได้ถ้าเราวางเฉยต่อสิ่งเหล่านั้น[12] ลัทธิสโตอิคสอนว่า มนุษย์ควรเอาชนะใจตนเองถ้าทำได้แล้วมนุษย์ก็จะมีความสงบสุขที่แท้จริง

3. วิถีทางนำไปสู่ความสงบของจิต วิมุตินิยมถือว่าการหลุดพ้นจากความทุกข์มีค่า มากกว่าการมีความสุข ต้นเหตุของความทุกข์คือ การเกิดความอยากแล้วไม่ได้สมอยาก ความไม่สมอ ยากคือความทุกข์ เช่น อยากกินอาหารอร่อยแล้วไม่ได้กินสมอยากก็เป็นทุกข์ อยากได้เสื้อผ้าที่สวยงาม แล้วไม่ได้สมอยากก็เป็นทุกข์ ดังนั้นการที่ไม่ได้ในสิ่งหวังหรือต้องการจึงเป็นความทุกข์ วิธีป้องกันความทุกข์คือ ป้องกันไม่ให้ความอยากเกิดขึ้น หรือป้องกันไม่ให้ความไม่สมอยากเกิดขึ้น การป้องกันไม่ให้เกิด ความไม่สมอยากทำได้ 2 วิธี 1) ดิ้นรนแสวงหาสิ่งที่ตนอยากได้ มาสนองความอยากให้ครบถ้วนเหมาะสมกับความอยากของตน 2) ขจัดความอยากให้หมดไปหรือลดให้เหลือน้อยที่สุด ชาววิมุตินิยมเสนอว่าอย่าไปเที่ยวแสวงหาความสุขจากภายนอกให้มากเลย ยิ่งหาความสุขมากเท่าไรก็ยิ่งได้ความสุขน้อยลงเท่านั้น ชาววิมุตินิยมเห็นว่า สิ่งมีค่าของชีวิตไม่ได้อยู่ที่ความสุขจากวัตถุภายนอกแต่อยู่ที่ความสงบของจิตวิญญาณภายใน ความสุขกับความทุกข์เป็นของคู่กัน มนุษย์ไม่ควรแสวงหาความสุขเพราะจะ ทำให้เกิดความทุกข์ตามมา สิ่งที่มนุษย์ควรแสวงหาคือ ความสงบของจิตใจที่ปราศจากทั้งความสุขและ ความทุกข์ความสงบของจิตใจจะเกิดขึ้นได้ก็ด้วยการดับความอยาก ความต้องการและการเอาชนะใจตนเอง วิมุตินิยมจึงถือว่า การทำจิตใจให้สงบด้วยการดับความต้องการเป็นสิ่งมีค่าที่สุดสำหรับชีวิต

---

[11] สุจิตรา รณรื่น,*ปรัชญาเบื้องต้น*, พิมพ์ครั้งที่ 5, (อ้างแล้ว)

[12] สุจิตรา รณรื่น, *ปรัชญาเบื้องต้น*, พิมพ์ครั้งที่ 5, (อ้างแล้ว

4. รากฐานของแนวคิดวิมุตินิยม แนวคิดแบบวิมุตินิยมมาจากฐานคิดแบบจิตนิยมที่ เชื่อว่า จิตเป็นสิ่งที่มีอยู่จริง และเป็นสิ่งสำคัญที่สุดของชีวิตและจิตมีความสำคัญกว่าร่างกาย จิตเป็นนาย กายเป็นบ่าว จิตวิญญาณไม่สูญสลายไปพร้อมร่างกาย แนวคิดแบบจิตนิยมให้ความสำคัญแก่จิตใจมาก ว่าวัตถุ มนุษย์จึงควรมุ่งแสวงหาสิ่งที่มีค่าต่อจิตวิญญาณ คือความสงบของจิต

สรุปคุณค่าและจุดหมายของชีวิตตามแนวคิดวิมุตินิยม วิมุตินิยมถือว่า ความสงบ ของจิตมีค่าเหนือกว่าความสุข ความสงบของจิตจะเกิดขึ้นได้ด้วยการดับความต้องการและชนะตนเอง สำหรับชาววิมุตินิยมเศรษฐีไม่ใช่คนที่มีมากแต่คือคนที่ต้องการน้อย คนที่มีความสุขที่สุดมิใช่คนที่มีมากที่สุดแต่เป็นคนที่ต้องการน้อยที่สุด การทำตนให้เป็นอิสระจากความโลภ ความโกรธ ความหลงเป็นเรื่องสำคัญมาก เพราะจะทำให้มนุษย์เป็นอิสระจากความทุกข์อย่างสิ้นเชิง ชีวิตที่ดีและมีคุณค่าตามแนวคิดวิมุตินิยมคือ ชีวิตที่วางเฉยต่อความเป็นไปที่เกิดขึ้นในโลกหรือในชีวิต ขจัดความอยากและความหลงผิด เมื่อทำได้เช่นนี้ชีวิตก็เป็นอิสระอย่างแท้จริง ดังนั้น ชาววิมุตินิยมจึงเสนอว่า สิ่งที่มนุษย์ควรแสวงหา คือ ความสงบของจิตที่ปราศจากทั้งความสุขและความทุกข์อันเป็นจุดหมายสูงสุดของชีวิตมนุษย์

2.3. แนวคิดปัญญานิยม : จงแสวงหาปัญญาเพื่อเข้าถึงสัจธรรม ปัญญานิยมจัดอยู่ในกลุ่มแนวคิดที่ถือว่าความสุขไม่ใช่สิ่งที่ดีที่สุดของชีวิตมนุษย์ มีสิ่งอื่นที่มี ค่ามากกว่าความสุข การแสวงหาแต่ความสุขทำให้มนุษย์ไม่ต่างจากสัตว์แนวคิดนี้เสนอว่า การแสวงหาปัญญาเพื่อเข้าถึงสัจธรรมเป็นสิ่งมีค่าที่สุดในชีวิต ปัญญาเป็นจุดหมายของชีวิตมนุษย์ซึ่งมีประเด็นสำคัญ ในการศึกษา ดังนี้

1) ความหมายของปัญญานิยม พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2546 ได้ให้ความหมายของคำว่า ปัญญา ไว้ว่า “ความรอบรู้ ความรู้ทั่ว ความฉลาดเกิดแต่ เรียนและคิด...”[13]

สุจิตรา รณรื่น, กล่าวว่า ปัญญาหมายถึงความสามารถในการใช้เหตุผลเพื่อแสวงหาความจริง ปัญญานิยม คือ ลัทธิที่ถือว่า ปัญญาหรือความรู้เป็นสิ่งที่ดีที่สุดและเป็นสิ่งมีค่าในตัวเอง ความสุขเป็นเพียงวิถีที่จะนำไปสู่ กิจกรรมทางปัญญาเท่านั้น[14]

วิทย์ วิศทเวทย์ กล่าวว่า ปัญญานิยมคือทรรศนะที่ถือว่าการมี ความรู้เพื่อเข้าถึงสัจธรรมเป็นสิ่งที่มีค่าที่สุดในชีวิต ปัญญาหรือความรู้เป็นสิ่งที่ดีที่สุดของมนุษย์ ดังนั้น ปัญญานิยมคือแนวคิดที่เชื่อว่าปัญญาเป็นจุดหมายสูงสุดที่ มนุษย์ควรเข้าถึง[15]

2) ประเภทของความรู้ ปัญญานิยมและสุขนิยมมีความเห็นที่แตกต่างกันในเรื่องค่าของความสุขกับความรู้ โดยที่ชาวสุขนิยมเชื่อว่าความสุขเป็นสิ่งมีค่าในตัวเอง ความรู้เป็นสิ่งมีค่านอกตัวและเป็นเพียงเครื่องมือในการแสวงหาความสุขของมนุษย์ ส่วนชาวปัญญานิยมเชื่อว่า ความรู้เป็นสิ่งมี

---

[13] *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554*, หน้า 687(อ้างแล้ว)

[14] สุจิตรา รณรื่น, *ปรัชญาเบื้องต้น*, พิมพ์ครั้งที่ 5, หน้า 73(อ้างแล้ว)

[15] วิทย์ วิศทเวทย์.*ปรัชญาทรรศน์ :พุทธปรัชญา*.หน้า 45 (อ้างแล้ว)

ค่าในตัวเอง ความสุขเป็นสิ่งมีค่านอกตัว ค่าของความสุขอยู่ที่ทำให้มนุษย์หาความรู้ได้ดีขึ้นเท่านั้น ปัญญา จึงมีค่ามากว่าความสุขโดยที่ปัญญานิยมได้แบ่งความรู้ออกเป็น 2 แบบ คือ

1. ความรู้ที่ช่วยให้มนุษย์มีความสุขสบายมากขึ้นและตอบสนองความต้องการทาง ร่างกายได้ดีขึ้น ความรู้แบบนี้หนีไม่พ้นจากร่างกาย ยังติดอยู่กับร่างกายและถือว่าร่างกายสำคัญที่สุด เช่นความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การแสวงหาความรู้แบบนี้ก็คือหาวิธีการที่จะตอบสนองความต้องการของร่างกาย

2. ความรู้บริสุทธิ์ เป็นสัจธรรมอมตะไม่เกี่ยวข้องกับการสนองความอยากของ ร่างกาย ความรู้แบบนี้รู้แล้วไม่ได้ประโยชน์และไม่ทำให้มีความสุขสบายมากขึ้น แต่รู้แล้วทำให้ค่าของความเป็นคนสูงขึ้น ปัญญานิยมถือว่า การเข้าใจสัจจะของชีวิต โลกและจักรวาลทำให้ค่าของมนุษย์สูงขึ้น และทำให้มนุษย์ต่างจากสัตว์[16] ความรู้ที่ปัญญานิยม ยกย่องคือ ความรู้บริสุทธิ์ ซึ่งทำให้มนุษย์มีค่าสูงกว่าสัตว์และเข้าสัจธรรมสูงสุดของชีวิตกลายเป็นผู้ประเสริฐ

3) วิถีทางนำไปสู่ความรู้แจ้งสัจธรรม ชาวปัญญานิยมเชื่อว่าวิญญาณหรือจิตเป็นสิ่ง สำคัญของมนุษย์และในวิญญาณนั้นสิ่งสำคัญที่สุดคือปัญญา จิตของมนุษย์นั้นมีความสัมพันธ์กับกายคือประสาทสัมผัสทั้ง 5 และเป็นผู้พิจารณาข้อมูลที่กายรู้จัก มนุษย์ควรแยกจิตของตนออกจากร่างกายไตร่ตรองหาความจริงด้วยปัญญา จิตวิญญาณมนุษย์มีสมรรถนะอย่างหนึ่งคือปัญญาหรือเหตุผล ถ้าจิตยึดมั่นกับสมรรถนะอันนี้ด้วยการทำกิจกรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของจิตคือการคิดและไตร่ตรองโดยไม่ต้อง อาศัยประสาทสัมผัสมนุษย์จะได้ความจริงที่สมบูรณ์

โสเครตีสนักปรัชญาชาวกรีกซึ่งเป็นตัวแทนของปัญญานิยม เชื่อว่า คนทุกคนต้องการทำความดี แต่เหตุผลที่เขาทำความชั่วเพราะเขาไม่รู้ คือไม่รู้ว่าอะไรดี อะไรไม่ดี ความรู้จึ้งเป็นสิ่ง สำคัญ ความรู้ในที่นี้หมายถึง รู้ตัวเอง (known thyself) สิ่งที่มนุษย์ต้องการคือ การรู้จักตัวเองในฐานะที่ เป็นมนุษย์ ถ้าเข้าใจธรรมชาติของมนุษย์ที่แท้จริง ก็จะเข้าใจดีว่า ในฐานะที่เกิดเป็นมนุษย์ควรทำอะไร โสเครตีสมีทรรศนะเกี่ยวกับมนุษย์ว่า“มนุษย์คือวิญญาณที่ถูกขังอยู่ในร่างกาย เมื่อตายวิญญาณจะถูกปลดปล่อยให้เป็นอิสระ แต่ชะตากรรมของวิญญาณจะขึ้นอยู่กับว่ามันสามารถรักษาตัวเองให้บริสุทธิ์จากความแปดเปื้อนทางกายได้มากน้อยเพียงไร ความแปดเปื้อนดังกล่าวเกิดจากอิทธิพลของกิเลสทางกาย และคนฉลาดจะพยายามทำให้ตัวเองเป็นอิสระจากสิ่งเหล่านี้ เขาจะมองชีวิตว่าเป็นการตระเตรียมเพื่อจะพบกับความตาย ความรู้ที่เขาต้องการจึงเป็นความรู้เกี่ยวกับความเป็นอมตะ”[17]

4) รากฐานของแนวคิดปัญญานิยม การที่ชาวปัญญานิยมเชื่อว่าวิญญาณหรือจิต เป็นสิ่งสำคัญของมนุษย์และในวิญญาณนั้นสิ่งสำคัญที่สุดคือปัญญา ปัญญานิยมจึงตั้งอยู่บนพื้นฐานความ เชื่อแบบจิตนิยม ที่ถือว่าจิตหรือวิญญาณมีอยู่จริง มนุษย์ประกอบด้วยร่างกายและจิตวิญญาณและส่วนที่

---

[16] รุ่งธรรม สุจิธรรมรักษ์, *คุณค่าและจุดมุ่งหมายของชีวิต,* หน้า 353 (อ้างแล้ว)

[17] สุจิตรา รณรื่น, *ปรัชญาเบื้องต้น,* พิมพ์ครั้งที่ 5, หน้า 74(อ้างแล้ว)

เป็นจิตวิญญาณสำคัญกว่าร่างกาย ปัญญานิยมเชื่อว่า วิญญาณของมนุษย์เป็นอมตะ เมื่อตายวิญญาณไม่แตกดับเหมือนร่างกาย ลัทธินี้จึงไม่สอนให้มนุษย์หมกมุ่นอยู่กับความสุขทางกาย แต่สอนให้ประกอบกิจกรรมทางปัญญาเพื่อว่าเมื่อตายลงวิญญาณจะได้เข้าถึงโลกแห่งสัจธรรม ดังนั้น รากฐานความคิดของ ปัญญานิยมจึงมาจากจิตนิยมโดยเชื่อในจิตวิญญาณมนุษย์มีปัญญาแฝงอยู่ จิตนิยมกับปัญญานิยมจึงมีความสัมพันธ์กัน

สรุปคุณค่าและจุดมุ่งหมายของชีวิตตามแนวคิดปัญญานิยม ปัญญานิยมถือว่า ศักดิ์ศรีและคุณค่าของมนุษย์อยู่ที่การมีปัญญาความรู้ สาระของมนุษย์ที่ทำให้มนุษย์ต่างจากสัตว์คือ ปัญญาหรือความสามารถในการใช้เหตุผลเพื่อค้นหาความจริง ค่าของคนจึงอยู่ที่การเพิ่มพูนสาระคือ ปัญญาของตนให้มากขึ้น ไม่ใช่อยู่ที่การมีความสุขสบายมากขึ้น ชีวิตที่สมบูรณ์และมีค่ามิใช่ชีวิตที่ แสวงหาความพอใจให้แก่ร่างกาย แต่เป็นชีวิตที่หันเข้าสู่สาระหรือธาตุแท้ของตน นั่นคือ ชีวิตที่อยู่กับ ปัญญา การอยู่กับปัญญาคือการแสวงหาความรู้และความจริง สำหรับชาวปัญญานิยมชีวิตที่สมบูรณ์มิได้ วัดด้วยความสุขทางรูปธรรมหรือทางร่างกาย การเป็นคนดีกับการมีความสุขสบายมิใช่สิ่งเดียวกัน คนดีคือคนที่สาระของเขาอันได้แก่ปัญญาได้รับการเอาใจใส่อย่างพร้อมบริบูรณ์ จุดหมายของชีวิตมนุษย์คือการรู้จักตนเองและโลกด้วยปัญญา

2.4 แนวคิดอัตถิภาวนิยม : จงแสวงหาเสรีภาพ แนวคิดอัตถิภาวนิยม แปลมาจากภาษาอังกฤษว่า existentialism ซึ่งเป็นแนวคิดที่มีอิทธิพลอย่างกว้างขวางในโลกปัจจุบันโดยเฉพาะคนหนุ่มสาวที่กำลังตื่นตัวขอเสรีภาพและความเป็นธรรมโดยเรียกร้องให้ทบทวนหลักเกณฑ์มาตรการต่าง ๆ ที่ใช้กันอยู่ในสังคม แนวคิดนี้มีรากฐานมาจากแนวคิดจิตนิยม เน้นให้มนุษย์แสวงหาเสรีภาพอันเป็นธาตุแท้ของมนุษย์ มีประเด็นสำคัญในการศึกษา ดังนี้

1. ความหมายของอัตถิภาวนิยม คำว่า อัตถิภาวะ มาจากภาษาบาลี คือ อัตถิ แปลว่า เป็นอยู่ ภาวะ แปลว่า สภาพ ตรงกับศัพท์ภาษาอังกฤษว่า existence แปลว่าความเป็นอยู่[18] พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของคำว่า อัตถิภาวนิยม ไว้ว่า “ทรรศนะทางปรัชญาที่ให้ความสำคัญ แก่ปัจเจกภาพมากกว่าสากลภาพ เสรีภาพมากกว่าระเบียบกฎเกณฑ์ เน้นการสร้างสรรค์มากกว่าการ อนุรักษ์ระเบียบแบบแผน ความรู้สึกมากกว่าเหตุผล และให้ความสำคัญแก่ความรู้เชิงอัตนัย...เช่น ความรู้ที่เกิดจากการประสบด้วยตนเอง มากกว่าความรู้เชิงปรนัย...เช่น ความรู้ที่เกิดจากเหตุผล...”[19] แนวคิดนี้เกิดขึ้นเนื่องจากต้องการกระตุ้นให้มนุษย์ตระหนักในสถานภาพบทบาทหน้าที่ของมนุษย์และเน้นให้ตระหนักในความเป็นตัวของตัวเองมากที่สุด โดยย้ำเรื่อง ความมีอยู่ (existence) การมีอยู่ในที่นี้ไม่ได้หมายถึงการมีชีวิตอยู่ พืชและสัตว์ก็มีชีวิตอยู่ พวกมันมีอยู่ แต่ไม่จำเป็นต้องมาขบคิดว่า การมีอยู่นี้มีความหมายว่าอย่างไร มนุษย์เป็น

---

[18] กีรติ บุญเจือ.*ปรัชญาสำหรับผู้เริ่มเรียน.* กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช. 2541 หน้า 3(อ้างแล้ว)

[19] *พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน*, 2540 หน้า 35 (อ้างแล้ว)

สิ่งมีชีวิตอย่างเดียวที่ตระหนักถึงการมีอยู่ของตน การมีอยู่ของมนุษย์มีความสำคัญกว่าการที่เขาเป็นอะไร “การมีอยู่ของฉันสำคัญกว่าสิ่งที่ฉันเป็น” การมีอยู่มีมาก่อนสาระ คำว่าสาระหมายถึง สิ่งซึ่งเป็นองค์ประกอบของสรรพสิ่ง หมายถึงธรรมชาติหรือตัวตน มนุษย์ ไม่มีธรรมชาติที่ติดตัวมาตั้งแต่เกิด ดังนั้นมนุษย์จึงต้องสร้างสรรค์ตัวของเขาเองขึ้นมา เขาต้องสร้างธรรมชาติหรือสาระของเขา เพราะสิ่งนี้ไม่ได้ถูกกำหนดไว้ล่วงหน้า มนุษย์ไม่มีธรรมชาติที่เป็นนิรันดร์ มนุษย์ถูกสาปให้ต้องปรับเปลี่ยนตัวเองไปเรื่อย ๆ ดังนั้น มนุษย์ต้องตัดสินใจเองว่าจะมีชีวิตอย่างไร

2. แนวคิดอัตถิภาวนิยมแบ่งเป็น 2 ฝ่าย เนื่องจากอัตถิภาวนิยมเริ่มต้นจากความไม่พอใจระบบแนวคิดเก่า ที่พยายามตีกรอบความคิดด้วยวิธีการและเหตุผลต่าง ๆ ผนวกกับสูตรสำเร็จเฉพาะตนที่ไม่อาจใช้กับคนอื่นได้ การแก้ปัญหาชีวิตและสังคมนั้นจะต้องมีพื้นฐานอยู่บนความจริงแห่งการมีอยู่ของตนในสิ่งแวดล้อมจริงที่กำหนดให้ตั้งแต่เกิดจนถึงปัจจุบัน แนวคิดทั่วไปของอัตถิภาวนิยมแบ่งเป็น 2 ฝ่ายคือ

1) ฝ่ายที่เห็นว่าศาสนามีความสำคัญที่จะกล่อมเกลา ควบคุมสัญชาตญาณมนุษย์ ที่มักปกป้องตนให้ปลอดภัยด้วยการรุกรานฝ่ายตรงข้ามเสมอ ดังนั้นศาสนาจึงช่วยให้มนุษย์มีกรอบแห่งความรับผิดชอบร่วมกันเพื่อควบคุมกิเลสแห่งความเป็นปุถุชนให้อยู่ในกรอบหรือขอบเขตที่ดีงาม

2) ฝ่ายที่เห็นว่าศาสนาไม่สำคัญ โดยให้เหตุผลว่ามนุษย์สามารถแก้ปัญหาได้โดยไม่ต้องอาศัยศาสนา ยิ่งกว่านั้นการนับถือศาสนาอาจเปิดโอกาสให้คนฉลาดเอาเปรียบคนโง่โดยเสนอ อุดมคติให้หลงใหล จนทำให้ผู้นับถือใช้เป็นข้อแก้ตัว เพื่อหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบที่จะต้องเผชิญหน้า กับปัญหาด้วยตนเองและขบคิดหาทางแก้ปัญหาด้วยตนเอง[20]

3. วิถีทางไปสู่เสรีภาพและการค้นพบตนเอง ชาวอัตถิภาวนิยมเห็นว่ามนุษย์ในสมัย ปัจจุบันได้สูญเสียตัวเองไปในสังคมอันสลับซับซ้อน คนปัจจุบันต้องแสดงหลายบทบาท บทบาทเหล่านี้ คือหัวโขนที่ต้องสวม ทั้งทั้งที่ไม่อยากทำแต่ก็จำเป็นต้องทำ อะไรคือ ตัวเขาที่แท้จริง เกือบทุกสิ่งที่ทำเพราะคนอื่น มีบ้างไหมที่เขาทำอะไรโดยที่เกิดจากตัวเขาเองจริง ๆ ไม่ใช่เพียงฐานะที่เป็นนั่นหรือเป็นนี่ ชาวอัตถิภาวนิยมตอบว่า ในสังคมปัจจุบันแทบจะไม่มีใครเลยที่ไม่ถูกบีบรัดโดยบทบาทต่าง ๆ คนสมัยใหม่ไม่มีเวลาที่จะมาพิจารณาดูตัวเอง ว่าตัวเองรู้สึกอะไรหรืออยากทำอะไร ที่เขาทำอะไรต่ออะไรอยู่ทุกวันนั้นก็เพราะเขาต้องทำ หัวโขนมันบงการเช่นนั้น การกระทำที่เกิดจากความรู้สึกจริง ๆ ว่า อยากทำนั้นไม่มีอีกต่อไป ความสลับซับซ้อนของสังคมสมัยใหม่ และความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ได้ดึงมนุษย์ออกจากตัวเองเสียแล้ว เมื่อเป็นเช่นนี้คนเราควรทำอย่างไร ชาวอัตถิภาวนิยมบอกว่า ขอให้มนุษย์กลับมาหาตัวเอง การกลับมาสู่ตัวเองก็คือการตระหนักถึงเสรีภาพอันเป็นธาตุแท้ของมนุษย์ ความเป็นอิสระที่จะเลือกกระทำสิ่งต่าง ๆ นั้นเป็นสิ่งที่แยกไม่ออกจากมนุษย์ ไม่มีครั้งใดเลยที่จะพูดได้ว่า มนุษย์ไม่มีเสรี และไม่มีสถานการณ์ใดเลยที่จะกล่าวได้ว่าในสภาพอย่างนั้นมนุษย์ถูก

---

[20] กีรติ บุญเจือ.*ปรัชญาสำหรับผู้เริ่มเรียน.* 2541 หน้า 117 (อ้างแล้ว)

บังคับ ธรรมชาติที่แท้จริงของมนุษย์คือ เสรีภาพ การบอกว่า มนุษย์แต่ละคนถูกบังคับจากสิ่งอื่นนั้นไม่เป็นความจริง ความจริงคือ มนุษย์แต่ละคนเลือกทางเดินชีวิตต่างกันออกไป ชีวิตเมื่อมีอยู่แล้วย่อมต้องมีการเลือกเสมอ และการเลือกทุกครั้งต้องอยู่ในความรับผิดชอบของตนเอง ดังนั้น มนุษย์ต้องมีความตั้งใจในการเลือกว่าจะเอา อย่างไรกับชีวิตของตนดี แนวคิดนี้จึงเน้นให้มนุษย์เลือกวิถีดำเนินชีวิตด้วยตนเองเพราะมีเครื่องมือที่ สำคัญในการดำเนินชีวิตคือเสรีภาพ

4. รากฐานของแนวคิดอัตถิภาวนิยม แนวคิดอัตถิภาวนิยมมากจากรากฐาน ความคิดที่ว่าแก่นแท้หรือสารัตถะของมนุษย์คือ เสรีภาพ จิตมนุษย์เป็นความว่างและอิสระ เพราะความว่างเปล่านี้ทำให้มนุษย์มีเสรีภาพที่จะเลือก การเลือกของมนุษย์จึงเป็นอิสระ ดังนั้น เสรีภาพจึงเป็น ธาตุแท้ของมนุษย์ มนุษย์ถูกสาปให้มีเสรีภาพ เมื่ออิสระเขาควรทำในสิ่งที่เขาอยากทำและรับผิดชอบ การกระทำของตน แนวคิดอัตถิภาวนิยมสอนว่าจงเลือกและรับผิดชอบ ดังนั้นแนวคิดอัตถิภาวนิยมจึงมี รากฐานมาจากแนวคิดจิตนิยมโดยเชื่อว่ามนุษย์จิตและจิตมนุษย์เดิมนั้นว่างเปล่า

สรุปคุณค่าและจุดหมายของชีวิตตามแนวคิดอัตถิภาวนิยม จากการที่แนวคิดอัตถิภาวนิยมเชื่อว่า แก่นแท้ของความเป็นมนุษย์คือ เสรีภาพ เสรีภาพคือการมีอิสระที่จะเลือกกระทำ สิ่งต่าง ๆ ได้ตามความต้องการหรือความรู้สึกของตนเองโดยปราศจากการบีบบังคับจากสิ่งต่าง ๆ การกระทำตามความรู้สึกที่แท้จริงเป็นการแสดงออกถึงความจริงใจ มนุษย์จะกลับมาสู่ตัวเองได้ก็ต่อเมื่อมี ความจริงใจ ถ้าเลือกกระทำสิ่งได้ด้วยความจริงใจแล้ว นั่นแสดงว่าได้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ แนวคิดอัตถิภาวนิยมกระตุ้นให้มนุษย์เห็นคุณค่าแห่งความเป็นตัวของตัวเอง พึ่งพาอาศัยตนเอง พัฒนาตนเอง ฝึกตนเองให้มีสมรรถภาพ ประสิทธิภาพพร้อมให้คุณค่าแก่ตนเองด้วยตนเอง ด้วยเกณฑ์หรือมาตรฐานวัดประเมินผลด้วยตนเอง ที่สำคัญที่สุด ภาวการณ์ที่มนุษย์จะบอกได้ว่า ตนเป็นตัวของตัวเองมากที่สุดมีค่าที่สุดก็ต่อเมื่อ มนุษย์ได้ตัดสินใจเลือกเองในสิ่งที่ตนประสบพบเห็น เผชิญหน้าอยู่นั้น โดยมิได้มีใครบังคับขู่เข็ญชี้นำหรือปราศจากอิทธิพลใด ๆ ทั้งสิ้น ดังนั้น คุณค่าสูงสุด ของมนุษย์คือการเข้าถึงเสรีภาพอันเป็นธาตุแท้ของตน เลือกกระทำด้วยตนเองและรับผิดชอบด้วยตนเอง ดังนั้น แนวคิดอัตถิภาวนิยมว่าเป็น”กลุ่มแนวคิดที่เสนอให้ มนุษย์กลับมาหาตัวเอง และทำตามเสรีภาพอย่างแท้จริง แต่การกระทำตามเสรีภาพของมนุษย์ต้องมีความ รับผิดชอบควบคู่กันเสมอ หรืออาจกล่าวได้ง่ายๆว่าเสรีภาพจะต้องมาคู่กับความรับผิดชอบเสมอ

2.5 มนุษยนิยม : จงมองรอบด้าน แนวคิดมนุษยนิยมเป็นแนวคิดที่เห็นข้อบกพร่องของแนวคิดทั้งสี่ที่กล่าวมาข้างต้นโดยเห็น ว่าจุดหมายของชีวิตของมนุษย์ไม่ได้มีสิ่งเดียว แต่มนุษย์สามารถมีจุดหมายของชีวิตได้หลายอย่าง แนวคิดนี้จึงเสนอให้มองรอบด้านด้วยเหตุที่แนวคิดทั้งสี่นั้นมองมนุษย์สุดไปด้านเดียว แนวคิดมนุษยนิยม มีรากฐานความคิดมาจากแนวคิดธรรมชาตินิยมที่เชื่อว่ามนุษย์เป็นทั้งร่างกายและจิต ร่างกายและจิตมีความสำคัญเท่าเทียมกัน จุดหมายของชีวิตมนุษย์จึงมีหลายด้าน มีประเด็นสำคัญในการศึกษาเกี่ยวกับ แนวคิดมนุษยนิยม ดังนี้

1. ความหมายของมนุษยนิยม

พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย ฉบับ ราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายของคำว่า มนุษยนิยม ไว้ว่า “ทรรศนะที่ถือว่า มนุษย์เป็นสิ่งหนึ่งในธรรมชาติ มีศักดิ์ศรี มีค่า และมีความสามารถที่จะพัฒนาตนเองโดยอาศัยเหตุผล และวิธีการทางวิทยาศาสตร์ ไม่ต้องอาศัยอำนาจเหนือธรรมชาติแต่อย่างใด”[21]

รุ่งธรรม สุจิธรรมรักษ์ กล่าวถึงแนวคิดมนุษย์นิยมว่า “มนุษยนิยมมีความเห็นว่า ทั้งความสุขทางกาย ความสงบของจิตใจ การมีปัญญาความรู้และสิ่งอื่น ๆ ที่ มนุษย์สามารถชื่นชมได้ ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นสิ่งมีค่าในตัวเอง ไม่มีอะไรมีค่าสูงสุด จุดหมายชีวิตมนุษย์คือ การได้ลิ้มรสสิ่งมีค่าเหล่านี้อย่างทั่วถึงและประสมกลมกลืนกัน”[22] ดังนั้น แนวคิดมนุษยนิยมจึงหมายถึง แนวคิดที่เชื่อว่าจุดมุ่งหมายสูงสุดของชีวิตมนุษย์มีหลายด้านทั้งความสุข ความสงบ ปัญญาและเสรีภาพ ล้วนเป็นสิ่งมีค่าที่มนุษย์ควรแสวงหา

2. มุมมองมนุษยนิยมต่อทรรศนะทั้ง 4 แนวคิดมนุษยนิยมเห็นว่าทรรศนะทั้ง 4 ที่ กล่าวมา คือ สุขนิยม วิมุตินิยม ปัญญานิยมและอัตถิภาวนิยม แต่ละทรรศนะมีส่วนถูกในแง่ของตน แต่มนุษย์นิยมมองว่าทรรศนะเหล่านี้มองชีวิตแคบไป อัตถิภาวนิยมนั้นสอนให้มนุษย์ทำทุกอย่างจากใจจริง เน้นเสรีภาพ รู้สึกอย่างไรก็ทำอย่างนั้นโดยไม่ต้องคำนึงถึงแบบแผนกฎเกณฑ์ใด ดังนั้นถ้ามนุษย์รู้สึกอยากจะฆ่าใครก็ไปฆ่าอย่างนั้นหรือ อัตถิภาวนิยมต้องการให้มนุษย์เป็นตัวเอง นั่นเป็นสิ่งสมควร แต่ทั้งนี้ ต้องมีขอบเขต ชีวิตที่เกิดมาโดยไม่เคยเป็นตัวของตัวเองเลยนั้นเป็นชีวิตที่น่าสงสาร แต่ชีวิตที่เอาแต่ ความรู้สึกของตนเองเป็นใหญ่นั้นจะอยู่ร่วมกับคนอื่นได้อย่างไร

แนวคิดสุขนิยมนั้นให้ความสำคัญแก่ร่างกายมากเกินไปส่วนแนวคิดวิมุตินิยมและปัญญานิยมนั้นให้ ความสำคัญกับจิตวิญญาณมากกเกินไป มนุษยนิยมเห็นว่าร่างกายและจิตใจมีความสำคัญเท่าเทียมกัน ความสุขสบายเป็นอาหารทางกายฉันใด ความสงบของจิตและปัญญาความรู้ก็เป็นอาหารทางใจฉันนั้น[23]

3. วิถีทางจุดมุ่งหมายของชีวิตอย่างรอบด้าน มนุษยนิยมถือว่า มนุษย์ได้ วิวัฒนาการมาจนต่างจากสัตว์แล้ว สิ่งมีค่าสำหรับมนุษย์จึงไม่ควรจำกัดอยู่เพียงแต่ความสุขทางกาย เท่านั้น และมนุษย์ก็ไม่ใช่เทพเจ้าที่จะตัดขาดความสุขทางเนื้อหนังมังสาได้หมดสิ้น สิ่งมีค่าของชีวิตตาม ทรรศนะของมนุษยนิยมจึงไม่ได้จำกัดอยู่แต่เพียงการได้สนองความต้องการทางด้านร่างกายหรือจิตใจ อย่างใดอย่างหนึ่งเพียงอย่างเดียว มนุษยนิยมเห็นว่าทั้งความสุขทางกาย ความสงบของจิตใจ การมี ปัญญา

---

[21] *พจนานุกรมศัพท์ปรัชญา อังกฤษ-ไทย ฉบับ ราชบัณฑิตยสถาน*, 2540 หน้า 44(อ้างแล้ว)

[22] รุ่งธรรม สุจิธรรมรักษ์ *คุณค่าและจุดมุ่งหมายของชีวิต,* นนทบุรี, มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2525 หน้า 356

[23] สุจิตรา รณรื่น, *ปรัชญาเบื้องต้น*, พิมพ์ครั้งที่ 5, หน้า 78(อ้างแล้ว)

ความรู้ และสิ่งอื่น ๆ ที่มนุษย์สามารถชื่นชมได้ เช่น การมีเสรีภาพ ความภูมิใจที่ทำงานได้สำเร็จ ความอิ่มใจที่ได้ช่วยเหลือผู้อื่น การได้ชื่นชมกับความงามในศิลปะ ฯลฯ ทั้งหมดนี้ล้วนเป็นสิ่งมีค่าใน ตัวเอง ไม่มีอะไรมีค่าสูงสุด

ดังนั้น มนุษย์นิยมเห็นว่า มนุษย์ไม่ควรถือเอาอย่างใดอย่างหนึ่งสำคัญที่สุด เพราะถ้ามนุษย์ดิ้นรนหาแต่เงินทองเพื่อซื้อความสุขสบาย มนุษย์ก็อาจต้องหาตลอดชีวิตโดยมิได้มีเวลาที่จะเสพสุขเลย ถ้ามนุษย์หันเข้าหาแต่ความสงบ มนุษย์ก็จะขาดบางอย่างที่มนุษย์พึงมี ถ้ามนุษย์ถือเอาแต่ความรู้สึกของตนเองเป็นใหญ่ก็จะอยู่ร่วมกับคนอื่นไม่ได้ ดังนั้นสำหรับมนุษยนิยมทางที่ดีที่สุดก็คือ การรอมชอมระหว่างสิ่งสำคัญ 4 อย่างคือ ความสุข ความสงบ ปัญญาความรู้และเสรีภาพเข้าด้วยกัน

4. รากฐานของแนวคิดมนุษยนิยม มนุษยนิยมมีความเชื่อพื้นฐานมาจากลัทธิ ธรรมชาตินิยม ที่ถือว่า มนุษย์มีทั้งร่างกายและจิต แต่จิตไม่ใช่สิ่งที่เป็นอิสระแยกออกจากร่างกายได้ จิตเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่งของมนุษย์เหมือนกับที่ร่างกายเป็น และแตกดับไปพร้อมกับร่างกายเมื่อคนตายไป ธรรมชาตินิยมจึงถือว่าร่างกายและจิตใจมีความสำคัญเท่ากัน ดังนั้นมนุษย์จึงควรสนองความต้องการทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจให้มีความสมดุลกัน

จากการที่มนุษยนิยมมาจากความเชื่อพื้นฐานแบบลัทธิธรรมชาตินิยมที่เห็นร่างกายและจิตมีความสำคัญ เท่าเทียมกันจุดหมายของชีวิตจึงรอมชอมระหว่างความสุข ความสงบ ปัญญาและเสรีภาพ

สรุปคุณค่าและจุดหมายของชีวิตตามแนวคิดมนุษยนิยม การที่มนุษย์มีจุดหมาย ของชีวิตแตกต่างกัน ทำให้มีความคิดเห็นและความประพฤติปฏิบัติแตกต่างกันไปด้วย เหตุที่เป็นเช่นนี้ก็ เพราะทรรศนะที่ว่าอะไรเป็นจุดหมายของชีวิตเป็นทรรศนะพื้นฐานที่มีอิทธิพลต่อการกำหนดทรรศนะในเรื่องอื่น ๆ ของชีวิต

ดังนั้น สำหรับมนุษยนิยม คนที่มีชีวิตอย่างสมบูรณ์คือคนที่มีความพอใจในสิ่งต่าง ๆ อย่างประสานกลมกลืนกัน ไม่มีความขัดแย้ง หรือถ้ามีก็น้อยที่สุด สังคมที่สมบูรณ์คือสังคมที่สนองความต้องการทางร่างกายของมนุษย์ได้ทั่วหน้าแล้วเปิดโอกาสให้มนุษย์แสวงหาความชื่นชมกับสิ่งต่าง ๆ ได้ตามที่แต่ละคนพอใจ ในทรรศนะมนุษยนิยม จุดหมายของชีวิตมนุษย์ คือการได้ลิ้มรสสิ่งมีค่าต่าง ๆ อย่างทั่วถึงและประสมกลมกลืนกัน ไม่ลุ่มหลงไป ในสิ่งใดสิ่งหนึ่งมากจนละเลยสิ่งมีค่าอื่น ๆ ที่ควรได้ลิ้มรสด้วย ดังนั้น ชีวิตที่มีคุณค่าคือชีวิตมีความสมดุล หรือเดินทางสายกลางไม่ลุ่มหลงด้านใดด้านหนึ่งมากเกิน ใช้ชีวิตอย่างพอเพียงและมีดุลยภาพ

2.3 คุณค่าและจุดหมายของชีวิตตามแนวคิดทางศาสนา

สมภาร พรมทา กล่าวว่า “ศาสนาทุกศาสนาจะสอนตรงกันว่าชีวิตเป็นเรื่องที่ เราจะต้องรับผิดชอบด้วยตัวของเราเอง แม้ศาสนาแบบนับถือพระเจ้าก็สอนเพียงว่าพระเจ้าทรงเป็นได้ เพียงแค่กำลังใจแก่เราเท่านั้น ส่วนความสำเร็จหรือความล้มเหลวในชีวิตเป็นเรื่องเราโดยแท้ ไม่เกี่ยวกับพระเจ้าอย่างใดทั้งสิ้น ศาสนาที่ไม่สอนเรื่องพระเจ้าอย่างเช่นพุทธศาสนายิ่งสอนชัดว่าตัวเรานั่นเองคือผู้จะบันดาลให้ชีวิตของเราเป็นอย่างนี้อย่างนั้น”[24]

จากคำกล่าวนี้ชี้ให้เห็นว่าศาสนาทุกศาสนาสอนว่ามนุษย์ ทุกคนเกิดมาย่อมมีเป้าหมายของชีวิตและชีวิตจะมีคุณค่าก็ต่อเมื่อทำเป้าหมายของชีวิตให้สำเร็จ ในที่นี้ จะศึกษาคุณค่าและจุดหมายของชีวิตตามแนวคิดทางพุทธศาสนา

1. คุณค่าและจุดหมายของชีวิตตามแนวคิดทางพุทธศาสนา พุทธศาสนาสอนเรื่องความจริงของชีวิตและสอนให้มนุษย์เข้าใจและเข้าถึงความจริง 4 ประการที่เรียกว่าอริยสัจ โดยที่พุทธศาสนามองว่ามนุษย์ทุกคนเกิดมาย่อมประสบกับความทุกข์อย่างหนีไม่พ้น แม้คนส่วนใหญ่จะบอกว่าชีวิตเกิดมาเพื่อแสวงหาความสุข แต่ความสุขที่คนทั่วไปเข้าใจว่าเป็นความสุขล้วนแต่เป็นความทุกข์หรือไม่ก็เป็นเหตุแห่งความทุกข์ ความสุขที่แท้จริงในมุมมองพุทธศาสนา คือความพ้นทุกข์อย่างสิ้นเชิงที่เรียกว่าภาวะแห่งนิพพาน ดังนั้นจุดหมายของชีวิตขั้นสูงสุด คือ ความพ้นทุกข์ และช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์พร้อมทั้งสรรพชีวิตให้หลุดพ้นจากความทุกข์ พุทธศาสนาได้แสดงจุดหมายชีวิตของมนุษย์ไว้หลายระดับตามการพัฒนาตนเองของแต่ละบุคคล

2. จุดหมายของชีวิต 3 ระดับ อย่างไรก็ตามแม้ว่าพุทธศาสนาถือว่าความหลุดพ้นจากความทุกข์เป็นจุดหมายสูงสุดของชีวิตแต่พุทธศาสนาก็ได้จัดประเภทของเป้าหมายชีวิตไว้หลาย ระดับดังในคำสอนเรื่อง อัตถะ 3 คำ “อัตถะ” หรือ “อรรถ” แปลว่าประโยชน์ ผลที่มุ่งหมายหรือจุดหมาย ดังนั้นจุดหมายของชีวิตตามแนวคิดทางพุทธศาสนา คือการดำเนินชีวิตให้บรรลุโยชน์ 3 คือ[25]

1) ทิฏฐธัมมิกัตถะ คือ ประโยชน์ปัจจุบันซึ่งเป็นประโยชน์ที่เกี่ยวกับชีวิตประจำวัน อันเป็นการสนองความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ทั้งทางด้านร่างกายและสถานภาพทางสังคมที่ เรียกว่าทรัพย์ภายนอก อันได้แก่ การมีสุขภาพดี ร่างกายแข็งแรง ไร้โรค อายุยืน มีเงินมีงาน มีอาชีพ สุจริต พึ่งตนเองได้ทางเศรษฐกิจ มีสถานภาพดี เป็นที่ยอมรับนับถือในสังคม มีครอบครัวผาสุก ทำวงศ์ตระกูลให้เป็นที่ยอมรับนับถือ สิ่งเหล่านี้ต้องได้มาด้วยกำลังความเพียร และสติปัญญาของตนโดยชอบธรรม และรู้จักใช้สิ่งเหล่านี้ให้เกิดประโยชน์สุขแก่ตนเองและผู้อื่น

---

[24] สมภาร พรมทา. *มนุษย์กับการแสวงหาความจริงและความหมายของชีวิต.* กรุงเทพฯ : พุทธชาด. 2546, หน้า 44

[25] พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ. ปยุตฺโต),*ธรรมนูญชีวิต:พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม*,พิมพ์ครั้งที่ 6, กรุงเทพฯ,สหธรรมิก, 2555 หน้า 17-19

2) สัมปรายิกัตถะ คือ ประโยชน์เบื้องหน้า ซึ่งเป็นประโยชน์เกี่ยวกับคุณค่าของชีวิต ทางด้านจิตใจหรือจิตวิญญาณ อันเกิดจากการสั่งสมความดีงามและการพัฒนาคุณภาพของจิตใจให้งอกงามด้วยคุณธรรม ดำรงตนอยู่ในศีลธรรมใช้ทรัพย์ภายนอกคือทรัพย์สินเงินทองต่าง ๆ มาสั่งสมเป็น ทรัพย์ภายในคือ คุณงามความดี ซึ่งจะต้องนำไปใช้ในโลกหน้าหลังจากสิ้นชีวิตลง

3) ปรมัตถะ คือ ประโยชน์สูงสุด หรือประโยชน์ที่เป็นสาระแท้จริงของชีวิต อันเป็นจุดหมายสูงสุดที่ชีวิตควรเข้าถึง คือการรู้แจ้งสภาวะทั้งหลายตามความเป็นจริง ไม่ตกเป็นทาสของโลกและชีวิตมีจิตเป็นอิสระปลอดโปร่ง ผ่องใส สะอาด สว่าง สงบ หลุดพ้นจากกิเลสและกองทุกข์อย่าง สิ้นเชิงคือการบรรลุนิพพาน นอกจากการดำเนินชีวิตให้บรรลุประโยชน์ทั้ง 3 ระดับดังที่กล่าวมา พุทธศาสนายังได้กล่าวถึงการดำเนินชีวิตให้บรรลุประโยชน์อีก 3 ด้าน ดังนี้ 1) อัตตัตถะ คือ ประโยชน์เพื่อตน หมายถึงการสร้างประโยชน์ให้แก่ตนเองทั้ง 3 ระดับ คือ ประโยชน์ปัจจุบัน อันเกี่ยวข้องกับร่างกายและสถานภาพทางสังคมที่เรียกว่าสั่งสมทรัพย์ภายนอก ประโยชน์เบื้องหน้าอันเกี่ยวข้องกับจิตใจเป็นการสร้างคุณงามความดีสั่งสมไว้เป็นทรัพย์ภายใน ประโยชน์สูงสุดคือทำตนให้หลุดพ้นจากกิเลสและกองทุกข์ที่เรียกว่าบรรลุนิพพาน 2) ปรัตถะ คือ ประโยชน์เพื่อผู้อื่น หมายถึงการสร้างประโยชน์สุขให้แก่บุคคลอื่น ทั้งทางด้านวัตถุและจิตใจ การช่วยเหลือเพื่อนมนุษย์ 3) อุภยัตถะ คือ ประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่าย หมายถึงการสร้างประโยชน์ให้กับส่วนรวมและสังคม การสร้างประโยชน์ให้กับสังคมส่วนรวมเป็นจุดเน้นที่สำคัญของจุดหมายชีวิตในพุทธศาสนา ดังปรากฏในพุทธโอวาทที่พระพุทธเจ้าประทานแก่พระอรหันต์ 60 รูปในการไปประกาศ พระศาสนาเป็นครั้งแรกว่า “ภิกษุทั้งหลาย ! เธอทั้งหลายจงเที่ยวจาริกไป เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุข แก่ชนเป็นอันมาก เพื่อความเอ็นดูแก่โลก เพื่อประโยชน์เกื้อกูลเพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย”[26] ในดำเนินชีวิตให้มีคุณค่าและเป็นประโยชน์แก่โลกนั้นพระพุทธเจ้าได้ดำเนินชีวิต เป็นแบบอย่างดังปรากฏในพุทธจริยา 3 ซึ่งพุทธจริยา 3 ประการหมายถึงจริยาวัตรที่พระพุทธองค์ทรง บำเพ็ญภายหลังตรัสรู้แล้ว ดังที่กล่าวแล้วว่า มนุษย์เรามีหน้าที่และจุดหมายที่สำคัญ 3 ประการคือ หน้าที่ต่อตนเอง เรียกว่าประโยชน์ตน หน้าที่ต่อคนอื่นเรียกว่า ประโยชน์ผู้อื่น หน้าที่ต่อส่วนรวมเรียกว่า ประโยชน์ทั้งสองฝ่าย ด้านหน้าที่ต่อตนเองนั้นพระพุทธองค์ได้ทรงบำเพ็ญเสร็จสิ้นในวันตรัสรู้ ส่วนพุทธจริยาทั้ง 3 ประการ ที่ทรงบำเพ็ญภายหลังตรัสรู้แล้วเป็นการบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่น ความสังเขปแห่ง พุทธจริยามีดังนี้

1) ญาตัตถจริยา การบำเพ็ญประโยชน์แก่พระญาติ การสงเคราะห์ญาติ มนุษย์เกิด มาย่อมมีความเกี่ยวข้องผูกพันกันโดยสายเลือด ผู้เป็นญาติกันย่อมจะต้องเคยสงเคราะห์อนุเคราะห์กัน ด้วยวิธีการใดวิธีการหนึ่งเรียกว่าบุพพการี ผู้ที่เคยมีพระคุณต่อเรา หรือมีความรู้สึกผูกพันกันรักใคร่ต่อกัน ดังนั้น เมื่อประสบความสำเร็จหรือมีความมั่นคง มนุษย์จะต้องไม่ลืมญาติของตน ดังที่พระพุทธองค์ ได้ทรงทำให้เห็นเป็นแบบอย่างซึ่งปรากฏในพุทธประวัติว่า ภายหลังตรัสรู้แล้วไม่นานพระพุทธองค์ได้

[26] วิ. มหา. 4/32/40

เสด็จกลับกรุงกบิลพัสดุ์ เทศนาโปรดพระพุทธบิดาและพระประยูรญาติให้สำเร็จมรรคผลนิพพานเป็นจำนวนมาก

2) โลกัตถจริยา การบำเพ็ญประโยชน์แก่โลก การสงเคราะห์โลก คำว่าโลก ในที่นี้ หมายถึงหมู่สัตว์ทั้งหลาย โดยเฉพาะมนุษย์ทุกคน ภายหลังการตรัสรู้ พระพุทธองค์ได้เสด็จจาริกเที่ยวสั่ง สอนประชนทุกหมู่เหล่าให้พ้นจากความทุกข์ ไม่จำกัดเพศ วัย ไม่จำกัดฐานะ เชื้อชาติ ศาสนาและไม่จำกัดจำนวน การสงเคราะห์อนุเคราะห์ผู้อื่นนั้นอาจเริ่มจากผู้ใกล้ชิด เช่นญาติเป็นต้น แล้วขยายออกไปเป็นสังคม ประเทศชาติและโลก พระพุทธเจ้าได้ทรงโปรดชาวโลกก่อนที่จะเสด็จโปรดพระญาติ

3) พุทธัตถจริยา การบำเพ็ญประโยชน์โดยฐานะเป็นพระพุทธเจ้า การบำเพ็ญ ประโยชน์ในฐานะของพระบรมครู คือการประดิษฐานพุทธศาสนา สั่งสอนพุทธบริษัท 4 คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก และอุบาสิกา ทรงทำหน้าที่ของครู คือ สั่งสอนคนจวบจนวาระสุดท้าย พระพุทธองค์มี จุดมุ่งหมายเดียวคือช่วยเหลือสรรพสัตว์ให้หลุดพ้นจากความทุกข์

3. คุณค่าของชีวิต ดังที่กล่าวมาแล้วว่าชีวิตตามแนวคิดทางพุทธศาสนาเป็นชีวิต ที่มีเป้าหมายคือการบำเพ็ญประโยชน์แก่ตนเอง ผู้อื่นและส่วนรวม ชีวิตมนุษย์แม้จะมีคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์เท่าเทียมกัน แต่ชีวิตมนุษย์แต่ละคนก็มีคุณค่าแตกต่างกัน เพราะในมุมมองของพุทธศาสนาชีวิตที่มีคุณค่าสูงสุดคือชีวิตที่พัฒนาตนจนสมบูรณ์คือบรรลุประโยชน์ 3 ดังนั้นชีวิตที่มีคุณค่ามากคือชีวิต ที่บำเพ็ญประโยชน์ไว้มากที่สุดทั้งประโยชน์ตนเอง ประโยชน์ผู้อื่นและประโยชน์แก่สังคมส่วนรวมนั่นเอง

4. การปฏิบัติเพื่อบรรลุจุดหมายของชีวิต ตามหลักคำสอนในทางพุทธศาสนา เมื่อกำหนดจุดหมายของชีวิตไว้ ก็จะกำหนดวิถีทางหรือวิธีการเข้าสู่เป้าหมายไว้ด้วยดังนี้

1) โอวาทปาฏิโมกข์ เป็นคำสอนที่สรุปใจความสำคัญของพุทธศาสนาที่ชาว พุทธทุกคนต้องนำไปปฏิบัติเพื่อเข้าสู่จุดหมายของชีวิตและบอกสอนผู้อื่น คำว่า โอวาทปาฏิโมกข์ แปลว่า หลักคำสอนสำคัญของพระพุทธศาสนาหรือคำสอนอันเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา มี 3 ประการคือ[27] (1)ละเว้นความชั่ว อะไรก็ตามที่ทำไปทางกาย พูดทางวาจา หรือ คิดทางใจแล้วจะยังผลชั่วคือ ทำให้ตนเองเดือดร้อน ทำให้คนอื่นเดือดร้อน ทำให้ทั้งตนเองและผู้อื่น เดือดร้อนไม่เป็นประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น สิ่งเหล่านี้จัดว่าเป็นความชั่ว จะต้องงด ลด ละ สละ เว้น หลีกเลี่ยง ห่างไกลให้ได้(2) หลักประพฤติความดี อะไรก็ตามที่ทำไปทางกาย พูดทางวาจา หรือคิดทาง ใจแล้วจะยังผลดี คือ ไม่ทำให้ตนเองเดือดร้อน ไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อนไม่ทำให้ทั้งตนเองและผู้อื่น เดือดร้อน เป็นประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น สิ่งนั้นจัดว่าเป็นความดี ใครปฏิบัติเข้าก็เรียกว่าประพฤติดี ทุกคนควรประพฤติแต่ความดีและ(3) หลักชำระจิตใจให้สะอาด อะไรก็ตามที่ทำให้สิ่งที่ทำ คำที่พูด อารมณ์ที่คิด แล้วทำให้จิตใจ

---

[27] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺตโต), *ธรรมนูญชีวิต:พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม*,พิมพ์ครั้งที่ 6, หน้า 179 (อ้างแล้ว)

สะอาด ประณีตสูงส่งด้วยคุณธรรม มโนธรรม เช่น ทาน สันโดษ เมตตา กรุณา ปัญญา ซึ่งเป็นเครื่องขจัดความโลภ ความโกรธ และความหลง อันเป็นเครื่องเศร้าหมองใจให้ บรรเทาเบาบาง จางหาย สูญสิ้นไปจากจิตใจ วิธีการมีหลายวิธี เช่น ด้วยการรักษาศีล เจริญเมตตา ภาวนา ฝึกสมาธิ สมถภาวนา และวิปัสสนาภาวนา เป็นต้น อย่าลืมว่าจิตใจเป็นใหญ่สำคัญกว่าอื่นใด ทั้งสิ้น หลักการชำระจิตใจให้สะอาดบริสุทธิ์จึงเป็นหลักการที่สำคัญที่สุด เจ้าชายสิทธัตถะได้ตรัสรู้เป็น พระพุทธเจ้า ก็เพราะสามารถชำระจิตใจให้สะอาดประณีตถึงขั้นสูงสุด คือ หมดจดจากกิเลสเครื่องเศร้า หมองทั้งมวล เป็นภาวะที่จิตบริสุทธิ์โดยแท้

2) บุญกิริยาวัตถุ 10 หมายถึง สิ่งที่เป็นที่ตั้งแห่งการทำบุญ เรื่องที่จัดเป็นการ ทำบุญหรือหลักการทำความดี ในทางพุทธศาสนาการที่จะบรรลุจุดหมายของชีวิตนั้นพุทธศาสนาสอนให้มนุษย์หมั่นสร้างสมความดีที่เรียกว่าการทำบุญ การทำบุญนั้นทำได้หลายทาง พุทธศาสนาได้สรุปทางแห่งการสร้างบุญไว้ 10 ประการใหญ่ ๆ เรียกว่าบุญกิริยาวัตถุ 10 ประการ คือ (1) ทำบุญด้วยการให้ (2) ทำบุญด้วยการรักษาศีลและ ประพฤตติดี (3) ทำบุญด้วยการเจริญจิตภาวนาทำจิตใจให้สงบและบริสุทธิ์ (4) ทำบุญด้วยการประพฤติอ่อนน้อม ถ่อมตน (5) ทำบุญด้วยการขวนขวายรับใช้ (6) ทำบุญด้วยการเฉลี่ยส่วนความดีให้ผู้อื่น (7) ทำบุญด้วยความยินดี ต่อความดีของผู้อื่น (8) ทำบุญด้วยการฟังธรรม (9) ทำบุญด้วยการสั่งสอนธรรม และ(10) ทำบุญด้วยการทำความเห็นให้ถูกต้อง การบำเพ็ญบุญทั้ง 10 ประการ[28] หากสรุปเพื่อการพัฒนามนุษย์เพื่อเข้าสู่จุดหมายของชีวิตคือ ทาน การเสียสละเอื้อเฟื้อช่วยเหลือกันเป็น การฝึกฝนตนเองเพื่อลดความเห็นแก่ตัว ศีล การไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่นเคารพในกฎกติกาของ สังคม ภาวนา การฝึกฝนพัฒนาจิตใจและปัญญาให้มีทั้งคุณธรรมและเข้าถึงปัญญาเพื่อเข้าใจความจริง ของชีวิตและโลก

3) ไตรสิกขาเพื่อการพัฒนาตนให้พ้นจากความทุกข์ การปฏิบัติความดีเพื่อมุ่งพ้นทุกข์ในทางพระพุทธศาสนานั้นมีระดับต่าง ๆ กัน อย่างไรก็ตามเมื่อสรุปโดยรวมแล้ว คือ มรรคมีองค์ 8 แต่เมื่อสรุปย่อที่สุดเหลือ 3 เรียกว่า ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา ซึ่งก็มีระดับขั้นต่ำสูงเช่นเดียวกับ การปฏิบัติ มรรคมีองค์ 8 และธรรมอื่น ๆ ในพุทธศาสนา ไตรสิกขาคือการฝึกฝนอบรมพัฒนาตนสาม ด้าน คือ (1) ศีล เป็นธรรมข้อแรกในไตรสิกขาที่มนุษย์ควรพัฒนาให้มีในตนเอง ศีลในพุทธศาสนามีหลายความหมายตั้งแต่หยาบไปถึงละเอียดลึกซึ้ง ความหมายของศีลอย่างทั่วไปคือ การควบคุมกายและวาจา ไม่ให้สร้างความเดือดร้อนแก่ตนเองและผู้อื่น ความหมายอย่างละเอียดลึกซึ้งคือ การที่มนุษย์สามารถพัฒนากาย วาจา และใจให้มีคุณธรรมจนไม่สามารถเบียดเบียนสร้างความเดือดร้อนแก่ผู้อื่นและตนเอง โดยเจตนาได้(2) สมาธิ ความหมายของสมาธิมีตั้งแต่หยาบไปจนถึงละเอียดลึกซึ้ง เช่นเดียวกับศีล สมาธิ ในความหมายทั่วไปได้แก่ การควบคุมจิตให้แน่วแน่อยู่กับเรื่องใดเรื่องหนึ่งหรือ

---

[28] พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ. ปยุตฺตโต), *ธรรมนูญชีวิต:พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม*,พิมพ์ครั้งที่ 6, หน้า 183 (อ้างแล้ว)

สิ่งใดสิ่งหนึ่ง ส่วนสมาธิ ในความหมายที่ละเอียดลึกซึ้งได้แก่ ภาวะจิตที่นิ่งสงบและปลอดโปร่งเบาสบาย มนุษย์ต้องหมั่นฝึกใจ ของตนให้สงบแน่วแน่มั่นคงและอ่อนโยนบริสุทธิ์และ(3) ปัญญา สิ่งสุดท้ายที่พุทธศาสนาสอนให้มนุษย์ ฝึกฝนเพื่อให้เกิดมีขึ้นในตนคือ ปัญญา ปัญญาในทัศนะของพุทธศาสนาไม่ได้หมายถึงความเฉลียวฉลาด ซึ่งเป็นคุณสมบัติของสมอง หากแต่หมายถึง ความรู้เท่าทันความเป็นจริงของโลกและชีวิต ปัญญานี้ มนุษย์ทุกคนสามารถฝึกฝนให้เกิดมีในตนเองได้เท่าเทียมกัน ไม่ว่าผู้นั้นจะฉลาด สติปัญญาปานกลาง หรือว่าเป็นคนสมองค่อนข้างช้าก็ตาม เพราะการฝึกปัญญาเป็นเรื่องทางจิต การฝึกปัญญาต้องอาศัยฐาน คือ ศีลและสมาธิ

ดังนั้น หากมนุษย์ คนใดปฏิบัติศีล สมาธิและปัญญาได้อย่างบริบูรณ์ก็จะเข้าสู่จุดหมายสูงสุดของชีวิต คือ นิพพาน เมื่อบรรลุนิพพาน ทุกข์ทั้งหลายที่เคยรุมเร้าชีวิตก็จะพลันสลายไปอย่างสิ้นเชิง ชีวิตต่อแต่นั้นก็จะมีแต่ ความสงบเย็นและสว่างไสวตราบนานเท่านาน ไม่หวนไปเกิดทุกข์ใด ๆ อีกต่อไป

สรุปแนวคิดเรื่องคุณค่านั้น มนุษย์มีความคิดเห็นที่แตกต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ ฐานคิดเรื่องสิ่งมีค่า สิ่งมีค่ามี 2 อย่างคือสิ่งมีค่านอกตัว และสิ่งมีค่าในตัวเอง แนวคิดทางปรัชญาถือว่าสิ่ง มีค่าในตัวเองอันเป็นจุดมุ่งหมายสูงสุดของชีวิตมี 5 แนวคิดคือ สุขนิยมถือว่าความสุขทางกายดีที่สุด วิมุติยมถือว่าความสงบของจิตดีที่สุด ปัญญานิยม ถือว่าความรู้ที่เข้าถึงสัจธรรมดีที่สุด อัตถิภาวนิยมถือ ว่าเสรีภาพอันเป็นธาตุแท้ของมนุษย์ดีที่สุด มนุษย์นิยม ถือว่าสิ่งมีค่ามีได้หลายสิ่งและมีค่าเท่าเทียมกัน ส่วนแนวคิดในทางศาสนานั้น พุทธศาสนาถือว่าความหลุดพ้นจากกิเลสและกองทุกข์อย่างสิ้นเชิงที่เรียกว่าเข้าสู่นิพพานดีที่สุด

2.4 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างพระพุทธปฏิมา

แนวคิดการสร้างพระพุทธปฏิมาเป็นสัญลักษณ์แทนพระพุทธองค์เกี่ยวกับคติมูลเหตุของการสร้างพระพุทธปฏิมาขึ้นเป็นสัญลักษณ์นั้นจากการศึกษาค้นคว้าผู้วิจัยพบว่ามีแนวคิดทฤษฎีที่ความเลื่อมใสศรัทธาเชื่อมโยงการกำเนิดพระพุทธปฏิมา ที่ยังเป็นข้อถกเถียงกันอยู่ซึ่งมีประเด็นที่น่าพิจารณาอยู่ 3 ประเด็นคือ

1. พระพุทธปฏิมาเกิดขึ้นตามตำนานพระแก่นจันทร์แนวคิดที่ว่าพระพุทธปฏิมาเกิดขึ้นจากแนวคิดเรื่องตำนานพระแก่นจันทร์นี้เป็นตำนานเก่าแก่ของอินเดีย โดยมีการกล่าวถึงพระพุทธปฏิมาองค์แรกที่ปรากฏขึ้น เมื่อครั้งพระพุทธองค์ยังทรงมีพระชนม์อยู่ขณะที่พระพุทธเจ้าเสด็จขึ้นชั้นดาวดึงส์เพื่อไปเทศน์โปรดพุทธมารดาและประทับอยู่ที่นั่นถึง 1 พรรษา พระเจ้าประเสนทิโกศลแห่งแคว้นโกศลมีความระลึกถึงพระพุทธองค์จึงตรัสสั่งให้นายช่างทำพระพุทธปฏิมา

ขึ้นด้วยไม้แก่นจันทร์แดงแล้วประดิษฐานไว้เหนืออาสนะที่พระพุทธเจ้าเคยประทับนั้นครั้นเมื่อพระพุทธองค์เสด็จกลับลงมาจากดาวดึงส์ มาถึงที่ประทับด้วยพระบรมพุทธานุภาพก็บันดาลให้

พระพุทธปฏิมาแก่นจันทร์เลื่อนหลีกไปจากพระพุทธองค์แต่พระพุทธองค์ได้ตรัสสั่งให้รักษาพระพุทธปฏิมานั้นไว้เพื่อสาธุชนได้ใช้เป็นแบบอย่างในการสร้างพระพุทธปฏิมาสืบไป[29]

จากตำนานเรื่องพระแก่นจันทร์นี้บ่งบอกว่าพระพุทธปฏิมานั้นมีขึ้นตั้งแต่สมัยพระพุทธเจ้ายังทรงพระชนม์อยู่และมีขึ้นโดยพุทธานุญาตด้วย แต่ตำนานนี้ขัดแย้งต่อหลักฐานทางประวัติศาสตร์และหลักฐานทางศิลปกรรมเนื่องในพระพุทธศาสนาที่สร้างสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชในพุทธศตวรรษที่3ห่างจากพุทธปรินิพพานถึง 300 ปีซึ่งก็ยังไม่ปรากฏหลักฐานของการสร้างพระพุทธปฏิมาแต่อย่างใดเพราะความเป็นจริงนั้นปรากฏว่า ในบรรดาพุทธเจดีย์ที่พระเจ้าอโศกสร้างขึ้นนั้นไม่มีพระพุทธปฏิมาอยู่เลย แม้แต่อุทเทสิกเจดีย์ที่สร้างขึ้นเมื่อล่วงสมัยพระเจ้าอโศกมาแล้ว เช่น ลายจำหลักรูปภาพเรื่องพุทธประวัติซึ่งทำเป็นเครื่องประดับเจดีย์ต่าง ๆก็ล้วนทำแต่รูปผู้อื่น ไม่ปรากฏรูปของพระพุทธเจ้าเลย[30]

ผู้วิจัยเห็นว่า การสร้างพระพุทธปฏิมาซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยพุทธกาลตามตำนานการสร้างพระแก่นจันทน์นั้น จึงไม่น่าจะเป็นความจริง สอดคล้องกับสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาดำรง ราชานุภาพ และศาสตราจารย์ หลวงบริบาลบุรีภัณฑ์ (ป่วน อินทุวงศ์) ที่ได้แสดงทัศนะเชิงวิจารณ์คล้ายกันเกี่ยวกับตำนานพระแก่นจันทน์ว่าเป็นเพียงความความเลื่อมใสศรัทธาของเราที่ว่าพระพุทธปฏิมาเกิดมีขึ้นตั้งแต่ครั้งพุทธกาล และเป็นพระบรมพุทธานุญาต แต่ความจริงหาเป็นเช่นนั้นไม่เพราะได้ตรวจสอบหลักฐานหมดแล้วทั่วอินเดีย ในครั้งพุทธกาลไม่เคยมีพระพุทธปฏิมา แม้ล่วงมาประมาณพ.ศ. 350 ก็ยังไม่พบว่ามีการสร้างพระพุทธปฏิมาแต่ประการใด[31]

2. พระพุทธปฏิมาเกิดขึ้นตามอิทธิพลประปฏิมากรรมกรีกสมัยพระเจ้ามิลินท์แนวคิดที่ความเลื่อมใสศรัทธาว่าพระพุทธปฏิมาเกิดขึ้นในสมัยของพระเจ้ามิลินท์หรือเมนันเดอร์นี้ จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์และโบราณวัตถุสถานที่มีอยู่ในประเทศอินเดีย เรื่องการสร้างพระพุทธปฏิมาขึ้นเป็นสัญลักษณ์แทนองค์พระพุทธเจ้านั้น ปรากฏหลักฐานว่า พระพุทธปฏิมาเกิดขึ้นครั้งแรกโดยพวกโยนก (ฝรั่งชาติกรีก) โดยกรมพระยาดำรงราชานุภาพได้มีความเห็นคล้ายกับ A. Foucher นักศึกษาพุทธศิลป์ชาวฝรั่งเศส[32]

---

[29] สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, *ตำนานพระพุทธเจดีย์,* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, 2545 หน้า 68.

[30] สุจิตต์ วงษ์เทศ, *อัฟกานิสถาน แหล่งผลิตพระพุทธปฏิมาองค์แรกของโลก,* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, 2545 หน้า 6.

[31] สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, *ตำนานพระพุทธเจดีย์*, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, 2545 หน้า 68-69.

[32] A. Foucher, *The Early of Buddhist Art,* New Yoak: Cornell University Press, 1985 pp. 98-123.

เกี่ยวกับมูลเหตุการสร้างพระพุทธปฏิมาว่า สมัยพระเจ้าอเล็กซานเดอร์มหาราชกษัตริย์ชาวกรีก (โยนก) แห่งแคว้นมาซิโดเนียได้แผ่พระบรมเดชานุภาพยกกองทัพเข้ารุกรานรัฐต่าง ๆในชมพูทวีป นับตั้งคันธารราฐต่อลงมาจนเกือบถึงเมืองปาตลีบุตรในแคว้นมคธ ประมาณ พ.ศ. 217แล้วจึงได้ยับยั้งถอนกองทัพกลับไป ซึ่งการรุกรานจากกองทัพของพระเจ้าอเล็กซานเดอร์ในสมัยนั้นเป็นเหตุให้มีการนำอิทธิพลแบบศิลปะของชาวกรีกเข้ามาเผยแพร่ในภูมิภาคส่วนนี้ด้วย ทำให้เกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อารยธรรมระหว่างกันและมีการร่วมสมพงศ์กับคนพื้นเมือง จึงเป็นเหตุให้เกิดการ ชักพาและนำเข้ามาซึ่งวัฒนธรรมของกรีกสู่ประชาชนในพื้นถิ่นเดิมเป็นลำดับมาในกาลต่อมาแคว้นคันธารราฐ (ปัจจุบันเป็นดินแดนของปากีสถาน) ได้ตกไปอยู่ในอำนาจการปกครองของกษัตริย์ราชวงศ์ โมริยะ (บางแห่งเรียกเมาระยะ) แห่งแคว้นมคธ ซึ่งพระมหากษัตริย์องค์ที่ 3 แห่งราชวงศ์นี้คือ พระเจ้าอโศกมหาราช (พ.ศ. 274-311) ได้ทรงเป็นผู้เผยแผ่ความรุ่งโรจน์ทั้งในฝ่ายแสนยานุภาพและธรรมานุภาพ ไปเกือบทั่วประเทศอินเดีย โดยเฉพาะในด้านการส่งเสริมพระพุทธศาสนา

พระเจ้าอโศกมหาราชได้ส่งพระสมณะทูตเดินทางออกไปเผยแผ่พระศาสนายังนานาประเทศเป็นจำนวนมาก รวมถึงเมืองตักศิลา แคว้นคันธารราฐ ที่มีชื่อเสียงในฐานะเป็นเมืองที่ประสิทธิประสาทวิทยาการต่าง ๆ ในสมัยนั้น และนับว่าเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกทางพระพุทธศาสนาอีกด้วย แต่ก็ยังไม่มีรูปเคารพแทนพระพุทธเจ้าที่เป็นพระพุทธปฏิมาแต่ประการใดหลังจากสิ้นรัชสมัยพระเจ้าอโศกมหาราชแล้ว ราชวงศ์โมริยะก็เริ่มเสื่อมอำนาจลงโดยลำดับจนกระทั่งพุทธศตวรรษที่ 4 แคว้นคันธารราฐก็ตกไปอยู่ภายใต้การปกครองของกษัตริย์เชื้อสายกรีกซึ่งมาจากแคว้นบักเตรีย จนล่วงมาถึงสมัยกษัตริย์เชื้อสายกรีกที่มีชื่อเสียงสำคัญในประวัติศาสตร์คือพระเจ้าเมนันเดอร์ (Menander) หรือที่ออกพระนามในคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาว่าพระเจ้ามิลินท์(Milinda) มีราชธานีอยู่ที่เมืองสาคละ (Sakala) ในแคว้นคันธารราฐ พระเจ้ามิลินท์นั้นเดิมนับถือลัทธิบูชาเทวรูปตามความความเลื่อมใสศรัทธาอย่างกรีกแต่ภายหลังได้ทรงพบและทรงปุจฉาวิสัชนาปัญหาธรรมกับพระอรหันต์ในพระพุทธศาสนารูปหนึ่งชื่อ พระนาคเสน จนเป็นที่พอพระทัย และทรงเลื่อมใสศรัทธาในพระพุทธศาสนาประกาศพระองค์เป็นพุทธมามกะ บำรุงพระพุทธศาสนาอย่างเข้มแข็ง ได้ทรงสร้างอาราม โบสถ์วิหารขึ้นเป็นอันมาก และมีการสร้างสถาปัตยกรรม และพระพุทธปฏิมาทางพุทธศาสนามากมายในแคว้นคันธารราฐ จึงมีข้อสันนิษฐานว่าการสร้างพระพุทธปฏิมาองค์แรกเกิดขึ้นในสมัยของพระเจ้ามิลินท์ หรือเมนันเดอร์ที่ 1 หรือเมื่อประมาณระหว่าง พ.ศ. 365-พ.ศ.383[33]โดยยึดลักษณะแบบอย่างเทวรูปที่พวกชาวกรีก (โยนก) นับถือกันในยุโรปมาสร้าง

ดังนั้น พระพุทธปฏิมาแบบคันธารราฐจึงมีใบหน้าเหมือนฝรั่งชาวกรีก จีวรก็เป็นริ้วเหมือนเครื่องนุ่งห่มของเทวรูปกรีก โดยส่วนใหญ่จะแกะจากหินสีเทาอมเขียวที่เรียกว่า“Schist Stone” โดย

---

[33] สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, *ตำนานพระพุทธเจดีย์,* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, 2545 หน้า 70.

ยึดรูปแบบศิลปะกรีกแบบเฮเลนนิคเอาไว้ซึ่งต่อมาเราเรียกศิลปกรรมกรีกผสมอินเดียนี้ว่า “ศิลปะแบบคันธารราฐ”[34] โดยมีลักษณะคล้ายเทพเจ้าอพอลโล (Apollo) ของกรีก มีลักษณะเป็นเด็กหนุ่มจมูกโด่งเป็นสันตรงออกมาจากหน้าผาก ริมฝีปากเป็นวงโค้งสวยงาม มีเพียงม่านนัยน์ตาหนัก ที่ปิดนัยน์ตาค่อนข้างแหลมอยู่ครึ่งหนึ่ง ตลอดจนใบหน้าค่อนข้างหนาและใบหูยานอันเกิดจากน้ำหนักของตุ้มหู เท่านั้นที่แสดงให้เห็นว่าเป็นลักษณะของชาวตะวันออก[35]

3. พระพุทธปฏิมาเกิดขึ้นตามพระราชนิยมวัฒนธรรมกรีกสมัยพระเจ้ากนิษกะหลังจากสิ้นสุดยุคของพระเจ้ามิลินท์กษัตริย์ราชวงศ์กุษาณะก็เข้ามามีอำนาจแทน

แผ่ขยายอำนาจไปทั่วอินเดียสมัยนั้นกษัตริย์ราชวงศ์กุษาณะที่มีชื่อเสียงมากและมีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนามีพระนามว่า พระเจ้ากนิษกะ ทรงครองราชย์ระหว่าง พ.ศ. 663-705[36] พระเจ้ากนิษกะทรงปกครองอินเดียเหนือมีราชธานีศูนย์กลางที่เมืองปุรุษบุรี(ปุรุษะปุระ) หรือ เปชวาร์ หรือเปศวร ในประเทศปากีสถานปัจจุบัน พระองค์ทรงใฝ่ในพระพุทธศาสนา ทรงดำเนินงานตามรอยพระเจ้าอโศกมหาราชและพระเจ้ามิลินท์ โดยส่งเสริมให้มีการสังคายนาพระธรรมวินัยและอุป ถัมภ์พระภิกษุเป็นอย่างมาก

ทรงมีพระราชนิยมวัฒนธรรมทางศิลปกรรมของกรีก เช่นเดียวกับพระเจ้ามิลินท์รวมถึงด้านการสร้างพุทธเจดีย์ก็ประสงค์จะทำตามเยี่ยงอย่างพระเจ้าอโศกมหาราช คือสร้างพระธาตุเจดีย์และทำลวดลายและรูปภาพเป็นเรื่องพุทธประวัติเพื่อจะให้สาธุชนได้เห็นแล้วเกิดความเลื่อมใส และการสำคัญที่เป็นความคิดแรกเริ่มในการสร้างเจดีย์วัตถุใหม่ขึ้นสมัยพระเจ้ากนิษกะก็คือการสร้างพระพุทธปฏิมา ปฏิมากรรมขึ้นอันเป็นผลสืบเนื่องมาแต่อิทธิพลด้านความความเลื่อมใสศรัทธา และรูปแบบศิลปกรรมที่เป็นวัฒนธรรมของพวกกรีกหรือพวกโยนก ชาวกรีกในถิ่นดั้งเดิมล้วนนับถือเทพยดาต่าง ๆและมีคติความความเลื่อมใสศรัทธาในการสร้างรูปเทพยดาขึ้นเพื่อสักการบูชา ครั้นนานมาชาวกรีกที่สมพงศ์กับชาวพื้นเมืองซึ่งถือพระพุทธศาสนาก็นิยมเข้ารีตหันมานับถือพระพุทธศาสนา แต่ด้วยเหตุที่คุ้นเคยกับคตินิยมในการสร้างรูปพระพุทธปฏิมาในความความเลื่อมใสศรัทธาเดิม จึงพอใจที่จะสร้างรูปพระพุทธพระพุทธปฏิมาขึ้นเพื่อสักการบูชาเช่นเดียวกับรูปเทพยดาที่เคยถือกันแต่ก่อน ซึ่งพระเจ้ากนิษกะ ก็พอใจรับเอาประเพณีนิยมในการทำรูปเคารพหรือรูปพระพุทธปฏิมาของชาวกรีกมาคิดริเริ่มในการ

---

[34] สมเกียรติโล่ห์เพชรรัตน์, *วิเคราะห์ประวัติการนับถือพุทธและศิลปะพระพุทธปฏิมาในเอเชีย,* กรุงเทพมหานคร:อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2546 หน้า 21-26.

[35] หม่อมเจ้า สุภัทรดิศดิศกุล, *ศิลปะอินเดีย*, กรุงเทพมหานคร: องค์การค้าของคุรุสภา, 2545 หน้า 69

[36] *ตำนานพระพุทธเจดีย์,* โดย สมเด็จฯกรมพระยาดำรงราชานุภาพ กล่าวว่า ระหว่าง พ.ศ.663-705 แต่ในตำราอื่น ๆ กล่าวว่าราว พ.ศ.613-645 บ้าง หรือ ระหว่าง พ.ศ.621-643 บ้าง แต่เมื่อเทียบดูแล้วก็มีความใกล้เคียงกันอยู่ซึ่งในที่นี้ผู้วิจัย อ้างใน สมเด็จฯ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ คือระหว่าง พ.ศ.663-พ.ศ.705.

สร้างพระพุทธปฏิมาหรือรูปแทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงเกิดมีพระพุทธปฏิมาขึ้นในแคว้นคันธาระ (บางแห่งเขียนเป็นคันธารราฐ)

ผู้วิจัยเห็นว่าจากแนวคิดทฤษฎีที่ความเลื่อมใสศรัทธาเชื่อมโยงการกำเนิดพระพุทธปฏิมาทั้ง 3 ที่อ้างจาก หลักฐานทางประวัติศาสตร์และหลักฐานทางโบราณวัตถุสถานที่ปรากฏอยู่รวมถึงทัศนะของนักวิชาการทางด้านพระพุทธศาสนาส่วนใหญ่ที่ได้ให้ข้อสรุปที่สอดคล้องตรงกันว่าการสร้างพระพุทธปฏิมาเกิดขึ้นครั้งแรกน่าจะปรากฏประมาณปลายพุทธศตวรรษที่ 6 หรือต้นพุทธศตวรรษที่ 7 ในอินเดียฝ่ายเหนือและด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ผู้วิจัยเห็นว่าความความเลื่อมใสศรัทธาว่าด้วยแนวคิดการสร้างพระพุทธปฏิมาคงเกิดขึ้นเป็นครั้งแรกในสมัยของพระเจ้ากนิษกะ เพราะระยะเวลาดังกล่าวขณะนั้นอินเดียฝ่ายเหนืออยู่ในช่วงสมัยการปกครองของกษัตริย์ราชวงศ์กุษาณะ และตรงกับสมัยของพระเจ้ากนิษกะ (พ.ศ. 663-705) ที่ทรงเลื่อมใสในพระพุทธศาสนาเป็นอย่างมาก ทั้งยังได้เขียนพระธรรมเป็นภาษาสันสกฤต และส่งสมณทูตไปเผยแพร่พระพุทธศาสนายังนานาประเทศใกล้เคียงอีกด้วย ดังนั้นอาจเป็นไปได้ที่น่าจะทรงดำริให้มีการสร้างงานปฏิมากรรมให้เป็นสัญลักษณ์แทนองค์พระพุทธเจ้า คือ พระพุทธปฏิมาขึ้นเป็นครั้งแรกสอดคล้องกับ ไขศรี ศรีอรุณ ได้กล่าวถึงการสร้างพระพุทธปฏิมาไว้ในหนังสือ “พระพุทธปฏิมาปางต่าง ๆ ในสยามประเทศ : ประวัติความเป็นมาของพระพุทธปฏิมาตั้งแต่มหาภิเนษกรมณ์ถึงมหาปรินิพพาน”

การสร้างพระพุทธปฏิมา โดยรวมแล้วมีอยู่หลายสกุลช่างสำคัญ ได้แก่ ทวาราวดีศรีวิชัย ลพบุรีเชียงแสนสุโขทัย อยุธยา และรัตนโกสินทร์สำหรับคนไทยนิยมในการสร้างพระพุทธปฏิมาถือเป็นการทำบุญสร้างกุศลแต่เนื่องด้วยพระพุทธศาสนาเถรวาทที่นับถือกันในสยามประเทศ เมื่อตกมาถึงดินแดนสยาม ก็เป็นเวลานับพันปี ห่างจากเวลาที่เกิดในอินเดีย ความคิดเกี่ยวกับการสร้างพระพุทธปฏิมาในดินแดนแห่งนี้ก็ย่อมที่จะแปรเปลี่ยนไปบ้างจากความคิดเดิมที่ปรากฏในอินเดียด้วย[37]

2.5 ความหมายของพระพุทธปฏิมา

นัยยะของพระพุทธปฏิมามีความหมายเท่าที่ประมวลจากหลักฐานและเอกสารที่กล่าวถึงการสร้างพระพุทธปฏิมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันจะสร้างขึ้นด้วยศรัทธาเพื่ออุทิศถวายให้กับพระพุทธศาสนา แสดงให้เห็นว่าคตินิยมในการสร้างพระพุทธปฏิมาไว้ในพระพุทธศาสนายังคงมีการรักษาวัฒนธรรมและแบบแผนประเพณีอย่างหนึ่งในการสร้างทั้งในสังคมไทยไว้เช่นเดิม คือ เป็นการสร้างเพื่อจรรโลงส่งเสริมสืบทอดพระพุทธศาสนา เมื่อมีการสร้างศาสนสถานหรือวัดขึ้นใหม่ในสถานที่

---

[37] ไขศรี ศรีอรุณ, *พระพุทธปฏิมาปางต่างๆ ในสยามประเทศ : ประวัติความเป็นมาของพระพุทธปฏิมาตั้งแต่มหาภิเนษกรมณ์ถึงมหาปรินิพพาน*, พิมพ์ครั้งที่ 4, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มติชนปากเกร็ด, 2553 หน้า 33

นั้น ๆอย่างไรก็ดี ในการสร้างพระพุทธปฏิมา ผู้วิจัยพบว่า ยังคงมีคติความหมายเลื่อมใสศรัทธาในการสร้างที่สำคัญ 5 ประการหลัก มีรายละเอียดดังนี้

1. ด้านส่งเสริมสืบทอดการพระพุทธศาสนาการสร้างพระพุทธปฏิมาถือเป็นการส่งเสริมสืบทอดพระพุทธศาสนาประการหนึ่งแสดงถึงความมั่นคงของพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยเห็นว่า “พระพุทธปฏิมาถือเป็นเครื่องหมายเป็นสัญลักษณ์อย่างหนึ่งของพระพุทธศาสนาอันเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความสงบเย็นความเมตตาความหลุดพ้นจากกิเลสตัณหาได้อย่างชัดเจน ดังนั้นเมื่อพระพุทธศาสนาแผ่เจริญไป ณ ดินแดนใด ๆ คนไทยจึงนิยมสร้างพระพุทธปฏิมาไว้เพื่อกราบไหว้บูชาเสมอ”กล่าวได้ว่า “พระพุทธปฏิมาถือเป็นเครื่องหมายที่บ่งบอกถึงความเป็นพระพุทธศาสนาได้ดีกว่าเครื่องหมายอื่น ๆ ดังนั้น เมื่อมีการสร้างพุทธสถานหรือวัดวาอารามขึ้นใหม่ก็จะมีการสร้าง พระพุทธปฏิมาขึ้นประดิษฐานไว้เป็นประธาน ซึ่งพิจารณาได้จากคำกล่าวที่ว่าไว้ในสมัยรัชกาลที่ 3 พระองค์โปรดเกล้าฯ ให้ถลุงและนำแร่ทองแดงที่ขุดได้ที่จันทึก ในจังหวัดนครราชสีมาไปใช้ในการ พระศาสนาเป็นอย่างแรก โดยให้หล่อพระพุทธปฏิมา ณ โรงหล่อหลวงในพระบรมมหาราชวัง[38] วัตถุประสงค์หลักที่ทรงรับสั่งคือ ต้องการให้มีพระพุทธปฏิมาที่ยังมิได้มีในพระมหานครนี้เพื่อเป็นที่สักการบูชาแก่เทพยดา มนุษย์สรรพสัตว์ทั้งปวงทั่วสากลโลกธาตุ และเพื่อเป็นมหากุศลเจริญพระเกียรติยศของพระองค์ให้ปรากฏไปตราบเท่ากัลปาวสาน[39]

สรุป ได้ว่าความความเลื่อมใสศรัทธาของการสร้างพระพุทธปฏิมามีความหมายต่อการส่งเสริมพระพุทธ ศาสนา หรือการสืบทอดพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง ซึ่งความความเลื่อมใสศรัทธานี้ยังคงมีอิทธิพลสืบเนื่องมาจนถึงสมัยปัจจุบันในการสร้างพระพุทธปฏิมา เพื่อการทำนุบำรุงส่งเสริมพระพุทธศาสนาหรือสืบทอดพระพุทธศาสนา ซึ่งอาจสร้างขึ้นเพื่อบำเพ็ญกุศลหรือเนื่องในโอกาสสำคัญตามแบบแผนวัฒนธรรมประเพณี

2.เครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจในการสร้างพระพุทธปฏิมาขึ้นเพื่อประดิษฐานในศาสนสถานเป็นพุทธบูชา ถือเป็นศูนย์รวมใจอย่างหนึ่ง เป็นสื่อกลางเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของการทำความดีเป็นที่ตั้งแห่งพุทธานุสติที่แฝงด้วยพุทธคุณทั้งสาม คือ พระปัญญาธิคุณ พระบริสุทธิคุณ และพระมหากรุณาธิคุณ คนไทยจึงมีความความเลื่อมใสศรัทธาว่าพระพุทธปฏิมาเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นมรดกทางสังคมที่มีคุณค่าสูงสุดทางจิตใจ ตลอดจนเป็นการไถ่บาป ตั้งความปรารถนาให้ยั่งยืน และความสุขในการชีวิตของตน เมื่อชาวบ้านมีความเดือดร้อนหรือเจ็บป่วยต่างก็มาขอพรจากท่านเพื่อปัดเป่าเหตุร้าย

---

[38] กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์กรมศิลปากร, *พระพุทธปฏิมาสำคัญ,* กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร, 2543 หน้า 259.

[39] จดหมายเหตุ. 3, เล่ม 1, จ.ศ. 1193 เลขที่ 32, *“สำเนาพระราชดำริว่าด้วยการทรงสร้างพระพุทธไสยาสน์วัดพระเชตุพนฯ,* อ้างใน ศักดิ์ชัย สายสิงห์, พระพุทธปฏิมาสำคัญและพุทธศิลป์ในดินแดนไทย, กรุงเทพมหานคร:เมืองโบราณ, 2554 หน้า 348.

ต่าง ๆ ที่มีแก่ตนและครอบครัวให้อยู่เย็นเป็นสุขทำให้ชาวบ้านใกล้เคียงเกิดความเลื่อมใสและศรัทธาพระพุทธปฏิมา

การสร้างพระพุทธปฏิมาที่บ่งถึงจิตใจของผู้สร้างที่เกี่ยวกับเรื่องการบำเพ็ญบุญกุศลนี้มีหลักฐานการสร้างพระพุทธปฏิมาในสังคมไทย ซึ่งพิจารณาได้จากรับสั่งของรัชกาลที่ 3 ที่ได้ทรงรับสั่งกับพระยาบำเรอภักดิ์ ว่าทรงมีพระศรัทธาให้สถาปนาการหล่อพระพุทธปฏิมาสูง 6 ศอกหุ้มทองคำทรงเครื่องต้นอย่างพระมหาจักรพรรดิด้วยลายลงยาราชาวดีประดับด้วยเนาวรัตน์ต่าง ๆ มีเพชร เป็นต้น...ช่างกระทำสำเร็จแล้วจึงได้เชิญพระพุทธปฏิมาทั้ง 2 พระองค์เข้าประดิษฐานไว้ในพระอุโบสถของวัดพระศรีรัตนศาสดาราม ให้จารึกพระสุพรรณบัฏ “พระองค์หนึ่งทรงพระนามว่า พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงอุทิศถวายสมเด็จพระบรมอัยกาธิราชจักรพรรดินาถบพิตร์อีกองค์หนึ่งทรงพระนามว่าพระพุทธเลิศหล้าสุลาไลย ทรงอุทิศถวายสมเด็จพระบรมชนกนาถธรรมิราชบพิตร์”และให้มีการบรรจุพระบรมธาตุ[40]

สรุปได้ว่า พระพุทธปฏิมาเป็นสื่อกลางเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ ที่มีต่อพระพุทธเจ้าช่วยเสริมสร้างอิทธิพลทางพระพุทธศาสนาสืบเนื่องมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เป็นการสร้างขึ้นสำหรับสักการะบูชา เพราะถือว่าพระพุทธปฏิมาเป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้า เป็นสัญลักษณ์แห่งความดีงาม เมื่อได้กราบไหว้บูชาแล้ว ย่อมทำให้จิตใจสงบสุขเป็นคนมีศีลธรรม จึงเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวเตือนใจในการดำเนินชีวิตให้ระลึกถึงพระคุณของพระองค์พอเป็นที่ตั้งแห่งพุทธานุสติและการสร้างพระพุทธปฏิมายังถือเป็นโอกาสในการบำเพ็ญบุญกุศลคุณงามความดีของผู้สร้างไว้ในพระพุทธศาสนาอีกด้วย กล่าวคือ เป็นไปเพื่อประโยชน์ตนและประโยชน์ผู้อื่น ตามหลักการบำเพ็ญกุศลกรรมทางพระพุทธศาสนานั่นเอง

3.เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมประเพณีในการสร้างพระพุทธปฏิมาแต่ละสมัย มีการสร้างพระพุทธปฏิมาเพื่อประกอบในพิธีกรรมทางวัฒนธรรมประเพณีอยู่ด้วย เช่น การสร้างพระพุทธปฏิมาทันใจมีมาแต่เดิมเมื่อแรกสร้างหรืออาจจะเป็นการสร้างขึ้นในภายหลังอันเกิดจากศรัทธาในพระพุทธปฏิมาองค์นั้น ๆ เช่น การสร้างและการบูชาพระเจ้าทันใจของคนไทยในภาคเหนือคือ พระพุทธปฏิมาที่สร้างเสร็จภายในวันเดียว จึงได้ชื่อว่า “พระเจ้าทันใจ” และมีความศักดิ์สิทธิ์สำหรับการบูชาและขอพรพระให้ได้ทันใจ เช่น การขอให้มีลูก เป็นต้นจากที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้เห็นแนวคิดในการสร้างพระพุทธปฏิมาในสังคมไทยทีมีการสืบเนื่องกันมาทุกยุคทุกสมัย สำหรับการสร้างพระพุทธปฏิมาในปัจจุบัน พบว่า ยังคงมีการสร้างพระพุทธปฏิมาตามแนวดั้งเดิมดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้นนั้น

แสดงให้เห็นถึงการสืบทอดต่อเนื่องกันมาโดยตลอด ดังจะเห็นได้จากการสร้างพระพุทธปฏิมาเพื่อเป็นการเฉลิมฉลองครบ 2,500 ปีของพระพุทธศาสนาให้เป็นพุทธานุสรณ์ให้ยิ่งใหญ่กว่า

---

[40] ศักดิ์ชัย สายสิงห์, *พุทธศิลป์สมัยรัตนโกสินทร์: พัฒนาการของงานช่างและแนวคิดที่ปรับเปลี่ยน*, (อ้างแล้ว) หน้า 284.

ปูชนียสถานใด ๆ ที่เคยสร้างมา คือพระศรีศากยะทศพลญาณประธานพุทธมณฑลสุทธรรศน์หรือแม้แต่พระราชพิธีของพระมหากษัตริย์ เช่นพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ที่มีพระราชดำริให้สร้างพระพุทธปฏิมาขึ้นเพื่อประดิษฐานไว้ณ จังหวัดต่าง ๆ ทุกจังหวัด เช่นทรงสร้างพระพุทธนวราชบพิตร เพื่อการบำเพ็ญพระราชกุศลส่วนพระองค์ ทั้งนี้ยังเป็นการแสดงถึงนิมิตหมายของความผูกพันระหว่างพระมหากษัตริย์กับพสกนิกรของพระองค์ทั่วราชอาณาจักรที่เป็นหนึ่งเดียวกัน[41]

ผู้วิจัยเห็นว่าอย่างไรก็ดีในส่วนของประชาชนทั่วไป พบว่า การสร้างพระพุทธปฏิมาเพื่อการทำนุบำรุงเพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนา การสร้างเพื่อบำเพ็ญกุศล ตลอดจนการสร้างเพื่อเฉลิมฉลองเนื่องในโอกาสสำคัญตามแบบแผนวัฒนธรรมประเพณีที่มีมาแต่โบราณเช่นเดียวกัน นอกจากนี้ยังมีข้อสังเกตว่าการสร้างพระพุทธปฏิมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันนั้นมักสร้างขึ้นโดยพระมหากษัตริย์ที่ทรงมีพระราชอำนาจบารมีทั้งยังแสดงถึงความเจริญรุ่งเรืองของอาณาจักรนั้น ๆ ผู้นำที่มีบารมีสูงและพุทธศาสนิกร่วมจิตศรัทธากันสร้างให้เกิดขึ้นเช่น ในสมัยรัชกาลที่ 1 ทรงสร้างพระพุทธปฏิมาทรงเครื่องต้นอย่างพระมหาจักรพรรดิคือพระพุทธจุลจักรเพื่ออุทิศพระราชกุศลถวายแด่สมเด็จพระบรมชนกนาถ และพระพุทธจักรพรรดิทรงสร้างขึ้นเพื่อบาเพ็ญพระราชกุศลส่วนพระองค์และสมัยรัชกาลที่ 3 ทรงสร้างพระพุทธปฏิมาทรงเครื่องต้นอย่างพระมหาจักรพรรดิ ที่สำคัญ 2 องค์คือ พระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก และพระพุทธเลิศหล้านภาล[42]

4.ด้านพุทธศิลป์ตามยุคสมัยของศิลปวัฒนธรรมไทยพระพุทธปฏิมาเหล่านั้นจะเกิดขึ้นในประเทศไทยหรือสร้างโดยนายช่างธรรมดาของท้องถิ่นก็ตาม ตำนานพระพุทธปฏิมาสำคัญเท่าที่ปรากฏจึงมีเรื่องราวอ้างอิงถึงที่มาจากประเทศอินเดียที่เป็นต้นกำเนิดพระพุทธศาสนา โดยมีพระอรหันต์ หรือเทวดาเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่นตำนานการสร้างพระพุทธชินราชที่เล่าว่า พระอินทร์จำแลงลงมาเป็นนายช่างช่วยหล่อทำให้มีลักษณะงดงาม แต่โดยหลักฐานทางโบราณคดี พระพุทธปฏิมาเริ่มทำขึ้นเมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ 7 ในศิลปะคันธารราฐ (อาจมีบางตำราว่า ทำครั้งแรกในศิลปะมถุราของอินเดีย) โดยก่อนหน้านี้จะไม่มีการทำรูปพระพุทธเจ้า ในศิลปะอินเดียโบราณสมัยราชวงศ์โมริยะและสุงคะมีการทำภาพพุทธประวัติ เช่น ภาพสลักหินที่สาญจี เป็นภาพพุทธประวัติตอนมหาภิเนษกรมณ์ก็จะทำเป็นรูปบุคคล คือ นายฉันทะวิ่งไปกับม้ากัณฐกะ แต่บนหลังม้าไม่มีรูปบุคคล เป็นหลังม้าเปล่าๆ โดยมีร่มหรือฉัตรกางอยู่เบื้องบน แสดงความหมายว่ามีบุคคลสำคัญคือเจ้าชายสิทธัตถะอยู่ตรงนั้น หรือภาพพุทธประวัติตอนเสด็จดับขันธปรินิพพาน ก็จะเป็นรูปโลงศพ มี

---

[41] พิริยะ ไกรฤกษ์, *ลักษณะไทย พระพุทธปฏิมาอัตลักษณ์พุทธศิลป์ไทย*, หน้า 133, 480-481.

[42] ศักดิ์ชัย สายสิงห์, *พุทธศิลป์สมัยรัตนโกสินทร์: พัฒนาการของงานช่างและแนวคิดที่ปรับเปลี่ยน*, หน้า 264

บุคคลกำลังแสดงอาการเศร้าโศก โดยมิได้มีภาพพระพุทธองค์ปรากฏให้เห็น[43]สำหรับในดินแดนสยามประเทศ ได้มีการสร้างศิลปกรรมอันเนื่องในพุทธศาสนาที่มีรูปแบบและลักษณะเฉพาะทางด้านประติมานวิทยา การสร้างพระพุทธปฏิมาและศิลปกรรมลักษณะอื่นๆกล่าวโดยรวมแล้วมีอยู่หลายสกุลช่างสำคัญ ได้แก่ ทวาราวดี ศรีวิชัย ลพบุรี เชียงแสน สุโขทัย อยุธยาและรัตนโกสินทร์ สำหรับคนไทยแล้วการสร้างพระพุทธปฏิมาหรือการบริจาคเพื่อพุทธศาสนาถือเป็นการทำบุญสร้างกุศล แต่เนื่องด้วยพระพุทธศาสนาเถรวาทที่นับถือกันในสยามประเทศ ผ่านมาจากศรีลังกาทั้งโดยตรงและโดยอ้อม เมื่อตกมาถึงดินแดนสยาม ตั้งแต่ประมาณพุทธศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมา ก็เป็นเวลานับพันปีห่างจากเวลาที่เกิดพระพุทธปฏิมาในอินเดีย ความคิดเกี่ยวกับการสร้างพระพุทธปฏิมามีคุณค่าสังสม ก็เป็นเวลานับพันปีห่างจากเวลาที่เกิดพระพุทธปฏิมาในอินเดียความคิดเกี่ยวกับการสร้างพระพุทธปฏิมาในดินแดนแห่งนี้ก็ย่อมที่จะแปรเปลี่ยนไปบ้างจากความคิดเดิมที่ปรากฏในอินเดียด้วย[44]

พระพุทธปฏิมาจึงเป็นสัญลักษณ์ให้เกิดพุทธานุสสติ คือ ระลึกถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่พระองค์ทรงมีพระพุทธคุณนล้ำเลิศเพื่อประโยชน์สุขต่อมนุษยชาติและสัตว์โลกทั้งปวง นอกจากนี้ คนไทยยังมีความความเลื่อมใสศรัทธาว่า พระพุทธปฏิมาเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การสักการะพระพุทธปฏิมาเป็นสิริมงคลของชีวิต การขอพร หรือบนบานต่อพระพุทธปฏิมาย่อมจะมีผลสัมฤทธิ์สมตามความปรารถนาพระพุทธปฏิมาเป็นงานศิลปะที่สร้างขึ้นเพื่อสมมติให้เป็นเสมือนหนึ่งเป็นองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ผลงานอันเป็นความพากเพียรของมนุษย์ ที่ได้พยายามสร้างขึ้น ด้วยแรงกายและกำลังความคิด โดยประสงค์จะให้เป็นเครื่องบูชาหรือเป็นเครื่องแสดงออก ซึ่งความระลึกถึงพระพุทธเจ้าและทำให้เกิดศิลปกรรมเพื่อเป็นสื่อศรัทธาที่สามารถเห็นได้เป็นรูปธรรม บรรดาศิลปินผู้สร้างสรรค์ผลงานนั้นมีความผูกพันอยู่กับคติหรือศาสนาที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของตนเพราะผลงานศิลปะที่ความคิด โดยประสงค์จะให้เป็นเครื่องบูชาหรือเป็นเครื่องแสดงออก ซึ่งความระลึกถึงพระพุทธเจ้าและทำให้เกิดศิลปกรรมเพื่อเป็นสื่อศรัทธาที่สามารถเห็นได้เป็นรูปธรรม

บรรดาศิลปินผู้สร้างสรรค์ผลงานนั้นมีความผูกพันอยู่กับคติหรือศาสนาที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของตนเพราะผลงานศิลปะที่ทำขึ้นมาเพื่อรับใช้ศาสนา[45]อย่างไรก็ตาม ความความเลื่อมใสศรัทธาในรูปแบบใดก็ตามย่อมมีอิทธิพลต่อวิถีการดำเนินชีวิตของคนจำนวนมากทั้งส่วนที่เป็นพฤติกรรมและอารมณ์ความรู้สึก ความความเลื่อมใสศรัทธาเป็นที่มาของพฤติกรรมและพัฒนาเป็น

---

[43]ไขศรี ศรีอรุณ, *พระพุทธปฏิมาปางต่างๆ ในสยามประเทศ : ประวัติความเป็นมาของพระพุทธปฏิมาตั้งแต่มหาภิเนษกรมณ์ถึงมหาปรินิพพาน*, พิมพ์ครั้งที่ 4, กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มติชนปากเกร็ด, 2553 หน้า 11.

[44] เรื่องเดียวกัน, หน้า 33

[45] เอ็ดเวอร์ด โคนซ์, *พุทธศาสนาประวัติสังเขป,* แปลโดย สภาการศึกษามหามกุฏราชวิทยาลัย ,กรุงเทพมหานคร: มิตรสยาม, 2516 หน้า 43

วัฒนธรรม เกิดรูปเป็นพิธีกรรมประเพณี ความความเลื่อมใสศรัทธาเหล่านี้มักจะเป็นสิ่งลบล้างได้ยาก แต่อาจเปลี่ยนแปลงได้หากมีข้อมูลที่น่าความเลื่อมใสศรัทธาถือกว่าเข้ามาแทนที่ ความความเลื่อมใสศรัทธาสามารถส่งผ่านจากบุคคลหนึ่งไปยังบุคคลอื่นได้จนเกิดเป็นความความเลื่อมใสศรัทธาหมู่ (Mass belie)[46]คุณค่าและอิทธิพลด้านหนึ่งของพระพุทธปฏิมาศักดิ์สิทธิ์ที่ทำให้เกิดความเคารพศรัทธาของประชาชนในสังคมไทยส่วนหนึ่ง คือลักษณะทางด้านพุทธศิลป์ตามยุคสมัยของศิลปวัฒนธรรมไทย

5.ด้านประวัติศาสตร์ของชนชาติไทยตามทฤษฎีใหม่ของนักประวัติศาสตร์และนักโบราณคดีบางกลุ่มมีแนวโน้มว่า ชาวไทยได้เคยตั้งหลักแหล่งอยู่แถบเทือกเขาอัลไตบริเวณเอเชียกลางตอนเหนือของประเทศจีนและทำการอพยพขึ้นไปทางตอนใต้ของจีนและในที่สุดก็ถูกจีนผลักดันจากแคว้นยูนนาน หรือฮุนหนำ ลงมาสู่แหล่งเดิม จนสามารถรวมตัวกันเป็นปึกแผ่นแน่นหนา

ดังปรากฏในประวัติศาสตร์ตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 18 เป็นต้นมาเป็นการปลูกฝังรกรากลงในเบ้าหลอมทางวัฒนธรรมอันประกอบด้วยวัฒนธรรมของชาวอินเดีย มอญละว้า ขอม ศรีวิชัย และลังกา จนมีความเจริญรุ่งเรืองทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและศิลปวัฒนธรรมอยู่ชั่วระยะหนึ่ง จึงมีชนชาติไทยอีกสายหนึ่งสร้างฐานอำนาจขึ้นและได้ตั้งอาณาจักรใหม่ในลุ่มน้ำเจ้าพระยาเมื่อปลายพุทธศตวรรษที่ 19 อาณาจักรสุโขทัยเสื่อมสลายอำนาจใหม่ในลุ่มน้ำเจ้าพระยาเมื่อปลายพุทธศตวรรษที่ 19 อาณาจักรสุโขทัยเสื่อมสลายอำนาจลงในตอนต้นพุทธศตวรรษที่ 20 อาณาจักรสุโขทัยถูกปิดล้อมทางด้านเศรษฐกิจ การทหารและการเมืองจากกรุงศรีอยุธยาซึ่งแม้อำนาจของสุโขทัยจะมืดมนลง แต่แสงประทีปแห่งศิลปวัฒนธรรมยังมีการสืบทอดมาสู่กรุงศรีอยุธยาโดยมีเมืองพิษณุโลกและเมืองกำแพงเพชรเป็นศูนย์ความเลื่อมใสศรัทธามโยงให้วัฒนธรรมทั้งสองอาณาจักรมีความประสานกลมกลืนดุจดังศิลปวัฒนธรรมของกรีกที่มีอิทธิพลต่ออาณาจักรโรมัน หรือศิลปวัฒนธรรมจากเมืองสุธรรมวดีมีอิทธิพลต่ออาณาจักรพุกามของพม่า เป็นต้น[47]

ประวัติศาสตร์ของไทยอันมีสมัยสุโขทัยเป็นสมัยแรกเริ่ม และจัดเป็นยุคทองอันเป็นมรดกวัฒนธรรมที่มีความลุ่มลึก ซึ่งสะท้อนให้เห็นปัจจัยพื้นฐานทางสังคมที่อุดมสมบูรณ์อีกด้านหนึ่ง ประกอบกับการสร้างพระพุทธปฏิมาของชาวสุโขทัยไม่ได้มีเฉพาะปูนปั้นและเนื้อสำริดเท่านั้นมีปรากฏพระพุทธปฏิมาหลายองค์ที่หล่อด้วยโลหะที่มีทองคำเป็นส่วนผสมอยู่ด้วยประดิษฐานเป็นพระประธานวัดต่างๆ ในกรุงเทพมหานคร เป็นต้น

ผู้วิจัยเห็นว่า คนไทยมีความเลื่อมใสศรัทธาต่อพระพุทธปฏิมาในฐานะเป็นอุเทสิกเจดีย์ ซึ่งเป็นสิ่งที่สร้างขึ้นด้วยเจตนาอุทิศต่อพระพุทธเจ้านั้นเริ่มมีการสร้างขึ้นมาตั้งแต่สมัยคันธาระที่อยู่ทาง

---

[46] สุภาวดี เจริยเศรษฐมห, *ความเชื่อ : มิติแห่งเหตุผล และความงมงาย,* วารสารรามคำแหง, ปีที่ 22. ฉบับที่ 3 (ก.ค. - ก.ย. 2548),หน้า 74-101.

[47] สงวน รอดบุญ, *พุทธศิลป์สุโขทัย*, กรุงเทพมหานคร : โอ.เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์, 2533 คำนำ.

ตอนเหนือของอินเดียโบราณ ประมาณ พ.ศ.5.0 - 550 แต่เดิมพื้นพระพุทธศาสนาไม่มีรูปเคารพ แบบศาสนาพราหมณ์ หรือ ฮินดู ก็ไม่มีรูปเคารพที่เป็นเทวรูปเช่นกัน เมื่อหลังจากพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว ต่อมาในปีประมาณ พ.ศ.ค56-ค58 พระเจ้า อเลิกซานเดอร์มหาราชของกรีก ได้ยกทัพผ่านแคว้นปากเตรีย (Bactria) เข้าแคว้นคันธาระ สู่เมืองตักกศิลา[48]

หลังจากที่ชาวกรีกได้เข้ามาครอบครองอยู่แคว้นคันธาระ ระยะหนึ่งแล้วเกิดมีความเสื่อมโสในพระพุทธศาสนา จึงมีผู้สร้างพระพุทธปฏิมาขึ้นก่อน โดยถ่ายแบบอย่างจากการสร้างเทวรูปที่ขาวกรีกเคยเคารพนับถือกันมาสร้าง ก่อให้เกิดการผสมผสานกันหว่างอารยธรรมตะวันตกและตะวันออก เกิดเป็นพระพุทธปฏิมากรหรือพระพุทธปฏิมาปางต่างๆ เพื่อยังความปีติศรัทธาเสื่อมใสแก่ผู้พบเห็นให้เกิดกุศลจิต แต่เมื่อคติการสร้างพระพุทธปฏิมาแพร่หลายมายังดินแดนโบราณของประเทศไทยปัจจุบัน

ความความเลื่อมใสศรัทธาของคนไทยที่มีต่อพระพุทธปฏิมาก็มีนัยยะสำคัญที่แฝงให้เห็นถึงความความเลื่อมใสศรัทธาในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ซึ่งสืบเนื่องมาจากรากฐานความความเลื่อมใสศรัทธาดั้งเดิมของสังคมไทยที่มาแต่โบราณ คติการสร้างพระพุทธปฏิมามีเรื่องราวในลักษณะตำนานว่ามีมาตั้งแต่ครั้งสมัยพุทธกาล ดังที่ปรากฏในรัตนพิมพวงศ์ แต่งเป็นภาษาบาลีโดย พระพรหมราชปัญญา พระภิกษุชาวล้านนา แปลโดยศาสตราจารย์ ร.ต.ท.แสง มนวิทูร ว่า พระเจ้าปีสเสนทิโกศล ทรงสร้างพระพุทธปฏิมาแก่นจันทร์ขึ้นเพื่อประโยชน์แก่คนทั่วไป

หลังพุทธปรินิพพานได้ 500 ปี พระนาคเสนเถระได้สร้างพระแก้วมรกตขึ้นตามอย่างพระพุทธปฏิมาแก่นจันทร์[49] และในเรื่อง นิทานพระพุทธสิหิงค์ แต่งเป็นภาษาบาลิโดยพระโพธิรังษี แปลโดย ศาสตราจารย์ ร.ต.ท.แสง มนวิฑูร ก็กล่าวว่า เมื่อพุทธปรินิพพานได้ 700 ปี ในเกาะสิงหลหรือประเทศศรีลังกา ก็มีกลุ่มกษัตริย์และพระอรหันต์หลายองค์ร่วมกันสร้างพระพุทธสิหิงค์ขึ้น โดยให้พญานาคตนหนึ่ง ซึ่งเคยเห็นพระพุทธเจ้าเนรมิตกายให้เป็นแบบในการหล่อพระพุทธปฏิมา[50]

2.6 ความสำคัญของพระพุทธปฏิมา

จากแนวคิดแรกเริ่มของการสร้างพระพุทธปฏิมาในพระพุทธศาสนา อาจสามารถสรุปให้เห็นเหตุผลของการสร้างพระพุทธปฏิมา ว่ามีความสำคัญอย่างไรนั้น สามารถพิจารณาได้ดังนี้

1. เป็นสิ่งแทนองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ไม่ว่าจะสร้างด้วยวัสดุประเภทใดก็ตามเมื่อสร้างขึ้นเป็นองค์พระพุทธปฏิมาแล้ว คนไทยก็จะพากันให้ความเคารพนับถือกราบไหว้โดยมิได้นึกถึง

---

[48] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตโต**),** *กาลานุกรมในอารยธรรมโลก,* กรุงเทพมหานคร: ด่านสุทธากาพิมพ์, 2552 หน้า 22.

[49] พระพรหมราชปัญญา, ผู้แต่ง, แสง มนวิทูร, ผู้แปล, *รัตนพิมพวงศ์ ตำนานพระแก้วมรกต***,** พิมพ์ครั้งที่ 2, เชียงราย : หอรัตนชัยการพิมพ์, 2530 หน้า 2.

[50] สุจิตต์ วงศ์เทศ, บรรณาธิการ, *พระพุทธสิหิงค์ "จริง" ทุกองค์ ไม่มี "ปลอม" แต่ไม่ได้มาจากลังกา***,** กรุงเทพมหานคร: บริษัท มติชน จำกัด (มหาชน), 2546 หน้า 42 - 43.

ความเป็นวัสดุนั้นอีกต่อไป ด้วยเหตุผลนี้พระพุทธปฏิมาจึงเป็นสื่อความหมายให้ผู้คนคิดถึงพระพุทธเจ้าและเป็นสิ่งแทนพระพุทธเจ้าได้ดีที่สุด

2. เป็นสื่ออนุสรณ์ถึงองค์พระพุทธเจ้า หากพิจารณาบรรดาสิ่งที่คนไทยกาหนดขึ้นเป็นสิ่งระลึกถึงพระพุทธเจ้า เช่น พระสถูปเจดีย์รอยพระพุทธบาท พระแท่นใต้ต้นพระศรีมหาโพธิ์ปรากฏว่าพระพุทธปฏิมาถือเป็นสื่ออนุสรณ์ถึงพระพุทธองค์ได้ดีที่สุดและชัดเจนกว่าสิ่งใดๆด้วยเหตุนี้จึงมีความนิยมในการสร้างพระพุทธปฏิมา เป็นพุทธสาวรีย์แทนองค์สมเด็จพระพุทธเจ้า มากกว่าสิ่งใด ๆ

3. เป็นเครื่องหมายของพระพุทธศาสนา พระพุทธปฏิมาถือเป็นสัญลักษณ์ที่แสดงถึงความสงบเย็น ความเมตตา ความหลุดพ้นจากกิเลสตัณหาได้อย่างชัดเจน ดังนั้น เมื่อพระพุทธศาสนาแผ่เจริญไป ณ ดินแดนใด ๆ คนไทยจึงนิยมสร้างพระพุทธปฏิมาไว้เพื่อกราบไหว้บูชาเสมอ จึงกล่าวได้ว่าพระพุทธปฏิมาถือเป็นเครื่องหมายที่บ่งบอกถึงความเป็นพระพุทธศาสนาได้ดีกว่าเครื่องหมายอื่น ๆ

4. เป็นสัญลักษณ์ของความดีงาม นับแต่มีการสร้างพระพุทธปฏิมาขึ้น ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมากกว่า 2,000 ปีไม่ว่าคนไทยจะมีกิจกรรมใดๆ ณ สถานที่ใดๆ มักจะมีพระพุทธปฏิมาเข้าไปเกี่ยวข้องอยู่เสมอ พระพุทธปฏิมาจึงเป็นเครื่องหมาย

ที่สื่อถึงคุณงามความดีเป็นสิ่งที่มีคุณค่าแก่จิตใจ ดังนั้น เมื่อใดที่พุทธศาสนิกชนมีความทุกข์ทั้งกาย ใจ จึงมักกราบไหว้บูชาหรือได้เพ่งดูพระพุทธปฏิมา เพื่อบรรเทาปัญหาความทุกข์เร่าร้อนต่าง ๆ ให้ลดลงหรือสร้างกำลังใจและความสบายใจได้

5. เป็นสิ่งประกอบในศาสนพิธีเมื่อคนไทยปฏิบัติศาสนพิธีใด ๆ จะต้องมีพระพุทธปฏิมาเข้าไปเกี่ยวข้องตั้งบูชาด้วยเสมอ เช่น การสวดมนต์ไหว้พระ งานบุญทั้งงานมงคลหรืออวมงคลทั่วไปรวมไปถึงราชพิธีและรัฐพิธีที่มีพิธีทางศาสนาทั้งพระสงฆ์และชาวบ้านต่างปฏิบัติต่อพระพุทธปฏิมาประหนึ่งว่าปฏิบัติแก่พระพุทธเจ้า ทั้งที่พระพุทธเจ้าปรินิพพานไปแล้ว

6. เป็นศิลปวัตถุทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของสังคม การสร้างพระพุทธปฏิมาในแต่ละยุคสมัย ช่างผู้ก่อสร้างมักจะถ่ายทอดฝีมืองานช่าง สุนทรียทางพุทธศิลป์ลงไว้ในวัสดุที่ใช้สร้างทั้งอิฐ หิน ดิน ทราย หรือโลหะ โดยใช้กลวิธีหรือศิลปวิทยาที่มีอยู่ในท้องถิ่นในช่วงเวลานั้น ๆ ด้วยความประสานกลมกลืนของรูปร่าง ทรวดทรง ส่วนสัด เส้น สีผิว และลวดลาย การจัดวางตำแหน่งและลักษณะท่าทางให้สามารถสื่อความคิดแก่ผู้พบเห็น กราบไหว้ได้ นอกจากนี้ ขนาด ของพระพุทธปฏิมา ลักษณะของท่าทาง หรือความงดงาม ของพระพุทธปฏิมา ยังสะท้อนให้เห็น ถึงความเจริญหรือสภาพบ้านเมืองทั้งด้านเศรษฐกิจการเมืองหรือวัฒนธรรม ในขณะนั้นได้เป็นอย่างดี ดังนั้น พระพุทธปฏิมาจึงเป็นถาวรวัตถุที่บอกเล่าเรื่องราวประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของชุมชสังคม หรือของชนชาตินั้น ๆ

7. เป็นศูนย์รวมใจ คนไทยมีความความเลื่อมใสศรัทธา ว่าพระพุทธปฏิมาเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์เป็นมรดกทางสังคมที่มีคุณค่าสูงสุด ดังนั้นเมื่อมีสิ่งใดมากระทบต่อพระพุทธปฏิมา ก็จะกระทบถึงจิตใจของคนไทยด้วย เช่นกรณีการทำลายพระพุทธปฏิมาที่หุบเขาบาบิยัน ในอัฟกานิสถาน

ดังนั้นการปฏิบัติต่อพระพุทธปฏิมาไม่ว่ากรณีใดๆ จึงต้องปฏิบัติด้วยความระมัดระวัง และให้ความเคารพเป็นอย่างสูง[51]

ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า เหตุผลสำคัญของการสร้างพระพุทธปฏิมาขึ้นในพระพุทธศาสนาก็คือเพื่อเป็นสัญลักษณ์ที่สื่อถึงพระพุทธเจ้า
ทั้งยังเป็นศูนย์รวมใจของคนไทย ที่แสดงถึงความสงบเย็นความเมตตา และยังแสดงถึงความหลุดพ้นจากกิเลสตัณหานั่นเองดังนั้นหลักการสร้างพระพุทธปฏิมาในพระพุทธศาสนาสำหรับหลักการสร้างพระพุทธปฏิมานั้นกรมพระยาดำรงราชานุภาพได้ให้คำอธิบายถึงหลักการสำคัญที่เป็นแบบในการสร้างพระพุทธปฏิมา ไว้ว่า การสร้างพระพุทธปฏิมาในยุคต้นน่าจะเกิดจากพระราชดำริของพระเจ้าแผ่นดิน โดยให้นักปราชญ์ราชบัณฑิตกับพวกนายช่างประชุมปรึกษาหารือกันว่าควรจะทำอย่างไรด้วยการทำพระพุทธปฏิมาที่มีข้อสำคัญบังคับอยู่ 2 อย่าง คือ

(1) จะต้องคิดให้แปลกกว่ารูปภาพคนอื่น ๆ ใครเห็นให้รู้ได้ทันทีว่าเป็นรูปพระพุทธเจ้า

(2) จะต้องให้งามชอบใจคนทั้งหลายที่เลื่อมใสในพระพุทธศาสนาแต่การสร้างพระพุทธปฏิมานั้นเกิดขึ้นหลังจากที่พระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้วหลายร้อยปีรูปพรรสัณฐานของพระพุทธองค์จะเป็นอย่างไรก็ไม่มีใครเคยพบเห็น มีแต่คำบอกเล่าสืบ ๆ กันมา ที่ปรากฏในพุทธประวัติเกี่ยวกับลักษณะอย่างมหาบุรุษในคัมภีร์มหาปุริสลักษณะของพราหมณ์[52]นอกจากมหาบุรุษลักษณะ 32 ประการแล้ว ยังมีลักษณะทางด้านพระรูปกายเรียกว่า"อนุพยัญชนะ 80" ซึ่งละเอียดยิ่งขึ้นอีก[53]

ดังนั้นลักษณะของพระพุทธปฏิมาที่ช่างโยนกทำขึ้นจึงอนุโลมตามคัมภีร์ มหาปุริสลักษณะหลายข้อและอาศัยแบบอย่างอันปรากฏในจารีตประเพณีของชาวมัชฌิมประเทศ เช่น กิริยาการนั่งขัดสมาธิการครองผ้ากาสาวพัสตร์เหมือนพระภิกษุ เพื่อนำมาเป็นหลักในการสร้างพระพุทธปฏิมาตลอดจนแนวคิด ในการทำพระเศียรของพระพุทธปฏิมา ให้มีพระเกตุมาลาอย่าง พระเกศากษัตริย์และการทำพระอุณาโลมไว้ที่ระหว่างพระขนงแต่ไม่มีเครื่องศิราภรณ์อย่างกษัตริย์เพราะพระองค์เป็นสมณะเพื่อให้รู้ว่าอย่างใดเป็นพระพุทธปฏิมาหรือรูปพระสาวก ซึ่งศาสตราจารย์ฟูเซอร์ก็ได้ให้ข้อสันนิษฐานไว้เช่นกันว่าน่าจะเกิดจากกระบวนการช่างประสงค์จะให้คนดูรู้จักพระพุทธปฏิมาได้ง่ายขึ้นจึงถือเอาเหตุที่พระพุทธองค์เป็นกษัตริย์โดยพระชาติและเป็นสมณะโดยเพศนั้นทำให้การ

---

[51] จารุวรรณ พึ่งเฑียร, *พุทธศิลป์,* พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2555 หน้า 307-308

[52] สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, *ตำนานพระพุทธเจดีย์,* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, 2545 หน้า 70-72

[53] *"อนุพยัญชนะ 80"*เช่น มีนิ้วพระหัตถ์และนิ้วพระบาทเหลืองงาม พระนขา (เล็บ) ทั้ง 20 มีสีแดงงอนงามช้อนขึ้น ดวงพระพักตร์(หน้า) มีสัณฐานยาวสวย ลายพระหัตถ์มีรอยลึก รอยตรงยาว ไม่ค้อมคด เป็นต้น

สร้าง พระพุทธปฏิมามีการครองผ้าอย่างสมณะแต่ส่วนพระเศียรทำให้เหมือนอย่างพระเศียรกษัตริย์และลดเครื่องศิราภรณ์ออก พระพุทธปฏิมาจึงแปลกจากรูปภาพอื่น ๆ ถึงจะอยู่ปะปนกับรูปใคร ๆ ก็รู้ได้ว่าเป็นพระพุทธเจ้า ความคิดข้อนี้ช่างพวกอื่นในสมัยชั้นหลังต่อมาไม่สามารถจะคิดแก้ไขเป็นอย่างอื่นได้จึงต้องเอาแบบอย่างของช่างโยนกทำต่อกันมา พระพุทธปฏิมาจึงมีพระเกตุมาลาด้วยเหตุผลนั้น[54]

2.7 ประเภทของพระพุทธปฏิมา

เหตุที่สร้างพระพุทธปฏิมามีประเภทหรือปางต่างๆ คือรูปที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นตัวแทนของพระพุทธเจ้า ส่วนหนึ่ง เพื่อบอกเล่าพุทธประวัติจึงเป็นมูลเหตุของการสร้างพระพุทธปฏิมาปางต่าง ๆ ความหมายของ “ปาง” ก็คือการเล่าถึงพุทธประวัติตอนใดตอนหนึ่ง ต่างจาก “มุทรา” ที่หมายถึงกิริยาที่แสดงสัญลักษณ์ด้วยพระหัตถ์แต่ตามความเข้าใจในปัจจุบันมักรวมเรียกการแสดงมุทราว่าเป็นการแสดงปางด้วย ซึ่งศิลปะอินเดียรุ่นแรก ๆ ปรากฏการแสดง “มุทรา”ของพระพุทธปฏิมาเพียง 6 ท่า เท่านั้น ได้แก่ มารวิชัย สมาธิปฐมเทศนาทรงแสดงธรรม (วิตรรกมุทรา) ประทานอภัย และประทานพร

ส่วนการแสดงปางพุทธประวัติแรกเริ่มมีเพียง 4 ปาง ตามสังเวชนียสถาน 4 แห่ง ได้แก่ ปางประสูติปางตรัสรู้ปางปฐมเทศนา และปางปรินิพพาน ต่อมาได้เพิ่มขึ้นเป็น 8 ปาง ตามมหาสถานที่เพิ่มขึ้นจาก 4 แห่ง เป็น 8 แห่ง ที่เรียกว่า อัษฎามหาสถาน ปางที่เพิ่มขึ้น 4 ปาง ได้แก่ ปางทรมานช้างนาฬาคีรีปางทรมานพญาวานรปางยมกปาฏิหาริย์และปางเสด็จลงจากสวรรค์ชั้นดาวดึงส์[55] ประเด็นเรื่องปางของพระพุทธปฏิมานี้ผู้วิจัยพบว่า ดินแดนไทยในอดีตที่นับถือพุทธศาสนาการสร้างพระพุทธปฏิมา ยังมีการแสดงปางต่าง ๆ ไม่มากนัก ที่นิยมมากที่สุดคือ ปางมารวิชัย รองลงมาได้แก่ ปางสมาธิ ครั้นถึงสมัยรัชกาลที่ 3 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ได้โปรดฯ ให้สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระปรมานุชิตชิโนรส ทรงรวบรวม และเรียบเรียงตำราทางพระพุทธศาสนาขึ้น ได้แก่ พระนิพนธ์พุทธประวัติเรื่อง “ปฐมสมโพธิกถา” แล้วทรงประดิษฐ์แบบอย่างพระพุทธปฏิมาปางต่าง ๆ ขึ้นตามพุทธประวัติดังกล่าว เพื่อให้ช่างสร้างรวม 40 ปาง ซึ่งถือเป็นการกำหนดปางต่าง ๆ มากที่สุดเท่าที่เคยมีมากระทั้งมาถึงรัชกาลปัจจุบัน ได้มีการกำหนดปางพระพุทธปฏิมาเพิ่มเติมขึ้นหลายตำรา เช่น พระพุทธปฏิมาปางต่าง ๆ ของหลวงบริบาลบุรีภัณฑ์ มีจำนวน 55 ปาง และใน “ประวัติพระพุทธปฏิมาปางต่าง ๆ”

---

[54] สมพร ไชยภูมิธรรม, *ปางพระพุทธปฏิมา,* กรุงเทพมหานคร: ต้นธรรมสานักพิมพ์, 2537 หน้า 27-29.

[55]สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, *ตำนานพระพุทธเจดีย์,* กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์มติชน, 2545 หน้า 113-116.

กรมการศาสนา แต่งโดย พิทูร มลิวัลย์ มีจำนวน 72 ปาง ใน “ตำนานพระพุทธปฏิมาปางต่าง ๆ”แต่งโดย พระพิมลธรรม มีจำนวน 66 ปาง[56]เป็นต้นการแสดงปางทุก ๆ ปาง ล้วนแต่ เพื่อเล่าถึงพุทธประวัติในตอนนั้น ๆ ซึ่งพระพุทธปฏิมาเป็นหนึ่งในสิ่งเคารพและลักการบูชาแทนองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ปรากฏเป็นงานพุทธศิลป์ในสมัยต่างๆ ของไทย สร้างสรรค์ขึ้นโดยอาศัยเรื่องราวในพุทธประวัติผสานกับคติความเชื่อเกี่ยวกับมหาบุรุษลักษณะ ก่อให้เกิดพระพุทธปฏิมาที่มีพุทธลักษณะหลากหลายด้วยปางหรือมุทรา และกลายเป็นชื่อเรียกรวมพุทธลักษณะแห่งพระพุทธปฏิมา

งานวิจัยนี้ จึงขอยกตัวอย่าง ลักษณะปางที่สำคัญ ของพระพุทธปฏิมาพร้อมทั้งความหมายที่เกี่ยวข้องดังนี้

1. ปางสมาธิอิริยาบถนั่งขัดสมาธิวางพระหัตถ์ขวาเหนือพระหัตถ์ซ้าย หงายซ้อนกันที่หน้าตัก (พระเพลา) หมายถึงพุทธประวัติตอนตรัสรู้ทรงบำเพ็ญเพียรด้วยปางสมาธิเมื่อมีมารมาผจญและทรงแสดงปางมารวิชัยเพื่อปราบมาร เครื่องประกอบมักทำรูปเทวดาห้อมล้อม

2. ปางมารวิชัย เป็นพระพุทธปฏิมานั่งสมาธิพระหัตถ์ซ้ายวางบนพระเพลา พระหัตถ์เบื้องขวาวางคว่ำที่พระชานุ ปลายนิ้วพระหัตถ์ชี้ลงแผ่นดิน หมายเรื่องพระพุทธประวัติเมื่อทรงอ้างพระธรณี

เป็นพยานแก่พระยามาร เครื่องประกอบมักทำเป็นรูปยักษ์มารหรือนางมาร พบมากที่สุดในศิลปกรรมไทย โดยเฉพาะในสมัยสุโขทัย ล้านนา อู่ทอง อยุธยา และรัตนโกสินทร์

3. ปางปฐมเทศนา เป็นพระพุทธปฏิมานั่งขัดสมาธิก็มีนั่งห้อยพระบาทก็มีเครื่องหมายเป็นสำคัญอยู่ที่พระหัตถ์เบื้องขวายกขึ้น จีบนิ้วพระหัตถ์ พระอังคุฐ (นิ้วโป้ง) และพระดัชนี(นิ้วชี้) เป็นวงกลม อันหมายถึงธรรมจักร คือ การแสดงธรรม ส่วนพระหัตถ์เบื้องซ้ายนั้นทำประคองพระหัตถ์เบื้องขวาบ้างวางบนพระเพลาบ้าง ถือชายจีวรบ้าง เครื่องประกอบมักทำรูปวงล้อ (ธรรมจักร) กับรูปกวางหมอบไว้ตรงบัลลังก์และบางทีมีรูปพระปัญจวัคคีกับรูปเทวดาด้วย พระธรรมที่ทรงแสดงเรียกว่าธัมมจักรกัปปวัตนสูตร

4.ปางอุ้มบาตร ทำนั่งขัดสมาธิอย่างปางสมาธิแต่พระหัตถ์ทั้งสองประคองถือบาตร

5.ปางประทานอภัย น่าจะเรียกว่าปางโปรดสัตว์โดยยกพระหัตถ์เบื้องขวาตั้งหันฝ่าพระหัตถ์ไปข้างหน้า (เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า พระห้ามญาติ) ทำเป็นทั้งพระพุทธปฏิมายืน เดิน และนั่งขัดสมาธิปางประทานอภัย นิยมทำ 3 แบบ ได้แก่

(1) แบบแสดงด้วยพระหัตถ์ขวา หมายถึง ห้ามญาติเป็นตอนที่พระพุทธองค์ทรงห้ามพระประยูรญาติวิวาทเรื่องการแย่งน้ำ

---

[56] *ศักดิ์ชัย สายสิงห์, พระพุทธปฏิมาสำคัญและพุทธศิลป์ในดินแดนไทย,* กรุงเทพมหานคร: เมืองโบราณ, 2554 หน้า 33

(2) แบบแสดงด้วยพระหัตถ์ซ้าย หมายถึงห้ามพระแก่นจันทน์ในพุทธประวัติตอนเสด็จโปรดพระพุทธมารดาบนสวรรค์ชั้นดาวดึงส์ได้มีการสร้างพระพุทธปฏิมาด้วยไม้แก่นจันทน์แทนพระพุทธองค์และเมื่อพระพุทธองค์เสด็จกลับลงมาแล้ว พระแก่นจันทน์ลุกหนีจากบัลลังก์ พระพุทธเจ้าจึงทรงยกพระหัตถ์ห้ามไว้

(3) แบบแสดงด้วยทั้ง 2 พระหัตถ์หมายถึง ห้ามสมุทร เป็นพุทธประวัติตอนทรงแสดงปาฏิหาริย์ปราบเหล่าชฎิล โดยทรงห้ามน้ำฝนที่ตกหนักบริเวณนั้น มิให้ท่วมปริมณฑลที่พระพุทธองค์ประทับอยู่

6. ปางประทานพร แสดงปางด้วยพระหัตถ์ขวายกขึ้น และหันฝ่าพระหัตถ์ออก ปลายนิ้วพระหัตถ์ชี้ลง ใช้ในความหมายของการให้พร และการอนุญาต ซึ่งปรากฏในพุทธประวัติหลายตอนโดยทำเป็นพระพุทธปฏิมานั่งขัดสมาธิยืน และเดินก็มี

7. ปางมหาปาฏิหาริย์(ยมกปาฏิหาริย์) ทำดอกบัวรองพระพุทธปฏิมาเป็นเครื่องหมาย ส่วนพระพุทธปฏิมานั้นมีทั้งประทับนั่ง ยืน พระหัตถ์มักทำเช่นเดียวกับปางปฐมเทศนา

8. ปางลีลา ทำเป็นพระพุทธปฏิมาอาการกำลังก้าวพระบาททรงพระดำเนินงาน

9. ปางปรินิพพาน ทำเป็นรูปพระพุทธปฏิมาบรรทมตะแคงเบื้องขวา อย่างที่เรามักเรียกว่าพระนอนหรือพระไสยาสน์

10. ปางทรงแสดงธรรม (วิตรรกมุทรา) พระอิริยาบถยืนหรือนั่ง พระหัตถ์ขวายกขึ้น จีบนิ้วพระหัตถ์พระอังคุฐ และพระดัชนีเป็นวงกลม อันหมายถึงธรรมจักร คือ การแสดงธรรม หากเป็นพระพุทธปฏิมายืนนิยมแสดงธรรมด้วยพระหัตถ์ขวาพระหัตถ์ซ้ายทรงยึดชายจีวรส่วนพระพุทธปฏิมาประทับนั่งพระหัตถ์ซ้ายวางบนพระเพลา เป็นการแสดงมุทราโดยทั่วไปใช้ประกอบตอนใดตอนหนึ่งในพุทธประวัติที่เกี่ยวกับการแสดงธรรม[57]ต่อมาช่างชาวอินเดียฝ่ายใต้มาคิดสร้างพระพุทธปฏิมาขึ้นอีกปางหนึ่ง เรียกว่า ปางนาคปรก ทำเป็นพญานาคมี 7 หัว ขดตัวเป็นฐานตั้งพระพุทธปฏิมานั่งสมาธิบนนั้น ส่วนตอนตัวพญานาคชะเง้อขึ้นทางข้างหลังองค์พระเหนือศีรษะแผ่พังพานปรกอยู่ข้างบนพระพุทธปฏิมา ซึ่งรูปอย่างนี้ดูเหมือนพวกชาวกลิงคราฐข้างฝ่ายใต้จะคิดแก้ไขทำขึ้น แต่ไม่นิยมแพร่หลายในมัชฌิมประเทศ[58]

2.8 ประวัติพระพุทธชินราช

2.8.1 ความเป็นมาของการสร้างพระพุทธชินราช

ในสมัยราชวงศ์พระร่วงรวบรวมเข้ามามีอำนาจ รวมตัวกันในรัชกาลพ่อขุนรามคำแหงเท่านั้น เพราะหลังจากรัชกาลของพระองค์ที่เคยรวมอยู่ก็แยกตัวออกเป็นอิสระมีการแย่งชิงราชสมบัติ

---

[57] สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, *ตำนานพระพุทธเจดีย์*, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, 2545 หน้า 109-1

[58] เรื่องเดียวกัน, หน้า 113

หลายครั้งจนในที่สุดพระเจ้าลิไทหรือพระมหาธรรมราชาที่ 1 ซึ่งเป็นอุปราชครองเมืองศรีสัชนาลัยอยู่ต้องยกกองทัพเข้ามาปราบปรามและขึ้นครองราชย์ ที่เมืองสุโขทัยเมื่อ พ.ศ.1890

เพื่อรวบรวมอาณาจักร เช่น การเสด็จไปเมืองแพร่เมื่อ พ.ศ.1902 การปราบปรามเมืองในลุ่มแม่น้ำป่าสัก รวมทั้งได้ย้ายมาประทับที่เมืองพิษณุโลกระหว่างพ.ศ. 1905-1912 เป็นเวลาถึง 7 ปีด้วยกัน ทั้งนี้ คงเป็นเพื่อที่จะสามารถควบคุมเมืองที่พระองค์ปราบรามให้ใกล้ชิดยิ่งขึ้น และเป็นการแสดงให้เห็นว่า เมืองพิษณุโลกจะต้องเป็นเมืองสำคัญ

เป็นศูนย์กลางของการติดต่อค้าขายและการคมนาคมในย่านนี้ก่อให้เกิด ด้านเศรษฐกิจ ด้านความปลอดภัย ด้านโชคลาภ ด้านสิ่งเร้นลับ ดังนั้นพระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎก ทรงเป็นกษัตริย์ทรงศึกษาพระไตรปิฎก พระองค์ได้จึงคิดการสร้างพระพุทธชินราชในราว พ.ศ. 1900ในสมัยพระมหาธรรมราชาที่ 3 หรือ พระมหาธรรมราชาลิไท (พ.ศ. 1897– 1919)แห่งอาณาจักรสุโขทัย ซึ่งพงศาวดารเหนือว่า พระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎกทรงเป็นกษัตริย์ที่มีศรัทธาเลื่อมใสในพุทธศาสนามากทั้งยังได้ทรงศึกษาพระไตรปิฎก และคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาอื่นๆ จนแตกฉานซ่ำชองหาผู้เสมอเหมือนได้ยาก พระองค์ได้ทรงสร้างวัดมหาธาตุในเมืองฝั่งตะวันออก มีพระปรางค์วัดมหาธาตุตั้งกลาง มีพระวิหารทิศ 4 ทิศ มีพระระเบียง 2 ชั้น แล้วให้จัดการปั้นหุ่นหล่อพระพุทธปฏิมา 3 พระองค์ เพื่อจะตั้งเป็นพระประธานในพระวิหาร พระพุทธปฏิมา ทั้ง 3 องค์ที่กล่าวถึงนั้นคือ

พระพุทธชินราช พระพุทธชินสีห์ และพระศรีศาสดา สององค์แรกหน้าตัก 5 ศอก คืบ 4 นิ้ว ส่วนพระศรีศาสดา หน้าตัก 4 ศอก คืบ 6 นิ้ว ทั้งนี้ โดยได้พราหมณ์ผู้มีฝีมือดี 5 คน ซึ่งกษัตริย์เมืองศรีสัชนาลัยสวรรคโลกทรงส่งมาช่วยตามที่พระมหาธรรมราชาลิไททูลขอไป ช่างพราหมณ์ทั้ง 5 คือ ษาอินทร์ ษาพราหมณ์ ษาพิษณุษาราชสิงข์ษาราชกุศล ร่วมกับช่างชาวเมืองแสน และชาวเมืองหริภุญชัย ได้ช่วยกันปั้นหุ่นพระพุทธปฏิมา 3 องค์นั้นให้มีทรงสัณฐานคล้ายๆ กัน

พระพุทธปฏิมา ทั้งสามองค์นี้มีลักษณะ และสัณฐานคล้ายกับพระพุทธปฏิมา สมัยเชียงแสน พร้อมกันนั้น พระมหาธรรมชาลิไทได้ทรงอาราธนาพระภิกษุสงฆ์ ทั้งฝ่ายคามวาสี และอรัญวาสี มีพระอุบาลีและพระคิริมานนท์วัดเขาสมอแคลงเป็นประธาน แต่เมื่อเททองเต็มแล้วแกะพิมพ์ออก รูปพระพุทธชินสีห์ และพระศรีศาสดาสองพระองค์เต็มบริบูรณ์ดี แต่รูปพระพุทธชินราชทองไม่ลงบริบูรณ์ ช่างจึงได้ท าหุ่นรูปใหม่และหล่ออีกถึง 3 ครั้งก็ไม่สำเร็จ

พระมหาธรรมราชาลิไททรงโทมนัส และทรงตั้งสัตยาธิษฐาน อ้างบุญบารมีเป็นที่พึ่ง ในการปั้นหุ่นครั้งหลัง ตำนานเล่าว่า ได้ปรากฏมีชีปะขาวผู้หนึ่งได้มาช่วยปั้น โดยไม่มีใครทราบว่ามาจากไหนเพราะชีปะขาวผู้นั้นไม่ยอมพูดกับใคร ปรากฏว่าเมื่อเททองและแกะพิมพ์ออกแล้ว ทองที่เทก็เต็มบริบูรณ์ทั่วองค์ แล้วชีปะขาวก็หายไป พระมหาธรรมราชาลิไททรงโสมนัสยิ่งนัก และรับสั่งให้เอาเศษทองที่เหลือจากหล่อพระพุทธปฏิมา 3 องค์นั้นไปรวมกันหล่อเป็นพระพุทธปฏิมา อีกองค์หนึ่งเรียกว่า “พระเหลือ” (พระเสสันตปฏิมากร) พระพุทธปฏิมา ทั้ง 4 องค์ที่กล่าวนี้ได้ประดิษฐานอยู่ใน

วัดพระศรีรัตนมหาธาตุพิษณุโลก ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมาการที่พระมหาธรรมราชาลิไทได้ทรงสร้างพระพุทธชินราช พระพุทธชินสีห์และพระศรีศาสดาขึ้นที่เมืองสองแควนั้น

พระองค์ได้ทรงให้ช่างจากเมืองศรีสัชนาลัย สวรรคโลก มาสมทบกับช่างชาวเมืองเชียงแสนและชาวเมืองหริภุญไชย ช่วยกันปั้นหุ่นพระพุทธปฏิมา ทั้งสามองค์ และต่อมาก็ได้ชีปะขาวอีกผู้หนึ่งซึ่งไม่ทราบว่าเป็นคนเมืองใด จึงสันนิษฐานว่า เทวดาช่วยสร้างพระพุทธชินราชนั้น นับว่า เป็นนิมิตอันดีที่บรรดายอดนักพระพุทธปฏิมาทั้งหลายจากเมืองต่างๆ ได้มาร่วมมือกันสร้างพระพุทธปฏิมา ทั้งสามองค์อย่างสุดฝีมือ จึงทำให้ชาติไทยได้พระพุทธปฏิมา หล่อขนาดใหญ่ ซึ่งสวยงามมากอย่างที่จะหาพระพุทธปฏิมา หล่อองค์ใดสวยงามเสมอเหมือนมิได้

พระพุทธปฏิมา ทั้งสามโดยเฉพาะพระพุทธชินราช จึงนับว่า เป็นสัญลักษณ์แห่งการที่ชาวไทยทั้งหลายจะได้มีความสมัครสมานสามัคคีกันสืบไป โดยยึดถือพระพุทธศาสนาเป็นศูนย์กลางแห่งสายสัมพันธ์ของตนพระพุทธชินราชเป็นพระพุทธปฏิมาที่ศักดิ์สิทธิ์ยิ่ง ที่ประชาชนทั้งหลายเคารพนับถือมาก แม้พระมหากษัตริย์ของไทยนับตั้งแต่สมัยอยุธยามาจนถึงสมัยรัตนโกสินทร์ ได้เสด็จมาทรงกระท าสักการบูชา เช่น สมเด็จพระราเมศวร สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ สมเด็จพระอาทิตยวงศ์ สมเด็จพระมหาธรรมราชาธิราช สมเด็จพระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระเอกาทศรถ สมเด็จพระนารายณ์มหาราช สมเด็จพระเจ้าบรมโกศ สมเด็จพระเจ้าตากสินกรุงธนบุรีมหาราช ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ ยกเว้นรัชกาลที่ 3 ล้วนเคยเสด็จมาถวายเครื่องสักการบูชาพระพุทธชินราชทั้งนั้น แม้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร เมื่อครั้งทรงผนวชก็ได้เสด็จมาถวายเครื่องสักการะบูชาพระพุทธชินราชเช่นกัน จึงนับว่าพระพุทธชินราชเป็นพระคู่บ้านคู่เมืององค์หนึ่ง และเป็นมิ่งขวัญของประชาชนทางภาคเหนือโดยเฉพาะ[59]

เนื่องจากเมืองพิษณุโลกถือได้ ว่าเป็นต้นกำเนิดของพระพุทธปฏิมาสมัยสุโขทัย หมวดพระพุทธชินราช ที่มีรูปแบบศิลปะของการสร้างพระพุทธปฏิมาให้ มีนิ้วพระหัตถ ทั้งสี่ยาวเท่ากัน ซึ่งรูปแบบนี้ไม่ พบในพระพุทธปฏิมาสุโขทัยหมวดใหญ่ และหมวดอื่นๆเลย จากลักษณะดังกล่าวนี้ ศาสตราจารย์ หม่อมเจ้าสุภัทรดิศดิศกุลได้ ทรงกำหนดอายุของพระพุทธปฏิมาที่พบในหมวดนี้ไว้ ว่าน่าจะอยู่ ในช่วงแผ่นดินพระมหาธรรมราชาลิไท

แห่งกรุงสุโขทัยราวต้นพุทธศตวรรษที่20[60] หรือหลังจากนั้น โดยยกกลุ่มตัวอย่างของพระพุทธปฏิมาในหมวดนี้ได้ แก่ พระพุทธชินราช พระพุทธชินสีห์ และพระศรีศาสดาพระพุทธชินราชเป็นพระพุทธปฏิมาหล่อด้วยสำริดประทับนั่งขัดสมาธิราบ แสดงปางมารวิชัยมีขนาดหน้าตักกว้าง 5 ศอก 1 คืบ5 นิ้ว(2.85 เมตร) และสูง7 ศอก 1 คืบ (3.72 เมตร) ประดิษฐานเป็นพระประธานในพระวิหารด้านทิศตะวันตกของวัดพระศรีรัตน มหาธาตุ .จพิษณุโลกมาตั้งแต่ อดีตจนถึงปัจจุบันถือได้ ว่าเป็น

---

[59]กรมศิลปากร, *ศิลาจารึกหลักที่ 8,* ประชุมศิลาจารึกภาคที่ 1, พระนคร : โรงพิมพ์ ครุสภา. 2515 หน้า 118

[60] หม่อมเจ้าสุภัทรดิศดิศสกุล, *ศิลปะในประเทศไทย*, กรุงเทพ: อมรินทร การพิมพ์ 2528 หน้า 18-20.

พระพุทธปฏิมาหล่อสำริดที่มีขนาดใหญ่ มากองค์ หนึ่งที่พบในศิลปะสุโขทัยและเป็นพระพุทธปฏิมาสำคัญที่มีทั้งความศักดิ์สิทธิ์และความงามมากที่สุดองค์หนึ่งของบรรดาพระพุทธปฏิมาในประเทศไทย แต่ พระพุทธปฏิมาองค์นี้กลับไม่ พบ หลักฐานการสร้างปรากฏอยู่ ในจารึกสมัยสุโขทัยหรือเอกสารร่วมสมัยใดๆ ที่สามารถอ้างอิงได้เลย

มีเพียงหลักฐานเชิงตำนานที่กล่าวถึงการสร้างพระพุทธชินราชปรากฏอยู่ ในคำให้ การของชาวกรุงเก่า โดยกล่าวถึงว่าพระเจ้าสุธรรมราชากษัตริยแห่งเมืองพิษณุโลก ทรงหล่อพระพุทธปฏิมา 2 องค์ คือพระพุทธชินราช และพระพุทธชินสีห์[61] และ หลักฐานในพงศาวดารเหนือมีกล่าวถึงในข้อความตอนหนึ่งว่า “พ.ศ. 1500 พระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎก (พระมหาธรรมราชาลิไท) หลังจาก ได้ทรงสร้างวัดพระศรีรัตนมหาธาตุแล้วพระองค์ได้รับสั่งให้ช่างจากเมืองศรีสัชนาลัยสวรรค์โลกเชียงแสนแลหริภุณชัยช่วยกันหล่อพระพุทธปฏิมา3 องค์ คือพระพุทธชินราช พระพุทธชินสีห์และ พระศรีศาสดา[62]” แต่ อย่างไรก็ตามหลักฐานทั้งสองชิ้นนี้ถือได้ว่าเป็นเอกสารที่เขียนและรวบรวมขึ้นในสมัยหลังพร้อมกับมีข้อมูลหลายๆ ส่วน เป็นเรื่องที่มาจากการเล่าเรื่องสืบต่อกันมา จึงไม่ สามารถใช้ เป็นข้อมูลทางวิชาการได้ มากนักถึงแม้ ว่าจะไม่ มีหลักฐานการปรากฏชื่อและประวัติการสร้างพระพุทธชินราชอยู่ในจารึกสมัยสุโขทัยหลักฐานต่างๆเลยก็ตามแต่ก็มีการพบเอกสารทางประวัติศาสตร์ ในสมัยอยุธยาที่ กล่าวถึงเหตุการณ์ สำคัญไว้ ในพงศาวดาร ตอนหนึ่งว่า“ จ.ศ. 800 (พ.ศ. 1981) เมื่อสมเด็จเจ้าสามพระยาสร้างวัดมเหยงคณะ แล้ว พระราเมศวรเจ้า(สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ) ผู้เป็นพระราชกุมารท่าน เสด็จไปเมืองพิษณุโลก ครั้งนั้นเห็นน้ำพระเนตรพระพุทธเจ้าพระพุทธชินราช ตกออกมาเป็นโลหิต [63]

เกี่ยวกับการที่พระพุทธชินราชตกน้ำพระเนตรออกมาเป็นพระโลหิตตามข้อความที่ปรากฏอยู่ ในพระราชพงศาวดารว่าเป็นการเขียนเรื่องที่แสดงถึงความหมายเชิงนัยยะ เพื่อต้องการจะสื่อถึงการสูญเสียอำนาจของรัฐสุโขทัยให้ แก่อยุธยา ซึ่งในขณะนั้นมีศูนย์ กลางการปกครองอยู่ ที่เมืองพิษณุโลก โดยการใช้ พระพุทธชินราชมาเป็นสื่อแสดงถึงตัวแทนของรัฐสุโขทัยเมื่อต้องถูกอำนาจ ของหัวเมืองฝ่ายใต้ อย่างอยุธยาเข้ามาปกครองครองพื้นที่แทน จึงแสดงออกมาในภาพของ พระพุทธชินราชซึ่งเป็นสัญลักษณ ของมิ่งขวัญและเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของชาวหัวเมืองเหนือ ทั้งปวงยังต้องทรงเสียพระทัยจนถึงกับทรงกรรแสงจนน้ำพระเนตรตกออกมาเป็นสายพระโลหิต และหลักฐานจากพระราชพงศาวดารนี้เองทำให้ ตั้งขอสันนิษฐานได้ ว่าชื่อของพระพุทธชินราช ได้ ปรากฏขึ้นมาแล้วในเมืองพิษณุโลก มาตั้งแต่ สมัยอยุธยาตอนต้นหรืออาจจะมีมาแล้วตั้ง แต่ สมัยก่อนอยุธยาเนื่องจากชื่อ

---

[61] *คำให้การชาวกรุงเก่า* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช:,2546 หน้า33.

[62] กรมศิลปากร,*พระราชพงศาวดารเหนือเป็นตำนานที่เล่าเรื่องราวเกี่ยวกับบ้านเมือง ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา*, โดยพระวิเชียรปรีชา ได้เรียบเรียงไว้ในปลายสมัยรัชกาลที่ 1 เมื่อปี พ.ศ. 2350 เผยแพร่ครั้งแรก: พ.ศ. 2412 หน้า14-15.

[63] *ประชุมจดหมายเหตุสมัยอยุธยา* ภาคที่1, พระราชพงศาวดาร ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ พระนคร : คณะกรรมการจัดพิมพ์ เอกสารทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและโบราณคดีสำนักนายกรัฐมนตรี, 2510 หน้า 94.

ของพระพุทธชินราชเป็นคำไวพจน์ ที่แสดงถึงความหมายของการยกย่อง พระพุทธเจ้าว่าทรงเป็นพระราชาผู้ชนะ อาจเป็นคำยกย่องที่ผู้ คนในสมัยนั้นใช้ เรียกชื่อ พระพุทธปฏิมาองค์อื่นๆโดยทั่วไป เหมือนกันกับชื่อของพระพุทธสิหิงค์ ในล้านนา ซึ่งจากการศึกษา ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ พบว่ามีชื่อเรียกของพระพุทธชินราชแลพระพุทธชินสีห์ นี้ปรากฏอยู่ ที่เมืองสุโขทัยด้วย โดยอยู่ ในหลักฐานสำเนาร่างจารึกในสมัยรัชกาลที่1 ความว่า พระพุทธชินราชกับพระพุทธชินสีห์ ซึ่งอยู่ ณ เมืองสุโขทัย นั้นตากแดดฝนตรากตรำคร่ำครำเพลิงป่าเผาแตกพัง หาผู้ ที่จะรักษาทำนุบำรุงไม่ ให้ อารามพังนาลงมาและ ปฏิสังขรณ์ พระลักษณะสิ่งได้ไม่ ต้องด้วยพุทธ ลักษณะให้ ช่างซ่อมแปลงแต่งให้ ต้องด้วยพระอรรถกถาบาลี[64] จากหลักฐานดังกล่าวนี้เอง แสดงให้ เห็นถึงชื่อที่ซ้ำกันของพระพุทธชินราช พระพุทธชินสีห และเป็นการอัญเชิญมาจาก เมืองสุโขทัยไม่ ใช้ เมืองพิษณุโลก พระพุทธปฏิมาทั้ง2 องค์นี้ปัจจุบันประดิษฐานอยู่ ในพระวิหารทิศ ของวัดพระเชตุพนวิมลมังคลารามกรุงเทพมหานครชื่อเรียกของพระพุทธชินราชที่กล่าวถึงอยู่ ในพระราชพงศาวดารสมัยอยุธยาฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์นั้นจะเป็นชื่อเดียวกันกับพระพุทธปฏิมา องค์ ที่ประดิษฐานอยู่ ภายใน พระวิหารด้านทิศตะวันตกของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุจังหวัดพิษณุโลก ในปัจจุบันนี้หรือไม่ นั้น สามารถที่จะตรวจสอบหลักฐานได้ จากข้อความจารึกบนบานประตูประดับมุกของพระวิหารหลัง ดังกล่าว ซึ่งจารึกนี้ทำขึ้นในสมัยอยุธยาตอนปลายตรงกับรัชกาลของสมเด็จพระเจ้าอยู่ หัวบรมโกศ ความว่า“ศุภมัสดุพระพุทธศักราช 2299 พระวรรษา วันจันทร ขึ้น13 ค่ำเดือน 10 ป กุนสัพศก พระบาทสมเด็จพระบรมนาถบพิตรพระเจ้าอยู่ หัวทรงพระกรุณาดำรัสเหนือเกล้าเหนือกระหม่อม สั่งให้ เขียนลายมุกบานประตูพระวิหารพระชินราช ณ วัดพระศรีรัตนมหาธาตุเมืองพิษณุโลก”[65] จึงทำให้ ทราบได้ ว่าพระพุทธปฏิมา องค์ นี้คือพระพุทธชินราชตามหลักฐานที่มีกล่าวไว ใน พระราชพงศาวดารจริงและแสดงให้ เห็นว่าพระพุทธชินราชย่อมมีเกิดขึ้นแล้วก่อนรัชกาล สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่2 (สมเด็จเจ้าสามพระยา) ในสมัยอยุธยาตอนต้นและได้ ประดิษฐานอยู่ ณที่นั้นเรื่อยมาจนถึงสมัยอยุธยาตอนปลาย และ รัตนโกสินทร ตามลำดับจึงเป็นไปไม่ ได้ ที่ ว่า พระพุทธชินราชจะเป็นงานที่สร้างขึ้นในสมัยอยุธยาตอนกลางหรือหลังจากรัชกาลสมเด็จพระบรม ไตรโลกนาถลงมาโดยมีหลักฐานจากพระราชพงศาวดารสมัยอยุธยา (ฉบับหลวงประเสริฐอักษร นิติ์)[66]ที่แสดงให้ เห็นว่าจะต้องมีมาก่อนแล้วในรัชกาลของพระองค์ พระพุทธชินราชจึงอาจเป็นงานช่างที่สร้างขึ้นในสมัยสุโขทัยอย่างแท้ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

---

[64] *ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน,* กรุงเทพฯ : อมรินทร พริ้นติ้งแอนด พับลิชชิ่ง,2544 หน้า 56.

[65] เรื่องเดียวกัน,76

[66] *พระราชพงศาวดาร กรุงเก่า* (ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์) หลวงพยุงเวชชศาสตร์-ประวัติศาสตร์ สุภาณี พยุงเวช-ประวัติหลวงประเสริฐอักษรนิติ์: ต้นฉบับอยู่ที่ หอสมุดแห่งชาติรัชมังคลาภิเษก จันทบุรีโรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย วันที่ผลิต: 2498 คำบรรยายพิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพหลวงพยุงเวชชศาสตร์(พยุง พยุงเวช) และแพทย์หญิงสภาณี พยุงเวช วันฬี 12 กุมภาพันธ์ 2498

2.9 คุณค่าของพระพุทธชินราช

พระพุทธชินราชหรือหลวงพ่อพระพุทธชินราชนับเป็นองค์พระประธานที่มีคุณค่าและความสำคัญใน 3 ด้านคือ 1.ด้านเศรษฐกิจ 2.ด้านความปลอดภัย3.ด้านโชคลาภ มีผลทางทางจิตใจหรือความเลื่อมใสศรัทธาของไทย ที่มีคำนิยมจากบางบุคคลที่กล่าวว่า “พระพุทธชินราชเป็นองค์พระประธานที่มีคุณค่าที่สุดในโลก” โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่พุทธลักษณะเฉพาะ ดังที่ ศักดิ์ชัย สายสิงห์[67] กล่าวไว้ ดังนั้นคุณค่าของพระพุทธชินราชพบว่ามีคุณค่าอยู่ 3 ด้านคือ

2.9.1. คุณค่าด้านประวัติศาสตร์

มีหลักฐานทางโบราณคดีว่า พระมหาธรรมราชาที่ 5 แห่งราชวงศ์พระรวง กรุงสุโขทัย โปรดให้สร้างขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 1900 ตามพงศาวดารเหนือ ได้กล่าวถึงการสร้างพระพุทธชินราช พระพุทธชินสีห์ และพระศรีศาสดา โดยมีสรุปไว้ว่า กษัตริย์เชียงแสน พระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎก เป็นผู้สร้างพระพุทธชินราช เมืองพิษณุโลก เมื่อแล้วเสร็จก็ตรัสให้สร้างวัดพระรัตนมหาธาตุ มีพระมหาธาตุ และพระพุทธรูปอันศักดิ์สิทธิ์อีก 2 องค์ ได้แก่ พระพุทธชินสีห์ และพระศรีศาสดา

ต่อมาในปี พ.ศ. 2409 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เพิ่มเนื้อหาในพงศาวดารในชื่อ ตำนานพระพุทธชินราช พระพุทธชินศรี และพระศรีศาสดา ว่าในปี พ.ศ. 1498 ยังมีการสร้างพระเหลือ เข้าไปด้วย และหลังจากนั้นก็มีการกล่าวอ้างถึงการสร้างพระพุทธชินราช ในพงศาวดารเหนือ

เมื่อ พ.ศ. 2146 และเมื่อปี พ.ศ. 2444 ได้มีการปิดทองเต็มองค์อีกครั้ง โดยรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จวบจนมาถึงปัจจุบัน

พระพุทธชินราช เป็นพระพุทธรูปที่สำคัญในศึกสงคราม เมื่อปี พ.ศ. 2318 เมื่ออะแซหวุ่นกี้และทัพพม่าสามารถเข้าตีเมืองพิษณุโลกได้ และเกิดการเผาทำลายพระราชวังจันทน์กับพระวิหารประธานด้านตะวันออก แต่พระพุทธชินราชและพระวิหารที่ประดิษฐาน ไม่ถูกเผาทำลายไปด้วย

2.9.2. คุณค่าด้านพุทธศิลป์

ความงดงามของ “พระพุทธชินราช” ที่วิจิตรงดงามตามศิลปะสุโขทัย คือ เส้นรอบนอกพระวรกายอ่อนช้อย ชายผ้าสังฆาฏิแยกเป็นเขี้ยวตะขาบ พระพักตร์เอิบอิ่ม ค่อนข้างกลม พระขนงโก่ง พระเกตุมาลาเป็นรูปเปลวเพลิง มีลักษณะพิเศษเรียกว่าทีฆงคุลี คือ ปลายนิ้วพระหัตถ์ทั้งสี่นิ้วยาวเสมอกัน

ซุ้มเรือนแก้วสร้างจากไม้แกะสลักในสมัยอยุธยา แกะสลักเป็นตัวมกร ลักษณะลำตัวคล้ายมังกร มีงวงคล้ายช้าง อยู่ตรงปลายซุ้ม และมีลำตัวเหรา (คล้ายจระเข้) กลางซุ้ม และมีท้าวเวสสุวรรณและอาฬวกยักษ์ เทพอสุราปกป้องพระองค์อยู่สองตน

---

[67] ศักดิ์ชัย สายสิงห์, *พระพุทธปฏิมาสมัยสุโขทัย,* กรุงเทพฯ: ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ, คณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2551 หน้า. 65.

ด้วยพุทธลักษณะอันงดงามโดดเด่นเหล่านี้ สมควรอย่างยิ่งแล้ว ที่พระพุทธชินราชได้รับการยกย่องให้เป็นหนึ่งในประติมากรรมพุทธศิลป์อันสูงสุดของไทย ที่สักครั้งหนึ่งในชีวิตของคุณ ไม่ควรพลาดมากราบไหว้

หลังจากที่สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเสด็จเข้าสู่ปรินิพพานแล้ว ในช่วงเวลาประมาณ 300 ปีแรกหรือตั้งแต่พุทธศตวรรษที่ 1-3 ไม่พบหลักฐานทางด้านศิลปวัตถุที่ถือว่าเป็นรูปเคารพหรือสัญลักษณ์แทนองค์พระพุทธเจ้า สันนิษฐานว่าพุทธศาสนิกชนในสมัยนั้น เมื่อระลึกถึงพระศาสดาใคร่เห็นพระพุทธองค์ต่างก็พากันไปทำพุทธบูชาปลงธรรมสังเวช ณ สังเวชนีย สถานทั้ง 4 แห่ง ที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตไว้ แต่ก็ยังไม่ปรากฏว่ามีการสร้างพระพุทธรูปเลย จนกระทั่งถึงราวพุทธศตวรรษที่ 6-7 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่อินเดียฝ่ายเหนืออยู่ในการปกครองของกษัตริย์ราชวงศ์กุษาณะ กษัตริย์องค์สำคัญของราชวงศ์นี้ก็คือ พระเจ้ากนิษกะ (พ.ศ. 621-687) ซึ่งตั้งราชธานีอยู่ที่เมืองเปษวาร์ในแคว้นคันธาระ ชาวเมืองคันธาระส่วนใหญ่นับถือพระพุทธศาสนามาตั้งแต่สมัยพระเจ้าอโศกมหาราช นักปราชญ์เชื่อว่า ข้อห้ามเรื่องการสร้างรูปเคารพแทนเทพเจ้าหรือบุคคลสำคัญเริ่มเสื่อมลง ประกอบกับชาวกรีกที่อยู่ในแคว้นคันธาระ และนับถือพระพุทธศาสนา ไม่มีความเชื่อในเรื่องการห้ามสร้างรูปเคารพ จึงคิดสร้างพระพุทธรูปขึ้น ซึ่งลักษณะพระพุทธรูปนั้นอนุโลม ตามลักษณะมหาบุรุษในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เพื่อ เป็นอนุสติให้บุคคลเห็นแล้วระลึกถึงพระบรมศาสดาและการสร้างพระพุทธรูปก็นิยมกันแพร่หลายตั้งแต่นั้น เป็นต้นมา

พระพุทธชินราชเป็นพระพุทธรูปสมัยสุโขทัย และก็คงสร้างขึ้นตามคัมภีร์ทางพระพุทธศาสนาเช่นกัน ซึ่งปรากฏว่ามีคุณค่าทางความงามพร้อมสมบูรณ์ทั้งความงามด้านเนื้อหาและความงามด้านรูปแบบ

2.9.3. คุณค่าด้านสุนทรียศาสตร์

พระพุทธชินราชเป็นพระพุทธรูปหล่อด้วยทองสำริด (โลหะเจือชนิดหนึ่งประกอบด้วยทองแดง และดีบุก) ขนาดหน้าตักกว้าง 5 ศอกคืบ 5 นิ้ว ปาง มารวิชัย ประทับนั่งแบบวีราสนะหรือนั่งขัดสมาธิราบ แปลว่าท่านั่งของผู้กล้าหาญ โดยพระชงฆ์ขวาซ้อน เหนือพระชงฆ์ซ้าย มองเห็นฝ่าพระบาทขวาเพียงข้างเดียวเหนือปัทมาสน์บนฐานสิงห์ย่อมุมภายในซุ้มเรือนแก้ว พระหัตถ์ซ้ายวางหงายบนพระเพลา พระหัตถ์ขวาคว่ำบนพระชานุ ปลายพระหัตถ์เรียวยาวเสมอกัน พระพุทธรูปมีพระพักตร์ค่อนข้างกลม พระนลาฏค่อนข้างแคบ พระขนงโก่งมีพระอุนาโลม ตรงกลางพระนลาฏ พระเนตรเหลือบต่ำ พระนาสิกใหญ่-โด่ง พระโอษฐ์เรียวและพระกรรณยาว ขมวดพระเกศาเป็นก้นหอย มีพระเกศมาลาและรัศมีเป็นเปลว องค์พระพุทธรูปมีพระวรกายสมส่วน ครองอุตรา สงฆ์ห่มเฉียงเปิดพระอังสาขวา อุตราสงฆ์เรียบบางแนบพระวรกายมีชายซ้อนทับพาดเหนือพระอังสาซ้ายปลายเป็นเขี้ยว ตะขาบยาวจรดพระนาภี อัตราสกที่ทรงปรากฏขอบที่บริเวณเหนือข้อพระบาททั้งสองข้าง

2.10 สรุป

พระพุทธชินราชหรือหลวงพ่อพระพุทธชินราชนับเป็นองค์พระประธานที่มีความสำคัญทั้งในด้านคุณค่าทางจิตใจหรือความเลื่อมศรัทธาของไทย และประโยนช์ด้านต่างๆถึงขั้นมีการกล่าวถึงที่ว่าคำนิยมจากบางบุคคลที่กล่าวว่า“พระพุทธชินราชเป็นองค์พระประธานที่มีความงดงามที่สุดในโลก” โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่พุทธลักษณะเฉพาะ

ดังนั้นพระพุทธชินราชถือว่าเป็นสื่อสารทางแนวความคิดให้มนุษย์มีความคิดหาเหตุ-ผลทางสติปัญญาเมื่อไปกราบนมัสการพระพุทธชินราชจะเห็นคุณค่าและความสำคัญใน3ด้านคือ ได้แก่1.ด้านประวัติศาตร์2.ด้านพุทธศิลป์ 3.ด้านสุนทรียศาสตร์ และมีผลทางทางจิตใจหรือความเลื่อมใสศรัทธาของไทย ในขณะบางคนไปเพราะความศรัทธาเมื่อไปเห็นความสง่างามของพระพุทธชินราชก็ระลึกถึงองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า แม้ไม่เคยเห็นองค์จริงของพระพุทธเจ้าท่านมาก่อน ก็เกิดความคิดที่ได้สร้างพระพุทธชินราชมีการระคมช่างมาจาก เชียงแสนสุโขทัย เมื่อทำตามแนวคิดนี้ผลที่ปรากฏออกมาเป็นพระพุทธชินราชที่สวยงามก็เกิดมาจากความคิดของสกุลช่างเมื่อคนไทยไปนมัสการกับรูปองค์พระพุทธปฏิมาแล้วเกิดความซาบซึ้ง เช่น ความเย็นใจ ความสงบ ที่สัมผัสได้ทางจิตใจ ในพระองค์พุทธชินราชทำให้นับถือพระพุทธศาสนาโดยมีหลักคำสอนเรื่องเหตุและผลจะดีหรือชั่วขึ้นอยู่ที่การกระทำ

บทที่ 3
ศึกษาการดำเนินชีวิตของคนไทย

การวิจัยเรื่อง“บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย”ได้ศึกษาเนื้อหาสาระที่สำคัญทั้งแนวคิดทฤษฎีจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

3.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต

3.2 ความหมายเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต

3.3 ความสำคัญเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต

3.4 ประเภทของการดำเนินชีวิต

3.5 ลักษณะของการดำเนินชีวิต

3.6 รูปแบบของการดำเนินชีวิต

3.7 ลักษณะการดำเนินชีวิตของคนไทยตั้งแต่อดีต-ปัจจุบัน

3.8 สรุป

3.1 แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต

ในงานวิจัยนี้ จึงมีแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต (Life Styles)[1] ซึ้งหมายถึงการดำรงชีวิตอยู่ในโลกมนุษย์ โดยแสดงออกทางกิจกรรม (Activities) ความสนใจ (Interests) ความคิดเห็น (Opinions) เกี่ยวกับมนุษย์เมื่อเกิดมาพร้อมมกับความคิด ความคิดเป็นคุณสมบัติที่แยกไม่ออกจากความเป็นมนุษย์ ด้วยความคิดนี้ มนุษย์จึงคิดเกี่ยวกับสิ่งต่างๆรอบตัวทั้งที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ หรือสิ่งที่สร้างขึ้นนอกเหนือจากธรรมชาติเป็นขอบข่ายด้วยความสนใจ ความคิดบวกกับจินตนาการก่อเกิดเป็นความเชื่อในสิ่งต่างๆ เป็นความเชื่อที่ไร้ระบบในยุคเริ่มต้นก่อเกิดเป็นระบบของศาสนา ครั้นต่อมาความคิดและความเชื่อได้รับการพัฒนาเป็นเหตุเป็นผล เป็นความคิดที่มีทั้งสาเหตุและผลของความคิด ดังนั้น เหตุผลจึงเป็นวิวัฒนาการของการพัฒนา ปรับปรุงแก้ไขของระบบความคิดของมนุษย์มาอย่างต่อเนื่องและยาวนาน ฉะนั้น คุณสมบัติที่สำคัญอย่างหนึ่งของความเป็นมนุษย์ที่ได้รับการพัฒนาทางความคิดในระดับที่สูงขึ้นมาก็คือมีเหตุผล และเหตุผลจึงเป็นเส้นแบ่งระหว่างความเป็นมนุษย์ที่แตกต่างจากสัตว์ประเภทอื่น หากมองในระดับความเป็นสัตว์หรือชีววิทยาก็

[1] ศิริวรรณ เสรีรัตน์ และคณะ,*การบริหารการตลาดยุคใหม่*, กรุงเทพฯ: บริษัท ธรรมสารจำกัด, 2552 หน้า

ไม่ได้มีอะไร ที่แตกต่างกันมากนัก ด้วยวิวัฒนาการทางเหตุผล มนุษย์จึงมีการรังสรรค์อารยธรรมที่เป็นพิเศษขึ้นมา เมื่อมนุษย์แต่ละคนก็มีความคิดที่เป็นเหตุเป็นผล

ดังนั้นแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในปัจจุบันจึงเป็นหลักการและวิถีแห่งการดำรงชีวิตของมนุษย์เพื่อความการดำรงชีวิตว่าอย่างไรและในการดำเนินไปของมนุษย์ว่ามีชีวิตได้สร้างด้านคุณค่าทางวัตถุ ด้านประวัติศาสตร์และศิลปะประเพณีความเชื่อในทางศาสนาที่ส่งผลกระทบอย่างไร

การดำเนินชีวิตของแต่ละคนย่อมมีความแตกต่างกันออกไปตามศักยภาพความสามารถและพื้นฐานทางสังคม แต่สิ่งที่คล้ายกันคือเป้าประสงค์ในชีวิตของแต่ละคนได้แก่คุณภาพชีวิตที่ดีขึ้น มีปัจจัยสี่ที่สมบูรณ์และการมีเกียรติในสังคม มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้ข้อคิด ได้มีผู้ให้ความหมายของชีวิตและการดำเนินชีวิตไว้ไว้หลากหลายทั้งในส่วนของนักการศาสนา นักปรัชญาและนักวิชาการทั่วไป ซึ่งผู้วิจัยได้นำข้อมูลด้านความหมายและแนวคิดของท่านเหล่านี้มาอธิบายไว้เพื่อเป็นการนิยามถึงความชัดเจนในเรื่องของชีวิตเพื่อที่ แจกแจงความหมายของ “ชีวิต” ได้ดังนี้

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายไว้ว่า ชีวิต มีความหมายตรงกับคำว่า ชีวะ หมายถึง ชีพ, ความเป็นอยู่[2]

สารานุกรมปรัชญาของศาสตราจารย์กีรติ บุญเจือ ได้อธิบายไว้ว่า ชีวิต หมายถึง พลังที่สามารถกินอาหารเข้าไปเพื่อชดเชยส่วนที่สึกหรือและเติบโตมาจากภายในมีหน้าที่ควบคุมสสารตลอดเวลาที่สสารเป็นของสิ่งมีชีวิตนั้น ๆ [3]

ศาสตราจารย์พิเศษจำนงค์ ทองประเสริฐ (ราชบัณฑิต ได้นิยามความหมายของชีวิตไว้ว่า “ความเป็นอยู่” สิ่งมีชีวิตก็คือ สิ่งที่มีความเป็นอยู่ ในทางชีววิทยาเราก็ถือว่า ทั้งมนุษย์ สัตว์ และพืช ล้วนเป็นสิ่งที่มีชีวิตทั้งนั้น แล้วมนุษย์ สัตว์ และพืช ต่างกันอย่างไร ทางปรัชญาถือว่ามนุษย์แตกต่างกับสัตว์ตรงที่มนุษย์เป็นสัตว์ที่มีเหตุผลที่จะแสวงหาจนบรรลุสัจธรรมได้นี่เอง ถ้าขาดคุณธรรมข้อนี้เสียแล้ว มนุษย์ก็คงไม่ผิดไปจากสัตว์อื่น ๆ เลย[4]

รองศาสตราจารย์ ดร.วัชระ งามจิตรเจริญ ได้กล่าวไว้ว่า เมื่อถามว่า “ชีวิต” คืออะไร

---

[2] *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน*, กรุงเทพมหานคร:จัดพิมพ์โดย บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด, 2542 หน้า 19

[3] กีรติ บุญเจือ, *สารานุกรมปรัชญา,* กรุงเทพมหานคร: บริษัทสำนักพิมพ์ ไทยวัฒนาพานิช จำกัด,2522 หน้า 4

[4] ศาสตราจารย์พิเศษ จำนงค์ ทองประเสริฐ, *ศาสนาปรัชญาประยุกต์,* พิมพ์ครั้งที่ 3, กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดวงแก้ว, 2550 หน้า 42.

พุทธศาสนาเถรวาทจะตอบว่า คือ “ขันธ์ 5”เป็นสิ่งที่รวมกันขึ้นจากการประชุมักนขององค์ประกอบ 5 อย่าง คือ รูปขันธ์ เวทนาขันธ์ สัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ และวิญญาณขันธ์[5]

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ธีรโชติ เกิดแก้ว ได้อธิบายไว้ว่า สิ่งมีชีวิต หมายถึง โลกทางชีวภาพ ปรากฏอยู่ในความหมายของคำว่า "สัตว์โลก" หมายถึง มนุษย์ เทวดา สัตว์เครัจฉาน สัตว์นรกเปรด และอสุรกาย [6]

พระพรหมคุณาภรณ์ ได้อธิบายความหมายของมนุษย์ไว้ 2 ความหมาย คือ ชีวิตตามสภาพของมันเอง คือ ขันธ์ 5 ได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ และในส่วนของชีวิตตามความหมายโดยความสัมพันธ์กับโลก อายตนะภายใน 6 มีตา เป็นต้น ที่สัมพันธ์กับอายตนะภายนอก 6 มีรูป เป็นต้น[7]

พระเทวินทร์ เทวินฺโท ได้อธิบายไว้ว่า ชีวิต (Vial) คือ สสารกลุ่มหนึ่งที่มีวิวัฒนาการการรวมตัวกันจากจุดเริ่มต้น สภาวะหนึ่งไปสู่อีกสภาวะหนึ่งของสิ่งแวดล้อม จนมีโครงสร้างรูปแบบหนึ่ง มีปฏิกิริยาเชื่อมโยงกันอย่างสลับซับซ้อน จนเกิดเป็นพลังความร้อนทางฟิสิกส์และทางเคมี เกิดปฏิกิริยาอาการ เกิดการเปลี่ยนแปลงของสสารหรือของธาตุชนิดต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลาอยู่ภายในของสสารนั่นเอง[8]

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึงการดำเนินชีวิต หมายถึง การใช้ชีวิต โดยมีแนวทางเดินตามหลักแห่งพระพุทธศาสนา คือ เดินไปตามเส้นทางมรรค (มัชฌิมาปฏิปทา) หรือตามหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) เพื่อให้เป็นชีวิตที่ดีงาม มีความสมบูรณ์ถูกต้องของความเป็นมนุษย์ และนำไปสู่จุดหมายขั้นต่าง ๆ ของชีวิตให้มีประโยชน์แก่ตนเองแก่ผู้อื่นและทั้งแต่ตนและผู้อื่นร่วมกันได้และที่สุดของจุดหมาย คือ ความดับทุกข์หรือความสิ้นปัญหาอยู่อย่างเป็นอิสระไร้ทุกข์ เป็นการทำชีวิตให้มีประโยชน์แก่ตนเองและการทำชีวิตให้มีประโยชน์ในทางสังคม พร้อมทั้งการทำชีวิตให้เกิดประโยชน์ร่วมกับผู้อื่นได้ เพราะการสร้างประโยชน์นั้นมีอยู่ 3 ระดับ คือ ประโยชน์เบื้องต้น ประโยชน์

---

[5] รองศาสตราจารย์ ดร.วัชระ งามจิตรเจริญ, *พุทธศาสนาเถรวาท,* พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552 หน้า 336.

[6] ผศ. ธีรโชติ เกิดแก้ว, *พุทธปรัชญา มิติการมองโลกและชีวิตตามความจริง,* กรุงเทพมหานคร :บริษัท คอมเมอร์เชียล เวลิด์มีเดียจำกัด, 2553 หน้า 11

[7] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *พุทธธรรม,* พิมพ์ครั้งที่ 12, กรุงเทพมหานคร :โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2551 หน้า 15 – 16

[8] พระเทวินทร์ เทวินโท, *พุทธจริยศาสตร์,* พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพมหานคร : มปท.2546 หน้า 394.

ท่ามกลางและประโยชน์สูงสุด นอกจากนี้ยังมีการสร้างประโยชน์เพื่อตนเอง การสร้างประโยชน์เพื่อคนอื่นและการสร้างประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่ายทั้งตนและคนอื่น[9]

ประเวศ วะสี ได้กล่าวถึงการดำรงชีวิตที่มีคุณค่าหรือมีวิถีที่ถูกต้องทุกคนควรจะพัฒนาศักยภาพของตนเอง โดยการดำรงชีวิตที่มีคุณค่า 5 ประการ คือ เบญจวิถี ดังนี้

1.ปลุกมโนสำนึกแห่งความเป็นมนุษย์ จุดเริ่มต้นของการดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่าอยู่ที่การปลุกมโนสำนึกแห่งความเป็นมนุษย์ของตนเองให้ตระหนักรู้ว่า เรามีศักยภาพที่จะเรียนรู้ที่จะรัก และที่จะเป็นอิสระ คือ พ้นจากความบีบคั้นได้ มโนสำนึกทำให้เกิดพลังอำนาจแห่งเจตจำนงพลังนี้ก่อให้เกิดพลังชีวิต ช่วยให้ชีวิตดำรงอยู่ได้ และมีความสำเร็จ

2.สัมผัสเพื่อนมนุษย์และธรรมชาติ ในสังคมสมัยใหม่ ชีวิตและการทำงานของคนอยู่กับโลกส่วนตัว ทำให้แปลกแยกจากธรรมชาติและเพื่อนมนุษย์ ชีวิตมนุษย์ที่แปลกแยกจากธรรมชาติและจากเพื่อนมนุษย์ทำให้เกิดปัญหาทางจิต สังคม และปัญญา อันเป็นต้นเหตุแห่งปัญหาต่างๆ เป็นอันมาก ในสังคมปัจจุบันชีวิตที่มีคุณค่าต้องพยายามให้สัมผัสกับธรรมชาติและสัมผัสกับชีวิตเพื่อนมนุษย์ไว้เสมอๆ เพื่อพัฒนาจิตใจให้ละเอียดอ่อน และพัฒนาจิตวิญญาณให้สูงขึ้น ซึ่งจะทำให้ชีวิตมีคุณค่ายิ่งนัก

3.ขยายความรักเพื่อนมนุษย์และความรักธรรมชาติออกไปอย่างกว้างขวาง โดยปราศจากเงื่อนไขทางลัทธิ อุดมการณ์ หรือชนชั้นใดๆ ให้จิตใจเต็มไปด้วยมิตรไมตรีและเอื้ออาทรต่อสรรพสิ่งทั้งหลาย มีความรักสากล เมื่อทำได้ดังนี้มากขึ้นเรื่อยๆ จิตใจจะสงบ ประสบความงามความสุขและอิสรภาพ ทำให้อยู่ในฐานะที่พร้อมจะเรียนรู้จากทุกสิ่งทุกอย่าง ทุกสถานการณ์ตามความเป็นจริง ตามปกติมนุษย์เรียนรู้ได้ยากเพราะมัวไปข้องติดอยู่ในอารมณ์ แต่เมื่อมีความรักสากลแล้ว สามารถเรียนรู้ได้จากคนทุกคนและจากทุกสถานการณ์ จะทำให้มีศักยภาพมาก

4.รวมกลุ่มทำให้เกิดความเป็นชุมชน การรวมกลุ่มของบุคคลจำนวนหนึ่งที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกันมีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการเรียนรู้และการกระทำร่วมกัน และมีองค์กรจัดการจะเกิดความอบอุ่นและความสุขอย่างท่วมท้น มีพลังการเรียนรู้และพลังการสร้างสรรค์สูงมากเมื่อเกิดสภาพดังกล่าวขึ้นเรียกว่า มีความเป็นชุมชน และเครือข่ายของชุมชน จะทำให้แก้ปัญหาได้ทุกชนิด

5.การเป็นบุคคลเรียนรู้ ในยุคสมัยแห่งความสลับซับซ้อนและความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว คนทุกคนต้องเป็นบุคคลเรียนรู้และมีกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสม สามารถเรียนรู้ได้จากทุกคนและทุกสถานการณ์ การรู้อะไรแจ่มแจ้งทำให้เกิดความสุข เพราะทำให้เกิดอิสรภาพ หรือการหลุดพ้นจากความไม่รู้ ความไม่รู้ทำให้เกิดความบีบคั้น การเรียนรู้ที่ถูกต้องทำให้รู้ความจริงเกี่ยวกับธรรมชาติ

---

[9] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงและขยายความ*, พิมพ์ครั้งที่ 11, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์บริษัท สหธรรมิก จำกัด, 2549 หน้า 591-600

มนุษย์และสังคมทั้งทางวัตถุธรรมและนามธรรมรวมไปจนถึงทาง วิญญาณ การรู้ความจริงทำให้มีศักยภาพสังคมเรียนรู้ และบุคคลจะต้องเป็นบุคคลเรียนรู้ การเรียนรู้ทำให้ชีวิตมีคุณค่ายิ่ง[10]

จำนงค์ อภิวัฒนสิทธิ์ และคณะ ในหนังสือเรื่องสังคมวิทยา กล่าวว่า การที่มนุษย์จำเป็นต้องอยู่กันเป็นครอบครัวนั้น ทฤษฎีหน้าที่นิยมอธิบายว่า มีสาเหตุมาจากความจำเป็นสองประการคือ 1. ความจำเป็นทางชีววิทยา 2. ความจำเป็นทางสังคม

1. ความจำเป็นทางชีววิทยา คือ การที่มนุษย์มีความต้องการทางเพศไม่เป็นฤดูกาล ทำให้ชายหญิงต้องอยู่ด้วยกันอย่างใกล้ชิดจึงสร้างกฎเกณฑ์ ขึ้นมาควบคุมพฤติกรรมทางเพศให้เป็นไปอย่างมีระเบียบ นอกจากนั้นมนุษย์มีวิวัฒนาการเป็นขั้นตอนโดยมีช่วงของการเป็นทารกมานาน และขณะยังเป็นทารกก็ไม่สามารถช่วยตัวเองได้ จำเป็นต้องพึ่งพาพ่อแม่หรือผู้ใหญ่ไปก่อน การอยู่กันเป็นครอบครัวโดยผู้ใหญ่ต้องเลี้ยงดู อบรมเด็กให้เติบโตมีชีวิตอยู่รอดได้จึงเป็นสิ่งจำเป็น

2. ความจำเป็นทางสังคม คือ การที่มนุษย์ต้องพึ่งพาอาศัยกันในการทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อให้สังคมดำรงอยู่และสืบทอดต่อไปได้ ซึ่งครอบครัวเท่านั้นสามารถตอบสนองความต้องการเหล่านั้นได้[11]

คูณ โทขันธ์ ได้กล่าวไว้ว่า การมีอยู่หรือการดำรงอยู่เป็นวันๆ ไปความเป็นไปของชีวิตเป็นประจำในวันต่าง ๆ หรือวันแล้ววันเล่าผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนไปเป็นรายวัน เรียกว่าชีวิตประจำวัน ทุกคนจะต้องมีชีวิตประจำวัน นอกจากชีวิตประจำวันส่วนตัวแล้วจะต้องไปเกี่ยวโยงสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ กับเหตุการณ์หรือสิ่งแวดล้อมต่าง ๆ เพราะไม่มีใครจะสามารถอยู่ลำพังโดดเดี่ยวเพียงคนเดียวได้ ต้องเป็นสมาชิกของครอบครัวของสังคม เป็นศาสนิกชนของศาสนาเป็นพลเมืองของชาติซึ่งจะต้องมีการเป็นอยู่ในชีวิตประจำวันที่เหมาะสมแก่การเป็นอยู่ในฐานะนั้น ๆ บางคนก็ประสบความสำเร็จตามควรแก่อัตภาพ บางคนก็มีปัญหากลายเป็นปัญหาของหมู่บ้านของสังคมบ้านเมือง บางคนก็มีแต่ความยากลำบากหาความสุขมิได้ หาความสำเร็จในชีวิตประจำวันมิได้ บางคนก็หาความสุขในชีวิตประจำวันได้ อยู่เย็นเป็นสุข แต่บางคนก็เป็นอยู่ร้อนนอนทุกข์ ฐานะทางเศรษฐกิจตกต่ำต้องลำบาก เป็นต้น[12]

---

[10] ประเวศ วะสี, *พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ : ธรรมนูญสุขภาพของคนไทยเครื่องมือนวัตกรรม ทางสังคม,* นนทบุรี : กระทรวงสาธารณสุข, 2545 หน้า 9.

[11] จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์ และคณะ, *สังคมวิทยา*, สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.กรุงเทพมหานคร, 2540 หน้า 79

[12] คูณ โทขันธ์, *พระพุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน*, กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, 2537 หน้า 8

3.2 ความหมายเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต

พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542 ได้ให้ความหมายของคำว่า"ดำเนิน" ไว้ว่า หมายถึง เดิน, ให้เป็นไป และคำว่า "ชีวิต" ว่า หมายถึง ความเป็นอยู่ เมื่อรวมกันแล้วจึงหมายถึง ความเป็นไปของชีวิต การเดินของชีวิต ว่าเดินไปอย่างไร[13]

พระฐนพลศัก กมโล (สมดี) ได้กล่าวไว้ว่า การดำเนินชีวิต หมายถึง ความเป็นไปของชีวิต การประพฤติและปฏิบัติต่อชีวิตในทางกาย วาจา และใจ ต่อตนเองและผู้อื่น หรือต่อความสัมพันธ์กับส่วนอื่น ๆ ที่ชีวิตเข้าไปเกี่ยวข้องผูกพันด้วย [14]

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้กล่าวไว้ว่า การดำเนินชีวิต หมายถึง การใช้ชีวิตของมนุษย์ที่ได้เกิดมาแล้วนั้นอย่างมีจุดมุ่งหมายของชีวิตหรือการทำชีวิตให้มีประโยชย์เป็นการทำชีวิตให้มีประโยชน์แก่ตนเองและการทำชีวิตให้มีประโยชย์ในทางสังคม พร้อมทั้งการทำชีวิตให้เกิดประโยชย์ร่วมกับผู้อื่นได้ เพราะการสร้างประโยชย์นั้นมีอยู่ 3 ระดับ คือ ประโยชน์เบื้องต้น ประโยชน์ท่ามกลาง และประโยชน์สูงสูด นอกจากนี้ ยังมีการสร้างประโยชน์เพื่อตนเองการสร้างประโยชน์เพื่อคนอื่นและการสร้างประโยชน์ร่วมกันทั้ง 2 ฝ่ายทั้งตนและคนอื่น[15]

วศิน อินทรสระ ได้กล่าวว่า การดำเนินชีวิต หมายถึง การใช้ชีวิตตามแนวทางพุทธจริยศาสตร์ ซึ่งเป็นหลักเกณฑ์ทางจริยธรรม ซึ่งท่านผู้รู้มีพระพุทธเจ้า เป็นต้น ได้ทรงวางไว้เพื่อเป็น มาตรฐานความประพฤติของมนุษย์ ตั้งแต่พื้นฐานเบื้องต้น ท่ามกลางและระดับสูง เพื่อให้มนุษย์ได้ดำเนินชีวิตอันดีงามตามอุดมคติเท่าที่มนุษย์จะขึ้นได้ถึงได้ ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีสติปัญญา มีความสุขอันสมบูรณ์ที่สุด[16]

ศิริ ฮามสุโพธิ์ ได้กล่าวไว้ว่า การดำเนินชีวิต หมายถึง คุณภาพในด้านสุขภาพ สังคม เศรษฐกิจ การศึกษา การเมืองและศาสนา ซึ่งเป็นค่าเทียบเคียงไม่มีกฎเกณฑ์ตายตัวแน่นอน กล่าวคือทุกคนหรือชุมชน สังคม ประเพณี วัฒนธรรมที่แตกต่างกันอาจจะกำหนดมาตรฐาน ที่แตกต่างกันไปตามความต้องการและความต้องการของชีวิตนี้ย่อมจะเปลี่ยนแปลงไปได้ตามกาลเวลาและกาลเทศะ การดำเนินชีวิตจึงหมายถึงชีวิตของบุคคลที่สามารถดำรงชีวิตอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างเหมาะสม ไม่

---

[13] ราชบัณฑิตยสถาน,*พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542*, กรุงเทพมหานคร : บริษัทนานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์ จำกัด, 2542 หน้า 406.

[14] พระฐนพลศัก กมโล (สมดี), ความสัมพันธ์เรื่องการตายแล้วเกิดกับการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท",วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2549 หน้า 49.

[15] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), *ธรรมนูญชีวิต*,พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพมหานคร : สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2548 หน้า 16-18.

[16] วศิน อินทสระ, *พุทธจริยศาสตร์*, พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์เม็ดทราย, 2549 หน้า 34.

เป็นภาระและไม่ก่อให้เกิดปัญหาแก่สังคม เป็นชีวิตที่มีความสมบูรณ์ ทั้งทางร่างกาย จิตใจและสามารถดำเนินชีวิตที่ชอบธรรม สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม ค่านิยม ของสังคม สามารถแก้ปัญหาตลอดจนการแสวงหาสิ่งที่ตนปรารถนาให้ได้มาอย่างถูกต้องภายใต้เครื่องมือและทรัพยากรที่มีอยู่ ซึ่งจุดเน้นของคุณภาพชีวิตจากความหมายดังกล่าวอาจจำแนกได้ 3 ประการ ได้แก่ 1) ทางด้านร่างกาย คือ บุคคลต้องมีสุขภาพร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรงปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ ซึ่งเป็นผลจากการได้รับการสนองตอบทางด้านปัจจัย คือ ความจำเป็นพื้นฐานที่พอเหมาะ 2) ทางจิตใจ คือ บุคคลจะต้องมีสภาพจิตที่สมบูรณ์ร่าเริงแจ่มใสไม่วิตกกังวล มีความรู้สึกที่เป็นสุขและพอใจในชีวิตของตนเอง ครอบครัวและสังคมในสภาพแวดล้อมที่ดีมีความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน เป็นต้น 3) ทางสังคม คือ บุคคลที่สามารถดำรงชีวิตภายใต้บรรทัดฐานและค่านิยมทางสังคม ในฐานะเป็นสมาชิกของสังคมได้อย่างปกติสุข เป็นต้น[17]

จากที่ได้อธิบายความหมายของชีวิตในแง่ต่าง ๆ มาข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า ชีวิตหมายถึง “รูปกับนาม”หรือ “กายกับจิต” ซึ่งมีกระบวนการอันสลับซับซ้อน มีการพึ่งพาอาศัยกันและกันอยู่ตลอดเวลา อาจแยกส่วนใดส่วนหนึ่งออกจากกันได้ หากแยกรูปกับนามหรือกายกับจิตออกจากกัน ก็ไม่เรียกว่า “ชีวิต”เพราะ “ชีวิต” คือ องค์รวมระหว่างกายกับจิตปฏิกิริยาเชื่อมโยงกันอย่างสลับซับซ้อน จนเกิดเป็นพลังความร้อนทางฟิสิกส์และทางเคมี เกิดปฏิกิริยาอาการ เกิดการเปลี่ยนแปลงของสสารหรือของธาตุชนิดต่าง ๆ อยู่ตลอดเวลาอยู่ภายในของสสารนั่นเอง จากที่ได้อธิบายความหมายของชีวิตในแง่ต่าง ๆ มาข้างต้น ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ว่า ชีวิตหมายถึง “รูปกับนาม”หรือ “กายกับจิต” ซึ่งมีกระบวนการอันสลับซับซ้อน มีการพึ่งพาอาศัยกันและกันอยู่ตลอดเวลา อาจแยกส่วนใดส่วนหนึ่งออกจากกันได้ หากแยกรูปกับนามหรือกายกับจิตออกจากกัน ก็ไม่เรียกว่า “ชีวิต”เพราะ “ชีวิต” คือ องค์รวมระหว่างกายกับจิต

สรุป การดำเนินชีวิต เป็นการสร้างคุณค่าให้เกิดขึ้นในแต่ละบุคคล ซึ่งเป็นความต้องการของมนุษย์ที่ต้องการอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีเกียรติและศักดิ์ศรีและเพื่อความอยู่รอดของการดำเนินชีวิตโดยมีการสืบเชื้อสายทางเผ่าพันธุ์ที่มีปัจจัยสี่เป็นพื้นฐานที่มั่นคง ดังนั้น การดำเนินชีวิตหมายถึงชีวิตที่มีคุณธรรมในตน ไม่ละเมิดกฎเกณฑ์สังคม ดูแลรักษาธรรมชาติ ประกาศสัจธรรม และจัดการชีวิตอย่างถูกต้องเป็นชีวิตที่จะดำเนินไปสู่เป้าหมายได้อย่างถูกต้องปลอดภัยและสะดวกนั้นจำเป็นต้องอาศัยแนวคิดทฤษฎีหรือหลักการดำเนินชีวิต ก็มีอย่างหลากหลายเหมือนเส้นทางเดินของชีวิตที่มนุษย์เราสามารถเลือกได้กับความสมเหตุ สมผล มีความ เข้าใจหลากหลายในแนวคิดโลกทัศน์หรือแนวคิดทฤษฎีต่างๆจะช่วยให้เรามีทางเลือกมากขึ้นและสามารถเลือกประยุกต์ใช้หลักการที่ดีที่สุดสำหรับชีวิตของแต่ละคน

---

[17] ศิริ ฮามสุโพธิ์, *ประชากรกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต,* กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2543 หน้า 57.

3.3 ความสำคัญเกี่ยวกับการดำเนินชีวิต

3.3.1 ความสำคัญของชีวิต

มนุษย์ทุกคนย่อมมีลักษณะที่สำคัญที่เหมือนกันอย่างหนึ่ง คือ รักสุข เกลียดทุกข์ และอยากมีชีวิตอยู่หรือไม่อยากตาย สิ่งเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของชีวิตในลักษณะสากล เมื่อมีการรักษาชีวิตให้คงอยู่ต่อไปแล้วสิ่งที่สำคัญสำหรับชีวิตต่อมาก็คือ ชีวิตคำรงอยู่เพื่ออะไร หรือชีวิตควรเป็นอย่างไร ถ้าเราไม่รู้ว่าชีวิตควรเป็นอย่างไรแล้ว มนุษย์ก็ย่อมที่จะมีชีวิตอยู่โดยปราศจากจุดมุ่งหมาย หรือมองไม่เห็นความสำคัญในการใช้ชีวิต อาจจะใช้ชีวิตที่ไม่ต่างไปจากสัตว์

คำตอบสำหรับเรื่องนี้มีหลายคำตอบ เช่น ชีวิต คือ งาน ชีวิต คือ การทดลอง ชีวิต คือ การเรียนรู้ ชีวิต คือ การแสวงหาฯลฯ คำตอบที่แตกต่างกับนั้นมากจากการมองโลก เข้าใจโลก เป็นทัศนะ โลกทัศน์ สิ่งเหล่านี้จะเป็นตัวกำหนด ให้มนุษย์แต่ละบุคคลดำเนินชีวิตไปตามสิ่งที่ตนเองเข้าใจว่าสำคัญ หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ มนุษย์กำหนดความสำคัญในการดำเนินชีวิตจากสิ่งที่ตนเข้าใจนั่นเอง การที่จะเข้าใจความสำคัญของชีวิตนั้นจำเป็นต้องเข้าใจถึงธรรมชาติของชีวิต

3.3.2 หลักการดำเนินชีวิตของมนุษย์

เมื่อมนุษย์เกิดมาแล้วก็จะต้องดำรงชีวิตอยู่ในสังคมเป็นส่วนใหญ่ มีน้อยมากที่มนุษย์จะปลีกตัวออกจากสังคมไปใช้ชีวิตเพียงลำพังตามธรรมชาติ ส่วนหนึ่งมาจากมนุษย์มีช่วงเวลาวัยเยาว์ที่จะต้องได้รับการเลี้ยงดูจากบิดามารดา เป็นเวลานานทำให้ไม่สามารถใช้ชีวิตตามธรรมชาติได้รวดเร็วเหมือบสัตว์ชนิดอื่น ๆ มนุษย์จึงจำเป็นที่จะต้องอยู่รามักนเป็นสังคม

หลักการดำเนินชีวิตของมนุษย์นั้นส่วนมากก็มักจะมีแบบแผนมาจากสังคมที่ตนเองคำรงอยู่ ซึ่งแต่ละสังคมก็มีหลักการคำเนินชีวิตที่แตกต่างกันไปตามสภาพแวดล้อมและโลกทัศน์

3.3.3 หลักการดำเนินชีวิตของมนุษย์มีความต้องการอย่างไร

ชีวิตของมนุษย์ซึ่งต้องการในสิ่งที่ตนประสงค์ที่พึงพอใจนั่นคือความสุข ซึ่งความต้องการนี้มีหลายทางด้วยกัน เมื่อสรุปจะได้เพียง 3 ทาง คือ

1.ความต้องการทางชีววิทยา (Biological Needs) หมายถึง ความต้องการอันเกิดทางร่างกาย อันเป็นความต้องการพื้นฐานที่จำเป็นที่สุด เช่น

1.1 ความต้องการอาหาร มนุษย์จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพยายามสร้างที่ทำมาหากินให้มีประโยชน์ที่สุดและคุ้มค่าที่สุด

1.2 ความต้องการเครื่องนุ่งห่ม เพื่อปกปิดร่างกาย เพื่อความอบอุ่น ป้องกันอันตรายและแสดงถึงความเป็นอารยชน หรือผู้ที่เจริญแล้ว

1.3 ความต้องการที่อยู่อาศัยเพื่อป้องกันฝนฟ้าสัตว์ร้ายและเพื่อความสุขในชีวิต

1.4 ความต้องการยารักษาโรค เพื่อบรรเทาหรือรักยาตัวเมื่อป่วยใช้ เพื่อพยุงชีวิตให้รอดพ้นจากความทุกข์ทรมานและมีความสุขตามสมควร

2.ความต้องการทางสังคม (Social Needs) เพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคม ชอบอยู่กันเป็นกลุ่ม ทั้งนี้อาจจะเพื่อความอบอุ่นใจ เพื่อสงเคราะห์อนุเคราะห์กันและกัน จึงมีการแต่งงานมีคู่ครองมีบุตรสืบสกุล มีเพื่อนฝูง ตลอดทั้งมีมิตรประเทศเพื่อช่วยเหลือกันและกัน ในด้านการค้าขายการศึกษา การเมือง การทหาร เป็นต้น และนอกจากนี้ยังต้องการความโดดเด่นเพื่อมี ยศ เกียรติอำนาจ ชื่อเสียง บริวาร อีกด้วย

3. ความต้องการทางใจ (Mental Needs) อันเป็นความต้องการอันลึกซึ้ง ซึ่งอยู่เบื้องหลังความต้องการด้านอื่น ๆ อาจแบ่งย่อยได้อีก ดังนี้

3.1 ความต้องการความอบอุ่น ความปลอดภัยและหลักประกันชีวิต ความต้องการชนิดนี้มักจะพึ่งพาอาศัยอำนาจสูงสุดที่สามารถคอยบันดาลให้ตนสมปรารถนา เช่น อำนาจทางศาสนา หรืออำนาจสิ่งสูงสุด เช่นพระเจ้าเป็นต้น

3.2 ความต้องการความดี ความสมบูรณ์ อันเป็นสิ่งที่ดีงาม อันเป็นสิ่งที่ทุกคนย้อมปรารถนาไม่ว่าจะเป็นผู้ดี มั่งมี หรือยากจน

3.3 ความต้องการบรรลุจุดหมายปลายทางชีวิต ซึ่งมีอยู่สองทาง คือทั้งทางดีกับที่ทางชั่วดังนั้น ศาสนิกชนจึงปฏิบัติเพื่อบรรลุจดม่งหมายปลายทางนั้นที่เห็นว่าถูกต้อง

3.4ความต้องการความสุขพิเศษคือความต้องการความสุขที่แท้จริง เช่น พระพุทธศาสนาสอนให้เข้าใจในไตรลักษณ์คือ อนิจจัง ทุกขัง และอนัตตา และสอนให้บรรลุถึงพระนิพพาน เป็นต้น

3.5ความต้องการที่พึงอันประเสริฐมนุษย์มีลักษณะอย่างหนึ่งที่คล้ายกันกับสัตว์คือมีความกลัว เช่น ฟ้าร้อง ฟ้าแลบ น้ำขึ้น ลมพายุเป็นตน้ จึงมักหาที่พึ่ง เช่น เทพเจา้ ภูเขา ป่าไม้เป็นต้น

3.6 ความต้องการปรัชญาชีวิต เพราะมนุษย์อยู่ในท่ามกลางสิ่งแวดล้อมทุกชนิด สิ่งแวดล้อมเหล่านั้นย่อมมีลักษณะสามอย่างคือเกิดขึ้นตั้งอยู่และสลายไปถา้เราศึกษาให้เข้าใจสิ่งแวดล้อมด้วยดีเราจะสามารถเขา้ใจชีวิตอย่างดีด้วย

ดังนั้นหลักการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่มีความต้องการในตน ประสงค์ที่พึงพอใจนั่นคือความสุข เมื่อชีวิตเรามีสภาวะเช่นนั้น เราจึงจะมีความสุขไม่ยึดติดในสิ่งใดมากเกินไป อาจเกิดทุกข์โทษ[18]ได้นอกจากสภาพแวดล้อม สังคม และความต้องการในสิ่งที่พอใจแล้ว

โลกทัศน์เป็นสิ่งสำคัญที่จะเป็นตัวกำหนดให้มนุษย์แต่ละบุคคลดำเนินชีวติไปตามสิ่งที่ตนเองเข้าใจว่าสำคัญโลกทัศน์ก็คือความเชื่อที่เป็นระบบ ในวิถีชีวิตของคน ๆ หนึ่งเขาอาจคิดทำอะไรต่ออะไรหลายอย่าง แต่ถ้าเขาเป็นคนคงเส้นคงวา ความหลากหลายนี้จะเป็นเพียงภาพสะท้อนของ

---

[18] ผู้ช่วยศาสตราจารย์บุญมี แท่นแก้ว, *จริยธรรมกับชีวิต,* กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ โอเดียนสโตร์, 2552 หน้า 28 - 29

ทัศนะพื้นฐานอันเดียวกัน นี่แหละคือโลกทัศน์ของคนนั้นๆ ทุกคนมีโลกทัศนะไม่ว่า เจ้าตัวจะรู้หรือไม่รู้ก็ตามในมุมมองปรัชญามนุษย์เช่น

คูณ โทขันธ์ ได้กล่าวว่า ชีวิตของคนเราแต่ละคนนั้นมีความเป็นไปในชีวิตที่แตกต่างกับบางคนมีความสุข บางคนก็มีแต่ความยากลำบากหาความสุข ความสำเร็จในชีวิตไม่ได้ที่เป็นเช่นนี้เพราะผลของการดำเนินชีวิตของแต่ละคนไม่เหมือนกัน ถ้าดำเนินชีวิตด้วยการประพฤติตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มีความสุขจริตกาย วาจา กระทำแต่สิ่งที่ดีก็จะส่งผลให้ชีวิตมีแต่ความสุข แต่ในทางกลับกันหากดำเนินชีวิตด้วยการประพฤติทุจริตกาย วาจา กระทำแต่สิ่งที่ชั่วก็จะส่งผลให้ประสบแต่ปัญหามรสุมชีวิต การดำเนินชีวิตจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญมาก เพราะเป็นเหตุที่ควรสร้าง เพื่อให้ได้รับผลกรรมที่ดี มีความสุข และเพื่อให้ได้ผลของการมีชีวิตที่ดีดังกล่าวนั้น[19]

จตุพร ร่วมใจ กล่าวว่า พฤติกรรมการดำเนินชีวิตของมนุษย์บนพื้นฐานศาสนานั้นจะมีส่วนส่งเสริมความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ในสังคม รวมทั้งธรรมชาติ เพราะจะทำให้มนุษย์ได้ตระหนักถึงคุณค่าและความเป็นมนุษย์ในส่วนที่ลึกซึ้งและมีความเข้าใจอย่างเป็นองค์รวมระหว่างมนุษย์กับมนุษย์และมนุษย์กับธรรมชาติ ทำให้สามารถดำเนินชีวิตได้อย่างถูกต้อง ไม่เบียดเบียนและมีความประสานกลมกลืนกับธรรมชาติ[20]

ชัยวัฒน์ อัตพัฒน์ กล่าวว่า การดำเนินชีวิตเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติเพื่อให้เกิดความสงบสุข โดยยึดหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาเป็นหลักในการดำเนินชีวิต หลักคำสอนเพื่อการดำเนินชีวิต คือ หลักศีลธรรมซึ่งเป็นการดำเนินชีวิตเพื่อให้เกิดความสงบสุขในสถาบันครอบครัวและชุมชน[21]

พระฐนพลศักก กมโล (สมดี) กล่าวว่า การดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญา คือ การแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นขณะดำเนินชีวิตอยู่ โดยพิจารณาจากความประพฤติที่แสดงออกทางกาย วาจา และใจเป็นสำคัญถ้าประกอบด้วยความดีงามต่าง ๆ ที่เป็นสุจริต ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ถือเอาศีลและธรรมเป็นเครื่องพิจารณาตัดสินใจ เรียกได้ว่าเป็นการดำเนินชีวิตที่เป็นกุศลกรรม มีผลที่ได้รับคือ ความสุขทั้งโลกนี้และโลกหน้า ส่วนผู้ที่ประพฤติในทางตรงกันข้าม คือ ดำเนินชีวิตไปด้วย

---

[19] คูณ โทขันธ์, *พระพุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน*,(อ้างแล้ว), หน้า 8-10.

[20] จตุพร ร่วมใจ, การศึกษาศาสนภาพและการประยุกต์หลักพุทธธรรมของนักธุรกิจ : ศึกษากรณีนักธุรกิจไทยพุทธในกรุงเทพมหานคร, วิทยานิพนธ์อักษรศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหิดล, 2542 หน้า 5

[21] ชัยวัฒน์ อัตพัฒน์, *หลักการทางพระพุทธศาสนา*, พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2533 หน้า 281.

กาย วาจา และใจที่เป็นทุจริต เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น อยู่นอกกรอบของศีลและธรรม เรียกได้ว่าเป็นการดำเนินชีวิตที่เป็นอกุศลกรรม มีผลที่ได้รับ คือ ความทุกข์ทั้งโลกนี้และโลกหน้า[22]

พันเอกปิ่น มุทุกันต์ ได้กล่าวว่า การดำเนินชีวิต ก็เพื่อที่จะมุ่งในการแก้ไขปัญหาต่างๆ ของชีวิตมนุษย์ เช่น ปัญหาความทุกข์ยากเพราะขาดแคลนทรัพย์ ปัญหาความทุกข์เพราะกิเลสแผดเผา เป็นต้น[23]

วศิน อินทสระ ได้กล่าวไว้ว่าหนังสือ “ทางชีวิตเพื่อชีวิตที่สงบสุขและร่มเย็น” ว่าเมื่อบุคคลยังมีชีวิตอยู่ก็กระโดดโลดเต้นอยู่ในโลก และใจยังพัวพันอยู่ด้วยกิเลสบ้าง กุศลบ้าง สุขและทุกข์ก็ย่อมจะผลัดเปลี่ยนกันเข้ามาในสนามคือดวงใจของบุคคลนั้น ตามแรงรับส่งแห่งกรรมที่เขาได้กระทำไว้ ชีวิตมนุษย์จึงเป็นเสมือนสนามสำหรับทดลองแรงกรรมของแต่ละคน สุขทุกข์เป็นเครื่องประกอบอันสำคัญยิ่งในชีวิตมนุษย์ การดำเนินชีวิตนั้นเป็นศิลปะของแต่ละบุคคล แต่จุดประสงค์ก็เพื่อให้ถึงความสุขพ้นไปจากความทุกข์ การจะบรรลุจุดประสงค์ได้เพียงใดนั้น ก็แล้วแต่ศิลปะการดำเนินชีวิตและการดำรงชีวิตของเขานั้น[24]

สมภาร พรมทา ได้กล่าวถึงการดำเนินชีวิตไว้ว่า ในพระพุทธศาสนา ถือว่าระบบจริยศาสตร์มีบทบาทสำคัญอยู่ 2 บท ได้แก่ ช่วยปัจเจกบุคคลสามารถดำเนินชีวิตส่วนตัวของเขาอยู่ได้อย่างเป็นสุข และสังคมส่วนรวมก็ดำรงอยู่ได้อย่างปกติสุขด้วย พระพุทธศาสนาเชื่อว่าความสงบสุขของสังคมอ้างอิงอยู่กับจริยธรรมของแต่ละคนในสังคม เมื่อปัจเจกบุคคลมีคุณธรรม สังคมส่วนรวมย่อยพลอยสงบสุขด้วย จริยศาสตร์บุคคลเป็นพื้นฐานของจริยศาสตร์ส่วนสังคม[25]

จากความสำเร็จทั้งหมดที่กล่าวมา ทำให้พอสรุปได้ว่า การดำเนินชีวิตนั้นเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องมีและต้องดำเนินไปจนกว่าจะสิ้นชีวิต การดำเนินชีวิตของคนเรานั้นต้องประกอบไปด้วยคุณงามความดี ดังนั้นการดำเนินชีวิตจึงเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับมนุษย์เรา ชีวิตที่ได้เกิดมาเป็นมนุษย์นั้นแสนยาก และยิ่งได้มาพบพระพุทธศาสนาก็นับว่าเป็นของยากยิ่งไปอีก เรียกได้ว่าต้องสะสมบุญมามากพอสมควร จึงได้เกิดมาเป็นพุทธศาสนิกชนได้ ดังนั้น เมื่อเกิดมาและได้ตระหนักรู้เช่นนี้แล้ว ก็ควรใช้ชีวิตอย่างมีจุดมุ่งหมายตามหลักธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้า ด้วยการศึกษาให้รู้ให้เข้าใจ และน้อมนำมาประพฤติปฏิบัติทางกาย วาจา ให้ถูกต้องเหมาะสมดีงามเป็นมงคลเป็นความสุขแก่ชีวิต ในทาง

---

[22] พระฐนพลศัก กมโล (สมดี), ความสัมพันธ์เรื่องการตายแล้วเกิดกับการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท,วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, (อ้างแล้ว), หน้า 53

[23] พันเอกปิ่น มุทุกันต์, *มงคลชีวิต ภาค 1*, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2535 หน้า 68.

[24] วศิน อินทสระ, *ทางชีวิตเพื่อชีวิตที่สงบสุขและร่มเย็น*, กรุงเทพมหานคร : เม็ดทราย, 2545 หน้า 45

[25] สมภาร พรมทา, *พุทธปรัชญากับปัญหาจริยศาสตร์,* กรุงเทพมหานคร : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541 หน้า 27

กลับกัน ถึงแม้ว่าได้ชื่อว่านับถือศาสนาพุทธ แต่ไม่เคยพาตัวเองเข้าไปศึกษาหาความรู้ในหลักธรรมคำสอน โอกาสที่จะเข้าถึงธรรมก็มีน้อย การน้อมนำหลักธรรมมาใช้เป็นหลักในการดำเนินชีวิตมีน้อยมาก ทำให้หลงผิดไปสู่การประพฤติทุจริต ก่อกรรมทำชั่วมีมากขึ้นและทำให้ชีวิตได้รับความทุกข์จากกรรมชั่วที่ทำทั้งในภพนี้และภพหน้า ดังนั้น การดำเนินชีวิตของแต่ละคนนั้นต้องพิจารณาให้ดีว่าจะมุ่งไปทางใด คือ สุคติ ทุคติ หรือเพื่อหลุดพ้น

3.4 ประเภทของการดำเนินชีวิต

พระฐนพลศัก กมลโล (สมดี) ได้กล่าวว่า การดำเนินชีวิตโดยทั่วไปนั้นมุ่งที่จะแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของชีวิต ซึ่งมีแนวทางปฏิบัติอยู่ 2 ประการ คือ

1) การดำเนินชีวิตในทางกุศลกรรมเป็นการดำเนินชีวิตของผู้ที่ประกอบไปด้วยกรรมในทางกาย วาจา และใจที่ดี สิ่งเหล่านี้จะเกิดขึ้นมาได้โดยอาศัยจิตสำนึกที่ดีภายในการมีกุศลหรือการมีความดีภายในเป็นพื้นฐาน คือ ไม่โลภ สำนึกในสิทธิมนุษยชน ไม่เห็นแก่ได้ มีน้ำใจ โอบอ้อมอารี ไม่โกรธ รู้จักข่มอารมณ์ไม่วู่วาม รู้จักให้อภัย ไม่ถือโทษ มีน้ำใจและไม่หลง มีปัญญารอบคอบเข้าใจเหตุผล และเฉลียวฉลาดทันต่อเหตุการณ์ การดำเนินชีวิตก็จะเป็นไปตามกำลังของความสามารถว่าจะรับจริยธรรมได้ในขั้นใด ถ้าเป็นขั้นพื้นฐาน คือ รักษาศีล 5 ข้อ อันได้แก่ การไม่ฆ่าสัตว์ การไม่ลักทรัพย์ผู้อื่น และการไม่ประพฤติผิดในกามฯ ในขั้นกลาง คือ การักษากุศลกรรมบถ 10 และในขั้นสูง คือ การดำเนินชีวิตตามมรรคมีองค์ 8 ประการ การดำเนินชีวิตในทางกุศลต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้ บางครั้งเรียกว่า “บุญ” คำว่า “บุญ” นี้เป็นคำเรียกแทนความดีทั้งหมดและส่งผลในทางที่ดีทั้งโลกนี้และโลกหน้า

2) การดำเนินชีวิตตามอกุศลกรรม เป็นการดำเนินชีวิตของผู้ที่ประพฤติไปในทางที่ไม่ดีงามต่าง ๆ ทั้ง 3 ทาง คือ ในทางกาย วาจา และใจเป็นปกติทั่วไป เช่น การหาเลี้ยงชีพโดยผิดศีลธรรม มีลักทรัพย์ วิ่งราวเอาทรัพย์ ชิงเอาทรัพย์ ปล้นเอาทรัพย์ เป็นต้น การดำเนินชีวิตวิถีชีวิตที่เป็นไปในทางอกุศลต่าง ๆ นี้รวมกันแล้วเรียกว่า “บาป” คือ การกระทำความชั่วในลักษณะอื่น ๆ อีกมากมายที่เราเห็นกันอยู่ในสังคมปัจจุบันนี้ คำว่า “บาป” นี้มีผลที่ได้รับ คือ ความทุกข์ทั้งในโลกนี้และโลกหน้า[26]

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ ปยุตฺโต) ได้กล่าวถึง การดำเนินชีวิตของนักบวชในศาสนาว่าเป็นการดำเนินชีวิตของพระภิกษุสงฆ์ สามเณร ผู้มุ่งหวังความหลุดพ้น มีแบบและวิธีการ การดำเนินชีวิตต่าง ๆ เพื่อความดีงามในฐานะที่เป็นพระภิกษุ ในฐานะสมาชิกแห่งสงฆ์และในฐานะเป็นผู้สั่งสอน โดยต้องอาศัยหลักของปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ เป็นเครื่องดำเนินชีวิตตามธรรมนั้นที่จะอำนวยผลให้ [27]

---

[26] พระฐนพลศัก กมลโล (สมดี), ความสัมพันธ์เรื่องการตายแล้วเกิดกับการดำเนินชีวิตตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท,วิทยานิพนธ์ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต,(อ้างแล้ว),หน้า 50-51.

[27] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์*, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2538 หน้า 21.

วศิน อินทสระ ได้กล่าวถึง การดำเนินชีวิตของผู้ครองเรือน หรือของคฤหัสถ์หรือของฆราวาสนั้น มีความหมายอย่างเดียวกันคือ ผู้ที่ยังข้องอยู่ในโลก ยังคงต้องการชื่อเสียงเงินทอง ลาภ ยศ และสรรเสริญอยู่ หากพิจารณาตามสภาพสังคมในปัจจุบัน สามามารแบ่งออกเป็น 2 ระดับ คือ

1) การดำเนินชีวิตในระดับครอบครัวเป็นการดำเนินชีวิตของผู้ที่มีความสัมพันธ์กันในระดับบุคคลที่มีต่อกันภายในครอบครัว เช่น บิดา มารดา สามี ภรรยา และบุตร ซึ่งบุคคลเหล่านี้ต้องมีการปฏิบัติที่ดีต่อกันด้วยคุณธรรม เช่น มีความซื่อสัตว์ต่อกันเป็นต้น จึงจะทำให้ชีวิตในส่วนของครอบครัวมีความสุขความเจริญได้

2) การดำเนินชีวิตเพื่อความสัมพันธ์ในสังคม เป็นการดำเนินชีวิตที่ต้องเกี่ยวข้องกับบุคคลภายนอก ในฐานะต่าง ๆ เช่น เป็นนักปกครองเป็นผู้บริหารงานเป็นมิตรกันเป็นเพื่อนร่วมงานกัน การดำเนินชีวิตของผู้ครองเรือนในส่วนนี้ต้องเป็นผู้รู้จักประมาณตนเองในการแสดงออก มีการปฏิบัติในทางกาย วาจา และใจไปในทางกุศลกรรม เช่น ไม่ตัดรอนชีวิตสัตว์ให้ล่วงไป ไม่ลักขโมย ไม่ประพฤติผิดในกาม เป็นต้น[28]

ดังนั้น จึงพอสรุปได้ว่า การดำเนินชีวิตนั้นเป็นการที่มุ่งเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ หรือความทุกข์ของชีวิตนั่นเอง แบ่งเป็นประเภทใหญ่ๆ ได้ 2 ประเภท คือ การดำเนินชีวิตของบรรพชิต กับการดำเนินของฆราวาส โดยของบรรพชิตนั้นมุ่งเพื่อความหลุดพ้นจากทุกข์โดยต้องอาศัยหลักของปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธ ซึ่งถือเป็นการดำเนินชีวิตในทางกุศลกรรม ส่วนของฆราวาสผู้ยังต้องข้องอยู่ในโลก การดำเนินชีวิตจึงมีทั้งทางกุศลกรรมและอกุศลกรรม ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเหตุปัจจัย หรือแรงกรรมที่จะหนุนนำให้เขาเป็นไป

3.5 ลักษณะของการดำเนินชีวิต

พระพรหมคุณาภรณ์(ป.อ ปยุตฺโต) ได้แบ่งลักษณะการดำเนินชีวิตตามลำดับความรับผิดชอบหรือความเกี่ยวข้องสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ โดยแบ่งออกเป็น อรรถะ 3 ได้ดังนี้

1) อัตตัตถะ ประโยชน์ตน คือ การบรรลุจุดหมายแห่งชีวิต ได้ประโยชน์ทั้ง 3 อย่างในตนเองก่อน เป็นผู้พึ่งตนเองได้ และเป็นผู้พร้อมที่จะช่วยเหลือผู้อื่นได้ บุคคลที่บรรลุประโยชน์ตนนี้ คือ ผู้ที่บำเพ็ญไตรสิกขาด้วยปัญญาของตนเองอย่างบริบูรณ์

2) ปรัตถะ ประโยชน์ผู้อื่นหรือประโยชน์ท่าน คือ การช่วยเหลือเกื้อกูลสนับสนุนผู้อื่นให้บรรลุประโยชน์ด้วยการเข้าถึงจุดหมายแห่งชีวิตของเขาในระดับต่าง ๆ คุณธรรมที่ใช้ในการช่วยเหลือผู้อื่นนี้ คือ กรุณา

---

[28] วศิน อินทสระ, *ธรรมและชีวิต*, กรุงเทพมหานคร : กมลการพิมพ์, 2527 หน้า 1-2.

3) อุภยัตถะ ประโยชน์ทั้ง 2 ฝ่ายหรือจุดมุ่งหมายร่วมกันเป็นผลที่เกิดขึ้นทั้งแก่ตนเอง คนอื่น ๆ และแก่สังคม ชุมชนที่เป็นส่วนรวม[29]

สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก (เจริญ สุวฑฺฒนมหาเถร) ได้กล่าวถึง ลักษณะการดำเนินชีวิตตามจุดมุ่งหมายไว้ 3 ประการ คือ

1) ลักษณะการดำเนินชีวิตเพื่อประโยชน์ปัจจุบัน (ทิฏฐธัมมิกัตถะ) เป็นการดำเนินชีวิตอย่างสุจริต เพื่อให้ได้ทรัพย์ ศิลปวิทยา ยศ ไมตรี และความผาสุก มาเกื้อกูลให้เกิดประโยชน์สุขแก่ตนเองและผู้อื่นในปัจจุบัน โดยพระพุทธองค์ทรงสอนให้แสวงหาสิ่งเกื้อกูลเหล่านี้มาเป็นอันดับแรก โดยใช้หลักปฏิบัติ 4 ประการ คือ

(1) อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น

(2) อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษา

(3) กัลยาณมิตตา ความมีเพื่อนเป็นคนดี ไม่คบคนชั่ว

(4) สมชีวิตา เลี้ยงชีพตามสมวควรแก่กำลังทรัพย์ที่หามาได้

คนเรานั้นหากมีความบกพร่องในการดำเนินชีวิตเพื่อประโยชน์ปัจจุบันแล้ว การที่จะบำเพ็ญประโยชน์ให้ยิ่งขึ้นไปก็จะยิ่งเป็นการยาก เพราะตนเองจะต้องอิ่มปากอิ่มท้องก่อนแล้วจึงจะสามารถไปเฉลี่ยแบ่งปันให้ผู้อื่นได้

2) ลักษณะการดำเนินชีวิตเพื่อประโยชน์ภายหน้า (สัมปรายิกัตถะ) เป็นการดำเนินชีวิตเพื่อให้ได้ประโยชน์ที่จะพึงได้ในอนาคต คือ ความดีที่ให้เกิดประโยชน์สุขทั้งแก่ตนเองและคนอื่นตั้งแต่บัดนี้สบไปภายหน้า พระพุทธเจ้าทรงสอนถึงทางที่จะทำให้ได้ประโยชน์ในภายหน้านี้ไว้ 4 ประการ คือ

(1) สัทธาสัมปทา ถึงพร้อมด้วยศรัทธา เชื่อสิ่งที่ควรเชื่อ

(2) สีลสัมปทา ถึงพร้อมด้วยศีล คือ รักษากาย วาจาเรียบร้อยดี ไม่มีโทษ

(3) จาคสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการบริจาค คือ สละให้ปันเป็นการเฉลี่ยสุขให้แก่ผู้อื่น

(4) ปัญญาสัมปทา ถึงพร้อมด้วยปัญญา รู้จักบาปบุญคุณโทษ ความดีความชั่วมีประโยชน์มิใช่ประโยชน์ เป็นต้น

ทางเกิดประโยชน์ภายหน้า 4 อย่างนี้เป็นบุญกุศล คือ ความดีโดยตรงเป็นเหตุสนับสนุนประโยชน์ปัจจุบันให้มั่นคงถาวร ประโยชน์ภายหน้านั้นเป็นเหตุทำให้ประชาชนที่อยู่ร่วมกันมีความสุข เพราะเมื่อต่างเว้นจากการทำร้ายเบียดเบียนกัน ต่างช่วยเหลือเกื้อกูลกัน จึงพากันประกอบอาชีพได้โดยสะดวก ทำให้เกิดความสมบูรณ์พูนสุขในบ้านเมือง

---

[29] พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ ปยุตฺโต), *พุทธธรรม*,พิมพ์ครั้งที่ 25, กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2546 หน้า 595.

3) ลักษณะการดำเนินชีวิตเพื่อประโยชน์ที่ยิ่งใหญ่ (ปรมัตถะ) เป็นการดำเนินชีวิตเพื่อให้ได้ประโยชน์ที่เป็นยอดแห่งประโยชน์ทั้งปวง เป็นประโยชน์ที่เก้อกูลให้เกิดความสุขอย่างยิ่งโดยไม่จำกัดกาลเวลา นั่นคือ ความสุขที่ได้หลุดพ้นจากกิเลสและทุกข์ทั้งสิ้น ประโยชน์ที่ยิ่งใหญ่นี้สูงกว่าประโยชน์ปัจจุบันและประโยชน์ภายหน้า เพราะประโยชน์ทั้ง 2 นี้ยังเจือด้วยความทุกข์ในโลกและยังไม่พ้นจากอำนาจของความหมุนเวียนเปลี่ยนแปลง[30]

จากที่กล่าวมา พระพุทธเจ้าทรงยอมรับความสำคัญของประโยชน์หรือจุดหมายนี้ทุกระดับ โดยสัมพันธ์กับระดับความเป็นอยู่การครองชีพ สภาพแวดล้อม และความพร้อมหรือความแก่กล้าสุกงอมแห่งอินทรีย์ของบุคคลนั้น ๆ แต่ตามทัศนคติของพระพุทธศาสนา บุคคลทุกคนควรดำเนินชีวิตให้บรรลุจุดหมายอย่างน้อยถึงขั้นที่ 2 เพราะว่าผู้ได้ประสบจุดหมายหรือประโยชน์ถึง 2 ขั้นนี้แล้ว ท่านยกย่องให้ว่าเป็น บัณฑิต แปลว่า ผู้ดำเนินชีวิตด้วยปัญญา เป็นผู้มีชีวิตไม่ว่างเปล่าไร้ค่าในโลกนี้

สรุปได้ว่า การดำเนินชีวิต หมายถึง การใช้ชีวิตของมนุษย์ด้วยความประพฤติทาง กาย วาจา ใจที่มีต่อตนเองและผู้อื่นด้วยคุณงามความดี แต่ในทางพระพุทธศาสนาการใช้ชีวิตนั้นต้องมีจุดมุ่งหมายของชีวิต โดยมีแนวทางเดินตามหลักแห่งพระพุทธศาสนา ที่พระพุทธองค์ได้ทรงเดินแล้ว เพราะว่าเป็นทางที่พิสูจน์แล้วว่าไม่มีภัย เป็นทางอันเอกคือ เดินไปตามเส้นทางมรรค(มัชฌิมาปฏิปทา) หรือตามหลักไตรสิกขา (ศีล สมาธิ ปัญญา) เพื่อให้เป็นชีวิตที่ดีงาม มีความสมบูรณ์ถูกต้องของความเป็นมนุษย์และนำไปสู่จุดหมายขั้นต่าง ๆ ของชีวิต คือความดับทุกข์นั่นเอง

3.6 รูปแบบของการดำเนินชีวิต

การดำเนินชีวิต หมายถึง วิถีการดำเนินชีวิตของบุคคล โดยที่ลักษณะของพฤติกรรมต่าง ๆ จะเป็นตัวบ่งบอกถึง รูปแบบการดำเนินชีวิตแต่ละแบบและอีกนัยหนึ่งคือพฤติกรรมในการเข้าสังคม ในการบริโภค ในการหาความบันเทิง การพักผ่อนหย่อนใจใช้เวลาว่าง และการแต่งตัว ล้วนเป็นส่วนประกอบของรูปแบบการดำเนินชีวิต รูปแบบการดำเนินชีวิตจะถูกดำเนินเป็นอุปนิสัย เป็นวิธีประจำที่กระทำสิ่งต่าง ๆ

รูปแบบการดำเนินชีวิต (Lifestyle) คือวิถีที่คนมีชีวิตอยู่ (How One Lives) ซึ่งหมายถึงรูปแบบซึ่งคนเราใช้ชีวิตใช้เวลาและใช้จ่ายเงิน รูปแบบการดำเนินชีวิตของคนเรามีความหลากหลายวิถีทาง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประสบการณ์ในอดีตลักษณะเฉพาะตัวของแต่ละคน และสถานการณ์แวดล้อมที่แตกต่างกัน[31] หรืออาจกล่าวได้ว่ารูปแบบการดำเนินชีวิตเป็นผลลัพธ์ที่เกิดจากกลไกการผสมผสาน

---

[30] สมเด็จพระญาณสังวร สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก(เจริญ สุวฑฺฒนมหาเถร), *หลักพระพุทธศาสนา,* กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2549 หน้า 295

[31] เณอมาลย์ รัตนพงศ์ตระกูล, *Life Guied ใช้ชีวิตอย่างคนรู้จักชีวิต*, กรุงเทพมหานคร: ม.ป.พ., ม.ป.ป. , หน้า 15.

ของลักษณะเฉพาะตัวและประสบการณ์ในอดีตแต่ละรายมาปฏิสัมพันธ์กับสภาวะแวดล้อมทางสังคม ซึ่งส่งผลสู่วิถีการปฏิบัติหรือพฤติกรรมของบุคคลนั้น ๆ ในแต่ละช่วงของวงจรชีวิตในที่สุด[32]

การดำเนินชีวิต ในความหมายหนึ่งก็คือ การบริโภค การเสพ หรือใช้ประโยชน์จากสิ่งต่างๆ การใช้เวลาเป็นนั้น เป็นส่วนหนึ่งของการรู้จักบริโภค ซึ่งเป็นความหมายอย่างหนึ่งของการดำเนินชีวิต เป็น คือรู้จักดำเนินชีวิต ชีวิตนั้นเป็นชีวิตที่ดีงาม เป็นชีวิตที่พัฒนาเจริญก้าวหน้า ประสบประโยชน์สุข แต่ถ้าดำเนินชีวิตไม่เป็น ก็มีแต่ขาดทุนและประสบต่อความทุกข์ และความเสื่อม[33]

คำว่า “รูปแบบการดำเนินชีวิต (Lifestyle)” มีหลายคำที่ให้ความหมายใกล้เคียงหรืออาจใช้แทนกันได้ เช่น วิถีชีวิต วิถีการดำเนินชีวิต การดำรงชีวิต หรือแบบแผนการใช้ชีวิต เป็นต้น ซึ่งมีนักวิชาการได้อธิบายความหมายของรูปแบบการดำเนินชีวิตไว้ค่อนข้างหลากหลาย โดยสามารถสรุปได้ดังต่อไปนี้

ศิริวรรณ เสรีรัตน์ กล่าวว่า รูปแบบการดำเนินชีวิต (Lifestyles) หมายถึง รูปแบบของการดำรงชีวิตในโลกมนุษย์โดยแสดงออกในรูปของ (1) กิจกรรม (Activities) (2) ความสนใจ (Interest) (3) ความคิดเห็น (Opinion) ซึ่งรูปแบบการดำรงชีวิตขึ้นกับวัฒนธรรม ชั้นของสังคมและกลุ่มอาชีพของแต่ละบุคคล นักการตลาดเชื่อว่าการเลือกผลิตภัณฑ์ของบุคคล ขึ้นอยู่กับค่านิยมและรูปแบบการดำรงชีวิต ตัวอย่างรูปแบบการดำรงชีวิตที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคสินค้าสำหรับผู้ที่ชอบเที่ยวกลางคืนหรือผู้ที่ชอบอยู่บ้านจะแตกต่างกัน[34]

อดุลย์ จาตุรงคกุล ได้กล่าวว่าการดำรงชีวิตของมนุษย์จะรวมกันเป็น กลุ่มแต่ละกลุ่มจะมีกฎเกณฑ์ที่ทุกคนในกลุ่มจึงถือปฏิบัติ พฤติกรรมของแต่ละคนในกลุ่มจึงเป็นไปในทำนองเดียวกัน ไม่เพียงแต่เท่านั้นเมื่อกลุ่มสังกัดชั้นทางสังคมและวัฒนธรรมพฤติกรรมของ บุคคลในวัฒนธรรมเดียวกันก็จะมีรูปแบบที่เรียกว่า “ทำนองเดียวกัน” เช่นกันบุคคลซึ่งเป็นสมาชิก ของกลุ่มชนชั้นทางสังคมและวัฒนธรรมจะพัฒนาแบบแผนของการดำรงชีพหรือใช้ชีวิต ตลอดจนถึงแบบแผนของการบริโภคขึ้นมาเพื่อใช้ในสังคมแบบหรือแบบแผนดังกล่าวเราเรียกว่าแบบของการใช้ชีวิต (Lifestyle)[35]

---

[32] อนุพันธ์ สุทธยากร, “การวิเคราะห์แนวคิดเรื่องความสัมพันธ์ในคำสอนของขงจื๊อ”, วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2551, หน้า 50

[33] สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *พรตลอดปี ชีวิตดีตลอดไป*, ธันวาคม 2564, <https://www.watnyanaves.net/th/book-reading/270/6>

[34] ศิริวรรณ เสรีรัตน์, *กลยุทธ์การตลาด และการบริหารการตลาด*, กรุงเทพมหานคร: ธีระฟิลม์/ไซเท็กซ์, 2541,(อ้างแล้ว)หน้า 135.

[35] อดุลย์ จาตุรงคกุล, *พฤติกรรมผู้บริโภค,* กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543 หน้า 254

สุปัญญา ไชยชาญ กล่าวว่า รูปแบบการดำเนินชีวิต (Lifestyles) หมายถึงพฤติกรรมการใช้ชีวิต ใช้เงิน และใช้เวลาของบุคคลนั้น ซึ่งแสดงออกมาให้ปรากฏซ้ำ ๆ กันใน 4 มิติ ดังต่อไปนี้ คือ 1. ทางด้านลักษณะประชากรที่ประกอบกันเข้าเป็นตัวคนคนนั้น (Demographics) 2. กิจกรรมที่เขาเข้าไปมีส่วนร่วม (Activities) 3. ความสนใจที่เขามีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Interest) และ 4. ความคิดเห็นที่เขามีต่อสิ่งใดสิ่งหนึ่ง (Opinion)[36]

Evans, Jamal and Foxall อธิบายว่า รูปแบบการดำเนินชีวิต คือ สิ่งที่สะท้อนมาจากรูปแบบของกิจกรรม (Activities) ความสนใจ (Interests) และความคิดเห็น (Opinions) โดยรูปแบบการดำเนินชีวิตมีความสำคัญในการสะท้อนความคิด และพฤติกรรมความเป็นตัวตนของบุคคลนั้น ๆ ซึ่งสอดคล้องกับ Hoyer and MacInnin (2010) ที่กล่าวว่า รูปแบบการดำเนินชีวิต คือ การแสดงออกของพฤติกรรมที่เป็นจริงของบุคคล ซึ่งสะท้อนออกมาในรูปแบบของการทำกิจกรรม ความสนใจ และความคิดเห็น เช่นเดียวกับ Hawkins and Mothersbaugh (2013) และ Schiffman and Wisenblit (2015)ที่ให้คำนิยามไว้อย่างใกล้เคียงกันว่า รูปแบบการดำเนินชีวิต คือ การแสดงให้เห็นว่าบุคคลใช้ชีวิตอย่างไรโดยจะแสดงออกมาในรูปแบบของการใช้เวลาในการทำกิจกรรม ความสนใจ และความคิดเห็น ส่วน Solomon (2015) อธิบายว่า รูปแบบการดำเนินชีวิต หมายถึง รูปแบบที่สะท้อนได้จากการใช้เวลา และการใช้จ่ายของแต่ละบุคคล[37]

จากความหมายต่าง ๆ ที่นักวิชาการได้อธิบายถึงรูปแบบการดำเนินชีวิตดังที่กล่าวมา สามารถสรุปไว้ว่า รูปแบบการดำเนินชีวิต หมายถึง พฤติกรรมของบุคคลที่แสดงออกผ่านการใช้เวลาในการทำกิจกรรม ความสนใจ และความคิดเห็น ซึ่งในแต่ละบุคคลหรือกลุ่มคนจะมีรายละเอียดของรูปแบบในการดำเนินชีวิตที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอิทธิพลของปัจจัยต่าง ๆ ตามแต่บริบทของสภาพแวดล้อมที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลนั้นอาศัยอยู่ การดำเนินชีวิตของบุคคลหนึ่ง ๆ คือรูปแบบการดำเนินชีวิตในโลกที่แสดงออกมาในรูปของกิจกรรม ความสนใจ และความคิดเห็นของบุคคลนั้น ๆ โดยรูปแบบการดำเนินชีวติจะแสดงออกถึงตัวบุคคลนั้นที่มีปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมของเขาทั้งหมด[38]

การดำเนินชีวิต (Lifestyle) หรือมีชื่อเสียงอีกอย่างหนึ่งว่าลักษณะทางจิตวิทยาสังคม (Psychographics) ชีวิตมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับคุณค่า และบุคลิกภาพของผู้บริโภค และนักการตลาดนำมาใช้ประโยชน์มากในปัจจุบัน ได้มีผู้ให้ความหมายของการดำเนินชีวิตดังต่อไปนี้

---

[36] สุปัญญา ไชยชาญ, *การบริหารการผลิต*. พิมพ์ครั้งที่ 6, กรุงเทพมหานคร: พี.เอ.ลีฟวิ่ง, 2543 หน้า 132

[37] Evans, M., Jamal, A. and Foxall, G. (2009). *Customer behavior*. 2nd ed. Chichester: John Winley & Sons.

[38] Kotler, P. & Armstrong, G. *Marketing: An Introduction,* 3rd Edition. Englewood Chiffs, NJ : Prentice – Hall, Inc. 1993 p. 180.

การดำเนินชีวิต หมายถึง บุคคลมี การดำรงชีวิตอยู่อย่างไร หรือการใช้ชีวิตของบุคคลอยู่ในโลก ที่แสดงออกมาในรูปแบบ กิจกรรม ความสนใจ และความคิดเห็นต่างๆ และแบบการดำรงชีวิตนี้จะใช้ในความหมายครอบคลุม ถึง กลุ่มบุคคลที่รวมกันอยู่ใน 3 ระดับคือ กลุ่มปัจเจกบุคคล กลุ่มเล็กของบุคคลที่มีปฏิสัมพันธ์กัน และกลุ่มบุคคลกลุ่มใหญ่[39]

แบบของการใช้ชีวิต (lifestyle) หมายถึง มนุษย์อยู่ รวมกันเป็นกลุ่มแต่ละกลุ่มมีกฎ หรือเกณฑ์ที่ทุกคนในกลุ่มจึงถือปฏิบัติ พฤติกรรมของแต่ละคนใน กลุ่ม จึงเป็นไปในทำนองเดียวกัน เมื่อกลุ่มสังกัดชั้นทางสังคม และวัฒนธรรม พฤติกรรมของบุคคล ในวัฒนธรรมเดียวกันก็จะมีรูปแบบ เช่น บุคคลผู้เป็นสมาชิกของกลุ่มชั้นทางสังคม และวัฒนธรรมจะ พัฒนาแบบแผนของการดำรงชีพตลอดจนถึงแบบเป็นของการบริโภคขึ้นมาเพื่อใช้ในสังคม[40]

การดำรงชีวิตว่า เป็นแบบที่บุคคลดำรงชีพ และใช้จ่ายเวลาและเงิน (Pattems in which people live and spend time and money) ดังนี้

1. วิธีที่เราดำรงชีวิต เช่น อาหารเช้าทานกาแฟ ขนมปัง และไข่ดาว (ปรุงได้รวดเร็ว และคน ใช้เป็นผู้เตรียมอาหาร)

2. สินค้าที่เราซื้อ จริงอยู่วัฒนธรรมในการกินอยู่ไม่ได้เปลี่ยนแปลงมากนัก แต่สินค้ามีการ เปลี่ยนแปลงรูปแบบการเสนอขาย ไก่มีการแบ่งขายเป็นชิ้น มีอาหารสำเร็จรูปแช่เย็น มีการซื้อในแต่ ละครั้งจำนวนมาก เพื่อเอาไว้ใช้นาน ๆ ต้องมีตู้เย็นไว้ถนอมอาหาร สรุปแล้ววิธีการขาย และวิธีการซื้อในสมัยปัจจุบันเปลี่ยนแปลงไปเพื่อให้เหมาะกับแบบของการใช้ชีวิตของบุคคลในปัจจุบัน

3. วิธีการใช้สินค้า จะเห็นได้ว่าเสื้อผ้าที่เราซื้อมาสวมใส่ได้ทันที อาหารสำเร็จรูปก็ปรุงได้ทันทีด้วยเตาธรรมดา หรือเตาไมโครเวฟ สรุปแล้วการใช้สินค้าสะดวกขึ้น

4. มองสินค้าอย่างไร สินค้าถูกมองว่าจะนำมาใช้เพื่อผ่อนแรง และประหยัดเวลา

5. แบบการใช้ชีวิตขึ้นอยู่กับปัจจัยมากมาย แบบดังกล่าวเป็นลักษณะที่ฝังแน่นในตัวบุคคล ซึ่งได้รับการสร้าง และขัดเกลาโดยการปฏิบัติตอบต่อกันทางสังคม เมื่อบุคคลผ่านแต่ละขั้นตอนของ วงจรชีวิต ดังนั้น แบบของการดำรงชีวิตจึงได้รับอิทธิพลของปัจจัยหลายอย่าง เช่น สถานการณ์ ครอบครัว ความต้องการ ทัศนคติ และลักษณะส่วนบุคคล ฯลฯ

แบบของการใช้ชีวิตแสดงให้เห็นถึงภาพพจน์ของบุคคล (Self-image or Self-concept) เป็นทั้งหมดที่ตัวเรามีอยู่ อันเป็นผลมาจากวัฒนธรรม สถานการณ์ และประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการดำรงชีพ ตลาดที่มีบุคคลซึ่งมีแบบของการใช้ชีวิตเดียวกันนั้นดูได้จากกลุ่มบุคคลที่ใช้เวลา คำนิยาม และความเชื่อเหมือนกันตลอดจนมีคุณสมบัติทางเศรษฐกิจสังคมเหมือนกัน และคุณสมบัติเหล่านี้เกี่ยวพันกับการทำกิจกรรม ความสนใจ และความคิดเห็น ของกลุ่มบุคคลดังกล่าวด้วย

---

[39] ดารา ทีปะปาล, *การบริหารการตลาด,* กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาการตลาด สถาบันราชภัฏบ้านสมเด็จเจ้าพระยา, 2542 หน้า 169.

[40] อดุลย์ จาตุรงคกุล, *พฤติกรรมผู้บริโภค,* กรุงเทพมหานคร: ศูนย์หนังสือมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2543 หน้า 284

3.7 ลักษณะการดำเนินชีวิตของคนไทยตั้งแต่อดีต-ปัจจุบัน

3.7.1. ลักษณะการดำเนินชีวิตของคนไทย

การดำเนินชีวิตของคนไทยมีความผูกพันเกี่ยวกับขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิตเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาและสามารถอยู่ร่วมกับผู้นับถือศาสนาอื่นได้ตั้งแต่อาดีตถึงปัจจุบัน เมื่อมีการติดต่อสื่อสารกับ ต่างประเทศมากขึ้น วิถีชีวิตของคนไทยเปลี่ยนไปอันเนื่องมาจากการปรับปรุงประเทศเข้าสู่ความเป็นสากลทำให้เกิดสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำเนินชีวติมีขึ้นมาก ก็จะทำให้เห็นภาพสะท้อนของการดำเนินชีวิตของคนไทยในสังคมเช่นความหมายและลักษณะตลอดถึงโครงสร้างต่างๆของคนไทยในสังคม โดยผู้มีความรู้ทางวิชาการ ให้ความหมาย ดังต่อไปนี้

3.7.2 ความหมายการดำเนินชีวิตของคนไทย

ความหมายในการดำเนินชีวิตของคนไทย ได้มีผู้ให้ความหมายคนไทยไว้ดังนี้

เยาวลักษณ์ กะรัสนันทน์ ได้ให้ความหมายคนไทยไว้ว่า คนไทย คือ กลุ่มประชาชนของชุมชนชาวไทยส่วนใหญ่ ที่มีชื่อชาติไทยสัญชาติไทย นับถือศาสนาพุทธ และมีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง อย่างไรก็ดี ความเป็นวิถีชีวิตของคน ไทยไม่ได้ดูจาก การแต่งกาย คำพูด การไหว้ หรือการกราบเท่านั้น แต่วิถีชีวิตของคนไทยเป็นการนำเอาสิ่งเหล่านั้นมาผสมกลมกลืนความเป็นไทยอย่างเป็นเนื้อเดียวกัน เข้าไปในชีวิตรวมทั้งกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) สืบสานประเพณีและอนุรักษ์ของดี ๆ ไว้ และพร้อมที่จะแสดงความเป็นไทยออกมาทุกอิริยาบถ และพร้อมที่จะทำในสิ่งดีเหล่านั้นตลอดเวลา ตั้งแต่ในจิตใจ การกระทำ การแสดงออก และการร่วมกันจัดกิจกรรมสืบสานในเทศกาลวันสำคัญต่าง ๆ สืบทอดไปจนรุ่นลูกรุ่นหลาน[41]

วัญเพ็ญ สุจิปุตโต ได้ให้ความหมายของสังคมไทยไว้ว่า สังคมไทย คือ กลุ่มคนที่ตั้งแหล่งอาศัยทำมาหากินร่วมกันในดินแดนหรืออาณาเขตประเทศไทยเป็นระยะเวลายาวนานผูกพัน มีวัฒนธรรมหรือระเบียบแบบแผนการคำเนินชีวิตและรูปแบบเดียวกัน เช่น ภาษาขนบธรรมเนียมประเพณี ความคิด ความเชื่อ พฤติกรรม ลักษณะนิสัยประจำชาติ เป็นคั้น ทำให้สามารรู้ได้ว่าเป็นคนไทย แสดงถึงเอกลักษณ์หรือลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากชาติอื่นอย่างชัดเจน[42]

สรุป สังคมของคนไทย หมายถึง กลุ่มของมนุษย์ที่มารวมตัวกันในดินแดนหรืออาณาเขตประเทศไทย แล้วช่วยกันสร้างอาชีพ สร้างภาษาขนบธรรมเนียม ประเพณี ความคิด ความเชื่อ พฤติกรรม ลักษณะนิสัยประจำชาติด้วยกันสืบทอดไปตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

---

[41] เยาวลักษณ์ กะรัสนันทน์, *ชีวิตและวัฒนธรรมไทย,* กรุงเทพมหานคร : บริษัท พัฒนาวิชาการ,2535 หน้า 21

[42]วัญเพ็ญ สุจิปุตโต, *ชีวิตและวัฒนธรรมไทย,* กรุงเทพมหานคร : บริษัท สำนักพิมพ์ แม็คจำกัด, 2546 หน้า 34.

3.7.3 ลักษณะคนไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน

จากอิทธิพลของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ทางสังคมและวัฒนธรรม ทำให้สังคมไทยมีเอกลักษณ์เฉพาะของตนเอง ซึ่งแตกต่างจากสังคมอื่น ลักษณะความเป็นไทยแสดงออกได้หลายรูปแบบ เช่น การพูด และการเขียนภาษาไทยเต่งกายอย่างไทย อยู่บ้านไทย กินข้าว และอาหารไทย ไปวัดไทย ภาพวาด ไทย อ่านวรรณคดีไทย กิริยามารยาทความประพฤติ การวางตัวเล่นหัวอย่างไทย ร้องรำทำเพลงไทย หล่อปั้น แกะสลักไทย สู้รบแบบไทย หรือทำมาหากิน จัดการงาน ปกครองบังคับบัญชาคน และความรู้ความคิดแบบไทยเป็นต้น หากมองไปรอบ ๆ ตัวเราจะเห็นสิ่งของต่างๆ มากมายเป็นของแบบไทยลองไล่สิ่งของใกล้ตัวออกไปก่อนจะเห็นว่า เสื้อผ้าเครื่องแต่งกายของเราเป็นแบบไทยมีจำนวนมาก เช่น ผ้านุ่งโจงกระเบน ผ้าซิ้น ผ้าสไบ เสื้อทรงกระบอก ผ้าขาวม้า เสื้อชุดพระราชทาน สร้อยคอ สร้อยข้อมือ กำไล ต่างหู เครื่องใช้ในบ้าน เช่น ตู้โต๊ะ ตั่ง เตียง ชุดรับแขกเครื่องใช้ในครัว ในห้องน้ำ โต๊ะเครื่องแป้ง ตัวบ้านทรงไทย ประตู หน้าต่าง จั่ว ฝา บันได เครื่องมือเช่น มีดอีโต้ มีดดาบ กริด มีดพก ไถ คราด กระบุง ตะกร้า ข้อง กรงสัตว์ ไซ ลอบ เกวียน ของเล่นเช่น สะบ้า ตะกร้อ ไม้กึ่งงานศิลปะ เช่น เครื่องปั้นดินเผา สิ่งแกะสลัก สิ่งหล่อหลอม ภาพวาค ลายไทย เพลง เครื่องคนตรี เช่น กลอง ระนาด ตะโพน จึง ปี ขลุ่ย ซออู้ ซอด้วง กรับ รวมทั้ง เครื่องแต่งกายของนักร้องนักแสดงแบบลิเก โขน หนังใหญ่ ฯลฯสิ่งเหล่านี้เป็นของไทยที่แบบ หรือหน้าที่ตามวัฒนธรรมไทย ตัววัตถุดิบอาจเป็นสิ่งที่มาจากที่ใดก็ได้ ทั้งภายในสังคมหรือมาจากที่อื่น คน ไทยนำมาประยุคตามรูปแบบนิยมของคนไทย เช่น คนไทยนำเสื้อผ้ามาประดิษฐ์แบบคน ไทย นำดินหรือไม้มาประดิษฐ์เป็นเครื่องปั้นดินเผา สิ่งแกะสลัก หรือนะเหล็ก ทองแดง ทองเหลือง ทองคำ เงิน เพชร พลอย มาประดิษฐ์ตามแบบที่คนไทยปรารถนา จึงเกิดเป็นวัตถุไทขขึ้น โดยอาจเป็นวัตถุของชาติใดก็ได้ เมื่อเป็นแบบไทยของไทยแล้วก็จะมีความหมายหรือความสำคัญสำหรับคนไทยเป็นเครื่องแสคงความเป็นไทยทางหนึ่งความสำคัญจะเห็นได้ชัดขึ้นเมื่อสิ่งเหล่านี้ถูกทำลาย ถูกเหยียดหยาม หรือเวลาอยู่ในระหว่างคนชาติอื่นหรืออยู่ต่างประเทศ เราจะอยากพูดไทย อยากกินอาหาร ไทย อยากแต่งตัวด้วยเครื่องแต่งกายไทย ลักษณะคนไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน พอสรุปได้ว่า มีลักษณะดังนี้ คือ

1. คนไทยเป็นสังคมเกษตร เพราะมีทรัพยากรธรรมชาติสมบูรณ์ เอื้ออำนวยในการประกอบอาชีพเกษตรกรรม

2. คนไทยมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข สถาบันพระมหากษัตริย์เป็นศูนย์รวมจิตใจของคนไทยทั้งชาติ ให้รู้รักสามัคคีทำให้สังคมไทยเป็นปึกแผ่นมั่นคง

3. คนไทย มีลักษณะเป็นระบบเจ้าขุนมูลนาย เพราะเป็นค่านิยมที่ได้รับการถ่ายทอดกันมานาน มีการแบ่งชนชั้นโดยยึดฐานะทางสังคมและเศรษฐกิจเป็นหลัก

4. คนไทยมีผู้บริหารรวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลางโดยกรุงเทพมหานคร เป็นศูนย์กลางของประเทศ ส่งผลกิจกรรมสำคัญต่าง ๆ อยู่ในเมืองหลวงของประเทศ

5. คนไทย มีพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ การปฏิบัติตามหลักธรรมของศาสนาทำให้คนไทยมีปรัชญาในการดำรงชีวิตที่สงบสุข เชื่อว่าทำดี ได้ดี ทำชั่ว ได้ชั่ว เชื่อในกฎแห่งกรรม

6. คนไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ของชาวบ้าน มีศูนย์กลางอยู่ที่ วัด อันเป็นที่ชุมนุมสำคัญ ประชาชนส่วนใหญ่อยู่ในชนบทมีอาชีพเกี่ยวกับการเกษตร มีนิสัยเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่โอบอ้อมอารีทำให้คนไทยมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดเป็นส่วนตัว นับถือกันเหมือนญาติยังยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณีของไทย ยกย่องเคารพอาวุโส

8.คนไทยในสังคมเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งทางค้านวัตถุและจิตใจ โดยอิทธิพลของวัฒนธรรมต่างชาติที่สังคมไทยพร้อมรับมาโคยปราศจากการกลั่นกรอง อีกทั้งปัจจุบันมีความก้าวหน้าทางวิชาการและเทคโนโลยี ตลอดจนความเจริญทางด้านคมนาคมและสื่อสารมวลชนทำให้อิทธิพลจากวัฒนธรรมต่างชาติหลั่งไหลเข้ามาสู่สังคมไทยได้ง่ายและรวดเร็วมากขึ้น[43]เพื่อความชัดเจนของคนไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน นักวิชาการกล่าวถึงโครงสร้างของคนไทยมีองค์ประกอบของสิ่งใดๆเช่น

3.7.4 โครงสร้างของคนไทยในสังคม

โครงสร้างของคนไทยในสังคม (social structire) คือ สังกัปทางสังคมที่สำคัญสังกัปหนึ่ง ประกอบด้วยคำว่า โครงสร้าง (structure) และทางสังคม (socia) คำว่าโครงสร้าง คือ องค์ประกอบของสิ่งใด ๆ ที่พูดถึง เช่น พูดถึงบ้าน องค์ประกอบของบ้านหรือองค์การ ส่วนคำว่า ทางสังคม หมายถึง คน รวมสองคำเข้าด้วยกัน คำว่าโครงสร้าง คือ องค์ประกอบที่เกี่ยวกับคนของสิ่งทีพูดถึง เรากำลังจะพูดถึงสังคมไทย จึงหมายถึงองค์ประกอบของสังคมไทย ที่มีทั้งคนละวัตถุด้วย โดยวัตถุเป็นตัวส่งเสริมหรือเครื่องช่วยให้สังคมคำรงอยู่โครงสร้างของคนไทยในสังคม ประกอบด้วยสองส่วนหลัก คือ องค์กรสังคม (social organization)อันได้แก่ กลุ่มคนประเภทต่างๆ 5 ประเภทด้วยกัน คือ กลุ่มสังคม ครอบครัว ชุมชน และสหจร อีกส่วนคือ สถาบันสังคม (social institution) อันหมายถึง ส่วนที่เป็นกฎหรือระเบียบสังคม (บางรูปก็เป็นวิถีประชา บางรูปก็เป็นจรีตประเพณี บางทีก็เป็นตัวบทกฎหมาย) ซึ่งสามารถแยกออกเป็น 10 กลุ่มระเบียบ คือ 1) ครอบครัว 2) การศึกษา 3) ศาสนา 4) ภาษา 5) การเมือง 6) เศรษฐกิจ3) ศิลปะและนันทนาการ 8) อนามัยและสาธารณสุข 9) การคมนาคมขนส่ง 10) วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี[44]

สังคมชนบท มีประชากรอาศัยอยู่มาก แต่สังคมชนบทมีอานาเขตกว้างขวางจึงอยู่กันไม่แออัด ครอบครัวมีขนาดใหญ่เพราะต้องการแรงงานมาก ชีวิตของคน ในกรอบครัวมีความอบอุ่น รัก

---

[43]เยาวลักษณ์ กะรัสนันทน์, *ชีวิตและวัฒนธรรมไทย,* กรุงเทพมหานคร : บริษัท พัฒนาวิชาการ, 2535 หน้า 22.

[44] สัญญา สัญญาวิวัฒน์, *สังคมศาสตร์เบื้องต้น,* พิมพ์ครั้งที่ 4, กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย , 2551 หน้า 221

ใคร่สนิทสนมกลมเกลียวกัน ซื่อสัตย์ต่อกันระหว่างครอบครัว เพื่อนบ้านกันก็มีความรักใคร่ผูกพันกันเหมือนเครือญาติ คอยช่วยเหลือเกื้อกูลกัน[45]

สรุป ความหมาย ลักษณะในโครงสร้างของคนไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันมีการดำเนินชีวิตทำให้เห็นภาพสะท้อนของการดำเนินชีวิตของคนไทยในสังคมในองค์รวมเช่น ความหมาย ลักษณะและความสำคัญตลอดถึงความเป็นโครงสร้างต่างๆของคนไทยในสังคมเป็นสิ่งที่ช่วยพยุงให้สังคมมีความมั่นคงถาวรซึ่งเป็นองค์ประกอบ ที่สำคัญในโครงสร้างของสังคมที่กล่าวไว้ก็ คือกลุ่มทางสังคม และสถาบันทางสังคมที่มีคุณสมบัติที่ดีก็ช่วยให้สังคมเจริญรุ่งเรือง กลุ่มทางสังคมมีอิทธิพลต่อพฤติกรรม ความคิด และค่านิยมของบุคคลและสังคม โดยกลุ่มที่สำคัญ เช่นต่างๆ มี กลุ่มครอบครัว กลุ่มสมาคม โดยเฉพาะกลุ่มสถาบันทางศาสนาที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย

3.8 สรุป

สรุปได้ว่าการดำเนินชีวิตของไทยถือว่าเป็นมนุษย์คนหนึ่งที่สามารถเลือกได้กับความสมเหตุสมผลมีความเข้า ใจหลากหลาย ในแนวคิดโลกทัศน์หรือแนวคิดทฤษฎีต่างๆฉะนั้นคุณสมบัติที่สำคัญอย่างหนึ่งของความเป็นมนุษย์ที่ได้รับการพัฒนาทางความคิดในระดับที่สูงขึ้นมาก็คือ เหตุผล เหตุผลเป็นเส้นแบ่งระหว่างความเป็นมนุษย์ตามแนวคิดของธรรมชาติ ของชีวิต หรือชีวิตในทัศนะของศาสตร์ต่างๆหรือของปรัชญากลุ่มจิตนิยม (Idealism)กลุ่มมนุษย์นิยม (Humanism) กลุ่มสสารนิยม (Materialism)ล้วนเกิดจากแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตแบบ (Life Styles) ซึ้งหมายถึงการดำรงชีวิตในโลกมนุษย์ โดยแสดงออกของกิจกรรม (Activities) ความสนใจ (Interests) ความคิดเห็น (Opinions) เกี่ยวกับมนุษย์เมื่อเกิดมาพร้อมมกับความคิด

ดังนั้น หลักการดำเนินชีวิตเป็นสิ่งที่สำคัญของมนุษย์เป็นอย่างมาก ในฐานะที่เป็นเครื่องมือสำหรับการใช้ชีวิตบนทางที่ถูกต้อง เหมาะสมและสมควรตาม หลักการดำเนินชีวิตจะเป็นแผนที่บุกเบิกทางให้มนุษย์ได้ดำเนินชีวิตไปในทางแห่งความสงบสุขในงานวิจัยนี้พบว่าคนไทยก็มีลักษณะการดำเนินชีวิต ของมนุษย์กลุ่มหนึ่งเช่นกัน โดยเฉพาะการดำเนินชีวิตที่เกี่ยวกับพระพุทธชินราช ดังนี้

3.8.1 ด้านเศรษฐกิจ

การดำเนินชีวิตของคนไทยด้านเศรษฐกิจ พบว่า พระพุทธชินราชเป็นพระพุทธปฏิมาส่งผลต่อความเชื่อความเลื่อมใสศรัทธา ของคนไทย ที่ยึดถือเป็นพระพุทธปฏิมาคู่บ้านคู่เมืองของพื้นที่นั้น ๆ ทำให้เกิดความสันติสุขสงบร่มเย็นเกิดขึ้นในชุมชนและสังคม เกิดความสมัครสมานสามัคคีของคนในชุมชน เกิดจิตอาสาในการร่วมกันช่วยทำงานบุญประเพณีที่จัดขึ้นทุกปี เกิดรายได้จากการขายของชำร่วย จำหนายของที่ลึกและมีการจ้างคนในชุมชนเกิดขึ้นเพื่อช่วยจัดสถานที่ให้เหมาะสมกับแหล่ง

---

[45] อารง สุทธาศาสน์, *ช่วงชั้นทางสังคม สังคมและวัฒนธรรม,* กรุงเทพมหานคร : คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535 หน้า 89

ท่องเที่ยว มีการมาสักการะพระพุทธชินราชอันเป็นผลมาจากวัฒนธรรมประเพณีการจัดงานจำประปีนมัสการพระพุทธชินราชที่มีการจัดติดต่อกันมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันเป็นผลให้เศรษฐกิจในท้องถิ่นนั้นมีรายได้หมุนเวียน ประชาชนมีพื้นที่เลี้ยงชีพ นอกเหนือจากการอาชีพหลักด้านเกษตรกรรม

นอกจากนี้ยังสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจและประโยชน์เมื่อนำไปบูชา ในปัจจุบันเป็นพระพุทธปฏิมาที่มี คุณค่าทางสังคมและจิตใจ เกิดมูลค่าและคุณค่าทางเศรษฐกิจทั้งในระดับครอบครัว ระดับท้องถิ่น ระดับชาติ หรือระดับในระดับต่างๆ เกิดการพัฒนาเป็นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจ การเมืองและสังคมโดยเฉพาะประเทศที่กำลังพัฒนาอย่างประเทศไทย รัฐบาลให้ความสำคัญแก่การท่องเที่ยวอย่างมากจึงส่งเสริมการท่องเที่ยวทุกรูปแบบเพื่อดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยวในประเทศไทย ซึ่งในปัจจุบันรัฐบาลได้เห็นความสำคัญของนักท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน โดยส่งเสริมศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาชุมชนของตนเองให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว เพื่อกระจายรายได้ให้แก่ชุมชน ตลอดจนเพิ่มจำนวนแหล่งท่องเที่ยวและเมื่อมากราบไห้วองค์หลวงพ่อพระพุทธชินราช

ดังนั้นการพัฒนาเป็นอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว มีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจเมื่อมากราบไห้วพระพุทธปฏิมาคู่บ้านคู่เมืองคือพระพุทธชินราชจังหวัดพิษณุโลก มีบทบาทสูงยิ่งในการนำเงินตราต่างประเทศเข้ามาสู่ระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยเป็นอุตสาหกรรมที่ทำรายได้เป็นอันดับหนึ่ง เมื่อเทียบกับสินค้าส่งออกอื่นๆ ในการท่องเที่ยวที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจและสังคมต่อไปนี้

1. ช่วยยกมาตรฐานการครองชีพของคนในท้องถิ่น
2. ช่วยสร้างความเจริญทางสังคมให้แก่ท้องถิ่น
3. ช่วยอนุรักษ์ฟื้นฟูวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม
4. ก่อให้เกิดประโยชน์ด้านการศึกษา
5. ช่วยลดปัญหาการอพยพย้ายถิ่นของชุมชนท้องถิ่น
6. ช่วยกระตุ้นให้มีการคิดค้นนำทรัพยากรส่วนเกินที่ไร้ค่ามาประดิษฐ์เป็นสินค้า
7. ช่วยสร้างสันติภาพและสามัคคี

3.8.2. ด้านความปลอดภัย

การดำเนินชีวิตด้านความปลอดภัย ในการบูชาพระพุทธชินราช เป็นที่นิยมของคนไทยเมื่อสร้างพระพุทธปฏิมาที่เป็นองค์ พระพุทธชินราช เพราะถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่มีความปลอดภัยควรแก่การบูชาและเป็นเครื่องเตือนสติให้รำลึกถึงองค์พระบรมศาสดา สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงสั่งสอนให้เราหลุดพ้นจากทุกข์พระพุทธเจ้าเมื่อทรงค้นพบสัจธรรม และทรงมีพระมหากรุณาธิคุณในการถ่ายทอดสัจธรรม เปิดเผย จำแนกแจกแจง ทำให้เข้าใจง่าย เมื่อบุคคลนำคำสอนไปปฏิบัติ ก็ก่อให้เกิดผลที่สามารถเห็นได้ด้วยตนเองและพิสูจน์ได้ จึงเป็นเหตุให้บุคคลเลื่อมใสศรัทธาและเปลี่ยนมานับถือ

ศาสนามากขึ้นเป็นลำดับ ก่อให้เกิดกลุ่มบุคคลที่เรียกว่า พุทธบริษัท เมื่อเห็นคุณค่าในความปลอดภัยในการบูชาพระพุทธเจ้าจึงมี

การสร้างพระพุทธปฏิมาอาศัย รูปเนรมิตที่รวมพระลักษณะของพระพุทธองค์เป็นหลัก รวมทั้งสร้างขึ้นมาตามอุดมคติของศิลปินผู้ชาบซึ้งในหลักธรรมของพระองค์ท่านอย่างแท้จริงแล้วจึงเนรมิตพระพุทธปฏิมา ขึ้นให้ตรงกับมโนภาพพระพุทธปฏิมา นั้นมิใช่พระรูปเหมือนองค์จริงของพระพุทธเจ้า หากเป็นรูปเนรมิตที่รวมพระลักษณะอันประเสริฐเลิศบุรุษของพระองค์ เข้ากับหลักธรรมความรู้แจ้งเห็นจริงบรรลุพระอรหันต์หลุดพ้นจากกิเลสเข้าสู่นิพพาน เมื่อพุทธศาสนิกชนได้เห็นพระพุทธปฏิมา ก็จะได้รำลึกถึงพระองค์รำลึกถึงพระธรรมคำสั่งสอนของพระองค์ และพระสาวกก็สืบต่อพระศาสนา รวมกันเป็นไตรสรณาคมน์เช่นนี้

จึงเห็นได้ว่า การสร้างพระพุทธปฏิมาเมื่อมีผู้นำไปบูชาจึง มีความปลอดภัยในด้านชีวิตและทรัพย์สินขึ้นอยู่กับตัวบุคคลและอุคมคติ คือธรรมอันเป็นบารมีของบุคคล ดังนั้นเมื่อเราสักการะองค์พระพุทธชินราชที่เป็น พระพุทธปฏิมา ที่สร้างขึ้นด้วยฝีมือช่างชั้นสูง เราจึงรู้สึกว่าพระพุทธปฏิมา เป็นที่รวมสัญลักษณ์ของผู้หลุดพ้นไปจากโลกนี้นั่นเอง

3.5.3. ด้านโชคลาภ

ในสังคมไทยมีความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับพระพุทธปฏิมา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทพ หรือภูตผี ที่มีอิทธิพลบันดาลให้เกิดสิ่งต่างๆที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของไทยที่ปรากฏให้เห็นถึงการกราบไหว้บูชา บวงสรวง สักการะ และการบนบานต่อพระวิหารพระพุทธชินราช วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก พบว่าส่วนใหญ่จะมาแก้บนเพราะหายจากการป่วยไข้ รองลงมาคือ สอบได้ ได้เลื่อนยศทหาร ตำรวจ ได้ตำแหน่งหน้าที่แข่งขัน ถูกหวย และได้บุตร ส่วนสิ่งของที่นำมาแก้บน ส่วนใหญ่คือพวงมาลัย ละครรำ ผลไม้ หัวหมู เป็ด ไก่ และถวายสังฆทานเป็นของแก้บน เป็นลักษณะของการแสวงหาที่พึ่งทางจิตใจ และการสร้างแรงจูงใจ โดยมีส่วนเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบการบนบานในด้านของข้อตกลง และด้านสิ่งของแก้บนต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ดังกล่าวจนเกิดเป็นประเพณีวัฒนธรรมที่กระทำสืบต่อกันมาเป็นเวลาช้านานเช่นบนบานต่อพระพุทธชินราชเกี่ยวกับการบนบานต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์โดย“พระครูสิริรัตนานุวัตร กล่าวว่าการบนบาน หมายถึง การร้องขอโชคลาภตามที่ตนต้องการด้วยสัญญาว่าจะนำสิ่งต่าง ๆ เช่น ผลไม้ พวงมาลัย เป็นต้น มาแก้บน ในการบนบานมีคติมาจากพิธีกรรมบูชายัญ ที่ทารุณต่อชีวิตสัตว์หรือฆ่าชีวิตสัตว์เป็น ๆ เพื่อบูชาเทพเจ้าของชาวอินเดียโบราณ ส่วนการบนบานเป็นการเป็นลักษณะการทำพลีกรรมต่อเทพ เทวดา โดยการบอกกล่าวต่อเทวดา และขอให้เทวดาเห็นชอบ สรุปได้ว่า การบนบาน เป็นพิธีการร้องขอสิ่งศักดิ์สิทธิ์ในองค์หลวงพ่อพระพุทธชินราชเพื่อให้ตนสมปรารถนา โดยมีข้อตกลงสัญญามาเป็นสิ่งแลกเปลี่ยน ประกอบด้วยขั้นตอนการบนบานและการแก้บน”

การบนบานกับพระพุทธปฏิมาพบว่ามีการบนบานกับพระพุทธปฏิมาที่สำคัญของชุมชนที่ต่างๆ เช่น พระพุทธไสยาสน์ วัดคูหาภิมุข ตำบลหน้าถ้ำ อำเภอเมือง จังหวัดยะลา โดยคนในชุมชนเชื่อว่า หากผู้ใดกราบไหว้บูชาจะบันดาลให้ผู้นั้นสมปรารถนา เจริญก้าวหน้าในอาชีพ บูชาด้วยบทพระศรีรัตนตรัยจะรักษาโรคได้ บำบัดความเจ็บปวด ถ้ามีการบาบานผู้เลื่อมใสจะนำหมากพลู ดอกไม้ ธูปเทียน จุดบูชาตั้งไว้ในที่ควร เมื่อสมหวังแล้วจะทำพิธีแก้บนในรูปแบบต่าง ๆ รูปแบบที่นิยมคือ การบวชพระ บวชชี บวชเณร นำสิ่งของ ที่บนไว้มาถวาย ภายหลังมีการปรับวิธีแก้บนอย่างมีแบบแผนมากขึ้นกำหนดเวลาแน่นอนจนกลายเป็นประเพณีแก้บนที่ปฏิบัติสืบมา

โดยกำหนดเป็นเดือนหกข้างขึ้นของทุกปี ในอดีตทำพิธีแกบนกลางคืน ราว 2 ทุ่มเป็นต้นไป โดยจัดแสดงหนังตะลุง 3 คืน เป็นพิธีที่เรียกว่า ตัดเหมรย (มะเหรย) หรือ เบร้ย คือพิธี ที่แสดงว่าพันธะสัญญาที่มีผู้บนบานไว้ได้ขาดจากกันแล้วหรือบรรลุแล้ว แต่ในปัจจุบันเลื่อนมาจัดช่วง 6 โมงเย็น จากสถานการณ์ความไม่สงบ นอกจากนี้ที่พบเห็นได้บ่อยยังมีการบนบานกับพระพุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก และหลวงพ่อโสธร จังหวัดฉะเชิงเทรา

บทที่ 4
บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย

ดุษฎีนิพนธ์เรื่อง บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย ทำให้ได้ประเด็นที่จะสามารถนำคุณค่าของพระพุทธชินราชทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 1.ด้านประวัติศาตร์ 2.ด้านพุทธศิลป์ 3.ด้านสุนทรียศาสตร์ มาบูรณาการการดำเนินชีวิตของคนไทยทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 1.ด้านเศรษฐกิจ 2.ด้านความปลอดภัย 3.ด้านโชคลาภ ทำให้เห็นบูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย ดังนี้

4.1 บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านประวัติศาตร์ ในการดำเนินชีวิตด้านเศรษฐกิจ

4.2 บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านประวัติศาตร์ ในการดำเนินชีวิตด้านความปลอดภัย

4.3 บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านประวัติศาตร์ ในการดำเนินชีวิตด้านโชคลาภ

4.4 บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านพุทธศิลป์ ในการดำเนินชีวิตด้านเศรษฐกิจ

4.5 บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านพุทธศิลป์ในการดำเนินชีวิตด้านความปลอดภัย

4.6 บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านพุทธศิลป์ ในการดำเนินชีวิตด้านโชคลาภ

4.7 บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านสุนทรียศาสตร์ ในการดำเนินชีวิตด้านเศรษฐกิจ

4.8 บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านสุนทรียศาสตร์ในการดำเนินชีวิตด้านความปลอดภัย

4.9 บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านสุนทรียศาสตร์ ในการดำเนินชีวิตด้านโชคลาภ

4.10 สรุปบูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย

4.1 บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านประวัติศาตร์ ในการดำเนินชีวิตของคนไทยด้านเศรษฐกิจ

บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านประวัติศาตร์ ในการดำเนินชีวิตของคนไทยด้านเศรษฐกิจนั้น พระพุทธชินราชหรือหลวงพ่อพระพุทธชินราชนับเป็นองค์พระประธานที่มีความสำคัญในด้านประวัติศาตร์ และความเลื่อมใส่ศรัทธาของไทย ก่อให้ประโยนช์ด้านต่างๆตามความเลื่อมใส

ศรัทธามาเชื่อมโยงให้วัฒนธรรมทั้งสองอาณาจักรมีความประสานกลมกลืนดุจดังศิลปะวัฒนธรรมของกรีกที่มีอิทธิพลต่ออาณาจักรโรมัน หรือศิลปวัฒนธรรม จากเมืองสุธรรมวดีมีอิทธิพลต่ออาณาจักรพุกามของพม่า เป็นต้นสมัยประวัติศาสตร์ของไทยอันมีสมัยสุโขทัยเป็นสมัยแรกเริ่มและจัดเป็นยุคทองอันเป็นมรดกวัฒนธรรมที่มีความลุ่มลึก ซึ่งสะท้อนให้เห็นปัจจัยพื้นฐานทางสังคมที่อุดมสมบูรณ์อีกด้านหนึ่งประกอบกับการสร้างพระพุทธปฏิมาของชาวสุโขทัยไม่ได้มีเฉพาะปูนปั้นและเนื้อสำริด **ฝ้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 1** กล่าวว่า เป็นการส่งเสริมให้เกิดอาชีพด้านการปั้นหรือหล่อพระพุทธชินราช มีปรากฏการสร้างพระพุทธปฏิมากล่าวโดยรวมแล้วมีอยู่หลายสกุลช่างสำคัญ ได้แก่ ทวาราวดี ศรีวิชัย ลพบุรีเชียง แสนสุโขทัย อยุธยา และรัตนโกสินทร์สำหรับคนไทยนิยมในการสร้างพระพุทธปฏิมา” พบว่า ลักษณะสร้างพระพุทธปฏิมา ถือเป็นการทำบุญสร้างกุศลด้วยพระพุทธศาสนาที่นับถือกันในสยามประเทศ เมื่อตกมาถึงดินแดนสยาม ก็เป็นเวลานับพันปีห่างจากเวลาที่เกิดในประเทศอินเดีย ความคิดเกี่ยวกับการสร้างพระพุทธปฏิมาในดินแดนแห่งนี้ก็ย่อมที่จะแปรเปลี่ยนไปบ้างจากความคิดเดิมที่ปรากฏในอินเดียด้วย หลายองค์ที่หล่อด้วยโลหะที่มีทองคำเป็นส่วนผสมอยู่ด้วยประดิษฐานเป็นพระประธานวัดต่างๆ[1] **ฝ้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 14** กล่าวว่า เป็นพุทธปฏิมาที่ศักดิ์สิทธิ์ มาตั้งแต่สมัยโบราณกาลของชาวพุทธและพระมหาราชาทุกสมัยเสด็จมาสักระบูชานี้เป็นการแสดงให้เห็นน้ำพระทัยของพระองค์ว่า ทรงคำนึงถึงพระบวรพุทธศาสนาเป็นอย่างยิ่ง พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทยมาอย่างยาวนาน คนไทยส่วนใหญ่กว่า 95 เปอร์เซ็นต์ ล้วนแล้วแต่นับถือพระพุทธศาสนา พระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ก็ทรงเป็นองค์เอกอัครศาสนูปถัมภก[2] **ฝ้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 12** กล่าวว่า พุทธปฏิมาเป็นศูนย์กลางแห่งความเชื้อสัจศรัทธาของประประชาชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันย่อมเป็นที่ทราบกันอยู่อย่างแจ้งชัดแล้วว่าพุทธปฏิมา เป็นของคู่บ้านคู่เมืองของไทยเรามาตั้งแต่ดึกดำบรรพ์ ส่วนในด้านเศรษฐกิจของการดำเนินชีวิต ชาวไทยในกลุ่มทางสังคม มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม ความคิดและค่านิยมของบุคคลและสังคม โดยกลุ่มที่สำคัญ เช่น มี กลุ่มครอบครัว กลุ่มสมาคม กลุ่มทางสังคมขนาดเล็กและกลุ่มชุมชน ซึ่งกลุ่มต่างๆ เหล่านี้จะได้มีการติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างบุคคลและกลุ่มในสังคมจึงให้ความหมาย ความสำคัญ ลักษณตามแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตแบบไทยๆเพื่อความชัดเจนในงานวิจัยจะได้นำคนไทยใน 3 ประเภท คือประเภทพระสังฆาธิการ ประเภทปราชญ์ชาวบ้าน และประเภทผู้ทรงคุณวุฒิเป็นกลุ่มชนของ คนไทยในจังหวัด พิษณุโลก คือ กลุ่มประชาชนของชุมชนชาวไทยส่วนใหญ่ ที่มีชื่อชาติไทยสัญชาติไทย นับถือศาสนาพุทธ[3] **ฝ้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 2**

[1] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2566.

[2] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2566.

[3] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม 2566.

กล่าวว่า คนไทยนี้มีวัฒนธรรมเป็นของตนเอง อย่างไรก็ดี ความเป็นวิถีชีวิตของคนไทยไม่ได้ดูจากการแต่งกาย คำพูด การไหว้ หรือการกราบเท่านั้น แต่วิถีชีวิตของคนไทยเป็นการนำเอาสิ่งเหล่านั้นมาผสมกลมกลืนความเป็นไทยที่ได้รับ จนมีความเจริญรุ่งเรืองทั้งในด้านเศรษฐกิจ การเมือง สังคมและศิลปะวัฒนธรรมในสมัยประวัติศาสตร์ของไทยอันมีสมัยสุโขทัยเป็นสมัยแรกเริ่มและจัดเป็นยุคทองอันเป็นมรดกวัฒนธรรมที่มีความลุ่มลึก ซึ่งสะท้อนให้เห็นปัจจัยพื้นฐานทางสังคมที่อุดมสมบูรณ์อีกด้านหนึ่งประกอบกับเรื่องการสร้างพระพุทธปฏิมาขึ้นเป็นสัญลักษณ์แทนองค์พระพุทธเจ้านั้น ปรากฏหลักฐานว่า พระพุทธปฏิมาเกิดขึ้นครั้งแรกโดยพวกโยนก การสร้างพระพุทธปฏิมาของชาวสุโขทัยไม่ได้มีเฉพาะปูนปั้นและเนื้อสำริดเท่านั้น ที่มีปรากฏเป็นองค์พระพุทธชินราช พระพุทธชินสีห์ และพระศรีศาสดา หลายองค์ที่หล่อด้วยโลหะที่มีทองคำเป็นส่วนผสม ได้ประดิษฐานเป็นพระประธานในพระวิหารด้านทิศตะวันตกของวัดพระศรีรัตนมหาธาตุ จ.พิษณุโลก ทำให้มีคุณค่าด้านเศรษฐกิจที่เกิดจากคุณค่าพระพุทธชินราช[4] **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 5** กล่าวว่า องค์พระพุทธชินราช มีคุณค่าด้านเศรษฐกิจเป็นความภูมิใจของคนพิษณุโลกทำให้คนไทยที่มีพุทธปฏิมาอันศักดิ์สิทธิ์สร้างรายได้ ทำให้ทราบถึงประวัติการสร้างพระพุทธชินราชเป็นคติความเชื่อ ที่พัฒนาขึ้นในภายหลังผ่านวัฒนธรรมท้องถิ่นที่หลากหลายและการปรับเข้าหาท้องถิ่นของพุทธศาสนา เมื่อเรานำพระพุทธรูปไปประดิษฐานในอาคารศาลาการเปรียญ โบสถ์หรือวิหาร” เรื่องความศักดิ์สิทธิ์และการเป็นประธานของวัดกลายเป็นลักษณะโดดเด่นขึ้นมาแทนภาวะองค์ประธานของเรื่องเล่าในพุทธประวัติ พระพุทธรูปกลายเป็นสิ่งมีคุณค่าในตัวเองคือเป็นวัตถุศักดิ์สิทธิ์[5] **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 10** กล่าวว่า ทำให้การค้าขายจังหวัดพิษณุโลกมีเศรษฐกิจดีสร้างรายได้ให้กับชาวจังหวัดพิษณุโลกและ ในกลุ่มบุคคลของสังคมที่รวมตัวกันเป็นกลุ่มของทางเศรษฐกิจต่างๆ ซึ่งยึดถือแนวปฏิบัติแนวทางเดียวกันในการประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจ โดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกัน คือ อำนวยความสะดวกในการที่จะแก้ไขปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ เพื่อให้สามารถบำบัดความต้องการให้แก่บุคคลต่างๆที่อยู่ร่วมกันในสังคมนั้นให้ได้รับประโยชน์มากที่สุด เกิดประสิทธิภาพสูงสุดคือสิ่งที่มีคุณค่าในตัวเองคือเป็นวัตถุศักดิ์สิทธิ์[6] **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 3** กล่าวว่า มีการจ้างงานตั้งโรงหล่อพระขึ้นทั่วประไทย ทำให้พระพุทธชินราชกระจายไปทั่วทุกภาคของทุกๆวัดและต่างประเทศเริ่มมีในสมัยรัชกาลที่ 3 พระองค์โปรดเกล้าฯให้ถลุงและนำแร่ทองแดงที่ขุดได้ที่จันทึก ในจังหวัดนครราชสีมาไปใช้ในการพระศาสนาเป็นอย่างแรกโดยให้หล่อพระพุทธปฏิมา ณ โรงหล่อหลวงในพระบรมมหาราชวังการตั้งโรงหล่อพระประธาน ปั้น

[4] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 4 มิถุนายน 2566.

[5] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 มิถุนายน 2566.

[6] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม 2566.

พระพุทธรูป ปั้นรูปเหมือน องค์พระพุทธชินราชต่างๆ งานสุดประณีต รับออกแบบและปั้นงานประติมากรรมทุกรูปแบบ ตามความต้องการลูกค้า งานประณีต สง่างาม สวยดั่งใจ ทีมช่างมากประสบการณ์ สร้างงานตามความต้องการ งานฝีมือประณีตกลายเป็นสิ่งมีคุณค่าในองค์ของพระพุทธชินราชด้วยตัวเองคือเป็นวัตถุศักดิ์สิทธิ์[7] **ฐ้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 4** กล่าวว่า เขตภาคเหนือมีพระพุทธชินราชเป็นศูนย์กลางเป็นศูนย์รวมศรัทธาของคนทุกภาคตามมาด้วยการทำบุญบริจาคเดือนหนึ่งไม่ต่ำกว่า 5 ล้าน” ที่มากราบไห้วพระพุทธชินราชที่มี อิทธิพลของการสร้างพระพุทธปฏิมาขึ้นและได้มาเคารพกราบไหว้บูชาสักการะ ถือเป็นบุญกุศล เป็นมงคลแก่ชีวิต ทำให้จิตใจสงบร่มเย็น เป็นสุข อาจกล่าวอีกนัยหนึ่งว่าเป็นส่วนของพุทธานุสสติ ซึ่งยังจิตใจของผู้คนให้อนุสรณ์ถึงพระธรรมและพระสงฆ์ และน้อมนำมาประพฤติปฏิบัติ[8] **ฐ้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 6** กล่าวว่า อิทธิพลของการสร้างพระพุทธปฏิมาเป็นการบงบอกในสมัยพุทธกาลได้มีการปฏิบัติตนในการสร้างความดี มีความเจริญด้านบุคคลนี้ถือว่าเป็นเป้าหมายหลักในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพราะเมื่อพัฒนาบุคคลได้แล้วกราบไหว้บูชาสักการะพระพุทธชินราชก็เป็นสิ่งตามมาอย่างแน่นอน จะกล่าวถึงความเจริญทางด้านวัตถุและพระพุทธศาสนาได้รับการอุปถัมภ์จาก พุทธบริษัท จำแนกเป็น 4 กลุ่ม คือ (1) ภิกษุ (2)ภิกษุณี (3) อุบาสก และ (4) อุบาสิกา บุคคลเหล่านี้แบ่งเป็น 2 ฝ่าย คือ บรรพชิต (นักบวช) กับคฤหัสถ์ (ผู้ครองเรือน) หรือบรรพชิตกับฆราวาส พุทธบริษัททุกหมู่เหล่าต่างเป็นเจ้าของพระพุทธศาสนาร่วมกัน พระพุทธเจ้าตรัสไว้แล้วพุทธบริษัททั้ง 4 ไม่ใช่แต่ฝ่ายใดฝ่ายเดียว แต่มีทั้งพระสงฆ์และอุบาสกอุบาสิกาหรือบรรพชิตและคฤหัสถ์ทั้งหมดนี้เป็นเจ้าของพุทธศาสนาเรามีสิทธิ์เท่ากันเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ไม่มีการแยกเรื่องศาสนากับสังคมออกจากกัน รวมทั้งความพยายามที่จะตีความพุทธธรรมให้ครอบคลุมปัญหาใหม่ๆ ที่เกิดขึ้นใน.สังคมไทยปัจจุบันกำลังอยู่ในยุคแห่งการเสื่อมศีลธรรมและความล่มสลายในความเป็นมนุษย์ เพราะแลเห็นได้จากปรากฏการณ์และปัญหาทางสังคมที่เกิดขึ้นอย่างค่อนข้างสม่ำเสมอใน[9] **ฐ้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 7** กล่าวว่า พุทธศาสนามีความศักดิ์สิทธิ์ จึงมีการจ้างงานในวัด การบูชารูปเหมือนองค์จำลองหลวงพ่อพระพุทธชินราชเป็นการจรรโลงพุทธศาสนา แจกของระลึกที่จะช่วยสร้างสีสันให้งานดูเก๋มีเสน่ห์ เป็นที่ถูกอกถูกใจเพิ่มเศรษฐกิจให้กับพ่อค้าทั้งในวัดและนอกวัด รวมถึงกิจกรรมสร้างความบันเทิงที่มีการพัฒนารูปแบบลักษณะเรื่อยมา อาทิ เครื่องเล่นสำหรับเด็กๆ ชิงช้าสวรรค์ ม้าหมุน สาวน้อยตกน้ำ เกมปาเป้ายิงปืนชิงรางวัล การออกร้านอาหารและร้านขายของต่างๆ จนกลายเป็นตลาดนัด รวมถึงมหรสพต่างๆ ได้แก่ ลิเก ลำตัด งิ้ว หนังกลางแปลง ซึ่งเป็นสิ่งที่ดึงดูดผู้คนให้เข้า

[7] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 6 มิถุนายน 2566.

[8] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2566.

[9] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2566.

มาร่วมงานจนกลายเป็นสัญลักษณ์ของงานวัดที่ขาดเสียมิได้[10] **ฝู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 8** กล่าวว่า งานประจำปีพระพุทธชินราช(วัดใหญ่)ได้ส่งเสริมให้เกิดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ คือ การท่องเที่ยวอย่างมีจิตสำนึกในการรักษาสิ่งแวดล้อม พร้อมตระหนักในคุณค่าหลวงพ่อพระพุทธชินราชเป็นมรดกทางวัฒนธรรม” ในท้องถิ่นร่วมกับชุมชนในท้องถิ่นและพระพุทธชินราชถือว่าเป็นวัฒนธรรม ทางวัตถุที่สร้างรายได้ในการดำเนินชีวิตของคนในจังหวัด จำนวนหลายกลุ่มที่แสดงออกถึงความเจริญงอกงามความเป็นระเบียบเรียบร้อย ความกลมเกลียว ความก้าวหน้า คนส่วนใหญ่ยอมรับว่าเป็นสิ่งที่ดีงามโดยสร้างเป็นกฎเกณฑ์แบบแผน เพื่อนำไปปฏิบัติให้เป็นไปตามรูปแบบ เดียวกัน ถือเป็น “มรดกแห่งสังคม เพราะวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่มนุษย์ได้รับมาจากบรรพบุรุษหรือถ่ายทอดมาให้แก่ อนุชนรุ่นหลัง จนเป็นวิถีของสังคม[11] **ฝู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 9** กล่าวว่า ในด้านเศรษฐกิจในการหล่อองค์พระพุทธชินราชคือสิ่งบ่งบอกความเป็นมาในอดีตและพัฒนาการแห่งอารยธรรมของสังคม ที่สะท้อน ผ่านร่องรอยในโบราณสถานและโบราณวัตถุ อุทยานประวัติศาสตร์ จึงเป็นเสมือนพยานหลักฐานของวิถีชีวิตนำมาเรื่องเศรษฐกิจเศรษฐกิจในการ หล่อองค์พระพุทธชินราช อาศัย คติความเชื่อ อุดมการณ์ ตลอดจนความรุ่งเรื่องของสังคมปรับวิถีชีวิตในทาง แต่ละยุคสมัยในดินแดนนี้ เรื่องโบราณสถานนั้น เป็นเกียรติของชาติเช่นพระพุทธรูป อิฐเก่าๆแผ่นเดียวก็มีค่าด้านเศรษฐกิจสมควรจะช่วยกันรักษา ถ้าเราขาดเมืองสุโขทัย อยุธยา และกรุงเทพฯแล้ว ประเทศไทยก็ไม่มีความหมาย[12] **ฝู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 11** กล่าวว่า องค์พระพุทธชินราช เป็นประวัติศาสตร์แห่งการสร้างเศรษฐกิจขอพรเพื่อกราบไหว้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายให้พบเจอแต่ความเจริญรุ่งเรืองเป็นสถานะแห่งความเฟื่องฟู ความเจริญรุ่งเรือง โชคดีหรือมีความสำเร็จในสถานภาพทางสังคม ความเจริญไม่ได้รวมแค่ความร่ำรวยเท่านั้นมีความก้าวหน้าและสิ่งดี ๆแน่นอนความก้าวหน้าคือบันได้ที่จะทำให้เรานั้นมีความมั่นคงในชีวิต สิ่งที่ตามมาคือทรัพย์สิน เงินทอง มีหน้ามีตาในสังคม แล้วอะไรล่ะ ที่จะช่วยให้เราก้าวหน้าในชีวิตได้มีคติความเชื่ออุดมการณ์ ตลอดจนความรุ่งเรื่องของสังคมมีความสำคัญและคุณค่าทางประวัติศาสตร์[13] **ฝู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 13** กล่าวว่า ทรัพย์สิน เงินทองเกิดจากพระพุทธชินราชที่เป็นศิลปะสุโขทัยทำให้นำไปสร้างหล่อพระพุทธรูปขนาดต่างๆด้วยทองแดงแบบลงลักปิดทองหรือกะไหร่ทองและประดิษฐานไว้ในบ้านของชาวพุทธ ในการลงรักปิดทองก็คือทายางรัก แล้วปิดด้วยทองคำเปลวทับลงไปบนผิววัสดุต่างๆ ศิลปวัตถุนั้น เป็นสีทองคำเหลืองอร่าม และ เป็นมันวาวเหมือนทำด้วยทองคำในองค์ประกอบ

[10] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2566.

[11] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2566.

[12] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2566.

[13] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม 2566.

ศิลป์ความเป็นมาขององค์ พระพุทธชินราชตามที่ได้มีการบันทึกไว้ เป็นพระพุทธรูปสมัยสุโขทัยมีพัฒนาการทางรูปแบบจากเดิมที่เคยได้รับอิทธิพลจากศิลปะแบบลังกา ศิลปะเชียงแสน และศิลปะขอมอยู่บ้าง แต่ช่างไทย ก็สามารถพัฒนารูปแบบตามรสนิยม คติความเชื่อของชาวสุโขทัยจนเกิดเป็นพระพุทธรูปที่มีรูปแบบเฉพาะตน[14]

การบูรณาการด้านประวัติศาตร์ในองค์พระพุทธชินราช เป็นองค์ความรู้และวิถีปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันกับการดำเนินชีวิตของคนไทย พบว่าด้านประวัติศาตร์บูรณาการให้ประสานเป็นหนึ่งเดียวกับกับการดำเนินชีวิตของคนไทยด้านเศรษฐกิจ สามารถนำมาสร้างความมั่นคงทางฐานะเป็นกระบวนการในการดำเนินชีวิตได้เพราะ จะมีคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่า และมีความสุขอย่างถูกต้อง(ตามหลักของอริยมรรค) มีคติธรรมแฝงไว้ แต่คนทั่วไปยังไม่เข้าถึงคุณค่านั้น เราต้องมีการนำมาเผยแผ่ให้มาก ต้องเข้าถึงหลักแนวคิดทางพระพุทธศาสนาที่แฝงไว้ โดยเฉพาะพระพุทธรูป เช่น เศียรแหลม หมายถึงปัญญา หูยาน หมายถึงความอดทน มองลาดต่ำ หมายถึง สำรวมระวัง นิ้วเป็นระเบียบ หมายถึง ความสามัคคีเพื่อน้อมนำไปสู่การศึกษาและปฏิบัติในการดำเนินชีวิตและยอมรับในประเพณี ประวัติศาสตร์เชื้อชาติ ทัศนคติค่านิยมของคนในอดีตจนถึงปัจจุบันระพุทธศาสนาได้นำเสนอรูปแบบการดำเนินชีวิตตามหลักธรรมทางสายกลาง มุ่งเน้นให้ดำเนินชีวิตตามแนวเศรษฐกิจในกลุ่มครอบครัว กลุ่มสมาคม กลุ่มทางสังคมขนาดเล็กและกลุ่มชุมชนตามแนว มัชฌิมาปฏิปทา เพื่อส่งเสริมภูมิปัญญาของมวลมนุษยชาติในการใช้ชีวิตอย่างถูกต้องและมีความสุขอันประกอบไปด้วยการดำเนินชีวิตตามหลักสัมมาทิฏฐิ สัมมาสังกัปโป สัมมาวาจา สัมมากัมมันโต สัมมาอาชีโว สัมมาวายาโม สัมมาสติ และสัมมาสมาธิ และเพื่อให้การดำเนินชีวิตเป็นไปตามหลัก ไตรสิกขา คือศีลสมาธิปัญญา

4.2 บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านประวัติศาตร์ ในการดำเนินชีวิตของคนไทย ด้านความปลอดภัย

บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านประวัติศาตร์ ในการดำเนินชีวิตของคนไทย ด้านความปลอดภัยนั้น พระพุทธชินราชเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจในการสร้างพระพุทธปฏิมาขึ้นเพื่อประดิษฐานในศาสนสถานเป็นพุทธบูชา ถือเป็นศูนย์รวมใจอย่างหนึ่ง เป็นสื่อกลางเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจมีรูสึกถึงความปลอดภัยของการการดำเนินชีวิตทำให้ที่ตั้งแห่งพุทธานุสติที่แฝงด้วยพุทธคุณทั้งสาม คือ พระปัญญาธิคุณ พระบริสุทธิคุณ และพระมหากรุณาธิคุณ คนไทยจึงมีความความเลื่อมใส

[14] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2566.

ศรัทธาว่าพระพุทธปฏิมาเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นมรดกทางสังคมที่มีคุณค่าสูงสุดทางจิตใจ **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 11** กล่าวว่า ประวัติศาตร์ พระพุทธชินราชมีความศักดิ์สิทธิ์เพราะ มีเทพ ร่วมสร้าง คุ้มครอง อาณาราษฎร์ องค์พระพุทธชินราชเป็นพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์คู่บ้านคู่เมือง เป็นที่เคารพสักการะของพระเจ้าแผ่นดินและพสกนิกรมาแต่โบราณ และด้วยพุทธลักษณะอันงดงาม”เป็นเอก การสร้างพระประธานในกาลต่อมา หรือการสร้างพระพุทธรูปเพื่อนำไปถวายตามวัดต่าง ๆ จึงนิยมสร้างตามพุทธลักษณะของพระพุทธชินราช นอกจากนี้ พระเครื่องของครูบาอาจารย์หลาย ๆ ท่าน ก็นิยมพระพุทธรูป คือ สัญลักษณ์ แทนองค์พระพุทธเจ้า องค์ศาสดาผู้ก่อตั้งพระศาสนา เพื่อให้พุทธศาสนิกชนได้เคารพกราบไหว้บูชา สร้างขึ้นด้วยวิธีการต่าง ๆ เช่น แกะสลัก จากหินหรือไม้ หล่อด้วยโลหะ ปั้นด้วยดินเผา วาดภาพลงบนพื้นผ้า หรือผนังอาคาร มีขนาดต่าง ๆ กัน ตั้งแต่องค์ขนาดใหญ่ มากประดิษฐานไว้ตามวัดวาอาราม องค์ขนาดไม่ใหญ่นัก ตั้งบูชาไว้ตามบ้านเรือน จนถึงองค์ขนาดเล็กมาก ที่นำติดตัวไปที่ต่าง ๆ ถือเป็นเครื่องคุ้มครอง ป้องกันอันตราย ที่เรียกว่า พระเครื่อง ย่อมาจากคำว่า พระเครื่องราง คือ วัตถุมงคล หมายถึง เครื่องรางของขลังที่เชื่อว่าจะนำความสุข ความเจริญเป็นต้นมาให้ หรือป้องกันภัยอันตรายต่าง ๆ. ภาพแสดงวัตถุมงคลต่าง ๆ. วัตถุมงคล เป็นเรื่องของความเชื่อ[15] **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 13** กล่าวว่า สมเด็จพระนเรศวร มหาราช นำกำลังพล ก่อนออกรบ พระองค์เข้ากราบไห้ว พระพุทธชินราช ได้รับชัยชนะเหนือกองทัพพม่า ทางยุทธหัตถี เป็นที่มาของวันประกาศอิสรกาพ และวันกองทัพไหย โคยวับที่ 18 มกราคมของทุกปี วันกองทัพไทย เพราะเป็นวันที่สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ทรงทำยุทลหัตถีกับพม่าข้าศึกได้ชัยชนะ พระมหาอุปราชาแม่ทัพพม่า”นับว่าเป็นชัยชนะอันเยี่ยมยอดในรัชสมัยของสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ผลแห่งชัยชนะที่ทรงมอบให้แก่ชาติไทยครั้งนี้ ทำให้พม่าไม่กล้ายกมาย่ำยีประเทศไทยอีกเป็นเวลานาน สมเด็จพระนเรศวรได้ทรงใช้เวลาต่อมาจากนั้นยกทัพไปปราบถึงพม่าจนเป็นที่เกรงขามทั่วไป ทรงปราบปรามเขมรซึ่งมักประพฤติตนเป็นศึกสองหน้าแทรกแซงอยุธยาขณะมีศึกพม่าอยู่บ่อยๆ เพราะความลื่อมใสในองค์พระพุทธชินราช[16] **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 14** กล่าวว่า ที่บานประตูพระวิหารพระพุทธชินราช มีเวชยันปราสาทที่สถิตของพระอินทร์ รูปทรงอกเลาทำหน้าที่คุ้มครอง ปกปักรักษา, พิทักษ์รักษาพระพุทธชินราชโดยศาสนาพราหมณ์ถือว่าพระอินทร์เป็นเทพองค์แรกทำหน้าที่คุม้ครองประชาชนสถานที่ที่น่ารื่นรมย์ เหมือนสถานที่ของผู้ที่ได้ทำบุญไว้ในปางก่อน แม้มนุษย์ทั้งหลายเห็นสถานที่ที่น่ารื่นรมย์ใด ๆ แล้ว ก็กล่าวอย่างนี้ว่างามจริง ดุจสถานที่ที่น่ารื่นรมย์ของพวกเทพชั้นดาวดึงส์แล้วทำให้ผู้มา

[15] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม 2566.

[16] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2566.

กราบสักการะพระพุทธชินราชได้รับผลบุญดูแลคุ้มครองให้ได้รับความปลอดภัย[17] **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 15** กล่าวว่า มีความปาฏิหาริย์ของพระพุทธชินราชสามารถคุ้มครองปกป้องภัยพิบัติ ด้วยอำนาจพระพุทธคุณและ ศรัทธาภัยพิบัติ คือ ภัยที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อชีวิต และทรัพย์สิน โดยส่งผลกระทบต่อภาวะเศรษฐกิจ และวิถีชีวิตของผู้คนในสังคมทั้งในระยะสั้น และระยะยาว วิถีชีวิต หมายถึง แนวทางการดำเนินชีวิตของคนไทยตั้งแต่เกิดจนกระทั่งตาย รวมถึงปัจจัยสี่ที่จำเป็นในการดำเนินชีวิต อันได้แก่ ที่อยู่อาศัย อาหารการกินเครื่องนุ่งห่ม และยารักษาโรค นอกจากนี้วิถีชีวิตยังหมายรวมถึง ความรู้เรื่องสังคม วัฒนธรรม ภูมิปัญญา การประพฤติปฏิบัติการศึกษาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้านความปลอดภัยของการดำเนินชีวิตของคนไทยต้องมีคุณธรรมในตน ไม่ละเมิดกฎเกณฑ์สังคม ดูแลรักษาธรรมชาติ ประกาศสัจธรรม และจัดการชีวิตอย่างถูกต้องเป็นชีวิตที่จะดำเนินไปสู่เปาหมายได้อย างถูกต้องมีความปลอดภัยมีความสมเหตุสมผลและเขา ใจหลากหลายในแนวคิดโลกทัศน[18] **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 1** กล่าวว่า การรอคอยบันคาล กลายเป็นศูนย์รวมของชาวเมืองของคนไทย เกิดความสามัคคีหมายถึง ความพร้อมเพรียงกัน ความกลมเกลียวเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกัน ไม่ทะเลาะเบาะแว้ง วิวาทบาดหมางกันความเป็นน้ำหนึ่งใจเดียวไม่ใช่แค่มิตรภาพที่ดี คือหนึ่งในปัจจัยที่ช่วยส่งเสริมให้เราได้มุ่งหน้าไปสู่ความสำเร็จ การมีมิตรแท้ที่ดีแม้จะมีเพียงหนึ่งคนเกิดจากความพยายามของมนุษย์แต่เราต้อง มีใจถ่อมลงทุกอย่าง และใจอ่อนสุภาพอดทนนานและอดกลั้นต่อกันยามเมื่อมีภัยผู้ที่มีเมตตาในใจมีบุญเป็นนิสัย ในใจระลึกองค์พระพุทธชินราชสามารถมาคุ้มครองปกป้อง ยามเมื่อมีภัยบุญนั้นจะรักษาพาให้พ้นภัยได้[19] **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่10** กล่าวว่า ยามเมื่อมีภัย ปาฏิหาริย์ของพระพุทธชินราชคือที่ผึ่งทางใจที่สำคัญหากเรามีสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจหรือที่พึ่งทางใจ จะช่วยให้เรามีกำลังใจ กำลังใจ มีความหวัง สามารถเผชิญและผ่านพ้นปัญหาต่าง ๆ รวมทั้งสามารถดำรงชีวิตต่อไปได้ ซึ่งสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจหรือที่พึ่งทางใจของแต่ละคนจะแตกต่างกันออกไป บางคนยึดถือศาสนาเป็นที่พึ่งทางใจ บางคนยึดถือความเชื่อ หรือหลักคิด หรือบุคคลแสดงคุณค่าของพระพุทธชินราชเป็นที่ผึ่งทางใจ"พระพุทธชินราช" ถือว่าเป็นพระพุทธรูปที่มีความสำคัญของต่อชาวพิษณุโลก เป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมืองยึดเหนี่ยวจิตใจของคนไทยทั้งประเทศ ซึ่งคนไทย คือ กลุ่มประชาชนของชุมชนชาวไทยส่วนใหญ่ ที่มีชื่อชาติไทยสัญชาติไทย นับถือศาสนาพุทธ และมีวัฒนธรรมเป็นของตนเองแต่วิถีชีวิตของคนไทยเป็นการนำเอาสิ่งเหล่านั้นมาผสมกลมกลืนความเป็นไทยอย่างเป็นเนื้อเดียวกันเข้าไปในชีวิตรวมทั้งกระบวนการขัดเกลาทางสังคม (Socialization) สืบสานประเพณีและอนุรักษ์ของ

[17] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2566.

[18] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม 2566.

[19] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2566.

ดีได้[20] **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 12** กล่าวว่า การส่งเสริมอนุรักษ์ฟื้นฟูขนบธรรมเนียมประเพณีวัฒนธรรม จัดกิจกรรมอนุรักษ์ ฟื้นฟูคุณค่าของพระพุทธชินราชเป็นที่ผึ่งทางใจเมื่อต้องเจอกับปัญหาต่าง ๆ ทั้งที่แก้ไขได้ และแก้ไขไม่ได้ หรือเป็นปัญหาที่รุนแรง หลายคนต้องการความปลอดภัยในการดำเนินชีวิต หากจะรู้สึกท้อแท้ สิ้นหวัง ไม่มีกำลังใจ แต่ หากเรามีสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจหรือที่พึ่งทางใจ จะช่วยให้เรามีกำลังใจ กำลังใจ มีความหวัง สามารถเผชิญและผ่านพ้นปัญหาต่าง ๆ รวมทั้งสามารถดำรงชีวิตต่อไปได้ ซึ่งสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจหรือที่พึ่งทางใจของแต่ละคนจะแตกต่างกันออกไป บางคนยึดถือศาสนาเป็นที่พึ่งทางใจ บางคนยึดถือความเชื่อ หรือหลักคิดของพระพุทธเจ้า แต่คนไทยหลายกลุ่ม รอคอยแรงบันดาลปาฏิหาริย์ของพระพุทธชินราชซึ่งแฝงด้วยพุทธานุสติ มีพุทธคุณทั้งสาม คือ พระปัญญาธิคุณ พระบริสุทธิคุณ และพระมหากรุณาธิคุณ กลับกลายมาเป็น พระเครื่องหรือพระเครื่องราง ทั่วไปเรียกวัตถุมงคลทำให้ห่างคำสอนทางพระพุทธศาสนา[21] **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 2** กล่าวว่า คำว่า “สัตว์โลก” หมายถึง มนุษย์ เทวดา(เทพ เทวา) สัตว์ เครัจฉาน สัตว์นรก มิใช่ให้ความสำคัญเป็นพระเครื่อง หรือ พระเครื่องราง ทั่วไปเรียก วัตถุมงคล ทำให้ห่างคำสอนทางพระพุทธศาสนา ดังนั้นจึงนำด้านประวัติศาตร์พระพุทธชินราชมาผสมผสานกับความปลอดภัยที่บุคคลทั่วเข้าใจในทางไปมุ่งไปสู่มิจฉาทิฏฐิให้เป็นสัมมาทิฏฐิ คือศรัทธาที่จะต้องสัมพันธ์กับปัญญาแฝงด้วยพุทธานุสติ มีพุทธคุณทั้งสาม คือ พระปัญญาธิคุณ พระบริสุทธิคุณ และพระมหากรุณาธิคุณได้ใช้แนวคิดการมีส่วนร่วมมาบูรณาการกับหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนามาสร้างวัฒนธรรมความปลอดภัยอย่างแท้จริงนั้น ต้องทำให้เห็นเป็นรูปธรรมอย่างชัดเจน ต้องมีการฝึกปฏิบัติธรรมควบคู่กับด้านความรู้ในการเข้ามาบูชาพระองค์ท่าน[22]

ดังนั้น ความต้องการที่พึงอันประเสริฐของมนุษย์มีลักษณะอย่างหนึ่งที่คล้ายกันกับสัตว์คือมีความกลัว เช่น ฟ้าร้อง ฟ้าแลบ น้ำขึ้น ลมพายุ เป็นต้น จึงมักหาที่พึ่ง เช่น เทพเจ้า ภูเขา ป่าไม้เป็นต้น หากน้อมนำสัมมาปฏิบัติก็จะได้วัฒนธรรมความปลอดภัยอย่างแท้จริง บูรณาการด้านประวัติศาตร์พระพุทธชินราช และความรู้ที่เชื่อมโยงความปลอดภัยให้เกิดเป็นวัฒนธรรมด้านความปลอดภัยในการดำเนินชีวิต เพื่อความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ มุ่งสู่ความปลอดภัยการดำเนินชีวิตของคนไทยให้คิดในเรื่อง ประวัติศาสตร์ในองค์พระพุทธชินราชที่มาบูชาพระองค์ท่านเป็นมิจฉาทิฏฐิว่าพระพุทธชินราชเป็น เทพ เทวา

---

[20] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม 2566.

[21] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม 2566.

[22] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 4 มิถุนายน 2566.

4.3 บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านประวัติศาตร์ ในการดำเนินชีวิตของคนไทย ด้านโชคลาภ

บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านประวัติศาตร์ ในการดำเนินชีวิตของคนไทย ด้านโชคลาภนั้น เดิมพระพุทธชินราชเป็นพระพุทธรูปสำริดทอง สำริด เป็นวัสดุที่นิยมนำมาสร้างพระพุทธรูปเป็นอย่างมาก มีส่วนผสมของโลหะที่สำคัญ 2 อย่าง คือ ทองแดงกับดีบุก ใช้เทคนิคการสร้างด้วยการหล่อที่เรียกว่า การนำเอาวัสดุที่เป็นของเหลวเทลงไปในแม่พิมพ์ ให้วัสดุเหลวนั้นเกาะยึดผิวด้านในของแม่พิมพ์ให้ทั่ว เมื่อวัสดุนั้นจับตัวกันเป็นของแข็ง แกะแม่พิมพ์ออกการสร้างรูปเคารพของพระพุทธเจ้าปรากฏทั้งในงานประติมากรรม และงานจิตรกรรมได้มีการลงรักปิดทองมีการจัดงานประจำปีทุกๆปี **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 3** กล่าวว่า พระพุทธชินราชเป็นวัตถุมงคลที่ศักดิ์สิทธิ์จึงมานิยมบูชา เป็นเรื่องของความเชื่อและศรัทธาในสิ่งของที่สร้างขึ้นมีความสัมพันธ์ทางด้านศาสนา ตามสมัยนิยมตั้งแต่โบราณกาลมีหลักฐานเป็นวัตถุมงคลที่สร้างขึ้นยิ่งมีอายุเก่าจะบงบอกถึง ประวัติศาสตร์สมัยโบราณ อันถือเป็นยุคเริ่มต้นก่อนเข้าสู่ยุคประวัติศาสตร์สมัยใหม่ เพราะเราต้องรู้พื้นฐานของความเป็นมาเป็นไปของมนุษย์ในยุคเริ่มต้นก่อน ด้วยเรื่องราวของชนชาติโบราณ แหล่งอารยธรรมโบราณที่สุด[23] **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 4** กล่าวว่า พระพุทธรูปสุโขทัยเป็นศิลปกรรมไทยหนึ่งที่มีความงดงามทางสุนทรียภาพในแบบอุดมคติซึ่งมีการสร้างสรรค์ขึ้น ตามคติความเชื่อและความศรัทธา ที่มีต่อพระพุทธศาสนา รูปแบบของ พระพุทธรูปสุโขทัยมีพัฒนาการจากรูปแบบพระพุทธรูปในอาณาจักรข้างเคียงและผสมผสานกับรสนิยมของช่างในสมัยสุโขทัยจนเกิดเป็นเอกลักษณ์ที่งดงามและลงตัวขึ้นเป็นลำดับ องค์ความรู้ในกระบวนการสร้างสรรค์พระพุทธรูปถ่ายทอดเป็นแบบแผนประเพณีสืบต่อกันมาในแต่ละยุคสมัยผู้ที่ดำริจะสร้างพระพุทธรูปได้นั้นเชื่อว่า จำเป็นต้องเข้าใจความหมายของพุทธลักษณะและความหมายอากัปกริยาของพระพุทธรูปปางต่าง ๆ ได้อย่างถ่องแท้ จึงจะสามารถนำเสนอคุณค่าทางปรัชญาตามหลักคำสอนเรื่องความรู้และความจริงของ มนุษย์และโลกตามหลักพุทธธรรมซึ่งศึกษาวิเคราะห์ด้วยเหตุผลทาง ปรัชญา รวมทั้งหลักการปฏิบัติของพุทธศาสนิกชนเพื่อเข้าสู่เป้าหมายสูงสุด หลักคำสอนเรื่องความรู้และความจริงของมนุษย์และโลกมาเข้าองค์ความรู้ในกระบวนการสร้างสรรค์พระพุทธรูป[24] **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 5** กล่าวว่า การสร้างพระพุทธรูปได้นั้นเชื่อว่า มีโชคลาภจากการขอพร ขอพระบารมีคุ้มครอง เมื่อนำกำลังออกรบ ของสมเด็จพระนเรศวร พบว่ามาถวายเครื่องสักการะบูชาพระพุทธชินราชโดยมี พระนเรศวรมหาราช สมเด็จพระเอกาทศรถ สมเด็จพระ

[23] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 6 มิถุนายน 2566.

[24] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2566.

นารายณ์มหาราช สมเด็จพระเจ้าบรมโกศ สมเด็จพระเจ้าตากสินกรุงธนบุรีมหาราช ในสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ ยกเว้นรัชกาลที่ 3 ล้วนเคยเสด็จมาถวายเครื่องสักการบูชาพระพุทธชินราชทั้งนั้น แม้สมเด็จพระบรมโอรสาธิราชสยามมกุฎราชกุมาร เมื่อครั้งทรงผนวชก็ได้เสด็จมาถวายเครื่องสักการะบูชาพระพุทธชินราชเช่นกัน จึงนับว่าพระพุทธชินราชเป็นพระคู่บ้านคู่เมืององค์หนึ่ง และเป็นมิ่งขวัญของประชาชนทางภาคเหนือโดยเฉพาะ ซึ่งเป็นห้วงเวลาแห่งการกอบกู้เอกราช ได้ทรงนำวิธีการรบใหม่ ๆ มาใช้หลายประการอย่างได้ผล ก็เปลี่ยนเป็นใช้กำลังออกไปยับยั้งข้าศึกตั้งแต่ชายแดนเข้ามาแต่ยังเข้าใจประวัติศาสตร์ทางพระพุทธชินราชไปกับการดำเนินชีวิตตามหลักมิจฉาทิฏฐิ[25] **ฝ้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 6** กล่าวว่า ในสังคมไทยมีความเชื่อดั้งเดิมเกี่ยวกับพระพุทธปฏิมาสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เทพ หรือภูตผี ที่มีอิทธิพลบันดาลให้เกิดสิ่งต่างๆที่มีผลต่อการดำเนินชีวิตของไทยที่ปรากฏให้เห็นถึงการกราบไหว้บูชา บวงสรวง สักการะ และการบนบานในพระวิหารพระพุทธชินราช วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมาวิหาร อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก พบว่าส่วนใหญ่จะมาแก้บนเพราะหายจากการป่วยไข้ รองลงมาคือ สอบได้ ได้เลื่อนยศทหาร ตำรวจ ได้ตำแหน่งหน้าที่แข่งขัน ถูกหวยและได้บุตร ส่วนสิ่งของที่นำมาแก้บน ส่วนใหญ่คือพวงมาลัย ละครรำ ผลไม้ หัวหมู เป็ด ไก่ และถวายสังฆทานเป็นของแก้บน เป็นลักษณะของการแสวงหาที่พึ่งทางจิตใจ และการสร้างแรงจูงใจ โดยมีส่วนเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบการบนบานในด้านของข้อตกลง และด้านสิ่งของแก้บนต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์ดังกล่าวจนเกิดเป็นประเพณีวัฒนธรรมที่กระทำสืบต่อกันมาเป็นเวลาช้านานเช่นบนบานต่อพระพุทธชินราช ที่เกี่ยวกับการบนบานต่อสิ่งศักดิ์สิทธิ์เพื่อ โชคลาภ ผู้บนบานจะขอบนบานในเรื่อง ขอให้ได้ลูกและเรียนเก่ง ขอให้หายป่วย ขอให้ได้ของหายกลับคืน ขอให้ถูกหวยรวยเบอร์ ขอให้สอบผ่านด้วยคะแนนดี ขอให้มีโชคลาก ขอให้มีฐานะดี ร่ำรวย ขอให้ได้ตำแหน่ง ขอให้ได้เลื่อนยศ ให้อธิษฐานว่าขอให้ความโชคดีและความดวงดีจงบังเกิดมีแก่เราเมื่อมาขอพร อธิษฐาน ว่าขอให้ความโชคดี[26] **ฝ้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 7** กล่าวว่า ในการจัดงานพิธีพุทธาภิเษก คือ พิธีการปลุกเสกประจุพุทธคุณลงในวัตถุมงคล ในพระวิหารมีพระพุทธชินราชเป็นประธานถือว่าเข้มขังศักดิ์สิทธิ์สัมฤทธิ์ หมายถึง พลังอำนาจที่เกินความสามารถของมนุษย์ปกติทั่วไป ที่มีความสามารถดลบันดาลหรือกระทำให้ทุกสิ่งทุกอย่างสำเร็จ ในการอธิษฐานว่าขอให้ความโชคดีและดวงดีจงบังเกิดมีแก่เรา[27] **ฝ้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 8** กล่าวว่า องค์พระพุทธชินราชเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจในการสร้างพระพุทธปฏิมาขึ้นเพื่อประดิษฐานในศาสนสถานเป็นพุทธบูชา ถือเป็นศูนย์รวมใจอย่างหนึ่ง เป็นสื่อกลางเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของการ

[25] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 มิถุนายน 2566.

[26] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2566.

[27] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2566.

ทำความดีเป็นมรดกทางสังคมที่มีคุณค่าสูงสุดทางจิตใจ ตลอดจนเป็นการไถ่บาป ตั้งความปรารถนาให้ยั่งยืน และความสุขในการชีวิตของตน เมื่อชาวบ้านมีความเดือดร้อนหรือเจ็บป่วยต่างก็มาขอพรจากท่านเพื่อปัดเป่าเหตุร้ายต่าง ๆ ที่มีแก่ตนและครอบครัวให้อยู่เย็นเป็นสุข มีโชลาภถูกหวยจึงมีความเลื่อมใสและศรัทธาพระพุทธปฏิมา ในการสร้างพระพุทธปฏิมาที่บ่งถึงจิตใจของผู้สร้างที่เกี่ยวกับเรื่องการบำเพ็ญบุญกุศลนี้มีหลักฐานการสร้างพระพุทธปฏิมาในสังคมไทย[28] **ฐ้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 9** กล่าวว่า พิธีกรรมทีเห็นกันทั่วไปเช่น “ประพรมน้ำมนต์”เป็นส่วนหนึ่งของพิธีกรรมซึ่งส่วนใหญ่แล้วพระจะรดให้เมื่อพิธีกรรมนั้นๆ จบลง โดยมีคติความเชื่อว่า “น้ำที่ผ่านพิธีน้ำมนต์”เป็นการเสริมสร้างกำลังใจให้บุคคลทั่วๆไปแต่การสักการะบูชาองค์ พระพุทธชินราชในลักษณะเช่น การบนบาน บวงสรวง ประพรมน้ำมนต์ในพิธีงานประจำปีของหลวงพ่อพระพุทธชินราชและ ขอให้ถูกหวยรวยเบอร์ขอให้สอบผ่านด้วยคะแนนดี ขอให้มีโชคลาก ขอให้มีฐานะดี ร่ำรวย ขอให้ได้ตำแหน่ง ขอให้ได้เลื่อนยศเงินเดือนขึ้นนั้น ไม่ตรงกับคุณค่าทางศาสนา ดังนั้นจึงมา บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านประวัติศาตร์กับด้านโชคลาภ[29] **ฐ้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 15** กล่าวว่า เกิดจากความศรัทธาที่เป็นสัมมาปฏิบัติในการเลื่อมใสในพระพุทธชินราชย่อมนำมาซึ่งสิ่งอันเป็น มงคลลาภผล ด้วยอำนาจแห่งศรัทธาเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า มนุษย์เกิดมาบนธรรมชาติที่มีศาสนา และมุ่งมั่นในการทำความดีและด้วยความไม่ประมาท คือการมีสติกำกับตัวอยู่เสมอ ไม่ว่าจะคิด จะพูด จะทำสิ่งใดๆ ไม่ยอมถลำลงไปในทางที่เสื่อม และไม่ยอมพลาดโอกาสในการทำความดี ตระหนักดีถึงสิ่งที่ต้องทำ ถึงกรรมที่ต้องเว้น ใส่ใจสำนึกอยู่เสมอในหน้าที่ ไม่ปล่อยปละละเลย กระทำอย่างจริงจังและการดำเนินชีวิตรุดหน้าตลอดเวลามีสติกำกับตัว มองเห็นหลักการสร้างที่สำคัญ 5 ประการหลัก1)ส่งเสริมสืบทอดการพระพุทธศาสนา 2) เครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ3)เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี4)พุทธศิลป์ 5)ประวัติศาสตร์ของชนชาติไทยเพราะเข้าใจกระบวนการเชื่อมประสานด้านประวัติศาตร์ มาผสมผสานด้านโชคลาภ[30]

[28] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2566.

[29] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2566.

[30] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม 2566.

4.4 บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านพุทธศิลป์ ในการดำเนินชีวิตของคนไทย ด้านเศรษฐกิจ

บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านพุทธศิลป์ ในการดำเนินชีวิตของคนไทย ด้านเศรษฐกิจนั้น **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 11** กล่าวว่า ตำนานพระพุทธปฏิมาสำคัญเท่าที่ปรากฏจึงมีเรื่องราวอ้างอิงถึงที่มาจากประเทศอินเดียที่เป็นต้นกำเนิดพระพุทธศาสนา โดยมี พระอรหันต์ หรือเทวดาเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่นตำนานการสร้างพระพุทธชินราชที่เล่าว่า พระอินทร์จำแลงลงมาเป็นนายช่างช่วยหล่อทำให้มีลักษณะงดงาม แต่โดยหลักฐานทางโบราณคดี พระพุทธปฏิมาเริ่มทำขึ้นเมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ 7 ในศิลปะคันธารราฐ (อาจมีบางตำราว่า ทำครั้งแรกในศิลปะมถุราของอินเดีย) โดยก่อนหน้านี้จะไม่มีการทำรูปพระพุทธเจ้า ในศิลปะอินเดียโบราณสมัยราชวงศ์โมริยะและสุงคะมีการทำภาพพุทธประวัติ เช่น ภาพสลักหินที่สาญจี เป็นภาพพุทธประวัติตอนมหาภิเนษกรมณ์ก็จะทำเป็นรูปบุคคล คือ นายฉันทะวิ่งไปกับม้ากัณฐกะ แต่บนหลังม้าไม่มีรูปบุคคล เป็นหลังม้าเปล่าๆ โดยมีร่มหรือฉัตรกางอยู่เบื้องบน แสดงความหมายว่ามีบุคคลสำคัญคือเจ้าชายสิทธัตถะอยู่ตรงนั้น หรือภาพพุทธประวัติตอนเสด็จดับขันธปรินิพพาน ก็จะเป็นรูปโลงศพ มีบุคคลกำลังแสดงอาการเศร้าโศก โดยมิได้มีภาพพระพุทธองค์ปรากฏให้เห็น[31] **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 15** กล่าวว่า พุทธศิลป์ตามยุคสมัยที่ช่างสมัยนั้นๆ บรรจงสร้างอย่างพิถีพิถันด้วยจิตนาการอันแตกฉานในพระพุทธลักษณะ32 ประการ อนุพยัญชนะ 80ประการ ซึ่งมีละเอียด พุทธลักษณะของพระพุทธปฏิมาที่ช่างโยนกทำขึ้นจึงอนุโลมตามคัมภีร์ มหาปุริสลักษณะหลายข้อและอาศัยแบบอย่างอันปรากฏในจารีตประเพณีของชาวมัชฌิมประเทศ เช่น กิริยาการนั่งขัดสมาธิการครองผ้ากาสาวพัสตร์เหมือนพระภิกษุได้สร้างตามแบบคัมภีร์[32] **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 13** กล่าวว่า การหล่อหลวงพ่อพระพุทธชินราชโดยช่างใหญ่ในสมันนั้นฝีมือดีมีศิลปะวัสดุที่เด่นที่สุด คือ เครื่องสำริด ซึ่งมี ทรวดทรงสวยงาม ใหญ่โตแข็งแรง หล่อด้วยฝีมือยอดเยี่ยมคือ ษาอินทร์ ษาพราหมณ์ ษาพิษณุ ษาราชสิงห์ ษาราชกศุล จากศรีสัชนาลัย สวรรคโลก เชียงแสนและหริภุญชัย ประณีตบรรจงพุทธชินราช[33] **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 12** กล่าวว่า พระพุทธรูปสุโขทัยเป็นทั่วศาสตร์และพุทธศิลป์ มีบริบทที่สะท้อนพระธรรมพระวินัย มีเทพ มาร ยักษ์ ทำหน้าที่คุ้มครองรักษาโดยมี ท้าวเวสสุวรรณ หัวหน้ายักษ์ ประจำทิศเหนือ นั่งถืออาวุธ คือไม้ตระบอง อยู่ด้านซ้าย มีอาฬวกยักษ์ นั่งถืออาวุธคือผ้ายันต์โพกศรีษะ ป้องกันเสนียดจัญไร ภูต ผี ปีศาจ มารร้าย คุ้มครองอยู่ด้นขวา แต่มีข้อให้คิดของช่างโยนกที่สร้างตามคัมภีร์ มหาปุริสลักษณะ หากมองในเชิงพุทธศิลป์จะเป็นคุณค่าของพระ

---

[31] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม 2566.

[32] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม 2566.

[33] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2566.

พุทธชินราชได้หรือไม่[34] **ฝ้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 1** กล่าวว่า สิ่งที่ประจักษ์ชัดแจ้งในการดำเนินชีวิตของคนไทยคือความเลื่อมใสศรัทธาในองค์สมเด็จพระพุทธชินราช ที่ผู้มีจิตศรัทธาได้ร่วมกันสร้างขึ้นแล้วนำไปประดิษฐานไว้ตามวัดวาอารามต่างๆ ตลอดถึงองค์ขนาดเล็กที่นำไปไว้บูชาที่บ้าน ก่อให้เกิดเศรษฐกิจหมุนเวียน ตลอดถึงโรงหล่อหรือร้านค้าต่างๆที่เกิดขึ้น[35] **ฝ้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 2** กล่าวว่า พุทธศิลป์ในองค์พระพุทธชินราช จะสร้างแรงศรัทธาจากการที่ประชาชนมาเคารพ กราบไหว้ทำให้เกิดมูลค่าด้านเศรษฐกิจมาประเมินมูลค่าทางเศรษฐศาสตร์โดยวิธีวัด ความพึงพอใจเป็นการแสดงออกถึงความรู้สึกหรือทัศนคติที่เป็นนามธรรม มักเกิดจากการได้รับการตอบสนองตามที่ตนต้องการคือทรัพยสมบัติ โดยตรงที่เป็นที่นิยมอย่างแพร่หลาย และได้มีการพัฒนามาอย่างยาวนาน ได้แก่ วิธีสมมติเหตุการณ์ให้ประเมินค่า นำมาพัฒนามูลค่าด้านเศรษฐกิจทาง สังคม การท่องเที่ยว ได้เป็นอย่างดี พุทธศิลป์ในพระพุทธชินราช เกิดมูลค่าเพิ่ม สามารถแปลงคุณค่า เป็นมูลค่า นำเงินตรามาสร้างสิ่งที่เป็นสาธารณกุศลประโยนช์คือสิ่งที่ดีที่เกี่ยวกับประชาชนหรือส่วนรวม เช่น สร้างตึกอายุ รกรรม โรงพยาบาลพุทธชินราช วิทยาลัยพยาบาลราชชนนี โรงเรียนพุทธชินราชพิทยา วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช โรงเรียนสาธิต วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช[36]

การบูรณาการกระบวนเชื่อมประสานด้านพุทธศิลป์มาผสมผสานด้านเศรษฐกิจเข้ามารวมกันให้มีความประสานสัมพันธ์แบบองค์รวมเป็นหนึ่งเดียวในขณะที่มากราบไห้วสักการะองค์หลวงพ่อพระชินราชเป็นส่วนสำคัญส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทยส่งเสริมสนับสนุนให้มีการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม สะท้อนลักษณะนิสัย บุคลิกภาพของคนไทยที่มีความสุภาพ อ่อนน้อม รักสงบ แจ่มใส สนุกสนาน เป็นสื่อการเรียนรู้ที่สร้างความรู้ ทางพุทธศาสนามีความเข้าใจและจินตนาการที่ส่งผลเชิงบวกต่อพฤติกรรมที่ได้มาเชิงเศรษฐกิจของคนในสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

[34] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม 2566.

[35] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2566.

[36] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 4 มิถุนายน 2566.

4.5 บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านพุทธศิลป์ ในการดำเนินชีวิตของคนไทย ด้านความปลอดภัย

บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านพุทธศิลป์ ในการดำเนินชีวิตของคนไทย ด้านความปลอดภัย **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 4** กล่าวว่า พุทธศิลป์เป็นศิลปะอันสุขม เป็นการสร้างกำลังใจในการใช้ชีวิตอย่างมีสติสามารถชื่นชมรับรู้ด้วยการมองเห็นทางสายตา ซึ่งเรียกว่าทัศนศิลป์เป็นผลงานศิลปะในรูปแบบ 3 มิติ ที่สร้างสรรค์ขึ้นด้วยการปั้น การประกอบเชื่อมต่อ และการแกะสลัก โดยมีวัสดุหลากหลาย เช่น ดิน ปูน หิน เหล็ก ไม้ ฯลฯ โดยศิลปิน เมื่อกราบไหว้พระพุทธปฏิมาที่จะช่วยฝึกสติอย่างเป็นขั้นตอน ซึ่งจะช่วยให้เกิดความสงบ[37] **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 5** กล่าวว่า ธรรมอันเป็นบารมีของบุคคลโดยการพัฒนาคุณธรรมอันเป็นเหตุให้ถึงฝั่ง เมื่อได้พบเห็นพระพุทธชินราชถือว่าพระพุทธปฏิมาที่สร้างขึ้นด้วยฝีมือช่างชั้นสูง นับว่าเป็นมงคลในชีวิตจะทำให้เราประสบ ลาภยศสุขสรรเสริญได้ด้วยแรงศรัทธาลังแห่งความเชื่อมั่นที่เติมเข้าไปในจิตของตน พลังศรัทธาช่วยให้ความอยาก ความปรารถนาประสบความสำเร็จ ผสมกับความพยายาม ความอดทนและความสม่ำเสมอ เป็นตัวช่วยสำคัญที่นำไปสู่เส้นทางของ ความสำเร็จให้ง่ายขึ้น แต่ว่ายังมีข้อคิดอยู่ว่าคุณค่าทางศิลปะในด้านพุทธศิลป์มีมุมองทำให้การพัฒนาคุณธรรมจะช่วยฝึกสติเป็นสัญลักษณ์แห่งสันติธรรม และปัญญาอันบริสุทธิ์ จริงหรือ[38] **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 6** กล่าวว่า ด้านความปลอดภัยในการดำเนินชีวิตต้องมีคุณธรรมในตน ไม่ละเมิดกฎเกณฑ์สังคม ดูแลรักษาธรรมชาติ ประกาศสัจธรรมคือความจริงของธรรมชาติ มีอยู่ตั้งนานแล้ว และจัดการชีวิตอย่างถูกต้องเป็นชีวิตที่จะดำเนินไปสู่เปาหมายได้อยางถูกต้องปลอดภัย และอุดมคติเรื่องความดีสูงสุดหรือเป้าหมายของชีวิตและจัดการชีวิตอย่างถูกต้องเป็นชีวิตที่จะดำเนินไปสูเปาหมายได้อยางถูกต้องอย่างปลอดภัยชีวิต เป็นลักษณะที่จะส่งผลให้เกิดคุณค่านำมาแจกแจงให้เพื่อเผยแผ่พุทธศาสนาเป็นไปใน คตินิยมการสร้างพระพุทธรูป ก็ปรากฏควบคู่ไป กับพระธรรมคำสอนแนวคิดที่เชื่อมโยงกับการ สร้างพระพุทธชินราช[39] **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 7** กล่าวว่า พระพุทธชินราช มี ทั้งศาสตร์และ ศิลป์ ทำให้ปลอดภัย จาก ทุพพิกขภัย (ภัยอันเกิดจากข้าวยากหมากแพงหรือการขาดแคลนอาหารในบ้านเมือง) อุทกภัย (เป็นภัยธรรมชาติที่เกิดจากน้ำ ในสภาพของน้ำท่วม น้ำท่วมฉับพลัน หรือน้ำไหลเอ่อล้นฝั่งแม่น้ำลำธารทางน้ำ เข้าท่วมพื้นที่ซึ่งปกติไม่ได้อยู่ใต้ระดับน้ำ หรือเกิดจากการสะสมน้ำบนพื้นที่ที่ระบายออกไม่ทัน ทำให้พื้นที่นั้นปกคลุมไปด้วยน้ำ) อัคคีภัย(ภยันตรายอันเกิดจากไฟที่ขาดการควบคุมดูแล ทำให้เกิดการติดต่อลุกลาม ไปตามบริเวณ ที่มี

---

[37] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2566.

[38] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 มิถุนายน 2566.

[39] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2566.

เชื้อเพลิงเกิดการลุกไหม้ต่อเนื่อง สภาวะของไฟจะรุนแรงมากขึ้นถ้าการลุกไหม้ที่มีเชื้อเพลิง หนุนเนื่องหรือมีไอของเชื้อเพลิงถูกขับออกมามากความร้อนแรงก็จะมากยิ่งขึ้น สร้างความสูญเสียให้ทรัพย์สินและชีวิต วาตภัย(จากพายุฤดูร้อน จะเกิดขึ้นในช่วงฤดูร้อน เกิดจากกระแสอากาศร้อนยกขึ้นเบื้องบนอย่างรุนแรง และรวดเร็ว เกิดพายุฝนฟ้าคะนองและอาจมีลูกเห็บทำความเสียหาย) โจรภัย โรคาพาธ ดังนั้นการสร้างองค์พระพุทธชินราชของคนไทยฐานะความเป็นสื่อที่สร้างคุณค่า ด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านวัตนธรรมและ ด้านความปลอดภัย ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชน[40] **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 8** กล่าวว่า การสร้างพระพุทธชินราช เป็นสื่อสำคัญที่จะนำไปสู่ความสัมผัส ทางด้านจิตใจก่อให้เกิดด้านความปลอดภัย ในองค์พระพุทธชินราช ยังมีองค์เทพ ยักษ์ มาร คนธรรพ์ กุมภัณฑ์ เป็นเหตุให้ประชาชนมาสักการะองค์พระพุทธชินราช ส่งผลทำให้มีความเจริญรุ่งเรืองทางพระพุทธศาสนา ควบคู่ขนานกันไปด้วย เป็นเหตุให้ มีศาสนสถาน ศาสนธรรม ศาสนพิธี เพราะเป็นพื้นฐานให้เกิดพลัง เกิดความมั่นใจ เกิดการสร้างสรรค์ เกิดความสามัคคี และทำให้เกิดปัญญาและมีความสัมพันธ์เกี่ยวกับวิถีชีวิตของคนไทยในฐานะเป็นศูนย์รวมความเชื่อความทั้งในอดีตและปัจจุบัน ดังนั้นในองค์พระพุทธชินราชมีความเป็นพุทธศิลป์หมายถึง การสร้างงานปฏิมากรรม ใน งานศิลปะประเภทวิจิตรศิลป์ในทางพุทธศาสนาและในความเชื่อและศรัทธามาประกอบในเรื่องความปลอดภัยในชีวิต ยังไม่ชัดเจน ในหลักธรรม จึงเป็นเหตุ ให้เกิดการบูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านพุทธศิลป์ กับ ด้านความปลอดภัย[41] **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 9** กล่าวว่า ด้านศิลปกรรมไทยนั้น เป็นที่รู้จักกันว่า มีการสร้างทำและปรากฏอยู่เป็นส่วนมากในพระอารามต่าง ๆ ซึ่งเป็นวัดทางพระพุทธศาสนา เป็นต้นว่า โบสถ์ วิหาร พระสถูป พระปรางค์ เป็นงานด้านสถาปัตยกรรม พระพุทธปฏิมา ลวดลายปูนปั้นงานสลักไม้ตกแต่งต่าง ๆ เป็นงานด้านประติมากรรม และมีรูปภาพไว้ตามฝาผนังภายในโบสถ์หรือศาลาการเปรียญเป็นงานด้านจิตรกรรม ศิลปกรรมที่สร้างทำขึ้นเพื่อประโยชน์ในทางพระพุทธศาสนา เหล่านี้เรียกว่างาน “พุทธศิลป์” พุทธศิลป์ คือ รูปเปรียบหรือรูปแทนพระพุทธเจ้า เป็นงานศิลปะที่สร้างขึ้นเพื่อสนองตอบ และรับใช้งานทางด้านพระพุทธศาสนาที่มนุษย์สร้างสรรค์ขึ้นเป็นความงาม เมื่อผสมผสานด้านความปลอดภัย(ความเชื่อมั่นในคุณค่าในทางพุทธศิลป์) เข้ามารวมกันให้มีความประสานสัมพันธ์แบบองค์รวมเป็นหนึ่งเดียวในขณะที่มากราบไหว้สักการะองค์หลวงพ่อพระชินราชตามหลัก มัชฌิมาปฏิปทา คือ ทางสายกลาง หมายถึง ทางปฏิบัติที่ไม่สุดโต่งไปในทางอุดมการณ์ใดอุดมการณ์หนึ่งเกินไป มุ่งเน้นใช้ปัญญาในการแก้ปัญหา มักไม่ยึดถือหลักการอย่างงมงาย[42] **ผู้**

[40] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2566.

[41] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2566.

[42] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2566.

ทรงคุณวุฒิท่านที่ 10 กล่าวว่า ผู้ที่มาการกราบไห้วสักการะองค์หลวงพ่อพระชินราชตามหลักมัชฌิมาปฏิปทาเป็นทางดำเนินชีวิตด้วยปัญญา มีปัญญาเป็นฐานเป็น มรรคา ของตนเอง มีทางที่ปรารถนาจะก้าวเดิน ทางที่รักที่ชอบ ใฝ่ฝันจะดุ่มเดินไป แม้ไม่สุดปลายทาง ที่นำไปสู่จุดหมายได้ และก่อให้เกิดคุณค่าแก่ชีวิตอย่างแท้จริง จะพบความจริงว่า พระพุทธชินราชมีความงดงามตามแนวพุทธศิลป์ตามที่ได้สรุป มีลักษณะความงดงามของระพุทธชินราชข้างต้น และเป็นสื่อในทางพระพุทธศาสนาเพื่อให้เกิดความศรัทธาแก่ประชาชน ผู้ที่ได้มานมัสการ[43] **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 14** กล่าวว่า มัชฌิมาปฏิปทาเป็นทางดำเนินชีวิตด้วยปัญญา เป็นพื้นฐานในด้าน ความเชื่อและ ความศรัทธาในด้านคุณงามความดีจึงทำให้ผู้มากราบไห้วเบียดเบียนผู้อื่น ดังนั้นมัชฌิมาปฏิปทาจึงเป็นกระบวนการเชื่อมประสานด้านพุทธศิลป์มาผสมผสานด้านความปลอดภัยเข้ามารวมกันให้มีความประสานสัมพันธ์แบบองค์รวมเป็นหนึ่งเดียวในขณะที่มากราบไห้วสักการะองค์หลวงพ่อพระชินราช[44]

บูรณาการด้านพุทธศิลป์ในองค์ พระพุทธชินราช และความรู้ที่เชื่อมโยงความปลอดภัย(เป็นสิ่งที่เราควรจะเกิดขึ้นภายในการดำเนินชีวิตประจำวัน) ให้เกิดเป็นวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิต

4.6 บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านพุทธศิลป์ ในการดำเนินชีวิตของคนไทย ด้านโชคลาภ

บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านพุทธศิลป์ ในการดำเนินชีวิตของคนไทย ด้านโชคลาภนั้น พุทธศิลป์เป็นศิลปะกับพระพุทธศาสนา เป็นสิ่งที่มาคู่กัน ซึ่งถูกสร้างขึ้นเพื่อเป็นสื่อในการเผยแพร่ธรรมไปยังสาวก และใช้เป็นสัญลักษณ์ของศาสนาแม้แต่สี เช่น สีธงธรรมจักร เป็นสีเหลือง หมายถึง ความร่มเย็น สงบ สันติภาพ วงล้อกลางธงธรรมจักรนั้น หมายถึง การเผยแผ่ธรรม ณ สถานที่ใดมีพุทธศิลปกรรม เช่น พระพุทธรูป โบสถ์ ศาลา **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 14** กล่าวว่า พุทธศิลป์ตามยุคสมัยเป็นสื่อในการเผยแพร่ธรรมทางศิลปวัฒนธรรมไทยในองค์พระพุทธปฏิมาเหล่านั้นจะเกิดขึ้นในประเทศไทยหรือสร้างโดยนายช่างธรรมดาของท้องถิ่นก็ตาม ตำนานพระพุทธปฏิมาสำคัญเท่าที่ปรากฏจึงมีเรื่องราวอ้างอิงถึงที่มาจากประเทศอินเดียที่เป็นต้นกำเนิดพระพุทธศาสนา โดยมีพระอรหันต์ หรือเทวดาเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่นตำนานการสร้างพระพุทธชินราชที่เล่าว่า พระอินทร์จำแลงลงมาเป็นนายช่างช่วยหล่อทำให้มีลักษณะงดงามหรือพุทธศิลป์ยุคสมัยโบราณเช่น ภาพพุทธประวัติตอนเสด็จดับขันธปรินิพพาน ก็จะเป็นรูปโลงศพ มีบุคคลกำลังแสดงอาการเศร้าโศก โดยมิได้มี

[43] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม 2566.

[44] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2566.

ภาพพระพุทธองค์ปรากฏให้เห็น มีความประสานกลมกลืนดุจดังศิลปวัฒนธรรม[45] **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่4** กล่าวว่า ศิลปวัฒนธรรมยังมีการสืบทอดมาสู่กรุงศรีอยุธยาโดยมีเมืองพิษณุโลกและเมืองกำแพงเพชรเป็นศูนย์ความเลื่อมใสศรัทธามาเชื้อมโยงให้วัฒนธรรมทั้งสองอาณาจักรมีความประสานกลมกลืนดุจดังศิลปวัฒนธรรมของกรีกที่มีอิทธิพลต่ออาณาจักรโรมัน หรือศิลปวัฒนธรรมจากเมืองสุธรรมวดีมีอิทธิพลต่ออาณาจักรพุกามของพม่า[46] **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 2** กล่าวว่า ภาพพุทธประวัติตอนเสด็จดับขันธปรินิพพาน ภาพเทวดาเข้ามาเกี่ยวข้องตามผนังโบสถ์หรือ กำแพงวัด ล้วนเป็นสื่อในการเผยแพร่ธรรมทางศิลปวัฒนธรรมหรือจะเป็นพระอินทร์จำแลงลงมาเป็นนายช่างช่วยหล่อพระพุทธชินราช เป็นศูนย์กลางแห่งความปริศนาธรรม(เป็นศิลปะจิตรกรรม ไทยโบราณ และเป็นมรดก บรรพชนได้ให้ไว้เพื่อสอนธรรมะแก่ผู้ไม่รู้หนังสือ เริ่มมีมาแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบัน)[47] **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 1** กล่าวว่า พบว่าศิลปวัฒนธรรมของ พระปฏิมากรที่ปรากฏต่อผู้ที่ได้สัมผัสนั้นเกิดจากพลังศรัทธาอย่างแรงกล้าของความสวยงาม บริบูรณ์และสมบูรณ์ไปด้วยมหาปุริสลักษณะทุกประการ บุคคลใดได้ไปสักการะแล้วก็จะชื่นชมโสมนัสยินดี ในของพระองค์ท่าน ในความสงบเยือกเย็นเมื่อได้สัมผัส ตลอดถึงสิ่งต่างๆ ที่อยู่ภายในพระวิหารก็เรียบร้อยสวยงามดีทำให้องค์พระพุทธชินราชเป็นจุดเด่นได้เป็นอย่างดี เหมือนกับพระองค์ท่านยังทรงพระชนม์อยู่บ่งบอกถึงเป็นปริศนาธรรม[48] **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 8** กล่าวว่า พุทธศิลปกรรม คือ สิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น เพื่อแสดงออกถึงฝีมือและความคิดสร้างสรรค์ความเชื่อ รสนิยม บุคลิกและภูมิ หลังของผู้ สร้างงาน มีทักษะ ความเพียร ความประณีตและภูมิปัญญาทางพระพุทธศาสนาสะท้อนคำสอนพระพุทธเจ้าเป็นสื่อในการเผยแพร่ธรรมทางศิลปวัฒนธรรม ทำให้เกิดปีติ มีความสุข ได้พระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง เป็นอริยทรัพย์ ศีล ศรัทธา[49] **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 9** กล่าวว่า พุทธศิลป์ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาเป็นศิลปะ เพราะศิลปะเป็นงานสร้างสรรค์ ซึ้งผู้สร้างงานมักมีแนวคิดและรูปแบบแปลกใหม่ อยู่ตลอดเวลาอาศัยการสัมผัสนั้นเกิดจากพลังศรัทธาอย่างแรงกล้าประกอบด้วย ปัญญาในพระพุทธศาสนาได้แก่ ปัญญาเจตสิก หมายถึง ปัญญาที่รู้อย่างแจ่มแจ้ง ความไม่หลง ความไม่งมงาย ด้านโชคลาภในคุณค่าของพระพุทธชินราช เกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ และการรวมกันเป็น หมู่เหล่า ศึกษาถึงความรู้สึก หรือความเชื่อของมนุษย์และสื่อสารดูว่ามนุษย์ได้เริ่มต้นจาก ความเชื่อความศรัทธารวมไปถึงการประยุกต์ใช้ความรู้กับกิจกรรมในด้านต่าง ๆ ของมนุษย์ที่

[45] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2566.

[46] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2566.

[47] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 4 มิถุนายน 2566.

[48] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2566.

[49] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2566.

เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันพร้อมกับปัญหาที่ต้องแสวงหาหาคำตอบเพื่อนำมาแก้ปัญหาชีวิตในการเป็นอยู่ของมนุษย์นั่นเอง ดังนั้นด้านโชคลาภในคุณค่าของพระพุทธชินราชก็เป็นทางเลือกอีกวิธีหนึ่ง[50] **ฝ้ทรงคุณวุฒิท่านที่11** กล่าวว่า การที่ได้โชคลาภจึงจะต้องมีการ บนบานคือ ขอร้องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ช่วยโดยให้คำมั่นว่าจะให้ สิ่งของตอบแทน หรือทำตามที่ให้สัญญาไว้เมื่อเป็นผลสำเร็จ สำนวนไทยใช้คำว่า “บนบานศาลกล่าว” หมายถึง ขอร้องให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ช่วยเหลือจากหลวงพ่อพระพุทธชินราช ซึ่งมีเครื่องบนบานจะมีพวงมาลัย ละครรำ หัวหมู ผลไม้ ไข่ต้ม ดอกไม้ บายศรี นอกจากนี้ยังมีการมากราบไหว้หลวงพ่อ เพื่อขอโชคลาภ[51] **ฝ้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 3** กล่าวว่า การได้เข้าไปกราบนมัสการพระพุทธชินราชนับว่าเป็นโชคลาภ ในขณะมาบูชาพระพุทธชินราชเป็นเรื่องความเชื่อที่มีตั้งแต่อดีต สายมูอย่างเราก็ต้องการที่พึ่งพาทางใจ ควรหาสิ่งที่ใจพึ่งได้ อย่างมั่นคง หากพึ่งแล้ว ยังมีความทุกข์อยู่ แสดงว่าใช้ไม่ได้วิธีทางพระพุทธศาสนา และหวังว่าการบูชาพระพุทธชินราช จะช่วยให้เรามีสติในการใช้ชีวิตมากขึ้น[52] **ฝ้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 4** กล่าวว่า องค์หลวงพ่อพระพุทธชินราชมีพุทธลักษณะที่งดงามตามมหาปุริสลักษณะ 32 ประการ ว่าโดยองค์รวมองค์พระพุทธชินราชที่เป็นประธานของวัด องค์ขนาดใหญ่ มีหน้าตักกว้าง 5 ศอก 1 คืบ 5 นิ้ว สูง 7 ศอก ได้ศึกษารวบรวมเป็นหลักคิดถอดสลักปริศนาธรรมในส่วนที่เด่น ๆ และสำคัญ เช่น พระพุทธรูปปางต่างๆสอดคล้องกับ พระไตรปิฎกพบว่า ปางปรินิพพาน แสดงถึงไตรลักษณ์ของชีวิต ปางเสด็จดับขันธ์ปรินิพพาน แสดงถึงการดับขันธ์ชีวิตที่ต้องตกอยู่ในไตรลักษณ์ จากนั้นพระองค์ตรัสเรียกพระอานนท์มารับสั่งมอบมรดกธรรมว่า “ธรรมและวินัยอันใด เราแสดงแล้ว บัญญัติแล้วแก่พวกเธอ ธรรมและวินัยอันนั้น จักเป็นศาสดาของพวกเธอ โดยกาลล่วงไปแห่งเรา” หลักในการดำเนินชีวิตก็ได้นำพุทธพจน์คือ ธรรมและวินัยอันใด เราแสดงแล้ว มาประยุกต์ใช้ความรู้กับกิจกรรมในด้านต่าง ๆ ของมนุษย์ที่เกิดขึ้นในชีวิตประจำวันเหมือนดังได้ไปกราบนมัสการพระพุทธชินราชนับว่าเป็นโชคลาภ แต่มีข้อคิดที่ว่า ด้านโชคลาภในคุณค่าของพระพุทธชินราชนั้นไม่ว่าเรื่องต่างๆเช่นการขอร้องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ช่วย การบนบานศาลกล่าว หลักคิดถอดสลักปริศนาธรรม นำมาถึงความมั่นคง เป็นพึ่งตามคำสอนของพระพุทธศาสนาใช้หรือไม่ ดังนั้นจึงมาบูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านพุทธศิลป์กับด้านโชคลาภ ในการดำเนินชีวิตของคนไทย[53] **ฝ้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 10** กล่าวว่า บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราช โดยการผสมผสานองค์ความรู้ด้านพุทธศิลป์กับด้านโชคลาภ เข้าด้วยกันอย่างลงตัวและเป็นระบบ ในลักษณะพุทธศิลป์ที่เกี่ยวข้อง

[50] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2566.

[51] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม 2566.

[52] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 6 มิถุนายน 2566.

[53] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2566.

กับพระพุทธศาสนาจึงเป็นศิลปะเป็นงานสร้างสรรค์ อาศัยการสัมผัสนั้นเกิดจากพลังศรัทธาอย่างแรงกล้าประกอบด้วย ปัญญาในพระพุทธศาสนาได้แก่ ปัญญาเจตสิก หมายถึง ปัญญาที่รู้อย่างแจ่มแจ้งในความเป็น ปัญญาเจตสิกคือสัมมาทิฏฐิ เป็นหนึ่งในอริยมรรคมีองค์ 8 ขณะที่เข้าใจถึงสภาพธรรมที่มีจริงก็คือลักษณะพุทธศิลป์ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เช่น พุทธศิลป์ในองค์หลวงพ่อพระพุทธชินราชเป็นพุทธลักษณะที่งดงามตามมหาปุริสลักษณะ 32 ประการทีกล่าวมาข้างต้น นั้นเป็นลักษณะสัมมาทิฏฐิ(แนวคิดที่ถูกต้อง ความเห็นชอบ ตามทำนองคล้องธรรม)[54] **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 5** กล่าวว่า พุทธศิลป์สะท้อนเป็น สัญลักษณ์แทนพระพุทธองค์เพื่อระลึกถึงพุทธคุณเป็นพุทธานุสสติทำให้พระพุทธคุณที่เป็นนามธรรมถูกสื่อมาเป็นรูปธรรมเช่นการสร้างพระพุทธรูปไม้ของคนอีสานเกิดจากค่านิยมที่ต้องการสร้างถวายไว้ที่วัด เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตน และการสร้างต้องประกอบด้วยมหาปุริสลักษณะอันแสดงว่าแนวคิดที่ถูกต้อง ความเห็นชอบ ตามทำนองคล้องธรรม[55] **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 6** กล่าวว่า พุทธศิลป์สะท้อน จากประติมากรรมที่เป็นองค์หลวงพ่อพระพุทธชินราชที่ช่างสมัยนั้นบรรจงสร้างอย่างพิถีพิถันละเอียดถี่ถ้วนเห็นความสำคัญมากด้วยจิตนาการถึงความสำเร็จในเป้าหมายที่เราต้องการ สัมผัสถึงความรู้สึกนั้นอย่างชัดเจน อย่างมีสมาธิ อันแตกฉานในพระพุทธลักษณะ 32 ประการ อนุพยัญชนะ 80[56] **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 7** กล่าวว่า ในความคิดถึงจิตนาการในการสัมผัสถึงความรู้สึกนั้นอย่างชัดเจน อย่างมีสมาธิ ในพุทธศิลป์ขององค์พระพุทธชินราชสามารถเป็นสื่อที่สร้างความศรัทธาให้เกิดขึ้นกับผู้ที่ได้มานมัสการได้ เกิดปีติเมื่อได้เห็นความงดงาม เห็นความสงบจากองค์พระพุทธชินราช ก็เกิดพลังในการทำความดี ทางกาย ทางวาจา และทางใจ มีหลักพระธรรมคำสั่งสอนที่ดีงามเป็นเครื่องดำเนินชีวิตต่อไปเพื่อระงับทุกข์ได้ในปัจจุบัน[57]

ดังนั้นบูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราช โดยการผสมผสานองค์ความรู้ด้านพุทธศิลป์กับสิ่งที่ตั้งความปราถนาในด้านโชคลาภเช่นการขอร้องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ช่วย การบนบานศาลกล่าว หลักคิดถอดสลักปริศนาธรรม นำมาถึงความมั่นคงในการดำเนินชีวิต เป็นพึ่งทางใจ ที่ตั้งอยู่ในคำสอนของพระพุทธศาสนา ตามลักษณะสัมมาทิฏฐิ(แนวคิดที่ถูกต้อง ความเห็นชอบ ตามทำนองคล้องธรรม)

[54] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม 2566.

[55] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 มิถุนายน 2566.

[56] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2566.

[57] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2566.

4.7 บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านสุนทรียศาสตร์ ในการดำเนินชีวิตของคนไทย ด้านเศรษฐกิจ

บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านสุนทรียศาสตร์ ในการดำเนินชีวิตของคนไทย ด้านเศรษฐกิจนั้น ด้านสุนทรียศาสตร์ มีปัญหาให้ถกเถียงกันในแง่ของความรู้หรือความจริงที่เกี่ยวกับความงามหรือคุณค่าทางสุนทรียะ การศึกษานี้เป็นการศึกษาเกี่ยวกับงานพุทธศิลป์ในองค์หลวงพ่อพระพุทธชินราชในทางสุนทรียศาสตร์หรือความงาม พุทธศิลป์ในคุณค่าทางสุนทรียะ ได้กล่าวถึงความงามไว้ 2 มิติคือความงามในมิติทางธรรมและความงามมิติทางโลก ความงามในมิติทางธรรม หมายถึง ความงามที่เป็นลักษณะของธรรมะหรือความจริง อันเป็นผลจากคุณภาพหรือคุณสมบัติของธรรมะ ซึ่งปรากฏต่อการรับรู้ของมนุษย์ผู้มีญาณหรือแสดงออกทางพฤติกรรมของมนุษย์ผู้ทรงศีลทรงธรรม ทำให้ผู้คนทั่วไปรับรู้และเห็นได้ว่า เป็นผู้มีธรรมหรือผู้ที่งามโดยไม่จำกัดอายุ เพศ และวัย ความงามของธรรมะ จัดได้ว่าเป็นวัตถุวิสัย **ฝู้ทรงคุณวุฒิท่านที่15** กล่าวว่า คุณค่าความงามทางสุนทรียะในตำนานพระพุทธปฏิมาสำคัญเท่าที่ปรากฏจึงมีเรื่องราวของความงามของธรรมะ ได้อ้างอิงถึงที่มาจากประเทศอินเดียที่เป็นต้นกำเนิดพระพุทธศาสนา โดยมีพระอรหันต์ หรือเทวดาเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่นตำนานการสร้างพระพุทธชินราช มีพระอินทร์จำแลงลงมาเป็นนายช่างช่วยหล่อพระพุทธปฏิมาทำให้มีลักษณะงดงามในองค์พระพุทธปฏิมาจึงเป็นความงามในมิติทางธรรมให้เกิดพุทธานุสสติ คือ ระลึกถึงองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่พระองค์ทรงมีพระพุทธคุณนล้ำเลิศเพื่อประโยชน์สุขต่อมนุษยชาติและสัตว์โลกทั้งปวงนอกจากนี้ คนไทยยังมีความความเลื่อมใสศรัทธาว่า พระพุทธปฏิมาเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ การสักการะพระพุทธปฏิมาเป็นสิริมงคลของชีวิต[58] **ฝู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 12** กล่าวว่า พระพุทธชินราชเป็นความงามมิติทางโลกทำให้ผู้คนทั่วไปรับรู้และเห็นได้ว่า เป็นภาพที่งดงามในคุณค่าทางสุนทรียะ เกี่ยวข้องในคุณค่าด้านอารมณ์ ความรู้สึก เป็นสิ่ง ที่เห็นพ้องกับผู้ชื่นชมในองค์พระพุทธชินราช แต่อาจเปลี่ยนแปลงได้ตามกาลเวลาขึ้นอยู่กับค่านิยมของคนในสังคมแต่ละสังคม เป็นภาพที่งดงามคนศรัทธาเลื่อมใสมากที่สุด จึงนิยมบูชาที่บ้านเรือนเสริมศิริมงคล[59] **ฝู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 13** กล่าวว่า พุทธศิลป์ที่เป็นความงดงามในคุณค่าทางสุนทรียะเปรียบเสมือนเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของคนเพราะผลงานพุทธศิลป์ที่เป็นงานสร้างสรรค์เกี่ยวกับพระพุทธปฏิมา โดยประสงค์จะให้เป็นเครื่องบูชาหรือเป็นเครื่องแสดงออก ซึ่งความระลึกถึงพระพุทธเจ้าและทำให้เกิดคุณค่าด้านอารมณ์ ความรู้สึก เพื่อเป็นสื่อศรัทธาที่สามารถเห็นได้เป็นรูปธรรม บรรดาศิลปินผู้สร้างสรรค์ผลงานนั้นมีความผูกพันอยู่กับคติหรือ

[58] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม 2566.

[59] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม 2566.

ศาสนาที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของตนเพราะผลงานคุณค่าทางศิลปะที่ทำขึ้นมาเพื่อรับใช้ศาสนา เป็นศิลปวัตถุทางประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของสังคม การสร้างพระพุทธปฏิมาในแต่ละยุคสมัย ช่างผู้ก่อสร้างมักจะถ่ายทอดฝีมืองานช่าง สุนทรียทางพุทธศิลป์ลงไว้ในวัสดุที่ใช้สร้างทั้งอิฐหิน ดิน ทราย หรือโลหะ[60] **ฝ้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 2** กล่าวว่า ในคุณค่าทางพุทธศิลป์ที่สร้างพระพุทธปฏิมา ลงไว้ในวัสดุ(อิฐหิน ดิน ทราย หรือโลหะ แร่ทอง เงิน) โดยใช้กลวิธีหรือศิลปวิทยาที่มีอยู่ในท้องถิ่นในช่วงเวลานั้น ๆ ด้วยความประสานกลมกลืนของรูปร่าง ทรวดทรง ส่วนสัด เส้น สีผิว และลวดลาย สิ่งที่น่าทึ้ง การจัดวางตำแหน่งและลักษณะท่าทางให้สามารถสื่อความคิดแก่ผู้พบเห็น กราบไหว้ได้ นอกจากนี้ ขนาด ของพระพุทธปฏิมาลักษณะของท่าทาง หรือความงดงาม ของพระพุทธปฏิมา ยังสะท้อนให้เห็น ถึงความเจริญหรือสภาพบ้านเมืองทั้งด้านเศรษฐกิจ[61] **ฝ้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 3** กล่าวว่า ความประสานกลมกลืนของรูปร่างที่ เป็นวัตถุแห่งสุนทรียศาสตร์หรือวัตถุแห่งความงามนั้น ได้จำแนกไว้หลากหลายโดยหมายรวมเอาวัตถุทางสุนทรียศาสตร์ในทางปรัชญาตะวันตกไว้ด้วยแล้วยังกล่าวถึงวัตถุทางสุนทรียศาสตร์อื่น ๆซึ่งเป็นสิ่งปรากฏในชีวิตประจำวัน ดังเช่น ได้กล่าวถึง ความงามของวัตถุ ความงามของมนุษย์ความงามของอากัปกิริยา ความงามของธรรมชาติความงามของธรรมะที่ทรงยกขึ้นแสดง ซึ่งเป็นความงามอย่างสูงสุด[62] **ฝ้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 4** กล่าวว่า ความงามของวัตถุ ความงาม เป็นคุณค่าทางสุนทรียะ ที่ปรากฏใน พระพุทธชินราช เป็นเหตุผล เป็นศาสตร์ที่ ศึกษาเกี่ยวกับความงามทั้งในศิลปะ และธรรมชาติ ที่ปรากฏ ในองค์พระพุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก ในทางปรัชญาสุนทรียศาสตร์ ก็คือศิลปะที่ว่าด้วยเรื่องมาตรฐานของความงาม กฎเกณฑ์ทางศิลปะ ทฤษฎีอันเกี่ยวกับประสบการณ์ทางสุนทรียภาพ การแสวงหาคุณค่า “ความงาม” คือสถานภาพ ของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ที่ก่อให้เกิดความศรัทธาและ การชื่นชมผ่านความเข้าใจ และรับรู้ถึงความสมดุล สัดส่วน และแรงดึงดูดยึดเหนี่ยวจิตใจ ด้านความงามในทาง พุทธศิลป์ของพระพุทธชินราช เพื่อได้เห็น ความดี ความงาม และ ความจริง ในเรื่อง ศาสนา สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ ดังนั้นในกฎเกณฑ์คุณค่าทางสุนทรียะ เรื่องผลงานพุทธศิลป์ที่เป็นงานสร้างสรรค์เกี่ยวกับพระพุทธปฏิมา โดยประสงค์จะให้เป็นเครื่องบูชาหรือเป็นเครื่องแสดงออก ซึ่งความระลึกถึงพระพุทธเจ้าและทำให้เกิดคุณค่าด้านอารมณ์ความรู้สึกซึ่งมีปัญหาให้ถกเถียงกันในแง่ของความรู้หรือความจริงที่เกี่ยวกับความงามโดยเฉพาะคุณค่าทางสุนทรียะ ที่ปรากฏใน พระพุทธชินราช[63] **ฝ้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 5** กล่าวว่า ในด้านเศรษฐกิจ

---

[60] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2566.

[61] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 4 มิถุนายน 2566.

[62] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 6 มิถุนายน 2566.

[63] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2566.

คุณค่าของพระพุทธชินราชมีความผูกพันธ์ ก่อให้เกิดพันธะที่จะต้องปฏิบัติตามสังคมไทยในปัจจุบันที่ปรับเปลี่ยนจากสังคมแบบครอบครัว มาเป็นสังคมเมืองที่มุ่งมั่นอยากอยู่แบบมั่งคั่งและร่ำรวย มีการสะสมส่วนเกินในการผลิตเพื่อขาย มุ่งแสวงหากำไรมากที่สุด และส่งเสริมการบริโภคในนามของ “การพัฒนา” รวมถึงการทำให้ทันสมัย ซึ่งในความเป็นจริง คุณภาพชีวิตของคนไทยมิได้เพิ่มขึ้นจริงตามดัชนีการบริโภคและกำไรตามวัตถุสิ่งของเครื่องอำนวยความสะดวกที่ล้นเหลือแต่อย่างใด ปัจจุบันจึงถือเป็นยุคสมัยที่ผู้คนมีหนี้สินมากมาย ครอบครัวแตกแยกล้มเหลว เด็กขาดความอบอุ่น ชุมชนล่มสลาย พ่อแม่ขายทุกอย่างเพื่อให้ได้เงินมาบริโภคตามกระแสทุนนิยม ผู้คนในสังคมจึงแสหวง ที่ยึดเหนี่ยวด้านเศรษฐกิจในคุณค่าของพระพุทธชินราช[64] **ฝู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 6** กล่าวว่า การมุ่งแสวงหากำไรทางวัตถุจำเป็นที่จะต้องมีระบบภูมิคุ้มกันในตัวที่ดีพอ หากระบบภูมิคุ้มกันไม่ดีพอทั้งในระดับครัวเรือนระดับชุมชน อาจทำให้เกิดปัญหาต่อประชาชนในท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการขาดความรู้ความเข้าใจ ความไม่รู้จักความพอประมาณ ความมีเหตุผล จึงทำให้ประชาชนไม่มีภูมิคุ้มกัน ส่งผลให้ประชาชนในท้องถิ่นยังประสบกับปัญหาหนี้สินล้นพ้นตัว ทำผู้คนในสังคมมุ้งแสหวงความหวังในเรื่องความมั่นคงในเรื่องทรัพย์ ความหวังหนึ่งตามความเชื่อความศรัทธาในคุณค่าของพระพุทธชินราช[65] **ฝู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 7** กล่าวว่า ความเชื่อ เป็นพื้นฐานสำคัญยิ่งของสังคมมนุษย์ มนุษย์แต่ละกลุ่มมีความเชื่อแตกต่างกันไป ซึ่งความเชื่อก็คือศรัทธาหรือยึดมั่นถือมั่น ซึ่งเป็นแกนสำคัญ ในการดำเนินชีวิต และความมั่นคง ของสังคม ความเชื่อมีอยู่ หลายระดับ ทั้งในการดำเนินชีวิตประจำวัน อันเป็นความเชื่อเช่น ในคุณค่าของพระพุทธชินราชเป็นความเชื่อที่เกี่ยวกับ ความดี ความชั่ว นรก สวรรค์ บาปบุญคุณโทษ ความร่ำรวย อยู่ที่องค์ประกอบสำคัญยิ่งในภูมิปัญญาของสังคมมนุษย์จะต้องดำเนินชีวิตด้วยความอดทน มีปัญญา[66] **ฝู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 8** กล่าวว่า การดำเนินชีวิตของตน วิธีหาทางแก้ไขปัญหาในสังคมมนุษย์ ให้ผ่านรอดหรือลุล่วงไป จะต้องต้องมีการเรียนรู้ มีการพิจารณาแก้ปัญญาหาตลอดเวลา ทั้งหมดนี้พูด สั้น ๆ ก็คือสิกขา หรือการศึกษาดังนั้นเมื่อยังมีชีวติอยู่ถ้าจะเป็นอยู่ได้หรือจะเป็นอยู่ให้ดีก็ต้องสิกขาหรือศึกษาตลอดเวลาพูดได้ว่า ชีวิตคือการศึกษา หรือ ชีวิตที่ดีคือชีวิตที่มีการศึกษา มีการเรียนรู้หรือมีการฝึกฝนไปด้วยการดำเนินชีวิตที่ดีจะเป็นชีวิตแห่งสิกขาไปในตัว ชีวิตขาดการศึกษาไม่ได้ถ้าขาดการศึกษา ก็ไม่เป็นชีวติที่ดีที่จะอยู่ ได้อย่างดีหรือแม้แต่จะอยู่ ให้รอดไปได้ ตรงนี้เป็นการประสานเป็นอันเดียวกัน ระหว่าง การศึกษาพัฒนา มนุษย์หรือการเรียนรู้ฝึกฝนพัฒนาคน ที่เรียกวฎ สิกขากับการดำเนินชีวิตที่ดีของมนุษย์ที่เรียกวฎ มรรคคือการดำเนินชีวิตที่มีการศึกษา

---

[64] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 มิถุนายน 2566.

[65] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2566.

[66] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2566.

พัฒนาชีวิตไปด้วยในตัวจึงจะเป็นชีวิตที่ดี[67] **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 9** กล่าวว่า องค์พระพุทธชินราชมีประกอบพุทธศิลป์เกี่ยวกับพื้นผิวที่เป็นคุณสมบัติทางทัศนธาตุขององค์พระพุทธชินราช"ที่แสดงถึงความรู้สึกขณะพิจารณาของพระรูปนั้น ๆเช่น ความรู้สึกแข็ง หยาบ ขรุขระ โปร่งใส ละเอียด บางครั้งพื้นผิวอาจมีลวดลายประกอบร่วมด้วย พื้นผิวที่เป็นลักษณะสำคัญของพระพุทธรูปสุโขทัยคือลักษณะที่เรียบเนียนประสานไปกับปริมาตรทีกลมกลึง และพระพุทธรูปบางองค์นิยมทำผิวเป็นโลหะจำพวกทองคำหรือทองเหลือง มีลักษณะมันวาวสะท้อนแสงซึ่งลักษณะของพื้นผิวแบบนี้จะช่วยเพิ่มความรู้สึกที่ดูเรียบง่าย มีคุณค่าทางด้านเศรษฐกิจ ความศรัทธา ค่านิยมของสังคม สะท้อนธรรมระลึกถึงพระพุทธเจ้า ดังนั้น ปัจจุบันจึงถือเป็นยุคสมัยที่ผู้คนมีหนี้สินมากมาย ครอบครัวแตกแยกล้มเหลว เด็กขาดความอบอุ่น ชุมชนล่มสลาย พ่อแม่ขายทุกอย่างเพื่อให้ได้เงินมาบริโภคตามกระแสทุนนิยมว่าชีวิตคือการศึกษา หรือ ชีวิตที่ดีคือชีวิตที่มีการศึกษา มีการเรียนรู้หรือมีการฝึกฝนไปด้วยการดำเนินชีวิตที่ดี ด้วยเหตุนี้ จึงบูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านสุนทรียศาสตร์ กับด้านเศรษฐกิจ[68]

บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านสุนทรียศาสตร์ มารวมเข้าเป็นองค์รวมเดียวกันกับด้านเศรษฐกิจที่ที่คุณค่าครบถ้วนสมบูรณ์ในเรื่องความจริงในมุมมองที่เกี่ยวกับความงามหรือ คุณค่าทางสุนทรียะ เกี่ยวกับงานพุทธศิลป์ในองค์หลวงพ่อพระพุทธชินราชในทางสุนทรียศาสตร์หรือความงาม พุทธศิลป์ในคุณค่าทางสุนทรียะ ได้กล่าวถึงความงามไว้2 มิติคือความงามในมิติทางธรรมและความงามมิติทางโลก มาผสมผสานการดำเนินชีวิตของตน ใช้วิธีหาทางแก้ไขปัญหาในสังคมมนุษย์ ให้ผ่านรอดหรือลุล่วงไป จะต้องต้องมีการเรียนรู้ มีการพิจารณาแก้ปัญญาหาตลอดเวลาดังนั้นการศึกษาพัฒนา มนุษย์หรือการเรียนรู้ฝึกฝนพัฒนาคน ที่เรียกฎ สิกขากับการดำเนินชีวิตที่ดีของมนุษย์ที่เรียกฎ มรรคคือการดำเนินชีวิตที่มีการศึกษาพัฒนาชีวิตไปด้วยในตัวจึงจะเป็นชีวิตที่ดี ในเมื่อด้านสุนทรียศาสตร์ มารวมเข้าเป็นองค์รวมเดียวกันกับด้านเศรษฐกิจที่ที่คุณค่าครบถ้วนสมบูรณ์ที่แท้จริงนั่นคือคุณค่าของพระพุทธชินราช

[67] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2566.

[68] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2566.

4.8 บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านสุนทรียศาสตร์ ในการดำเนินชีวิตของคนไทย ด้านความปลอดภัย

บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านสุนทรียศาสตร์ ในการดำเนินชีวิตของคนไทย ด้านความปลอดภัยนั้น ด้านสุนทรียศาสตร์ในพุทธศิลป์ของพระพุทธชินราช แสดงออกถึงความงาม และความจริง ในเชิงสุนทรียศาสตร์ มีความเป็นสุนทรียภาพ ในศิลปกรรม อันทรงคุณค่านี้ ถึงแม้ว่าลักษณะ ทางสุนทรียภาพ จะเป็นนามธรรมที่ ไม่สามารถระบุ เป็นขอบเขต หรือระดับ ที่เกิดขึ้นในแต่ละปัจเจกบุคคล ได้แต่ปฏิกิริยาการรับรู้ของมนุษย์ ต่อลักษณะของทัศนธาตุคือ สิ่งที่เป็นปัจจัย ของการมองเห็นในผลงานทัศนศิลป์อันประกอบไปด้วย จุด เส้นรูปร่าง รูปทรง น้ำหนัก อ่อน-แก่ พื้นที่ว่าง พื้นผิว และสีเป็นสิ่งที่ศิลปินนำมาใช้ในการสร้างสรรค์ ผลงาน เพื่อสื่อความหมายตามแนวคิด โดยนำทัศนธาตุ มาประกอบให้เข้ากันและเกิดการรวมตัวกันอย่างสมบูรณ์ **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 1** กล่าวว่า สื่อความหมายตามแนวคิดในผลงานทัศนศิลป์ที่เป็น ศิลปะก็คือความคิด เพื่อแสดงออกซึ่งฝีมือ, สุนทรีย์ อำนาจทางอารมณ์ว่าด้วยเรื่องมาตรฐานของความงาม กฎเกณฑ์ทางศิลปะ ทฤษฎี อันเกี่ยวกับประสบการณ์ทางสุนทรียภาพ การแสวงหาคุณค่า “ความงาม” คือสถานภาพ ของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ที่ก่อให้เกิดความศรัทธาและ การชื่นชมผ่านความเข้าใจ และรับรู้ถึงความสมดุล สัดส่วน และแรงดึงดูดยึดเหนี่ยวจิตใจ ด้านความงามในทาง พุทธศิลป์ของพระพุทธชินราช เพื่อได้เห็น ความดี ความงาม และ ความจริง ในเรื่อง ศาสนา สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ และความเป็น สุนทรียศาสตร์แปลว่าวิชาด้วยความงาม[69] **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 2** กล่าวว่า ทัศนธาตุ ที่ให้ความรู้สึกบางประการ ได้สอดคล้อง กับความหมายที่เป็นอุดมคติ ผลลัพธ์ ที่ได้อาจเป็นเครื่องมือตรวจสอบ คุณค่าทางสุนทรียะที่ปรากฏใน พระพุทธชินราช เป็นเหตุผล เป็นศาสตร์ที่ ศึกษาเกี่ยวกับความงามทั้งในศิลปะ และธรรมชาติ ที่ปรากฏ ในพระพุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลกก่อให้เกิดความศรัทธาและ การชื่นชมผ่านความเข้าใจ และรับรู้ถึงความสมดุล สัดส่วน และแรงดึงดูดยึดเหนี่ยวจิตใจ ด้านความงาม ในทางพุทธศิลป์ของพระพุทธชินราช เพื่อได้เห็น ความดี ความงาม และ ความจริง ในเรื่อง ศาสนา สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจ[70] **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 10** กล่าวว่า พุทธศิลป์ของพระพุทธชินราช ที่ได้เห็น ว่าเป็นความดี ความงาม และ ความจริง ตามธรรมชาติหรืองานศิลปะตั้งแต่ยุคสุโขทัยจนถึงยุคปัจจุบันที่แต่ละบุคคลสามารถเข้าใจ และรู้สึกได้ หรือความเข้าใจทั้งภายใน และภายนอก ความรู้สึก ของแต่ละบุคคลที่มีต่อความงาม จากการสร้างขึ้น หรือ ความงามในธรรมชาติ ที่เป็นมรดกแห่งชาติ ทาง

[69] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2566.

[70] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 4 มิถุนายน 2566.

ศิลปะ เมื่อน้อมมากราบไหว้ระลึก ถึงคุณลักษณะของพระพุทธเจ้า เกิดเป็นคุณค่าทางสุนทรียภาพเกิดความเป็นสุนทรียภาพ ทางศิลปะซึ่งหมายถึง การรับรู้คุณค่าความงาม[71] **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 11** กล่าวว่า ความงามในธรรมชาติเป็น การที่มนุษย์เกิดความรู้สึกซาบซึ้ง หรือรับรู้คุณค่าของสิ่งที่งาม ในองค์พระพุทธชินราช มีความประณีต และเรื่องราวต่าง ๆ ถือว่าได้รับสุนทรียภาพของสิ่งนั้นแล้ว โดยทั่วไป พื้นฐานของความงามทางศิลปะ จะประกอบด้วยความสวยงาม ความแปลกตา ความน่าทึ่ง ซึ่งมีผลทำให้จิตใจของมนุษย์เราผ่อนคลาย เกิดเป็นความพึงพอใจ เกิดศรัทธา และซาบซึ้งในผลงานศิลปะนั้น ๆ ความซาบซึ้งหรือการเห็นคุณค่าในความงามของศิลปะที่ปรากฏในพระพุทธชินราช สามารถสร้างให้เกิดขึ้นได้ โดยบุคคลนั้น ๆ ต้องมีประสบการณ์ทางการเรียนรู้ศิลปะมาก ๆ นอกจากนี้ การสังเกตความงาม ในธรรมชาติ เป็นพระพุทธรูปหลอดวยสำริด ประทับนั่งขัดสมาธิราบ แสดงปางมารวิชัย จะช่วยให้เรามีสุนทรียภาพ ได้เช่นกัน ประสบการณ์การเรียนรู้ความงาม ทางศิลปะในเชิงสุนทรียะ พุทธปฏิมกรรม ทีปรากฏในพระพุทธชินราช เป็นเหตุผลสำคัญอย่างหนึ่ง[72] **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 14** กล่าวว่า องค์พระพุทธชินราช ที่หลอดวยสำริด ประทับนั่งขัดสมาธิราบ แสดงปางมารวิชัย ได้สร้างสิ่งสำคัญ คู่เมืองพิษณุโลก เป็นพระพุทธชินราช ซึ่งเป็นปฏิมากรรมพุทธศิลป์ อันประณีตงดงามที่สุด ของสกุลช่างพิษณุโลก หรือหมวดพระพุทธชินราช ซึ่งมีเอกลักษณ์ของตน ผลทำให้พิษณุโลกมีความเจริญรุ่งเรือง ทางพระพุทธศาสนา ควบคู่ขนานกันไปด้วย ไม่ว่า จะเป็น ศาสนสถาน ศาสนธรรม ศาสนบุคคล ตลอดจน ศิลปะกรรม ทางพระพุทธศาสนา ดังนั้น พระพุทธชินราช ในเชิงสุนทรียศาสตร์ มีความเป็นสุนทรียภาพ ในศิลปกรรม อันทรงคุณค่านี้ ถึงแม้ว่าลักษณะ ทางสุนทรียภาพ จะเป็นนามธรรมที่ ไม่สามารถระบุ เป็นขอบเขต หรือระดับ ที่เกิดขึ้นในแต่ละปัจเจกบุคคล ได้แต่ปฏิกิริยาการรับรู้ของมนุษย์ ยอมมีศิลปะก็คือความคิด เพื่อแสดงออกซึ่งฝีมือ คุณค่าของพระพุทธชินราชเป็นความเชื่อทาง ค่านิยมที่เป็นทัศนะของคนหรือสังคมที่มีต่อพระพุทธชินราช สร้างความพฤติกรรมที่ปรากฏเป็นความคิด และเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความปรารถนา คุณค่าและความถูกต้องของสังคม คือ สิ่งที่คนสนใจ ความปรารถนาอยากจะมี อยากจะเป็นที่ยกย่อง สรรเสริญ หรือเป็นสิ่งที่บังคับต้องทำ ต้องปฏิบัติ มีความรักและมีความสุขเมื่อได้เห็นหรือได้สิ่งเหล่านั้นมา จึงเป็นความดี ความสุข ความสงบ พื้นฐานของการจัดรูปแบบพฤติกรรมที่ปรากฏอยู่ภายใน และแสดงออกเป็นพฤติกรรม ภายนอก มีลักษณะต่างๆ ทางกาย วาจา และเป็นความคิด จึงนำมา เป็นพื้นฐานสำคัญทางภูมิปัญญา เป็นบ่อเกิดพฤติกรรม ของบุคคล แต่ละสังคม[73] **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 3** กล่าวว่า

---

[71] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 8 กรกฎาคม 2566.

[72] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม 2566.

[73] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2566.

ค่านิยมที่เป็นทัศนะของคนมีความเชื่อมั่นในปฏิมากรรมพุทธศิลป์ ที่ปรับเปลี่ยนตามแนวความคิดและแรงบันดาลใจโดยมีคติความเชื่อเป็นเรื่อง ความเชื่อมั่นหรือความปลอดภัยเป็นคุณค่าทางสังคมที่สื่อถึงความสมัครสมานสามัคคีของผู้คนชุมชนในสังคมและยังสะท้อนถึงความมั่นคงของพระพุทธศาสนา ความมั่นคงของพุทธศาสนาขึ้นอยู่กับการป้องกันมิให้เหตุปัจจัย ซึ่งจะทำให้พระสัทธรรมคำสอนตั้งอยู่มิได้นาน ตามนัยแห่งพุทธพจน์ที่ตรัสแก่พระกิมพิละว่า “ดูก่อน กิมพิละเมื่อตถาคตปรินิพพานแล้ว ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกาในพระธรรมวินัยนี้ไม่เคารพ ไม่ยำเกรง ในพระศาสดา ในพระธรรม ในพระสงฆ์ ในการศึกษาไม่เคารพยำเกรงกันและกัน ความมั่นคงของพระพุทธศาสนา จะอยู่ได้อย่างไร[74] **ฐ้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 4** กล่าวว่า ตามที่ความเชื่อมั่นหรือความปลอดภัยเป็นคุณค่าทางสังคมโดยมีความต้องการด้านต่างๆเช่นความต้องการความอบอุ่น ความปลอดภัยและหลักประกันชีวิต ความต้องการชนิดนี้มักจะพึ่งพาอาศัยอำนาจสูงสุดที่สามารถคอยบันคาลให้ตนสมปรารถนา เช่น อำนาจทางศาสนาหรืออำนาจสิ่งสูงสุด เช่นพระเจ้าเป็น ความต้องการความดี ความสมบูรณ์ อันเป็นสิ่งที่ดีงาม อันเป็นสิ่งที่ทุกคนย้อมปรารถนาไม่ว่าจะเป็นผู้ดี มั่งมี หรือยากจน ความต้องการบรรลุจุดหมายปลายทางชีวิตคือความสุข ดังนั้นหลักการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่มีความต้องการในตน ประสงค์ที่พึงพอใจนั่น เมื่อชีวิตเรามีสภาวะเช่นนั้น เราจึงจะมีความสุขไม่ยึดติดในสิ่งใดมากเกินไป อาจเกิดทุกข์โทษ ได้นอกจากสภาพแวดล้อม สังคม และความต้องการในสิ่งที่พอใจแล้ว[75] **ฐ้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 5** กล่าวว่า หลักการดำเนินชีวิตของมนุษย์ที่ต้องการความปลอดภัยและหลักประกันชีวิต มีความต้องการในภายในจิตใจของมนุษย์ จะเป็นตัวนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติ ด้วยการแสดงออกทางกายกรรม วจีกรรม เป็นแรงผลักดันทำให้ มนุษย์เป็นผู้มีบทบาทและมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงของโลกโดยหลักพุทธศาสนาได้แสดงไว้อย่างชัดเจนเกี่ยวกับพฤติกรรมของมนุษย์ ที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงของโลก เป็นพฤติกรรมของจิต บอกให้รู้ว่าอะไรผิดอะไรถูก ตัดสินที่การกระท้าและเจตนามีอุดมคติ[76] **ฐ้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 6** กล่าวว่า มนุษย์เป็นผู้มีบทบาทและมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทำให้สังคมมีการหลั่งไหลแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมจากวิถีชีวิตดั่งเดิมสู่การเชื่อมโยงในหลากหลายมิติ จึงทำให้วิถีของคนเปลี่ยนไปการปรับเปลี่ยนที่ไม่สอดคล้องกับพื้นฐานดั่งเดิมของคนในสังคมโดยเฉพาะสังคมไทยเป็นปัญหาที่ก่อให้เกิดความไม่เชื่อมั่นในการดำเนินชีวิตของมนุษย์เอง การแสหวงหาสิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจหรืออำนาจสูงสุดที่สามารถคอยบันคาลให้ตนสมปรารถนา เช่น อำนาจทางศาสนา หรือพระ

[74] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 6 มิถุนายน 2566.

[75] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 12 มิถุนายน 2566.

[76] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 มิถุนายน 2566.

ปฏิมาเช่น หลวงพ่อพระพุทธชินราช[77] **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 7** กล่าวว่า ปัญหาที่ก่อให้เกิดความเชื่อมั่นในสังคมเกิดจากสภาพสังคมครอบครัวจากเดิมเป็นครอบครัวใหญ่มีสายสัมพันธ์ตั้งแต่ระดับอาวุโสถึงบุตรกลายเป็นครอบครัวแยกย่อยย้ายถิ่นฐานเดิมมากขึ้น สังคมจึงแสหวงหาเครื่อง สิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจเช่นในคุณค่าองค์หลวงพ่อพระพุทธชินราช ทำให้สังคมหาเครื่องป้องกันภัยที่จะเกิดขึ้นให้กับคนทุกสังคมอยู่ด้วยกันอย่างสงบสุข คนในสังคมมีจิตใจที่เอื้ออาทรต่อกันเราสามารถเตรียมตัวพร้อมขณะที่มีชีวิตอยู่ในชาติปัจจุบันนี้ด้วยการเตรียมใจ ฝึกใจเพื่อรับเหตุการณ์ในอนาคตและเมื่อถึงเวลานั้นชีวิตเราจะถึงพร้อมด้วยกุศลธรรมพร้อมทั้งกายและใจที่จะเผชิญกับภัยพิบัติได้อย่างไม่หวั่นไหว ดังนั้นค่านิยมที่เป็นทัศนะของคนหรือสังคมที่มีต่อพระพุทธชินราชราช ได้สร้างพฤติกรรมที่ปรากฏเป็นความคิด และเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับความปรารถนา ต่างหลากหลายความคิดในด้านความงามที่มีต่อพระพุทธชินราช เกิดความรู้สึกซาบซึ้ง หรือรับรู้คุณค่าของสิ่งที่งาม ในองค์พระพุทธชินราช มีข้อคิดมากมายในเรื่องคุณค่าองค์หลวงพ่อพระพุทธชินราช[78]

บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านสุนทรียศาสตร์กับด้านความปลอดภัย โดยนำศาสตร์ทุกศาสตร์ที่ไม่อาจแยกจากกันโดยเด็ดขาดได้ เช่นเดียวกับวิถีชีวิตของคนที่ต้องดำรงอยู่อย่างประสานกลมกลืนเป็นองค์รวม เป็นการอย่างเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน จะทำมีความหมายสอดคล้องกับชีวิตจริง เช่นพุทธศิลป์ของพระพุทธชินราช แสดงออก ถึงความงาม และ ความจริง ในเชิงสุนทรียศาสตร์ มีความเป็นสุนทรียภาพ ในศิลปกรรม อันทรงคุณค่านี้ ถึงแม้ว่าลักษณะ ทางสุนทรียภาพ จะเป็นนามธรรมที่ ไม่สามารถระบุ เป็นขอบเขต หรือระดับ ที่เกิดขึ้นในแต่ละปัจเจกบุคคล ได้แต่ปฏิกิริยาการรับรู้ของมนุษย์ ต่อลักษณะของทัศนธาตุคือ สิ่งที่เป็นปัจจัย ของการมองเห็นในผลงานทัศนศิลป์ซึ่งเป็นปฏิมากรรมพุทธศิลป์ อันประณีตงดงามที่สุด ของสกุลช่างพิษณุโลก หรือหมวดพระพุทธชินราช ซึ่งมีเอกลักษณ์ของตน ผลทำให้พิษณุโลกมีความเจริญรุ่งเรือง ทางพระพุทธศาสนาม มาสอดคล้องกับสังคมที่แสหวงหาเครื่อง สิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจเช่นในคุณค่าองค์หลวงพ่อพระพุทธชินราช ทำให้สังคมหาเครื่องป้องกันภัยที่จะเกิดขึ้นให้กับคนทุกสังคมอยู่ด้วยกันอย่างสงบสุข คนในสังคมมีจิตใจที่เอื้ออาทรต่อกันเราสามารถเตรียมตัวพร้อมขณะที่มีชีวิตอยู่ในชาติปัจจุบัน

[77] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2566.

[78] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2566.

4.9 บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านสุนทรียศาสตร์ ในการดำเนินชีวิตของคนไทย ด้านโชคลาภ

บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านสุนทรียศาสตร์ ในการดำเนินชีวิตของคนไทย ด้านโชคลาภนั้น ด้านสุนทรียศาสตร์ที่เกิดจากคุณค่าของพระพุทธชินราช เป็นงานศิลปะที่สร้างขึ้นเพื่อการสืบทอดประเพณีวัฒนธรรมอันดีงามของชุมชนและสังคมชาวไทยมาเป็นเวลาช้านาน อันเป็นไปเพื่อตอบสนองความต้องการของทุกคนชุมชน โดยมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน คือ เพื่อความสามัคคีของชุมชน เพื่ออนุรักษ์และสืบทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาของบรรพบุรุษในการสร้างสรรค์งานพุทธศิลป์ อันก่อให้เกิดคุณค่าสำคัญ 2 ประการ คือ คุณค่าทางกายภาพและคุณค่าทางจินตภาพ โดยมีทัศนะเกี่ยวกับความสำคัญของคุณค่าทั้งเชิงสัจนิยมและสุนทรียศาสตร์ คุณค่าเป็นลักษณะของความพึงพอใจ ความปรารถนาหรือความพึงประสงค์ของมนุษย์ ความดีเป็นสิ่งที่มนุษย์ปรารถนา ถือเป็นคุณค่าทางจริยธรรม ความงามเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนปรารถนาและต้องการเช่นกัน จึงเป็นคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ ความจริงหรือความยุติธรรมของสังคม มนุษย์ทุกคนก็มีความปรารถนา ถือเป็นคุณค่าทางสังคม ทุกอย่างล้วนช่วยเติมเต็มให้ชีวิตมนุษย์มีความสมบูรณ์

ดังนั้น คุณค่า จึงหมายถึง สิ่งที่มีประโยชน์หรือมีมูลค่าสูง คุณค่าของสรรพสิ่งในโลกนี้จึงมีอยู่มากมาย มนุษย์จะกำหนดขอบเขตเรื่องของคุณค่าของสรรพสิ่งนั้น กระทำได้โดยยากเพราะแต่ละคนแต่ละสังคมย่อมมีการกำหนดคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ แตกต่างกัน คุณค่าอาจแบ่งได้เป็นคุณค่าสูง คุณค่าต่ำ คุณค่าที่เป็นส่วนปัจเจกบุคคลและคุณค่าส่วนสังคมหรืออาจแบ่งเป็นคุณค่าภายใน คุณค่าภายนอก **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 6** กล่าวว่า ความงามเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนปรารถนาและต้องการเช่นกัน จึงเป็นคุณค่าทางสุนทรียศาสตร์ ในพุทธศิลป์ เป็นการสร้างงานศิลปะต่าง ๆ ที่มีอิทธิพลหรือแรงบันดาลใจมาจากพระพุทธศาสนา นำไปสู่การสร้างสรรค์งานพุทธศิลป์มีความงดงามทางสุนทรียศาสตร์ในหลายๆ ด้าน ซึ่งจะต้องอาศัยการตีความเพื่อเข้าถึงคุณค่าแห่งสารัตถะหรือแก่นแท้แห่งพุทธศิลป์ที่ผู้สร้างรังสรรค์ขึ้นมาเพื่อประยุกต์ใช้ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตให้เกิดประโยชน์ มากกว่าการมองความสวยงามเชิงศิลปะเพียงแง่มุมเดียว อย่างไรก็ตามงานพุทธศิลป์ในยุคปัจจุบันจะเห็นว่า เป็นการผสมผสานแนวคิดหลาย ๆ แนวคิดเข้าด้วยกัน เช่น แนวคิดสุนทรียศาสตร์แบบตะวันตกผสมผสานกับแนวคิดสุนทรียศาสตร์ตะวันออก รวมทั้งมีการนำเอาสิ่งประดิษฐ์สมัยใหม่เข้าไปประกอบสร้างสรรค์จนกลายเป็นความสวยงามที่แสดงให้เห็นเป็นรูปธรรมภายนอก ในขณะที่ภายในนั้น มีการแฝงซ่อนไว้ซึ่งความสวยงามเชิงนามธรรม[79] **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 7** กล่าวว่า คุณค่าในองค์หลวงพ่อพระพุทธชินราช

[79] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 มิถุนายน 2566.

ทางสุนทรียศาสตร์ ในมิติทางโลกและในมิติทางธรรม ในประเด็นสุนทรียะ(ความงาม) นี้ พระพุทธศาสนามีมุมมองในมิติทางโลกว่า หมายถึง ความงามที่เหล่าชาวโลกพูดถึงหรือเข้าใจกันทั่วไป ในคำสอนของพระพุทธศาสนาได้กล่าวถึงความงามในมิตินี้ไว้พอสมควร เช่น ความงามของป่าเขาลำเนาไพร พืชพันธุ์สิงสาราสัตว์รูปร่าง ผิวพรรณ รูปเขียน ภาพเขียน เสื้อผ้าอาภรณ์และเครื่องประดับ โดยพระพุทธศาสนาถือว่า ความงามไม่ใช่เป็นสิ่งที่มีอยู่จริง ความงามในมิติทางโลกเกิดขึ้นจากกระบวนการรับรู้โลกของมนุษย์ โดยมีกิเลส เป็นตัวการสำคัญที่ชักำจิตใจให้คิดไปตามอำนาจของมัน ความงามของวัตถุหรือความงามในมิติทางโลก จึงเป็นจิตวิสัย คือ เป็นสิ่งที่จิตคิดขึ้นเอง ความงามในมิติทางโลกนั้นสามารถทำให้ปุถุชนทั่วไปเกิดความสุขได้ในระดับหนึ่ง พระพุทธศาสนาไม่ได้ถือว่าการเสพสุขจากโลกภายนอกเป็นสิ่งชั่วร้าย เพียงแต่อธิบายว่า ควรเลือกเสพความสุขที่ไม่ทำให้ความดีเสื่อมลงหรือทำใหความชั่วเจริญขึ้น และบอกว่ายังมีความสุขอื่นที่สุขยิ่งกว่า ลึกซึ้งและประณีตกว่าสุขที่เกิดจากการเสพเสวยรสอร่อยของโลก ส่วนมุมมองในมิติทางธรรมนั้น เป็นลักษณะพิเศษในแนวคิดทางสุนทรียศาสตร์ของพระพุทธศาสนาที่มีความแตกต่างอย่างชัดเจนจากแนวคิดทางสุนทรียศาสตร์ของตะวันตกโดยทั่วไป พระพุทธศาสนามองความงามว่า หมายถึง สิ่งที่มีอยู่เป็นอยู่ตามธรรมชาติเรียกรวมว่า “สภาวธรรม” อันหมายถึง สภาวะที่มีเองเป็นเองตามธรรมชาติความงามในมิติทางธรรมของพระพุทธศาสนานั้น สามารถสรุปลงได้ใน 3ระดับ คือ ความงามทางพฤติกรรม ความงามทางจิตใจ และความงามทางปัญญา พระพุทธศาสนาถือว่า ศีล สมาธิและปัญญา เป็นความงามในมิติทางธรรม[80]

ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 8 กล่าวว่า จากพุทธพจน์ที่สอดคล้องกับงานช่างศิลป์สมัยสุโขทัยนิยมสร้างพระพุทธรูปมีเปลวหรือรัศมีบนพระเศียร พระพุทธรูปยุคต้น ๆ สมัยคันธาระ คุปตะ ก่อนหน้านั้น มีพระเศียรเป็นขมวด นูนให้เห็นเท่านั้น แต่พระพุทธชินราชเป็นเปลวเพลิงชัดเจน รัศมีเป็นลักษณะเปลวไฟที่กำลังลุกโชติช่วง เป็นสื่อธรรมสำคัญคือ ธรรมดาไฟที่ลุกนั้นย่อมสว่างในที่มืด เปลวไฟที่พวยพุ่งบนเศียรจะส่องสว่าง สื่อถึงปัญญาที่เปรียบด้วยแสงสว่าง จากพุทธพจน์ว่า “ปัญญาเป็นแสงสว่างในโลก” (ปัญญา โลกัสะมิ ปัชโชโต) แต่ปัญญาในที่นี้ คือวิชชา ความรู้ ในระดับสูงจะสามารถกำจัดอวิชชา คือความไม่รู้ที่เปรียบด้วยความมืดอันเป็นปฐมวงจรแห่งทุกข์ในปฏิจจสมุปบาท บริเวณพระเศียรที่มีปุ่มก้นหอยนั้น หมายถึง ศีล สมาธิ ซึ่งเป็นฐานที่หนาแน่น ศีลเป็นฐานของสมาธิ สมาธิเป็นฐานของปัญญา จิตที่อบรมแล้วด้วยปัญญา ย่อมพ้นจากอาสวะทั้งหลาย[81] **ผู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 9** กล่าวว่า พระพุทธรูปในงานช่างช่างศิลป์สมัยสุโขทัยนิยมสร้าง เป็นสัญลักษณ์แทนพระพุทธศาสนา เป็นมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของเมืองไทยมาตั้งแต่สมัยโบราณ แสดงออกซึ่งความสูงส่งด้านสุนทรียศิลป์และภูมิ

[80] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 26 มิถุนายน 2566.

[81] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 30 มิถุนายน 2566.

ปัญญาเชิงช่างของบรรพบุรุษและยังแสดงถึงพลังศรัทธาบารมีของผู้อุปถัมภ์ในการสร้าง คือองค์พระมหากษัตริย์ นอกจากนี้พระพุทธรูปยังเป็นสิ่งเชื่อมโยงชาติ-ศาสนา-พระมหากษัตริย์เข้าไว้ด้วยกันอย่างแนบแน่น เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวชาวพุทธในเมืองไทยให้มีความเป็นเอกภาพ เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันด้วยแรงศรัทธาอันสูงส่งของคนไทยที่มีต่อองค์พระพุทธรูป พระพุทธศาสนา จึงยังคงดำรงอยู่ตลอดมาตราบถึงปัจจุบันนี้และกล่าวอีกว่า ความสำคัญในพุทธศิลปกรรมนี้จะครอบคลุม ถูปารหบุคคล คือ บุคคลผู้ควรแก่สถูปหรือเจดีย์ ได้แก่ บุคคลผู้สมควรที่จะสร้างสถูปหรือเจดีย์บรรจุอัฐิไว้เพื่อเป็นที่ระลึกและกราบไหว้บูชา ถูปะ แปลว่า กระหม่อม, ยอด, จอม, หน้าจั่ว ใช้หมายถึง เนิน โดม สถูป หรือเจดีย์ที่มียอดสูงซึ่งสร้างครอบหรือบรรจุของควรบูชา เช่น อัฐิของบุคคลที่ควรบูชากราบไหว้ บ่งชี้ถึงวัฒนธรรมของชาติ เป็นที่ยอมรับว่า เมืองไทยเป็นศูนย์กลางของพระพุทธศาสนามาตั้งแต่สมัยโบราณ มีความเจริญก้าวหน้าทางพุทธศิลป์ เจริญรุ่งเรืองด้วยศิลปะวัฒนธรรมในด้านต่าง ๆ ตลอดมาทุกยุคทุกสมัย พระมหากษัตริย์ทุกพระองค์ในดินแดนสุวรรณภูมิ ล้วนแล้วแต่เป็นองค์เอกอัครศาสนูปถัมภกที่ยิ่งใหญ่ ทรงสร้างพระพุทธรูป ศาสนสถานและทำนุบำรุงพระพุทธศาสนามาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน[82]

ฝ้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 12 กล่าวว่า คุณค่าความงามทางสุนทรียศาสตร์ ในพุทธศิลป์ เป็นการสร้างงานศิลปะในการพัฒนาการศิลปกรรม ด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรม จิตรกรรม โดยศิลปกรรมทุกชนิดนี้อาศัยกัน คือเมื่อมีประติมากรรม เช่น พระพุทธชินราชขนาดหน้าตักกว้าง 9 นิ้ว ย่อมหาที่ประดิษฐานที่มีสถาปัตยกรรมสวยงาม เหมาะสมกับสิ่งสักการะบูชา เมื่อเรามีพื้นที่ในวัดมากมาย ย่อมมองหาภาพสวยงามมาติดไว้ชม เช่น ฝาผนังในพระวิหาร อุโบสถ ศาลาโล่ง ๆ จึงสรรหาจิตรกรรมพุทธประวัติ ชาดก พระมาลัยมาติด บ่งชี้ว่าศิลปกรรมมีความสำคัญและจำเป็นต่อชีวิตจิตใจคนทุกคน ไม่มีทรัพย์ใดเท่ากับมีศิลปะการที่คนมีศิลปะนี้ ถือว่ามีการพัฒนาชีวิตอย่างสูง เพราะศิลปกรรมต่าง ๆ ที่ปรากฏให้เห็นนั้น บ่งชี้ถึงอารยธรรมแห่งความคิดและปฏิบัติกันมาช้านาน แม้แต่เพียงศิลปะอย่างเดียวก็ถือว่าประเสริฐ เป็นทักษะวิชาที่เลี้ยงชีพได้ ดังนั้น พระพุทธชินราช ในเชิง สุนทรียศาสตร์ มีความเป็นสุนทรียภาพ ในศิลปกรรม อันทรงคุณค่ายิ่ง แต่ปฏิกิริยาการรับรู้ของมนุษย์ ยอมมีศิลปะก็คือความคิด เป็นสุนทรีย์หรือ อำนาจทางอารมณ์ แสดงหลากหลายทางอารมณ์ จึงเป็นประเด็น[83]

ฝ้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 13 กล่าวว่า คุณค่าของพระพุทธชินราช ด้านโชคลาภเป็นพระพุทธรูปสำคัญองค์หนึ่งในเขตภาคเหนือ ส่วนใหญ่มีประวัติความเป็นมาที่เชื่อมโยง และมีความเกี่ยวข้องกับการสัญจรทางน้ำเป็นหลัก เป็นพระพุทธรูปคู่บ้านคู่เมือง มีประชาชนเลื่อมใสศรัทธาจำนวนมาก และเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ ส่วนใหญ่ประชาชนเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ ช่วยดลบันดาลให้ประสบความสำเร็จสมดั่งปรารถนา

---

[82] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 6 กรกฎาคม 2566.

[83] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 19 กรกฎาคม 2566.

สามารถคุ้มครองปกป้องภยันตรายต่างๆ รวมทั้งช่วยให้ผู้ที่มาบนบานสานกล่าว ให้ประสบความสำเร็จ เกิดโชคลาภในสิ่งที่ตนเองปรารถนาได้ โดยในปัจจุบันมีการสร้างสิ่งอันเป็นสัญลักษณ์แทนพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์ที่เรียกว่าการสร้างพระพุทธชินราช เป็นพระเครื่องหรือพระพุทธรูปองค์เล็กๆ อันเป็นสิ่งแสดงความระลึกนึกถึงและมีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของผู้มีความเคารพในพระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์แต่ละองค์แตกต่างกัน เช่น บูชาในฐานะเป็นเครื่องรางของขลังที่สามารถช่วยคุ้มครองป้องกันอันตราย, พกพาไปไหนเป็นที่รักใคร่ของผู้ที่พบเห็น, เป็นพุทธานุสสติ.เป็นกุศโลบายในการปฏิบัติธรรม มีการให้ทานรักษาศีลและเจริญภาวนา เป็นต้น ด้วยคุณค่าและอิทธิพลทางด้านพุทธศิลป์ ความเชื่อจากการผสมผสานแนวคิดในเรื่องผีสางเทวดา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ในธรรมชาติ รวมทั้งพระเครื่องหรือพระพุทธรูปองค์เล็กๆ อันเป็นสิ่งแสดงความระลึกนึกถึงและมีคุณค่าต่อวิถีชีวิตของผู้มีความเคารพในพระพุทธรูปสำคัญแต่ละองค์ มีการระลึกเพื่อเป็นกุศโลบายในการปฏิบัติธรรม เป็นต้น[84] **ฐ้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 14** กล่าวว่า พระพุทธรูปเป็นงานศิลปะมีคุณค่าและอิทธิพลทางด้านพุทธศิลป์ ความเชื่อจากการผสมผสานแนวคิดในเรื่องผีสางเทวดา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ในธรรมชาติ ที่สร้างขึ้นเพื่อสมมติให้เป็นเสมือนหนึ่งเป็นองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผลงานอันเป็นความพากเพียรของมนุษย์ ที่ได้พยายามสร้างขึ้น ด้วยแรงกายและกำลังความคิด โดยประสงค์จะให้เป็นเครื่องบูชาหรือเป็นเครื่องแสดงออก ซึ่งความระลึกถึงพระพุทธเจ้าและทำให้เกิดศิลปกรรมเพื่อเป็นสื่อศรัทธาที่สามารถเห็นได้เป็นรูปธรรม บรรดาศิลปินผู้สร้างสรรค์ผลงานนั้นมีความผูกพันอยู่กับคติหรือศาสนาที่เป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของตนเพราะผลงานศิลปะที่ทำขึ้นมาเพื่อรับใช้ศาสนา รวมทั้งช่วยให้ผู้ที่มาบนบานสานกล่าว ให้ประสบความสำเร็จ เกิดโชคลาภในสิ่งที่ตนเองปรารถนาได้[85] **ฐ้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 15** ที่ได้กล่าวว่า ความเชื่อจากการผสมผสานแนวคิดในเรื่องผีสางเทวดา สิ่งศักดิ์สิทธิ์ต่างๆ ในธรรมชาติ เป็นความเชื่อของสังคมนั้นเกิดจากความพยายามของมนุษย์ในการเข้าใจธรรมชาติพวกเขาจึงเชื่อว่ามีพลังบางอย่างเข้ามากำหนดปรากฏการณ์ธรรมชาติและสร้างรูปธรรมของพลังดังกล่าวออกมาในรูปของ "ผี" ผีจึงเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่สถิตตามธรรมชาติ เมื่อผีมีตัวตนและสามารถให้คุณหรือโทษได้ ผู้คนจึงประกอบพิธีเพื่อแสดงความเคารพและสร้างความพอใจแก่ผีเหล่านั้น พิธีกรรมเหล่านี้ปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจนกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตในสังคม เราอาจกล่าวได้ว่า คติความเชื่อเรื่องผีเป็นคติความเชื่อดั้งเดิมของคนไทย เมื่อวัฒนธรรมอินเดียเผยแพร่สู่สุวรรณภูมิ ชนชั้นปกครองเลือกรับวัฒนธรรมทางศาสนาที่สอดคล้องกับคติความเชื่อดั้งเดิม นั่นคือ คติความเชื่อศาสนาพราหมณ์และศาสนาพุทธ คติความเชื่อศาสนาพราหมณ์ตอบสนองความต้องการด้านพิธีกรรมของชนชั้นปกครอง ในขณะที่ความ

[84] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 22 กรกฎาคม 2566.

[85] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 26 กรกฎาคม 2566.

เชื่อศาสนาพุทธตอบสนองความต้องการทางจิตใจของคนทั่วไป โดย หวังผล เพื่อ ประสบความสำเร็จ เกิดโชคลาภในสิ่งที่ตนเองปรารถนาได้[86] **ฝู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 1** กล่าวว่า คุณค่าของพระพุทธชินราช ด้านโชคลาภเกิดจากความพยายามของมนุษย์ในการเข้าใจธรรมชาติพวกเขาจึงเชื่อว่า มีพลังบางอย่าง เข้ามากำหนดมนุษย์เมื่อเกิดมาพร้อมกับความคิด ความคิดเป็นคุณสมบัติที่แยกไม่ออกจากความเป็น มนุษย์ ด้วยความคิดนี้ มนุษย์จึงคิดเกี่ยวกับสิ่งต่างๆรอบตัวทั้งที่เกี่ยวข้องกับธรรมชาติ หรือสิ่งที่สร้าง ขึ้นนอกเหนือจากธรรมชาติ เช่นการสร้างพระพุทธชินราชเกิดความเชื่อมั่นหรือแรงบันดาลใจ เรื่องโชค ลาภเป็นคุณค่าด้วยความสนใจ มีจินตนาการก่อเกิดเป็นความเชื่อในสิ่งต่างๆ เข้าถึงระบบของศาสนา ครั้นต่อมาความคิดและความเชื่อได้รับการพัฒนาเป็นเหตุเป็นผล เป็นความคิดที่มีทั้งสาเหตุและผล ของความคิด เป็นสื่อศรัทธาที่สามารถเห็นได้เป็นรูปธรรม เช่นมีการบนบานศาสกล่าว ขอโชคลาภ ขอ ยศ ขอให้ถูกหวยรวยเบอร์เป็นต้น[87] **ฝู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 2** กล่าวว่า การสร้างพระพุทธชินราช เป็น ด้านประติมากรรม ในจังหวัดพิษณุโลก เป็นศูนย์กลางพุทธศาสนามาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัย โดยมีพระ พุทธชินราช และพระบรมธาตุวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร เป็นแหล่งรวมชีวิตจิตใจของ ชาวเมืองพิษณุโลกตลอดมา ถึงสมัยกรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์ พระมหากษัตริย์ แห่งกรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี และกรุงรัตนโกสินทร์เกือบทุกพระองค์ ได้เสด็จมานมัสการ และถวายเครื่องสักการะ พระพุทธชินราช และมีงานสมโภชกราบไห้วสักการะหลวงพ่อพระพุทธชิน ราชขอโชคขอลาภ ตามโบราณราชประเพณีมาจนถึงสมัยปัจจุบัน นับได้ว่าเมืองพิษณุโลกเป็นเมือง หลักในการประดิษฐานพระพุทธศาสนาที่สำคัญ และมีความมั่นคงมากที่สุดเมืองหนึ่งของประเทศ ไทย[88] **ฝู้ทรงคุณวุฒิท่านที่ 3** กล่าวว่า จากพุทธพจน์:อคติ 4 ความลำเอียงที่ทำให้เสื่อมที่สอดคล้อ**ง** ในคุณค่าขององค์หลวงพ่อพระพุทธชินราช จะสร้างให้มีพระกรรณเรียวยาวกว่าหูของมนุษย์ธรรมดา โดยมุ่งหมายทางพุทธศิลป์ที่จะสื่อถึงธรรม หนักแน่นในการรับฟังปัญหา คำฟ้อง ร้องเรียนและไม่โอน เอียง ส่ายไปมาไปตามกระแสนิยม หนักแน่นด้วยการชั่งตวงให้ความสมดุล ทำให้ผู้มากราบไห้วพระ พุทธชินราช ตั้งอยู่ในคติแห่งธรรมถือว่าเป็นโชคลาภอย่างหนึ่งและ หลีกเลี่ยงความไม่เสมอภาคตาม อคติ 4 หมายถึง ความลำเอียง 4 ประการ ได้แก่ ฉันทาคติ(ลำเอียงเพราะชอบ) โทสาคติ(ลำเอียง เพราะชัง) โมหาคติ(ลำเอียงเพราะหลง) ภยาคติ(ลำเอียงเพราะกลัว)[89]

---

[86] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 31 กรกฎาคม 2566.

[87] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 1 มิถุนายน 2566.

[88] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 4 มิถุนายน 2566.

[89] สัมภาษณ์เมื่อวันที่ 6 มิถุนายน 2566.

ดังนั้น คุณค่าของพระพุทธชินราชมีทั้ง ด้านโชคลาภ ด้านสุนทรียศาสตร์ ที่คนส่วนใหญ่ที่เป็นประชาชนเชื่อในความศักดิ์สิทธิ์ ช่วยดลบันดาลให้ประสบความสำเร็จสมดั่งปรารถนาสามารถคุ้มครองปกป้องภยันตรายต่างๆ รวมทั้งช่วยให้ผู้ที่มาบนบานสานกล่าว ให้ประสบความสำเร็จเกิดโชคลาภในสิ่งที่ตนเองปรารถนามีนัยยะต้องพิจารณา จึงมาบูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านสุนทรียศาสตร์ กับด้านโชคลาภ

บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านสุนทรียศาสตร์ มารวมเข้าเป็นองค์รวมเดียวกันกับด้านโชคลาภในความศักดิ์สิทธิ์ของพระพุทธชินราช หาก ใครมีไว้บูชา เชื่อว่าจะให้คุณในด้านเมตตามหานิยม รวมทั้งเงินทองไหลมา ร่ำรวย เสริมโชคลาภ สมกับชื่ออันเป็นมงคลของหลวงพ่อพระพุทธชินราช อีกทั้งทางสุนทรียะ ที่ที่คุณค่าความงามครบถ้วนสมบูรณ์ในเรื่องความจริงในมุมมองที่เกี่ยวกับความงามหรือ คุณค่าทางสุนทรียะ ในองค์หลวงพ่อพระพุทธชินราชเป็น พุทธานุสสติ.เป็นกุศโลบายในการปฏิบัติธรรม มีการให้ทาน รักษาศีลและเจริญภาวนาและเชื่อมโยงชาติ-ศาสนา-พระมหากษัตริย์เข้าไว้ด้วยกันอย่างแนบแน่น เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวชาวพุทธในเมืองไทยให้มีความเป็นเอกภาพ เป็นน้ำหนึ่งใจเดียวกันด้วยแรงศรัทธาอันสูงส่งของคนไทยที่มีต่อองค์พระพุทธรูปใน พระพุทธศาสนาเป็นพุทธศิลป์เจริญรุ่งเรืองด้วยศิลปะวัฒนธรรมในด้านต่าง ๆ ตลอดมาทุกยุคทุกสมัยในการดำเนินชีวิตของคนไทย

4.10 สรุป บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย

สรุป บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย ทำให้ได้ประเด็นที่จะสามารถนำคุณค่าของพระพุทธชินราชทั้ง 3 ด้าน ได้แก่1.ด้านประวัติศาตร์2.ด้านพุทธศิลป์ 3.ด้านสุนทรียศาสตร์ มาบูรณาการการดำเนินชีวิตของคนไทย ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 1.ด้านเศรษฐกิจ 2.ด้านความปลอดภัย 3.ด้านโชคลาภ สรุปประเด็นได้ดังนี้

บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านประวัติศาตร์ ในการดำเนินชีวิตของคนไทยด้านเศรษฐกิจ พบว่าด้านประวัติศาตร์บูรณาการให้ประสานเป็นหนึ่งเดียวกับกับการดำเนินชีวิตของคนไทยด้านเศรษฐกิจ สามารถนำมาสร้างความมั่นคงทางฐานะเป็นกระบวนการในการดำเนินชีวิตได้เพราะจะมีคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่า และมีความสุขอย่างถูกต้อง ในสัมมาอาชีวะเป็นหนึ่งในมรรค 8 หรือ มรรคมีองค์แปด. เลี้ยงชีพชอบ หมายถึงการทำมาหากินด้วยอาชีพที่สุจริต

บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านประวัติศาตร์ในการดำเนินชีวิตของคนไทยด้านความปลอดภัย พบว่า บูรณาการด้านประวัติศาตร์พระพุทธชินราช และความรู้ที่เชื่อมโยงความ

ปลอดภัยให้เกิดเป็นวัฒนธรรมด้านความปลอดภัยในการดำเนินชีวิต เพื่อความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์มุ่งสู่ความปลอดภัยการดำเนินชีวิตของคนไทยให้คิดในเรื่อง ประวัติศาสตร์ในองค์พระพุทธชินราชที่มาบูชาพระองค์ท่านเป็นมิจฉาทิฏฐิ

บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านประวัติศาตร์ ในการดำเนินชีวิตของคนไทยด้านโชคลาภ พบว่า ในขณะที่มากราบไห้วสักการะองค์หลวงพ่อพระชินราชตรงคติความหมายเลื่อมใสศรัทธาในการสร้างที่สำคัญ 5 ประการหลัก1)ส่งเสริมสืบทอดการพระพุทธศาสนา 2) เครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ3) เกี่ยวกับวัฒนธรรมประเพณี4)พุทธศิลป์ 5)ประวัติศาสตร์ของชนชาติไทย พร้อมไปด้วยกันอย่างประสานเป็นระบบสัมพันธ์อันหนึ่งอันเดียว

บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านพุทธศิลป์ในการดำเนินชีวิตของคนไทยด้านเศรษฐกิจ พบว่าที่มากราบไห้วสักการะองค์หลวงพ่อพระชินราชเป็นส่วนสำคัญของวัฒนธรรมไทยงส่งเสริมสนับสนุนให้มีการทำนุบำรุงศิลปะและวัฒนธรรม สะท้อนลักษณะนิสัย บุคลิกภาพของคนไทยที่มีความสุภาพ อ่อนน้อม รักสงบ แจ่มใส สนุกสนาน เป็นสื่อการเรียนรู้ที่สร้างความรู้ ทางพุทธศาสนามีความเข้าใจและจินตนาการที่ส่งผลเชิงบวกต่อพฤติกรรมที่ได้มาเชิงเศรษฐกิจของคนในสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข

บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านพุทธศิลป์ในการดำเนินชีวิตของคนไทยด้านความปลอดภัย พบว่า เป็นสิ่งที่เราควรจะเกิดขึ้นภายในการดำเนินชีวิตประจำวัน เป็นวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิต ดังนั้นด้านศิลปกรรมไทยนั้น เป็นที่รู้จักกันว่า มีการสร้างทำและปรากฏอยู่เป็นส่วนมากในพระอารามต่าง ๆ ซึ่งเป็นวัดทางพระพุทธศาสนา เป็นต้นว่า โบสถ์ วิหาร พระสถูป พระปรางค์ เป็นงานด้านสถาปัตยกรรม พระพุทธปฏิมา

บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านพุทธศิลป์ในการดำเนินชีวิตของคนไทยด้านโชคลาภ พบว่า เป็นการขอร้องสิ่งศักดิ์สิทธิ์ให้ช่วย การบนบานศาลกล่าว หลักคิดถอดสลักปริศนาธรรม นำมาถึงความมั่นคงในการดำเนินชีวิต เป็นพึ่งทางใจ ที่ตั้งอยู่ในคำสอนของพระพุทธศาสนา ตามลักษณะสัมมาทิฏฐิ (แนวคิดที่ถูกต้อง ความเห็นชอบ ตามทำนองคล้องธรรม)

บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านสุนทรียศาสตร์ ในการดำเนินชีวิตของคนไทยด้านเศรษฐกิจพบว่า เกิดความมั่งคังที่มีคุณค่าครบถ้วนสมบูรณ์ในเรื่องความจริงในมุมมองที่เกี่ยวกับความงามหรือ คุณค่าทางสุนทรียะ เกี่ยวกับงานพุทธศิลป์ในองค์หลวงพ่อพระพุทธชินราชในทางสุนทรียศาสตร์หรือความงาม พุทธศิลป์ในคุณค่าทางสุนทรียะ ได้กล่าวถึงความงามไว้2 มิติคือความงามในมิติทางธรรมและความงามมิติทางโลก มาผสมผสานการดำเนินชีวิตของตน ใช้วิธีหาทางแก้ไขปัญหาในสังคมมนุษย์ ให้ผ่านรอดหรือลุล่วงไป

บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านสุนทรียศาสตร์ในการดำเนินชีวิตของคนไทยด้านความปลอดภัย พบว่า เป็นการเชื่อมโยงสัมพันธ์กัน จะทำให้มีความหมายสอดคล้องกับชีวิตจริง เช่น พุทธศิลป์ของพระพุทธชินราช มีความเป็นสุนทรียภาพ จะเป็นนามธรรมที่ ไม่สามารถระบุ เป็นขอบเขต ผลทำให้พิษณุโลกมีความเจริญรุ่งเรือง ทางพระพุทธศาสนาม มาสอดคล้องกับสังคมที่แสหวงหาเครื่อง สิ่งยึดเหนี่ยวทางจิตใจเช่นในคุณค่าองค์หลวงพ่อพระพุทธชินราช ทำให้สังคมหาเครื่องป้องกันภัยที่คน ทุกสังคมอยู่ด้วยกันอย่างสงบสุข คนในสังคมมีจิตใจที่เอื้ออาทรต่อกัน

บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านสุนทรียศาสตร์ ในการดำเนินชีวิตของคนไทยด้านโชคลาภ พบว่า ในความศักดิ์สิทธิ์ของพระพุทธชินราช เชื่อว่าจะให้คุณในด้านเมตตามหานิยม รวมทั้งเงินทองไหลมา ร่ำรวย เสริมโชคลาภ อีกทั้งทางสุนทรียะ ที่ที่คุณค่าความงาม ในองค์หลวงพ่อพระพุทธชินราชเป็น พุทธานุสสติ.เป็นกุศโลบายในการปฏิบัติธรรม มีการให้ทาน รักษาศีลและเจริญภาวนาและเชื่อมโยงชาติ-ศาสนา-พระมหากษัตริย์เข้าไว้ด้วยกันอย่างแนบแน่น เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวของชาวพุทธ

บทที่ 5
สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัย เรื่องบูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย ในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพแบบเอกสารและใช้การสัมภาษณ์แบบเชิงลึก(In-depth Interview) เพื่อนำเสนอแนวทางและการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับ“บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย”ซึ่งผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ไว้4ประการคือ1)เพื่อศึกษาคุณค่าของพระพุทธชินราช 2) เพื่อศึกษาการดำเนินชีวิตของคนไทย 3) เพื่อบูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทยและ4)เพื่อนำเสนอองค์ความรู้เกี่ยวกับบูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย

การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบข่ายเนื้อหาของการศึกษาวิจัยโดยมุ่งเน้นศึกษแนวทางในการดำเนินชีวิตของคนไทยในคุณค่าของพระพุทธชินราชในประเด็นที่จะสามารถนำคุณค่าของพระพุทธชินราชทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 1.ด้านประวัติศาตร์ 2.ด้านพุทธศิลป์ 3.ด้านสุนทรียศาสตร์ มาบูรณาการการดำเนินชีวิตของคนไทย ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 1.ด้านเศรษฐกิจ 2.ด้านความปลอดภัย 3.ด้านโชคลาภ ตามลำดับ ดังนี้ สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

5.1 สรุปผลการวิจัย

5.1.1. ศึกษาคุณค่าของพระพุทธชินราช

พระพุทธชินราชเป็นพระพุทธปฏิมาหรือพระพุทธรูปคือรูปเปรียบของพระพุทธเจ้าอันเกิดจากการสร้างสรรค์งานของปฏิมากรในเชิงประวัติศาสตร์ให้ความรู้ทางพระพุทธศาสนาเชิงศิลปะวัฒนธรรมทางความศรัทธาความเชื่อ ทำให้รูปแบบของพระพุทธปฏิมา แต่ละชนชาติแต่ละยุคแต่ละสมัยแตกต่างกันออกไปซึ่งพระพุทธปฏิมาถือว่าเป็นสัมมาสัมพุทธเจดีย์หรืออุทเทสิกเจดีย์ พระพุทธชินราชหรือหลวงพ่อพระพุทธชินราชนับเป็นองค์พระประธานที่มีความสำคัญทั้งในด้านคุณค่าทางจิตใจหรือความเลื่อมใส่ศรัทธาของไทย และประโยนช์ด้านต่างๆถึงขั้นมีการกล่าวถึงที่ว่าคำนิยมจากบางบุคคลที่กล่าวว่า“พระพุทธชินราชเป็นองค์พระประธานที่มีความงดงามที่สุดในโลก” โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่พุทธลักษณะเฉพาะ

ดังนั้นพระพุทธชินราชถือว่าเป็นสื่อสารทางแนวความคิดให้มนุษย์มีความคิดหาเหตุ-ผลทางสติปัญญาเมื่อไปกราบนมัสการพระพุทธชินราชจะเห็นคุณค่าและความสำคัญในทั้ง 3 ด้าน ได้แก่1. ด้านประวัติศาสตร์ 2.ด้านพุทธศิลป์ 3.ด้านสุนทรียศาสตร์ มาผสมผสานการดำเนินชีวิตของคนไทย ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 1.ด้านเศรษฐกิจ 2.ด้านความปลอดภัย 3.ด้านโชคลาภและมีผลทางทางจิตใจหรือความเลื่อมใสศรัทธาของไทย

พบว่าการสร้างพระพุทธชินราช ยังคงมีคติความหมายเลื่อมใสศรัทธาในการสร้างที่สำคัญ 5 ประการหลัก มีรายละเอียดดังนี้1.ด้านส่งเสริมสืบทอดการพระพุทธศาสนา 2.เครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ 3. เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมประเพณี 4.ด้านพุทธศิลป์ตามยุคสมัยของศิลปะวัฒนธรรมแบบไทยๆ 5.ด้านประวัติศาสตร์ของชนชาติไทยตามทฤษฎีใหม่ของนักประวัติศาสตร์ และเพื่อให้เห็นคุณค่าการสร้างพระพุทธชินราชเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตด้านคุณค่าทางวัตถุ ด้านประวัติศาสตร์และศิลปะประเพณีและความเชื่อในทางศาสนา

ทั้งนี้เพราะต้องการความรู้ที่ถูกต้องเพื่อนำมาแก้ปัญหาชีวิตในการเป็นอยู่ของมนุษย์นั่นเอง ตั้งแต่การเกิดขึ้นตลอดจนถึงจวบจนสิ้นชีวิต ตามแนวของชีวิต ดังนั้นการดำเนินชีวิตหมายถึงชีวิตที่มีคุณธรรมในตน ไม่ละเมิดกฎเกณฑ์สังคม ดูแลรักษาธรรมชาติ ประกาศสัจธรรม และจัดการชีวิตอย่างถูกต้องเป็นชีวิตที่จะดำเนินไปสู่เปาหมายได้อยางถูกต้องปลอดภัยและสะดวกนั้นจำเปของชีวิตที่มนุษย์เราสามารถเลือกได้กับความสมเหตุ สมผล

5.1.2. ศึกษาการดำเนินชีวิตของคนไทย

ลักษณะในโครงสร้างของคนไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันมีการดำเนินชีวติทำให้เห็นภาพสะท้อนของการดำเนินชีวิตของคนไทยในสังคมในองค์รวมเช่น ความหมาย ลักษณะและความสำคัญตลอดถึงความเป็นโครงสร้างต่างๆของคนไทยในสังคมเป็นสิ่งที่ช่วยพยุงให้สังคมมีความมั่นคงถาวรซึ่งเป็นองค์ประกอบ ที่สำคัญในโครงสร้างของสังคมที่กล่าวไว้ก็ คือกลุ่มทางสังคม และสถาบันทางสังคมที่มีคุณสมบัติที่ดีก็ช่วยให้สังคมเจริญรุ่งเรือง กลุ่มทางสังคม มีอิทธิพลต่อพฤติกรรม ความคิด และค่านิยมของบุคคลและสังคม โดยกลุ่มที่สำคัญ เช่น กลุ่มพระสังฆาธิการ กลุ่มปราชญ์ กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ

กลุ่มครอบครัว กลุ่มสมาคม กลุ่มทางสังคมขนาดเล็กและกลุ่มชุมชน ซึ่งกลุ่มต่างๆ เหล่านี้จะได้มีการติดต่อสัมพันธ์กันระหว่างบุคคลและกลุ่มในสังคมจึงให้ความหมาย ความสำคัญ ลักษณตามแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตแบบไทยๆ

5.1.3 บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย

บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชกับการแก้ปัญหา การดำเนินชีวิตของคนไทยเพื่อที่จะทำให้ได้ประเด็นที่จะสามารถนำคุณค่าของพระพุทธชินราชทั้ง 3 ด้าน ได้แก่1.ด้านประวัติศาตร์2.ด้านพุทธศิลป์ 3.ด้านสุนทรียศาสตร์ มาบูรณาการการดำเนินชีวิตของคนไทย ทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ 1.ด้านเศรษฐกิจ 2.ด้านความปลอดภัย 3.ด้านโชคลาภ

บูรณาการ ด้านประวัติศาตร์ ในการดำเนินชีวิตของคนไทย ด้านเศรษฐกิจ ด้านประวัติศาตร์บูรณาการให้ประสานเป็นหนึ่งเดียวกับกับการดำเนินชีวิตของคนไทยด้านเศรษฐกิจ พบว่า สามารถนำมาสร้างความมั่นคงทางฐานะเป็นกระบวนการในการดำเนินชีวิตได้เพราะ จะมีคำสอนของพระพุทธศาสนาเป็นการดำเนินชีวิตอย่างมีคุณค่า และมีความสุขอย่างถูกต้อง ในสัมมาอาชีวะเป็นหนึ่งในมรรค 8 หรือ มรรคมีองค์แปด. เลี้ยงชีพชอบ หมายถึงการทำมาหากินด้วยอาชีพที่สุจริต

บูรณาการ ด้านพุทธศิลป์ ในองค์ พระพุทธชินราช และความรู้ที่เชื่อมโยง ด้านความปลอดภัยเป็นสิ่งที่เราควรจะเกิดขึ้นภายในการดำเนินชีวิตประจำวัน เป็นวัฒนธรรมในการดำเนินชีวิต พบว่าด้านศิลปกรรมไทยนั้น เป็นที่รู้จักกันว่า มีการสร้างทำและปรากฏอยู่เป็นส่วนมากในพระอารามต่าง ๆ ซึ่งเป็นวัดทางพระพุทธศาสนา เป็นต้นว่า โบสถ์ วิหาร พระสถูป พระปรางค์ เป็นงานด้านสถาปัตยกรรม เป็นวัฒนธรรมนำมาถึงความมั่นคงในการดำเนินชีวิต เป็นพึ่งทางใจ ที่ตั้งอยู่ในคำสอนของพระพุทธศาสนา ตามลักษณะสัมมาทิฏฐิซึ่งสะท้อนให้เห็นพลังความเชื่อทางศาสนาที่ไม่อาจจะแยกออกได้จากอุดมคติในทางการดำเนินชีวิต เป็นประจักษ์พยานถึงความรู้เกี่ยวกับพุทธศาสตร์

บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านสุนทรียศาสตร์ มารวมเข้าเป็นองค์รวมเดียวกันกับด้านโชคลาภ ในความศักดิ์สิทธิ์ของพระพุทธชินราช พบว่า ความเชื่อว่าจะให้คุณในด้านเมตตามหานิยม รวมทั้งเงินทองไหลมา ร่ำรวย เสริมโชคลาภ อีกทั้งทางสุนทรียะ ที่ที่คุณค่าความงาม ในองค์หลวงพ่อพระพุทธชินราชเป็น พุทธานุสสติ เป็นกุศโลบายในการปฏิบัติธรรม มีการให้ทาน รักษาศีลและเจริญภาวนาและเชื่อมโยงชาติ-ศาสนา-พระมหากษัตริย์เข้าไว้ด้วยกันอย่างแนบแน่น เป็นสิ่งยึดเหนี่ยวของชาวพุทธ

5.2 อภิปรายผล

5.2.1 ศึกษาคุณค่าของพระพุทธชินราช

พระพุทธชินราชหรือหลวงพ่อพระพุทธชินราช ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน ประดิษฐานอยู่ ณ วิหารด้านตะวันตก ในวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลกนับเป็นองค์พระประธานที่มีความสำคัญทั้งในด้านคุณค่าทางจิตใจหรือความเลื่อมศรัทธาของไทย สอดคล้องกับนักวิชาการของ

ศักดิ์ชัย สายสิงห์ เรื่อง พระพุทธปฏิมาสมัยสุโขทัย พบว่า พระพุทธปฏิมามีคุณค่าด้านต่างๆถึงขั้นมีการกล่าวถึงที่ว่าคำนิยมจากบางบุคคลที่กล่าวว่า “พระพุทธชินราชเป็นองค์พระประธานที่มีความงดงามที่สุดในโลก” โดยเฉพาะอย่างยิ่งในแง่พุทธลักษณะเฉพาะ ดังนั้นพระพุทธชินราชถือว่าเป็นสื่อสารทางแนวความคิดให้มนุษย์มีความคิดหาเหตุ-ผลทางสติปัญญาเมื่อไปกราบนมัสการพระพุทธชินราชจะเห็นคุณค่าและความสำคัญใน3ด้านคือ ได้แก่1.ด้านประวัติศาตร์ 2.ด้านพุทธศิลป์ 3.ด้านสุนทรียศาสตร์ มีผลทางทางจิตใจหรือความเลื่อมใสศรัทธาของไทย ในขณะบางคนไปเพราะความศรัทธาเมื่อไปเห็นความสง่างามของพระพุทธชินราชก็ระลึกถึงองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า แม้ไม่เคยเห็นองค์จริงของพระพุทธเจ้าท่านมาก่อน ก็เกิดความคิดที่ได้สร้างพระพุทธชินราชมีการระคมช่างมาจาก เชียงแสนสุโขทัย เมื่อทำตามแนวคิดนี้ผลที่ปรากฏออกมาเป็นพระพุทธชินราชที่สวยงามก็เกิดมาจากความคิดของสกุลช่างเมื่อคนไทยไปนมัสการกับรูปองค์พระพุทธปฏิมาแล้วเกิดความซาบซึ้ง เช่น ความเย็นใจ ความสงบ ที่สัมผัสได้ทางจิตใจ ในพระองค์พุทธชินราชทำให้นับถือพระพุทธศาสนาโดยมีหลักคำสอนเรื่องเหตุและผลจะดีหรือชั่วขึ้นอยู่ที่การกระทำเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจในการสร้างพระพุทธปฏิมาขึ้นเพื่อประดิษฐานในศาสนสถานเป็นพุทธบูชา ถือเป็นศูนย์รวมใจอย่างหนึ่ง เป็นสื่อกลางเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจมีรูสึกถึงความปลอดภัยของการการดำเนินชีวิตทำให้ที่ตั้งแห่งพุทธานุสติที่แฝงด้วยพุทธคุณทั้งสาม คือ พระปัญญาธิคุณ พระบริสุทธิคุณ และพระมหากรุณาธิคุณ คนไทยจึงมีความความเลื่อมใสศรัทธาว่าพระพุทธปฏิมาเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นมรดกทางสังคมที่มีคุณค่าสูงสุด และสอดคล้องกับรายงานการวิจัยของ **พระมหาปพน กตสาโร (แสงย้อย)** เรื่อง “พระพุทธรูปไม้: คุณค่าและคติธรรมที่มีต่อวิถีชีวิตคนอีสาน” ผลการศึกษาพอสรุปได้ว่า การสร้างพระพุทธรูปสร้างขึ้นเพื่อการเคารพบูชา และไม่ใช่การสร้างรูปเหมือนของพระพุทธเจ้า แต่เป็นสัญลักษณ์แทนพระพุทธองค์เพื่อระลึกถึงพุทธคุณเป็นพุทธานุสสติทำให้พระพุทธคุณที่เป็นนามธรรมถูกสื่อมาเป็นรูปธรรมการสร้างพระพุทธรูปไม้ของคนอีสานเกิดจากค่านิยมที่ต้องการสร้างถวายไว้ที่วัด เพื่อเป็นสิริมงคลแก่ตน และการสร้างต้องประกอบด้วยมหาปุริสลักษณะ โดยนิยมแกะสลักพระไม้เป็นพระปางประจำวันเกิดและที่พบมากในวัดต่าง ๆ จะมีปางนั่งสมาธิและปางยืน นอกจากนี้การสร้างพระพุทธรูปไม้ยังบ่งบอกถึงคุณค่าทางศิลปกรรม ถูกรังสรรค์โดยกลุ่มช่างพื้นบ้านไม่มีความรู้และทักษะในการแกะสลักพระ แต่มีความสนใจในการแกะพระด้วยแรงศรัทธาที่บริสุทธิ์ ผลงานที่ปรากฏ จึงไม่มีความประณีต แม้อาจไม่ได้เกณฑ์มาตรฐาน แต่มีความงามและแฝงด้วยความศักดิ์สิทธิ์ที่ประกอบด้วยสุนทรียธาตุ 3อย่างคือ ความงาม (Beauty) ความแปลกหูแปลกตา (Pictures queens) และความน่าทึ่ง (Sublimity) ทั้งยังปรากฏคุณค่าซึ่งเป็นสัญลักษณ์ของการทำความดีอันเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต เพื่อความสงบสุขของสังคมส่วนคุณค่าและคติธรรมของการสร้างพระพุทธรูปไม้ที่มีต่อวิถีชีวิตของคนอีสานนั้น มักมีคติ

นิยมในการสร้างเพื่อเป็นสื่อกลางของการทำความดี และเพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตของตนและชุมชนให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขโดยมีคติความเชื่อดั้งเดิมที่สอดคล้องกับหลักคำสอนของพระพุทธศาสนา คุณค่าที่ได้จากพระพุทธรูปไม้ทำให้คนในสังคมอีสานมีวิถีชีวิตอยู่อย่างเรียบง่าย มีน้ำใจ รักความสงบ อยู่อย่างพอเพียง จนเป็นแนวทางในการประพฤติและเป็นกรอบของสังคมจนเกิดเป็นวิถีชีวิต ประเพณีและวัฒนธรรมที่ดีงาม โดยมีพระพุทธศาสนาเป็นพื้นฐานเป็นเบ้าหล่อหลอมลักษณะอุปนิสัยให้ดีงาม จนเป็นเอกลักษณ์ในเชิงรูปธรรมให้แก่สังคมคนอีสาน

5.2.2. ศึกษาการดำเนินชีวิตของคนไทย

วิถีชีวิตดั้งเดิมของคนไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน เมื่อมาสักการบูชาพุทธชินราชจะมองเห็นคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านพระพุทธปฏิมากรรม ในทางศาสนาพุทธเป็นสิ่งที่อยู่ในขอบข่ายตามหลักสุนทรียศาสตร์ทำให้สะท้อนถึงคุณค่าพุทธศิลป์ ด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรมและด้านเศรฐกิจ เป็นที่รู้จักกันไดยทั่วไปของคนในสังคมไทยต่อพระพุทธรูปนั่นเอง พระพุทธรูปสามารถเป็นสื่อเพื่อให้ประชาชมได้เข้าถึงหลักพุทธธรรม ศีล สมาธิ ปัญญา เกิดความเชื่อและความศรัทธา ทำให้เกิดการนำหลักพุทธธรรมนั้น ไปใช้ให้เกิดประไยชน์ต่อ1.ด้านเศรษฐกิจ 2.ด้านความปลอดภัย 3.ด้านโชคลาภชีวิของคนในสังคมไทยได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระปลัดชัยมงคล กลฺยาโณ (ตาลอำไพ),** ทำวิจัยเรื่อง การศึกษาเชิงวิเคราะห์ การกำหนดคุณค่าชีวิตของมนุษย์ตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท, การศึกษาวิจัยพบว่า การกำหนดคุณค่าชีวิตของมนุษย์ตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาทที่แท้จริงนั้นขึ้นอยู่กับการพัฒนาคุณค่าทางชีวิตภายใน หรือคุณค่าทางจิตใจโดยตรง หลักอนิจจตาช่วยให้ดำรงชีวิตอยู่อย่างผู้รู้เท่าทันความเป็นจริง ในขณะที่ทางด้านชีวิตภายนอกสามารถใช้ปัญญาหลีกเลี่ยงความเสื่อม และสร้างสรรค์ความเจริญด้านต่างๆภายในจิตใจ สามารถดำรงอยู่อย่างอิสระ ไม่ตกเป็นทาสของความเสื่อมหรือความเจริญเหล่านั้น และรู้จักที่จะถือเอาประโยชน์จากกฎธรรมชาติต่างๆเหล่านั้นได้อย่างเฉลียวฉลาดและเท่าทัน มนุษย์พึงแสวงหาสิ่งอันเป็นสาระของชีวิตนั่นก็คือ หลักศีล 5 ซึ่งถือเป็นหลักพื้นฐานของการดำเนินชีวิตของบุคคลเราทั่วไป กุศลกรรมบถ 10 ถือว่าเป็นหลักของการประพฤติปฏิบัติทางกาย ทางวาจาและใจให้อยู่ในกรอบของศีลธรรม และสุดท้ายก็คือ มรรคมีองค์ 8 ถือว่าเป็นจุดหมายสูงสุดของการแสวงหาคุณค่าชีวิตของมนุษย์ในพระพุทธศาสนา คำสอนทางพระพุทธศาสนาและปรัชญาจะให้โลกทัศน์นำทางชีวิต ในขณะที่คำสอนทางพระพุทธศาสนาจะให้แนวทางปฏิบัติที่จะทำให้มนุษย์ประสบความสุขความสำเร็จในชีวิต การดำเนินชีวิตไปในทางที่ถูกต้องเหมาะสม การประพฤติดีปฏิบัติชอบตามทำนองคลองธรรม คือเชื่อในคำสอนของพระพุทธเจ้าว่า “ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว” และตั้งตนอยู่ในความซื่อสัตย์เหล่านี้ถือว่า เป็นการดำเนินชีวิตที่มีคุณค่ายิ่งในทางพระพุทธศาสนา

5.2.3. บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย

ด้วยเหตุผลที่กล่าวถึงคุณค่าของพระพุทธชินราชกับการดำเนินชีวิตของคนไทยตั้งแต่ต้นนั้น จึงได้ทำการวิจัยในเรื่อง บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย เป็นการศึกษาองค์พระพุทธชินราชของคนไทยฐานะความเป็นสื่อที่สร้างคุณค่าด้านประวัติศาสตร์ ด้านพุทธศิลป์ ด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านวัตนธรรม ด้านเศรฐกิจและสุนทรียศาสตร์ ก่อให้เกิดประโยชน์แก่ประชาชน โดยจะทำการค้นคว้าหลักทฤษฎีต่างๆ ในพระไตรปิฎกและหลักในประวัติศาสตร์ในพระราชพงศาวดาร ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์ ที่เกี่ยวกับองค์พระพุทธชินราชในฐานะสื่อเพื่อการเผยแผ่พุทธธรรม โดย ออกแบบสอบถาม กลุ่มพระสังฆาธิการ กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิ กลุ่มปราชญ์ชาวบ้าน กลุ่มผู้นำชุมชน ที่มาสักการะพุทธบูชา คือพระพุทธชินราช ซึ่งประดิษฐานอยู่ที่วัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรวิหาร จังหวัดพิษณุโลก เป็นองค์พระปฏิมาคู่บ้านคู่เมืองที่สำคัญองค์หนึ่งของประเทศไทยว่า องค์พระพุทธชิพราชในฐานะพระพุทธปฏิมากรรม มีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตของคนไทย เพื่อนำมาบูรณาการเป็นองก็ความรู้ใหม่ สอดคล้องกับงานวิจัยของ **พระมหาวีรชิต ญาณคุโณ (เชี่ยวชาญ)** ทำวิจัยเรื่อง การ ศึกษาเชิงวิเคราะห์คุณค่าของคติความเชื่อพระศรีอาริยเมตไตรย์ในพุทธปรัชญาเถรวาท, ผลการวิจัยพบว่า พระศรีอาริยเมตไตรย์ คือพระโพธิสัตว์ที่จะมาตรัสรู้ในอนาคตกาล ในภัทรกัปนี้ พระองค์ได้ตั้งปณิธาณปรารถนาที่จะเป็นพระพุทธเจ้าครั้งแรกเมื่อเป็นพระราชานามว่าพระเจ้าสังขจักรโพธิสัตว์ ต่อพระพักตร์พระพุทธเจ้าพระนามว่าสิริมิตร ต่อมาในกาลแห่งศากยมุนีพุทธเจ้าได้เข้ามาบวชพระภิกษุนามว่าอชิตะ พระองค์มีนามว่านาถเทพบุตร โพธิสัตว์ดำรงอยู่ในสวรรค์ชั้นดุสิต เป็นพระโพธิสัตว์ประเภทวิริยาธิกะ คติความเชื่อเกี่ยวกับพระศรีอาริยเมตไตรย์โพธิสัตว์นั้นเกี่ยวข้องกับการทำดีและทำชั่ว ทำดีจะทำให้ไปเกิดในศาสนาของพระองค์ นอกจากนั้นยังเกี่ยวกับพิธีกรรมในงานมงคลและอวมงคล คติความเชื่อในงานเหล่านี้ ได้กระทำสืบต่อกันจนกลายเป็นประเพณีอันสื่อให้เห็นวิถีชีวิตของคนไทย คุณค่าที่เกิดจากคติความเชื่อพระศรีอาริยเมตไตรย์โพธิสัตว์นั้น มุ่งหมายให้หลีกเว้นจากความชั่วและทำแต่ความดี ส่งเสริมให้คนสั่งสมบุญกุศลไว้ ไม่ให้ประมาทในชีวิต ใครก็ตามที่ปรารถนาไปเกิดในยุคสมัยในยุคที่พระศรีอาริยเมตไตรย์มาโปรดโลกนั้น ก็ต้องทำบุญให้มากแล้วตั้งใจปรารถนาที่จะไปเกิดในยุคสมัยนั้น ผลแห่งการสั่งสมบุญกุศลในงานบุญประเพณีต่างๆ ก็จะทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดี สังคมมีวัฒนธรรมและประเพณีที่น่าสนใจใคร่รู้ หล่อหลอมให้อุปนิสัยของคนไทยให้มีจิตใจงดงาม มีความรักความเมตตา มีจิตใจการุณย์ต่อสรรพสัตว์

5.3 องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย

จากการศึกษา บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย จากเอกสารและใช้การสัมภาษณ์แบบเชิงลึกผู้วิจัยสามารถสรุปองค์ความรู้ได้ดังนี้

1.จากการศึกษาคุณค่าของพระพุทธชินราช พบว่า 1) ด้านประวัติศาตร์ ในองค์พระพุทธชินราช เป็นแหล่งยึดเหนี่ยวทางด้านจิตใจ มีความสำคัญในแง่เป็นสิ่งแสดงถึงความศรัทธาแสดงประวัติศาสตร์และบริบทความเชื่อของคนในช่วงเวลาของการสร้างพระพุทธชินราช ด้วยนักท่องเที่ยวชาวไทยจะเข้ามาทัศนศึกษา เพื่อเป้าหมายทางศาสนา ส่วนนักท่องเที่ยวต่างประเทศ จะเข้ามาทัศนศึกษาเพื่อแสวงหาความรู้ทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและความเชื่อของคนไทยในอดีตและคนไทยในปัจจุบัน ซึ่งพระพุทธรูปจะสะท้อนมิติทางด้านประวัติศาสตร์วัฒนธรรมของคนไทยได้อย่างดี เช่น ที่ประดิษฐานพระพุทธรูปแสดงภาพจิตรกรรมภาพจิตกรรมที่ปรากฏในพระอุโบสถและพระวิหารหลวงพ่อ 2) ด้านพุทธศิลป์ เป็นการกล่าวถึงพุทธศิลป์ในองค์หลวงพ่อพระพุทธชินราชเป็นพุทธลักษณะที่งดงามตามมหาปุริสลักษณะ 32 ประการ 3) ด้านสุนทรียศาสตร์ เป็นการกล่าวถึง เรื่องความงามของวัตถุ ความงาม เป็นคุณค่าทางสุนทรียะ ที่ปรากฏใน พระพุทธชินราช เป็นเหตุผล เป็นศาสตร์ที่ ศึกษาเกี่ยวกับความงามทั้งในศิลปะ และธรรมชาติ ที่ปรากฏ ในองค์พระพุทธชินราช จังหวัดพิษณุโลก

2.จากการศึกษาการดำเนินชีวิตของคนไทย พบว่า 1) ด้านเศรษฐกิจ ช่วยทำให้การท่องเที่ยวในจังหวัดดียิ่งขึ้น เมื่อประชาชนหลั่งไหลกันมาสักการะพระพุทธชินราช ก็จะมีการจับจ่ายใช้สอยร้านค้าต่าง ๆ ช่วยทำให้ชาวบ้านในบริเวณโดยรอบ มีอาชีพ มีรายได้ การจำหน่ายดอกไม้ ธูป เทียน และบริเวณวัดมีการจัดพื้นที่สำหรับร้านค้าเพื่อให้นักท่องเที่ยวได้ซื้อหา โดยส่วนมากเป็นร้านขายของฝาก ขนมหวาน อาหาร เครื่องดื่ม รวมถึงร้านพระเครื่อง พระบูชา วัตถุมงคล ลอตเตอรี่ ซึ่งสามารถสร้างรายได้ให้กับชุมชนโดยรอบ ซึ่งการเดินทางของนักท่องเที่ยวก่อให้เกิดการจับจ่ายใช้สอย เกิดค่าอาหารและเครื่องดื่ม ซื้อสินค้าและของที่ระลึก ค่าที่พัก ค่าใช้จ่ายเพื่อความบันเทิง ค่าพาหนะเดินทางในจังหวัด ค่าบริการท่องเที่ยวภายในจังหวัด และการใช้จ่ายอื่น ๆเกิดการหมุนเวียนทางเศรษฐกิจ 2) ด้านความปลอดภัย องค์หลวงพระพุทธชินราช มีความสำคัญทางคุณค่าด้านจิตใจ เป็นพระพุทธรูปสำคัญเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ มีที่พึ่งพิงทางใจให้เกิดความรู้สึกปล่อดภัย อุ่นใจ สบายใจ และเป็นสิ่งเตือนใจในการประพฤติปฏิบัติในสิ่งที่ดีงาม ละเว้นจากการทำชั่วทั้งปวง 3) ด้านโชคลาภคนส่วนใหญ่มีความเชื่อว่าพระพุทธชินราช มีความศักดิ์สิทธิ์สามารถช่วยให้บรรสลุในสิ่งที่ตนประสงค์ได้ อำนาจสิ่งศักดิ์สิทธิ์ มักจึงมีคนมาขอความช่วยเหลือ อำนาจดลบันดาลให้เกิดโชคลาภ

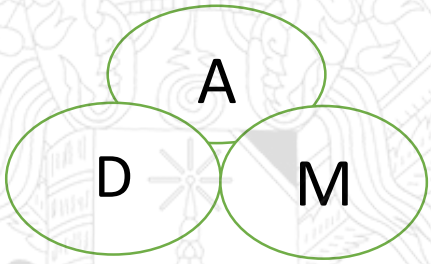
องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ คือทำให้ทราบบูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทยแล้วย่อมก่อให้เกิด **การเว้นชั่ว ทำความดี ทำใจให้ผ่องใส** โดยสามารถสรุปเป็น “ADM MODEL” โดยมีที่มาดังนี้

A ย่อมาจาก Abstain from doing bad things คือ เว้นจากความชั่วทั้งมวล หมายถึงการไม่ประพฤติตนผิดศีลธรรม ประกอบกอบแต่กรรมดีที่เป็นไปในทางกุศล ไม่ทำตนเองและผู้อื่นให้เดือดร้อน คุณค่าขององค์พระพุทธชินราชตามหลักธรรมมีผลต่อพุทธศาสนิกชนผู้เข้าสักการะบูชาย่อมเป็นประโยชน์ทั้งพุทธศาสนิกชน พระภิกษุสงฆ์และต่อพระพุทธศาสนา

D ย่อมาจาก Do good deeds คือ การปฏิบัติตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาตามฐานะและบทบาทของตนเองให้สมบูรณ์ เป็นสิ่งที่ทำลงไปแล้วเป็นประโยชน์ต่อตนเองและผู้อื่น การสักการะบูชาองค์พระพุทธชินราช เป็นการน้อมกาย น้อมใจของตนเองให้เข้าไปใกล้หลักธรรมมากที่สุด ซึ่งถือว่าเป็นการทำดีทั้งต่อหน้าและลับหลัง

M ย่อมาจาก Make your mind bright คือ เกิดความสว่าง สะอาด สงบ ทางจิตใจเมื่อได้สัมผัสกับองค์พระพุทธชินราช ทำให้เกิดพลังทั้งทางกายและทางใจ พร้อมที่จะดำเนินชีวิตอย่างถูกต้องและแก้ไขปัญหาต่างๆอย่างถูกวิธี

ซึ่งรูปแบบบูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย คือ “ADM MODEL” ดังแผนภูมิภาพข้างล่างนี้

แผนภูมิที่ 5.4 แสดง ADM MODEL

5.4 ข้อเสนอแนะ

5.4.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

พุทธบูชาสักการะพระพุทธชินราชสะท้อนในคุณค่าขององค์พระพุทธชินราช เป็นเรื่องรูปแบบความสำคัญจะมีความหมายก็ต่อเมื่อ มีเนื้อหาสาระ ถ้ารูปแบบไม่มีเนื้อหาสาระก็ไม่มีประโยชน์แต่ในทางกลับกัน เนื้อหาสาระไม่มีรูปแบบช่วยเนื้อหาสาระนั้นๆก็จะหาประโยชน์ได้ยากยิ่ง แม้ว่าเป็นสิ่งที่คนมีความต้องการแต่คนก็ไม่สามารถจะเอามาใช้ประโยชน์อะไรได้ในคุณค่าขององค์พระพุทธชินราช ซึ่งคุณค่าเป็นเพียงรูปแบบก็จริง ซึ่งจะมีคุณค่ามีความหมายก็ต่อเมื่อมีเนื้อหาสาระอยู่ด้วย จึงต้องพยายามนำเอาสาระหรือเนื้อหาในพระพุทธศาสนามาใส่ แต่สำหรับคนทั่วไป ถ้าไม่มีรูปแบบเขาก็ย่อมจะเข้าถึงสาระเนื้อหาสาระได้ค่อนข้างยาก รูปแบบคุณค่าขององค์พระพุทธชินราช จึงเป็นจุดเริ่มต้นชักนำให้เขาได้เข้าใจพระพุทธศาสนา ทั้งนี้รูปแบบที่มีความสำคัญและพิธีกรรมก็มี

ความสำคัญควรให้บุคคล สถาบันครอบครัว สังคม ได้เข้าถึงรูปแบบที่แท้จริงของคุณค่าขององค์พระพุทธชินราช ซึ่งคุณค่ายังเป็นรูปแบบย่อย อันเป็นองค์ประกอบอยู่ในรูปแบบใหญ่ คือสะท้อนถึงคุณค่าพุทธศิลป์ ด้านจิตใจ ด้านสังคม ด้านวัฒนธรรม ด้านเศรฐกิจ และด้านประวิติศาสตร์ เป็นที่รู้จักกันโดยทั่วไปของคนในสังคมไทยต่อพระพุทธรูปนั่นเอง ที่เรียกว่าเอกลักษณ์ของสังคมไทย

ดังนั้นการชำระสะสางคุณค่าขององค์พระพุทธชินราช จึงต้องปฏิบัติด้วยความมีสติโดยคำนึงวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของสังคมด้วย แต่ต้องไม่เสียหลักที่ว่าคุณค่าพระพุทธชินราช ไม่พึงเป็นรูปแบบที่นิ่งตาย ไร้เนื้อหาสาระ กลายเป็นเปลือกที่ไม่ทำหน้าที่ช่วยปกป้องรักษาพระพุทธศาสนาอันเป็นแก่น แต่กลับไปเป็นเครื่องปิดกั้นประโยชน์และบดบังคุณค่าของตนเอง ดังนั้นคุณค่าพระพุทธชินราช จึงต้องช่วยก่อเกิดปัญญาให้ได้สาระและประโยชน์ด้วยรูปแบบอันเป็นเอกลักษณ์ที่มีคุณค่าต่อบุคคล สังคม ประเทศชาติ

บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย จะช่วยทำให้เห็นคุณค่าชัดเจนแฝงประโยชน์และมีเป้าหมายชัดเจนด้วยปัญญาว่าการประกอบพิธีพุทธบูชานั้นเพื่อประโยชน์ต่อบุคคล สังคม พระพุทธศาสนา ซึ่งจะทำให้มีปัญญาในการประยุกต์ใช้พิธีพุทธบูชาศาสนาเพื่อนำไปสู่การศึกษาหลักพุทธธรรม

อาทิการแก้ปัญหาพุทธศาสนิกชนที่เชื่อถือโชคลาง เทพเทวา ให้หวยรวยเบอร์ หวังความสุขจากการขอ บนบานศาลกล่าวทางมิจฉาทิฐิจึงต้องประกอบด้วยปัญญาต้องเข้าใจความหมายและปฏิบัติให้ถูกต้องต่อคุณค่าขององค์พระพุทธชินราช และปัญหาคุณค่าพระพุทธชินราช ที่บิดเบือนต่างไปจากคุณค่าพระพุทธชินราช ในพระพุทธศาสนา

ฉะนั้น บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย จึงมุ่งเน้นที่ปัญญาเพื่อให้บุคคลเกิดปัญญาที่จะสะท้อนคุณค่าของพระพุทธชินราชด้วยปัญญา อันมีกระบวนการศึกษาตามแนวคิดที่ผู้วิจัยได้พบองค์ความรู้ใหม่ ที่จะช่วยให้เกิดปัญญาในการก่อเกิดประโยชน์ต่อตนเอง สังคมและพระพุทธศาสนา ด้วยกระบวนการของการจัดการศึกษาที่จะนำไปสู่องค์ความรู้ ที่ถือเป็นความรู้ทางพระพุทธศาสนาที่ถูกต้องฝังลึกหรือจารึกลงในตัวบุคคลต่อไปอันเป็นคลังของการจัดการศึกษาซึ่งกล่าวได้ว่า ปัญญา กระบวนการและหลักพระพุทธศาสนาที่ได้จากการศึกษาจะก่อเกิดประโยชน์อันยิ่งใหญ่ให้พระพุทธศาสนาสามารถสืบต่อไปได้อย่างถูกต้องต่อไป

5.4.2 ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัย

คุณค่าของพระพุทธชินราชมีความสำคัญต่อบุคคล สังคมและปะเทศชาติเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะมีความสำคัญต่อพระพุทธศาสนาเกี่ยวข้องกับพิธีกรรมในการสักการะพระพุทธชินราชคือ

เครื่องจัดสรรโอกาสให้คนพัฒนาตนตามพุทธธรรมในพระพุทธศาสนามีวัตถุประสงค์เพื่อสะท้อนให้เห็นคุณค่าของพระพุทธชินราช เพื่อเข้าถึงจุดหมายของพระพุทธศาสนาต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย

1.พิธีพุทธบูชาการสักการะพระพุทธชินราชนำไปสู่การบรรลุธรรม

2.คุณค่าพระพุทธรูปศิลปะสมัยอยุธยา : ประวัติศาสตร์ชนชาติไทยกับปฏิมากรรมในพระพุทธศาสนา

3.บูรณาการการนับถือศาสนาและศิลปะ: พระพุทธรูปไม้ในภาคอีสาน

บรรณานุกรม

1. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

1. หนังสือ

กองวรรณกรรมและประวัติศาสตร์กรมศิลปากร.พระพุทธปฏิมาสำคัญ. กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร, 2543.

กรมศิลปากร. *พระพุทธรูปปางต่างๆ*.กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร, 2544.

กรมศิลปากร. “ศิลาจารึกหลักที่ 8”. *ประชุมศิลาจารึกภาคที่ 1*. พระนคร : โรงพิมพ์ ครุสภา, 2515.

กรมศิลปากร.*พระราชพงศาวดารเหนือเป็นตำนานที่เล่าเรื่องราวเกี่ยวกับบ้านเมือง ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา.* โดยพระวิเชียรปรีชา ได้เรียบเรียงไว้ในปลายสมัยรัชกาลที่ 1 เมื่อปี พ.ศ. 2350 เผยแพร่ครั้งแรก: พ.ศ. 2412.

การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, *คู่มือการบริหารและจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ความรับผิดชอบขององค์การบริหารส่วนตำบล(อบต.)และสภาตำบล(สต)*. พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพมหานคร : กระทรวงมหาดไทย, 2543.

กาญจณ พนพันธุ์. *วิธีที่ซับซ้อนของการวิจัยชุมชน: ไดนามิกและศักยภาพการพัฒนาชุมชน*. กรุงเทพฯ: วทช. ประเทศไทย, 2544.

กนก จันทร์ขจร. *คู่มือ: การอบรมความรู้และจริยธรรมเพื่อชีวิต ตอนที่ 2*. มูลนิธิ กนก จันทร์ขจร. พิมพ์ลักษณ์, กรุงเทพฯ ม.ป.ท, 2525.

กลุ่มงานข้อมูลสารสนเทศและการสื่อสาร สำนักงานจังหวัดพิษณุโลก. ถ.วังจันทน์ ต.ในเมือง อ. เมือง จ.พิษณุโลก, 2563.

กีรติ บุญเจือ. *สารานุกรมปรัชญา*.กรุงเทพมหานคร: บริษัทสำนักพิมพ์ ไทยวัฒนาพานิช จำกัด, 2522.

เขียน ยิ้มศิริ. “พุทธานุสรณ์”. พระคู่บ้านคู่เมือง. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2551.

ไขศรี ศรีอรุณ.*พระพุทธปฏิมาปางต่างๆ ในสยามประเทศ: ประวัติความเป็นมาของพระพุทธปฏิมาตั้งแต่มหาภิเนษกรมณ์ถึงมหาปรินิพพาน.* พิมพ์ครั้งที่ 4.กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มติชนปากเกร็ด, 2553.

ครรชิต พุทธโกษา. *คู่มือการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ ฉบับสมบูรณ์.* กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ, 2554.

คูณ โทขันธ์, *พระพุทธศาสนากับชีวิตประจำวัน*, กรุงเทพมหานคร : โอเดียนสโตร์, 2537

คำให้การชาวกรุงเก่า. กรุงเทพ สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2546.

จารุวรรณ พึ่งเทียร. *พุทธศิลป์.* พิมพ์ครั้งที่ 3.กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณ ราชวิทยาลัย, 2555.

จดหมายเหตุ ร.3, เล่ม 1, จ.ศ. 1193 เลขที่ 32, “สำเนาพระราชดำริว่าด้วยการทรงสร้างพระพุทธไสยาสน์วัดพระเชตุพนฯ.อ้างใน ศักดิ์ชัย สายสิงห์, พระพุทธปฏิมาสำคัญและพุทธศิลป์ในดินแดนไทย”.กรุงเทพมหานคร: เมืองโบราณ, 2554.

จำนงค์ อดิวัฒนสิทธิ์ และคณะ, *สังคมวิทยา*, สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช.กรุงเทพมหานคร, 2540

ชลูด นิ่มเสมอ. *องค์ประกอบศิลป์.* กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช, 2539.

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. *ตำนานพระพุทธเจดีย์.* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน. 2545.

สมพร ไชยภูมิธรรม.*ปางพระพุทธปฏิมา.*กรุงเทพมหานคร: ต้นธรรมสานักพิมพ์, 2537.

ทศพล จังพานิชย์กุล .*พระพุทธรูป.* กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์คอมมา, 2546.

ทิศนา แขมมณี, *ศาสตร์การสอน.* พิมพ์ครั้งที่ 4 . กรุงเทพฯ: ด่านสุทธาการพิมพ์จำกัด, 2548

นวม สงวนทรัพย์.*พุทธจริยา.*กรุงเทพมหานคร : มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2543.

เนื่องน้อย บุณยเนตร.*จริยศาสตร์ตะวันตก คำนท์มิลล์ฮอบส์รอลส์ซาร์ทร์.* สำนักพิมพจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, 2539.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์บุญมี แท่นแก้ว. *จริยศาสตร์ (ETHICS).* กรุงเทพมหานคร: เอกสารประกอบการศึกษา ภาควิชาปรัชญาวิชามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์วิทยาลัยรัตนโกสินทร์บ้านสมเด็จเจ้าพระยา, 2530.

ผู้ช่วยศาสตราจารย์บุญมี แท่นแก้ว.*จริยธรรมกับชีวิต.* กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ โอเดียนสโตร์, 2552

ประชุมจดหมายเหตุสมัยอยุธยา. *ภาคที่1พระราชพงศาวดาร. ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์พระนคร คณะกรรมการจัดพิมพ์*. เอกสารทางประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและโบราณคดีสำนักนายกรัฐมนตรี, 2510.

ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน. กรุงเทพฯ : อมรินทร พริ้นติ้งแอนด์ พับลิชชิ่ง, 2544

รองศาสตราจารย์ ดร.วัชระ งามจิตรเจริญ. *พุทธศาสนาเถรวาท.* พิมพ์ครั้งที่ 2.กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552.

ผศ. กีรติ บุญเจือ. *จริยศาสตร์สำหรับผู้เริ่มเรียน.สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช จำกัด*, 2518.

_____. *จริยธรรมกับชีวิต*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ โอเดียนสโตร์, 2552.

ผศ. ธีรโชติ เกิดแก้ว. *พุทธปรัชญา มิติการมองโลกและชีวิตตามความจริง.*บริษัท คอมเมอร์เชียล เวลิด์มีเดียจำกัด, 2553

ผศ.ดร. พิริยะ ไกรฤกษ์. *ลักษณะไทย พระพุทธปฏิมาอัตลักษณ์พุทธศิลป์ไทย*. กรุงเทพมหานคร: บริษัท อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), 2552.

พจนานุกรม.ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. *กรุงเทพมหานคร:จัดพิมพ์โดย จัดพิมพ์โดย บริษัทนานมีบุ๊คส์ พับลิเคชั่นส์ จำกัด*, 2542.

_____. พิมพ์ครั้งที่ 4.กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสถาน, 2531.

พนิดา อังจันทรเจริญ. *วิถีแห่งปราชญ์ฉบับสมบูรณ์.พิมพ์ครั้งที่ 2.*กรุงเทพมหานคร: ลิเบอร์ตี้เพรส, 2548

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต) .*พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม.* พิมพ์ครั้งที่ 12 กรุงเทพฯ: การศาสนา, 2546.

_____. *ธรรมนุญชีวิต พุทธจริยธรรมเพื่อชีวิตที่ดีงาม.* กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหากรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทยจำกัด, 2552.

_____. *สิทธิมนุษยชน สร้างสันติสุขหรือสลายสังคม.* (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์บริษัทสหธัมมิก จำกัด, 2541.

_____. *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม.*กรุงเทพมหานคร: บริษัท เอส.อาร์. พริ้นติ้ง แมส โปรดักส์จำกัด, 2548.

_____. *กาลานุกรมในอารยธรรมโลก.*กรุงเทพมหานคร: ด่านสุทธากาพิมพ์, 2552.

_____. *พุทธธรรม (ฉบับเดิม).* พิมพครั้งที่ 16.กรุงเทพมหานคร :บริษัท สหธรรมิก จำกัด, 2544.

_____. *พุทธธรรม.*พิมพ์ครั้งที่ 12, กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2551.

_____. *ปัญญาเพื่ออนาคตของมนุษย์ชาติ.*พิมพ์ครั้งที 37.กรุงเทพมหานคร: บริษัทสหธรรมิกจำกัด, 2550.

พระพรหมราชปัญญา. แสง มนวิทูร, ผู้แปล. รัตนพิมพ์วงศ์.*ตำนานพระแก้วมรกต.* พิมพ์ครั้งที่ 2, เชียงราย : หอรัตนชัยการพิมพ์, 2530.

พระราชพงศาวดาร กรุงเก่า .*ฉบับหลวงประเสริฐอักษรนิติ์.* หลวงพยุงเวชชศาสตร์-ประวัติศาสตร์.

สุภาณี พยุงเวช-.ประวัติหลวงประเสริฐอักษรนิติ์: ต้นฉบับอยู่ที่. *หอสมุดแห่งชาติรัชมังคลาภิเษก จันทบุรีโรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย* วันที่ผลิต: 2498 คำบรรยายพิมพ์แจกในงานพระราชทานเพลิงศพหลวงพยุงเวชชศาสตร์(พยุง พยุงเวช) และแพทย์หญิงสภาณี พยุงเวช วันฬี 12 กุมภาพันธ์ 2498.

พระเทวินทร์ เทวินโท. *พุทธจริยศาสตร์*, พิมพ์ครั้งที่ 2.กรุงเทพมหานคร: มปท,2546.

ภาวนีย์ เจริญยิ่ง. *ภูมิปัญญาไทย: ขุมทรัพย์แห่งแผ่นดินสยาม.* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มติชน,2554.

เภสัชกรสุรพล ไกรสราวุฒิ. *ทัศนะเบื้องต้น: คุณธรรม – จริยธรรม – จรรยาบรรณ.* โรงพิมพ์จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, 2551.

เยาวลักษณ์ กะรัสนันทน์. *ชีวิตและวัฒนธรรมไทย.* กรุงเทพมหานคร: บริษัท พัฒนาวิชาการ,2535.

ราชบัณฑิต. *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน.*กรุงเทพ: นานมีพับลิเคชั่นส์,2542.

_____. พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2542.กรุงเทพมหานคร : ศิริวัฒนาอินเตอร์พริ้นท์,2546.

รองศาสตราจารย์ ดร.วัชระ งามจิตรเจริญ, *พุทธศาสนาเถรวาท*, พิมพ์ครั้งที่ 2, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2552 หน้า 336.

วศิน อินทสระ. *จริยศาสตร*. สำนักพิมพ์บรรณาการ, 2539.

_____. *พุทธจริยศาสตร์*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์เจริญกิจ,2529.

วัญเพ็ญ สุจิปุตโต. *ชีวิตและวัฒนธรรมไทย.* กรุงเทพมหานคร: บริษัท สำนักพิมพ์ แม็คจำกัด, 2546.

ศาสตราจารย์ ดร. วิทย์ วิศทเวทย์. ปรัชญาทั่วไป. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ โอเดียนสโตร์, 2547.

ศาสตราจารย์พิเศษ จำนงค์ ทองประเสริฐ. *ศาสนาปรัชญาประยุกต์.* พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ดวงแก้ว, 2550.

ศักดิ์ชัย สายสิงห์. *พระพุทธปฏิมาสมัยสุโขทัย.* กรุงเทพฯ: ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะคณะโบราณคดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2551.

_____. *พุทธศิลป์สมัยรัตนโกสินทร์: พัฒนาการของงานช่างและแนวคิดที่ปรับเปลี่ยน.* ,กรุงเทพฯ : เมืองโบราณ, 2556.

_____. *พระพุทธปฏิมาในประเทศไทย: รูปแบบ พัฒนาการและความเชื่อของคนไทย.* กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ คณะโบราณดี มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2556.

ศักดิ์ชัย สายสิงห์. *พระพุทธปฏิมาสำคัญและพุทธศิลป์ในดินแดนไทย.*กรุงเทพมหานคร: เมืองโบราณ, 2554.

ศิริวรรณ เสรีรัตน์และคณะ. *การบริหารการตลาดยุคใหม่.*กรุงเทพฯ: บริษัท ธรรมสารจำกัด, 2552.

ศิลป์ พีระศรี. *จิตรกรรมและประติมากรรมสมัยสุโขทัย.* วัดตระพังทองหลาง จังหวัดสุโขทัย ใน ศิลปะวิชาการ: ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี.กรุงเทพฯ: มูลนิธิ ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี, 2546.

ศิริ ฮามสุโพธิ์. *ประชากรกับการพัฒนาคุณภาพชีวิต*. กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์โอเดียนสโตร์, 2543

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. *ตำนานพระพุทธเจดีย์.*กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, 2545.

_____. *ประชุมพระนิพนธ์เกี่ยวกับตำนานทางพระพุทธศาสนา.* พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานพระราชทานเพลิงศพพระเทพคุณาธาร (ผล ชินปุตฺโต) วัดพระพิเรนทร์, (กรุงเทพมหานคร: กรมศิลปากร, 2514.

สมเด็จพระญาณสังวร (เจริญ สุวฑฺฒโน). *หลักพระพุทธศาสนา.* กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย, 2540.

สนิท ศรีสำแดง. *ปรัชญาเถรวาท.* กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2544.

สมพร อยู่โพธิ์. *พระพุทธปฏิมา ปางต่างๆ.* กรุงเททฯ: อมรินทร์ทริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2551.

สมเกียรติโล่เพชรรัตน์. *วิเคราะห์ประวัติการนับถือพุทธและศิลปะพระพุทธปฏิมาในเอเชีย*. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง, 2546.

สงวน รอดบุญ. *พุทธศิลป์สุโขทัย.* กรุงเทพมหานคร: โอ. เอส.พริ้นติ้ง เฮ้าส์, 2533.

สุจิตต์ วงษ์เทศ. *อัฟกานิสถาน แหล่งผลิตพระพุทธปฏิมาองค์แรกของโลก*. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มติชน, 2545.

_____. *พระพุทธสิหิงค์* “จริง” ทุกองค์ ไม่มี “ปลอม” แต่ไม่ได้มาจากลังกา.กรุงเทพมหานคร: บริษัท มติชน จำกัด (มหาชน), 2546.

สมปราชญ์. *อัมมะพันธ์.ประเพณีและพิธีกรรมในวรรณคดีไทย.*กรุงเทพฯ : โอเดียนสโตร์, 2536.

สำนักงานประชาสัมพันธ์จังหวัดพิษณุโลก. *พ่อขุนศรีอินทราทิตย์ พระปฐมบรมกษัตริย์ผู้สร้างชาติไทย*. บรรณาธิการโดย ขวัญทอง สอนศิริ. พิมพ์ครั้งที่3 (พิษณุโลก : โรงพิมพ์รัตนสุวรรณการพิมพ์, 2553.

สัญญา สัญญาวิวัฒน์. *สังคมศาสตร์ เบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 4.กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2551.

_____. สัญญา สัญญาวิวัฒน์ .*ทฤษฎีสังคมวิทยา: เนื้อหาและแนวการใช้ประโยชน์เบื้องต้น*. พิมพ์ครั้งที่ 7.กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2540.

_____. สัญญา สัญญาวิวัฒน์. *ทฤษฎีสังคมวิทยา สังคมวิทยาการเมือง.*เนื้อหาและแนวการใช้ประโยชน์เบื้องต้น. กรุงเทพฯ : เจ้าพระยาการพิมพ์ครั้งที่7. กรุงเทพฯ, 2532.

สัมภาษณ์ ศ.ดร ประเสริฐณ นคร, ราชบัณฑิตผู้ เชี่ยวชาญด้านประวัติศาสตร์ ไทย,1 มีนาคม 2553.

สันติ เล็กสุขุม. *ศิลปะอยุธยา: งานช่างหลวงแห่งแผ่นดิน*. พิมพ์ครั้งที่ 2.กรุงเทพมหานคร: เมืองโบราณ, 2544.

เสรียร โกเศศ. *การศึกษาเรื่องประเพณีไทยและชีวิตชาวไทยสมัยก่อน.*กรุงเทพมหานคร: คลังวิทยา, 2523.

หม่อมเจ้า สุภัทรดิศ ดิศกุล. *ศิลปะอินเดีย.* กรุงเทพมหานคร: องค์การค้าของคุรุสภา, 2545.

_____. *ศิลปะในประเทศไทย.*กรุงเทพ: อมรินทร การพิมพ์, 2528.

อารง สุทธาศาสน์ . *ช่วงชั้นทางสังคม สังคมและวัฒนธรรม.* กรุงเทพมหานคร: คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.

เอ็ดเวอร์ด โคนซ์. *พุทธศาสนาประวัติสังเขป.*แปลโดย สภาการศึกษามหามกุฎราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: มิตรสยาม, 2516.

2.บทความวิจัย/บทความวิชาการ

ปัญญา เทพสิงห์. ลักษณะวิธีอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนชาวพุทธตำบลหน้าถ้ำ จังหวัดยะลา .วารสารวิชาการมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา, (2562). 27 (53),23-46.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, นิตยสารพุทธจักร: ปีที่ 52 ฉบับที่ 12 ธันวาคม2542, (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2552), หน้า 42.

พระครูสิริรัตนานุวัตร. *อิทธิพลการบนบาน บวงสรวงในสังคมไทย.* วารสารกระแสวัฒนธรรม,(2558) ,16(29),19-29.

สุภาวดี เจริยเศรษฐมห. *ความเชื่อ: มิติแห่งเหตุผล และความงมงาย*. วารสารรามคำแหง, ปีที่ 22.ฉบับที่ 3 (ก.ค. - ก.ย. 2548),หน้า 74-101.

3.วิทยานิพนธ์/ ดุษฎีนิพนธ์

จันท์นิภา ดวงวิไล.“ตำนานพระพุทธรูปในชุมชนชายแดนไทย-ลาว: การสื่อความหมายทางวัฒนธรรมและบทบาทการสร้างความสัมพันธ์ทางสังคม” วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต . สาขาวิชาภาษาไทย, บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 2556.

ชนากานต์ วิเศษภัย. “พระพุทธรูปศักดิ์สิทธิ์: การบูรณาการภูมิปัญญาพื้นบ้านด้านประเพณีพิธีกรรมและความเชื่อ เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของชุมชนในภาคอีสาน”. ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต. สาขาวิชาวัฒนธรรมศาสตร์.บัณฑิตวิหยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาสารคาม , 2557.

ทวีศักดิ์ คูวัฒนา. “คำสอนเชิงสัญลักษณ์ที่ปรากฏในพิธีกรรมทางพระพุทธศาสนามหายาน”. วิทยานิพนธ์ปริญญาศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหามกุฎราชวิทยาลัย, 2561.

ประพันธ์ กุลวินิจฉัย.“วิเคราะห์เรื่องพระพุทธรูปในฐานะปูชนียวัตถุของชาวพุทธ”. รายงานการวิจัย. สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2556.

พระมหาจีรวัฒน์ กนฺตวณฺโณ (กันจู) .“ประวัติและพัฒนาการพระพุทธศาสนาในจังหวัดพิษณุโลกสมัยสุโขทัย : กรณีศึกษาพุทธศิลป์แบบพระพุทธชินราช”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2558.

พระมหาชีชวาลย์ ธดคุโณ (จารย์คุณ). “ศึกษาวิเคราะห์หลักธรรมในการดำเนินชีวิตของเศรษฐีในสมัยพุทธกาล” .วิทยานิพนธ์ปริญญาศาสนศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาพุทธศาสนาและปรัชญา . บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2561.

พระครูศรีปัญญาวิกรม (บุญเรือง ปญฺญาวชิโร/เจนทร) .“สัญลักษณ์ทางพระพุทธศาสนาในสังคมไทย” .วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา.บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2558.

พระมหาจีรวัฒน์ กนฺตวณฺโณ (กันจู). “ประวัติและพัฒนาการพระพุทธศาสนาในจังหวัดพิษณุโลก สมัยสุโขทัย : กรณีศึกษาพุทธศิลป์แบบพระพุทธชินราช”.วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต . บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2558.

พระมหาบุญยัง ฐิติญาโน (คนทา).“การศึกษาองค์พระปฐมเจดีย์ในฐานะสื่อสัญลักษณ์แห่งการเรียนรู้ทางด้านพระพุทธศาสนา”.วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรหาบัณฑิต.สาขาวิชาธรรมนิเทศ. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย,2552.

พระมหาสมเจต สมจารี(หลวงกัน).“การศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักพุทธปรัชญาที่ปรากฏในพระพุทธรูป”. วิทยานิพนธ์ปริญญาศาสนศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2552.

อลงกรณ์ ประมวญทรัพย์.“พระพุทธปฏิมาขนาดใหญ่ในดินแดนไทย”. วิทยานิพนธ์ภาควิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ.บัณฑิตวิทยาลัย:มหาวิทยาลัยศิลปากร, 2557.

พระครูสารภัทรกิจ (พานิช ดวงมณี).“ศึกษาคติการสร้างพระพุทธรูปขนาดใหญ่ในสังคมไทย: กรณีศึกษาจังหวัดศรีสะเกษ” .วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา .บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2561.

พระมหาปพน กตสาโร (แสงย้อย) . “พระพุทธรูปไม้: คุณค่าและคติธรรมที่มีต่อวิถีชีวิตคนอีสาน”. รายงานวิจัย .สถาบันวิจัยพุทธศาสตร์: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2560.

พระมหาวีรชิต ญาณคุโณ(เชี่ยวชาญ), การศึกษาเชิงวิเคราะห์คุณค่าของคติความเชื่อพระศรีอาริยเมตไตรย์ในพุทธปรัชญาเถรวาท, วิทยานิพนธหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2550

พระสมุห์วันชัย เกสรธมฺโม (มีมาก), การศึกษา ศรัทธาของประชาชนที่มีต่อพระพุทธชินราชจังหวัดพิษณุโลก ในฐานะสื่อพุทธศิลป์, วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาธรรมนิเทศ, บัณฑิตวิทยาลัย, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2550

พระปลัดชัยมงคล กลฺยาโณ(ตาลอำไพ), การศึกษาเชิงวิเคราะห์ การกำหนดคุณค่าชีวิตของมนุษย์ตามแนวพุทธปรัชญาเถรวาท,วิทยานิพนธ์หลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2550

นายนพดล อินทับทิม, พระพุทธรูป หมวดพระพุทธชินราช : แนวทางการศึกษาและจัดกลุ่มรูปแบบ, การค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตร มหาบัณฑิต สาขาวิชาประวัติศาสตร์ศิลปะ, บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ,2553

พระพุทธี ธมฺมมุนี(เจีย), ศึกษาคุณคาของหลักธรรมที่ปรากฏในเถรคาถาที่มีอิทธิพลตอการพัฒนาชีวิต, วิทยานิพนธหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2559

นวรัตน์ ไกรษร, การเสริมสร้างคุณค่าชีวิตของผู้สูงอายุด้วยอริยวัฑฒิ 5, หลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต,สาขาวิชาพุทธศาสน์ศึกษา,บัณฑิตวิทยาลัย,มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย, 2562

สุรเดช โชติอุดมพันธ์, การนำเสนอคุณค่า : บทสำรวจเชิงทฤษฎี, บทความวิชาการ, สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ (วช.) เมษายน 2565

2.ภาษาอังกฤษ

A. Foucher, The Early of Buddhist Art, (New Yoak: Cornell University Press, 1985), pp. 98-123

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัย

1. พระเมธาวินัยรส, รศ.ดร.

ตำแหน่ง - อาจารย์ประจำหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิตและดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสน์ศึกษา

คุณวุฒิ - นักธรรมเอก, ป.ธ.4, ศน.บ., M.A., Ph.D.

2. พระครูวินัยธร บุญศรี ญาณวุฑโฒ, ผศ. ดร.

ตำแหน่ง - อาจารย์ประจำหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิตและดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสน์ศึกษา

วุฒิการศึกษา - นักธรรมเอก, ป.ธ.4, ศน.บ., M.A., ศน.ด.

3. รองศาสตราจารย์ ดร.สุวิญ รักสัตย์

ตำแหน่ง - อาจารย์ประจำหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิตและดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสน์ศึกษา

วุฒิการศึกษา – Ph.D. (Buddhist Studies)
– M.A. (Buddhist Studies)
– พธ.บ. (ครุศาสตร์)

4. ดร.ชมพูนุช ช้างเจริญ

ตำแหน่ง - อาจารย์ประจำหลักสูตรศาสนศาสตรมหาบัณฑิตและศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสน์ศึกษา

วุฒิการศึกษา -พธ.ด. (พระพุทธศาสนา)
-พธ.ม. (พุทธจิตวิทยา)
-น.บ. (นิติศาสตร์)

5. ดร.ประเวช วะทาแก้ว

ตำแหน่ง - อาจารย์ประจำหลักสูตรศิลปศาสตรบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา

วุฒิการศึกษา- - Ph.D.(Indian Philosophy and Religion) Banaras Hindu University, India
- M.A. .(Indian Philosophy and Religion) Banaras Hindu University, India
- ศน.บ. (ปรัชญา) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

ภาคผนวก ข

หนังสือขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญตรวจเครื่องมือวิจัย

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๐๑๕๔-๑๐๒๓

ที่ ๒๖ ๐๕๐๕/๐๐๑๒ วันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๖๑

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

เรียน พระเมธาวินัยรส, รศ.ดร.

ด้วย พระบุลยเดช เตชปุญโญ (จันทร์หอม) เลขทะเบียนนักศึกษา ๒๓๓๐๑๕๐๒๑๒๐๐๕ นักศึกษาหลักสูตร ศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา (BUDDHISM AND PHILOSOPHY) ของ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย (THE INTEGRATING VALUE OF PHRA BUDDHA CHINNARAT THAT INFLUENCES THE LIVES OF THAI PEOPLE)" มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัยในฐานะที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา เพื่อเก็บข้อมูลเขียนดุษฎีนิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้ท่านตรวจเครื่องมือวิจัย ได้นักศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลเขียนงานดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

(พระสุพิธีสารเมธี, ผศ.ดร.)
รักษาการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ติดต่อ : พระบุลยเดช เตชปุญโญ (จันทร์หอม) โทร ๐๙ ๕๖๒๓ ๐๙๙๗

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๐๐๕๕-๑๐๖๓

ที่ อว ๗๘๐๕/๐๐๓๙ วันที่ ๒๑ มกราคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

กราบเรียน พระครูวินัยธร บุญศรี ฐานวุฑฺโฒ, ผศ.ดร.

ด้วย พระมหาสุรเดช เตชปุญฺโญ (จันทร์หอม) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๓๓๐๑๔๕๐๒๒๐๐๕ นักศึกษาหลักสูตร ศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา (BUDDHISM AND PHILOSOPHY) ของ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย (THE INTEGRATING VALUE OF PHRA BUDDHA CHINNARAT THAT INFLUENCES THE LIVES OF THAI PEOPLE)" มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัยในฐานะที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา เพื่อเก็บข้อมูลเขียนดุษฎีนิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้ท่านตรวจเครื่องมือวิจัย ให้นักศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลเขียนงานดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงกราบเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

(พระสุพจน์สารเมธี, ผศ.ดร.)
รักษาการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ติดต่อ : พระมหาสุรเดช เตชปุญฺโญ (จันทร์หอม) โทร ๐๙ ๕๖๒๑ ๐๔๑๗

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๐๑๕๙-๑๐๖๑

ที่ ยว ๗๕๐๕/๐๐๓๑ วันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๖๒

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

เจริญพร รศ.ดร.สุวิญ รักสัตย์

ด้วย พระบุลยเดช เตชปุญโญ (จันทร์หอม) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๓๓๐๓๕๐๒๓๒๐๐๕ นักศึกษาหลักสูตร ศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา (BUDDHISM AND PHILOSOPHY) ของ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย (THE INTEGRATING VALUE OF PHRA BUDDHA CHINNARAT THAT INFLUENCES THE LIVES OF THAI PEOPLE)" มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบเครื่องมือวิจัยในฐานะที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา เพื่อเก็บข้อมูลเขียนดุษฎีนิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้ท่านตรวจเครื่องมือวิจัย ให้นักศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลเขียนงานดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

(พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร.)
รักษาการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ติดต่อ : พระบุลยเดช เตชปุญโญ (จันทร์หอม) โทร ๐๙ ๕๖๒๓ ๐๙๑๙๗

บันทึกข้อความ

ส่วนงาน บัณฑิตวิทยาลัย โทร. ๐๐๕๔-๑๐๖๓

ที่ อว ๗๗๐๕/๐๐๗๕ วันที่ ๒๓ มกราคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบเครื่องมือ

เจริญพร ดร.ชมพูนุช ช้างเจริญ

ด้วย พระบุลยเดช เตชปุญฺโญ (จันทร์หอม) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๒๓๓๐๑๕๐๒๑๒๐๐๕ นักศึกษาหลักสูตร ศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา (BUDDHISM AND PHILOSOPHY) ของ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย (THE INTEGRATING VALUE OF PHRA BUDDHA CHINNARAT THAT INFLUENCES THE LIVES OF THAI PEOPLE)" มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิตรวจเครื่องมือวิจัยในฐานะที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิด้านการศึกษา เพื่อเก็บข้อมูลเขียนดุษฎีนิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย จึงใคร่ขอความอนุเคราะห์ให้ท่านตรวจเครื่องมือวิจัย ให้นักศึกษาเพื่อเก็บข้อมูลเขียนงานดุษฎีนิพนธ์ต่อไป สำหรับวันและเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเจริญพรมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

ได้ส่งเอกสารเรียบร้อยแล้ว
ชมพูนุช
10 กุมภาพันธ์ 2566

(พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร.)
รักษาการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ติดต่อ : พระบุลยเดช เตชปุญฺโญ (จันทร์หอม) โทร ๐๙ ๕๖๑๓ ๐๙๙๗

ภาคผนวก ค

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์

1. พระราชรัตนสุธี (ขวัญรัก มหาวายาโม) รศ.ดร.

วุฒิการศึกษา - ป.ธ.9, ปริญญาเอก

ตำแหน่ง - เจ้าคณะจังหวัดพิษณุโลก

- ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร

- ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช จ.พิษณุโลก

วันสัมภาษณ์ 1 มิถุนายน 2566. เวลา 9.00 น.

2. พระมหาพิชัย ธมฺมวโส

วุฒิการศึกษา - นักธรรมเอก เปรียญธรรม ๗ ประโยค

- ปริญญา.ตรี

ตำแหน่ง. - เจ้าคณะตำบลหัวรอเขต 2

- เจ้าอาวาส วัดตาปะขาวหาย จ. พิษณุโลก

วันสัมภาษณ์ 4 มิถุนายน 2566. เวลา 12.00 น.

3. พระครูสิริรัตนานุวัตร ฐานวโร รศ. ดร

วุฒิการศึกษา - ปริญญาเอก

ตำแหน่ง. - อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตศึกษา วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช จ.พิษณุโลก

วันสัมภาษณ์ 6 มิถุนายน 2566. เวลา 9.00 น.

4. พระครูรัตนสุตาภรณ์ ผศ.ดร.

วุฒิการศึกษา - คบ.(ครุศาสตรบัณฑิต)

- รป.ม.(รัฐประศาสนศาสตร์)

- รป.ด.(รัฐประศาสนศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต)

ตำแหน่ง. - รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการวิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช จ.พิษณุโลก

วันสัมภาษณ์ 12 มิถุนายน 2566. เวลา 13.40 น.

5. พระครูพิทัศน์บุญญากร (ปุญฺญผโล)

วุฒิการศึกษา **-** ปริญญาโท

ตำแหน่ง. - เจ้าคณะตำบลดอนทอง เขต 2

- เจ้าอาวาสวัดธรรมจักร จ.พิษณุโลก

วันสัมภาษณ์ 19 มิถุนายน 2566. เวลา 10.00 น.

6. รองศาสตราจารย์ ดร.ปัญญา นามสง่า

วุฒิการศึกษา -ปริญญาเอก

ตำแหน่ง. - รองผู้อำนวยการฝ่ายบริหาร วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช จ.พิษณุโลก

วันสัมภาษณ์ 22 มิถุนายน 2566. เวลา 09.00 น.

7. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สิทธิพงษ์ เพิ่มพิทักษ์

วุฒิการศึกษา - ปริญญาเอก

ตำแหน่ง. -รองคณบดีฝ่ายบริหารและพัฒนานิสิตเก่า สัมพันธ์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร จ.พิษณุโลก

วันสัมภาษณ์ 26 มิถุนายน 2566. เวลา 10.00 น.

8. ดร.กีรติ สัทธานนท์

วุฒิการศึกษา - ปริญญาเอก

ตำแหน่ง. - อาจารย์ประจำหลักสูตรวิทยาศาสตร์บัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีสถาปัตยกรรม มหาวิทยาลัยนเรศวร จ.พิษณุโลก

วันสัมภาษณ์ 30 มิถุนายน 2566. เวลา 09.00 น.

9. ดร.บัทม์ วงค์ประดิบฐ์

วุฒิการศึกษา - ปริญญาเอก

ตำแหน่ง. - อาจารย์ประจำหลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาประวัติศาสตร์สถาปัตยกรรม. มหาวิทยาลัยนเรศวร จ.พิษณุโลก

วันสัมภาษณ์ 6 กรกฎาคม 2566. เวลา 09.00 น.

10. นายเสกสันต์ ทองม่วง

วุฒิการศึกษา - ปริญญาโท
ตำแหน่ง. - ผู้อำนวยการโรงเรียนจ่านกร้อง จ.พิษณุโลก
วันสัมภาษณ์ 8 กรกฎาคม 2566. เวลา 13.00 น.

11. นายเฉลียว คำดี

วุฒิการศึกษา - ปริญญาโท
ตำแหน่ง - ผู้อำนวยการโรงเรียนพุทธชินราชพิทยา จ.พิษณุโลก
วันสัมภาษณ์ 14 กรกฎาคม 2566. เวลา 14.00 น.

12. นายกิตติ วรศรีหิรัญ

วุฒิการศึกษา -ปริญญาตรี
ตำแหน่ง - ผู้อำนวยการโรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพ ต.หินลาด อ.วัดโบสถ์ จ.พิษณุโลก
วันสัมภาษณ์ 19 กรกฎาคม 2566. เวลา 09.00 น.

13. นายบำรุง ชำนาญจุ้ย

วุฒิการศึกษา - ร.บ (ศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขา รัฐศาสตร์การปกครอง) มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
ตำแหน่ง - นักวิชาการศาสนาชำนาญการพิเศษ สำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดพิษณุโลก
วันสัมภาษณ์ 22 กรกฎาคม 2566. เวลา 10.00 น.

14. รศ.ดร.นิรัช สุดสังข์

วุฒิการศึกษา - ปริญญาเอก
ตำแหน่ง. - คณบดีคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ศิลปะและการออกแบบ มหาวิทยาลัยนเรศวร จ.พิษณุโลก
วันสัมภาษณ์ 26 กรกฎาคม 2566. เวลา 10.00 น.

15. นายสุวลักษณ์ มูลหล้า

วุฒิการศึกษา - ปริญญาโท

ตำแหน่ง - ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนา
จังหวัดพิษณุโลก

วันสัมภาษณ์ 31 กรกฎาคม 2566. เวลา 09.00 น.

ภาคผนวก ง

หนังสือขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๙๗ หมู่ ๑ ตำบลไทยาวาส อำเภอพระนครศรีอยุธยา
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ๑๓๐๐๐
โทร. ๐๒-๕๘๗-๖๐๐๐ โทรสาร ๐๒-๕๘๗-๖๐๖๐

159

ที่ ยว ๗๔๐๕/ว ๐๐๙๔

๒๖ พฤษภาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

กราบเรียน พระราชวรินทร์, รศ.ดร. (เจ้าอาวาสวัดพระศรีรัตนมหาธาตุวรมหาวิหาร จังหวัดพิษณุโลก

ด้วย พระบุญยเลข เตชปุญโญ (จันทร์หลม) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๑๑๐๑๕๐๒๑๑๐๐๕ นักศึกษาหลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต รุ่นที่ ๔/๒๕๖๑ สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา (BUDDHISM AND PHILOSOPHY) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย (THE INTEGRATING VALUE OF PHRA BUDDHA CHINNARAT THAT INFLUENCES THE LIVES OF THAI PEOPLE)" มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย จึงกราบเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ประสานติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงกราบเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

กราบเรียนมาด้วยความเคารพ

(พระสุพจน์ ธีรวโร, ผศ.ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
อาคารสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (ป. ๗.๑)
๒๙๗ หมู่ ๑ ต.ไทยาวาส อ.พระนครศรีอยุธยา จ.พระนครศรีอยุธยา ๑๓๐๐๐
โทร. ๐-๓๕๘๗-๖๐๐๐ ต่อ ๑๐๕๔-๑๐๖๑ โทรสาร : ๐-๓๕๘๗-๖๐๖๐

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
๒๔๗ หมู่ที่ ๑ บ้านวัดสุวรรณ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี
ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๐๐ โทรสาร. ๐๒-๔๔๔-๖๐๖๑

ที่ ฮว ๗๔๐๕/ว ๐๑ ๔๖๐

๑๖ พฤษภาคม ๒๕๖๖

เรื่อง ขอความอนุเคราะห์เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์

เรียน พระครูธีรวัตนานุวัตร, ดร. อาจารย์ประจำหลักสูตร วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช

ด้วย พระบุรอยเดช เดชปุญโญ (จันพร้อม) เลขทะเบียนนักศึกษา ๖๓๓๐๑๕๐๒๒๒๐๐๕ นักศึกษาหลักสูตรศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิตรุ่นที่ ๔/๒๕๖๓ สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา (BUDDHISM AND PHILOSOPHY) บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ได้รับอนุมัติหัวข้อดุษฎีนิพนธ์เรื่อง "บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย (THE INTEGRATING VALUE OF PHRA BUDDHA CHINNARAT THAT INFLUENCES THE LIVES OF THAI PEOPLE)" มีความประสงค์จะขอให้ท่านเป็นผู้ทรงคุณวุฒิในการให้สัมภาษณ์ฯ เพื่อเป็นข้อมูลการเขียนงานดุษฎีนิพนธ์

ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัย จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์จากท่านในการให้สัมภาษณ์ดังกล่าว สำหรับวัน และเวลานักศึกษาจะเป็นผู้ไปติดต่อกับท่านด้วยตนเอง

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์

เรียนมาด้วยความนับถือ

(พระสุทธิสารเมธี, ผศ.ดร.)
คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
อาคารสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (B 7.1)
๒๔๗ หมู่ที่ ๑ ถ.ศาลายา-นครชัยศรี ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม ๗๓๑๗๐
โทร. ๐-๒๘๘๙-๖๐๐๐ ต่อ ๓๐๕๗-๓๐๖๖ โทรสาร : ๐-๒๘๘๙-๖๐๙๑

ภาคผนวก จ

แบบสัมภาษณ์

แบบสัมภาษณ์

เรื่อง บูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย

ขอความกรุณาท่านในฐานะผู้ทรงคุณวุฒิ ได้กรุณาสละเวลาตอบคำถามต่อไปนี้อย่างละเอียดลึกซึ้งและครอบคลุมตามความเป็นจริง เพื่อนำข้อมูลมาใช้เป็นแนวทางใน การบูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทยต่อไปโดยแบ่งแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 5 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับคุณค่าของพระพุทธชินราชที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของคนไทย

ตอนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับบูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับบูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย

ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลผู้ให้สัมภาษณ์

1. ชื่อ.....ฉายา/นามสกุล.....อายุ.....ปี

2. ที่อยู่ตามทะเบียนบ้าน..... เลขที่.....หมู่ที่.....

ถนน.....ตำบล..... อำเภอ.....

จังหวัด.....รหัสไปรษณีย์.....โทร.....

E-mail.....

3. ระดับการศึกษา(เรียงลำดับคุณวุฒิจากสูงสุด)

ก.ทางโลก

1.....

2.....

3.....

ข.ทางธรรม

1.....

2.....

3.....

4. ตำแหน่ง

1.....**.....**

2.....**.....**

3.....**.....**

ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับคุณค่าของพระพุทธชินราชที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย

1. ท่านคิดว่าคุณค่าของพระพุทธชินราช ด้านประวัติศาสตร์ มีลักษณะเป็นอย่างไร?

1).....

2) .....

3).....

2. ท่านคิดว่าคุณค่าของพระพุทธชินราช ด้านพุทธศิลป์ มีลักษณะเป็นอย่างไร?

1).....

2).....

3).....

3. ท่านคิดว่าคุณค่าของพระพุทธชินราช ด้านสุนทรียศาสตร์ มีลักษณะเป็นอย่างไร?

1).....

2).....

3).....

ตอนที่ 3 ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตของคนไทย

1. ท่านคิดว่าการดำเนินชีวิตของคนไทย ด้านเศรษฐกิจ มีลักษณะเป็นอย่างไร?

1).....

2) .....

3).....

2. ท่านคิดว่าการดำเนินชีวิตของคนไทย ด้านความปลอดภัย มีลักษณะเป็นอย่างไร?

1).....

2).....

3).....

3. ท่านคิดว่าการดำเนินชีวิตของคนไทย ด้านโชคลาภ มีลักษณะเป็นอย่างไร?

1).....

2).....

3).....

ตอนที่ 4 ข้อมูลเกี่ยวกับการบูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย

1. ท่านคิดว่าบูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านประวัติศาสตร์ ที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย ด้านเศรษฐกิจ เป็นอย่างไรบ้าง?

1).....

2) .....

3).....

2. ท่านคิดว่าบูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านประวัติศาสตร์ ที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย ด้านความปลอดภัย เป็นอย่างไรบ้าง?

1).....

2) .....

3).....

3. ท่านคิดว่าบูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านประวัติศาสตร์ ที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย ด้านโชคลาภ เป็นอย่างไรบ้าง?

1).....

2) .....

3).....

4. ท่านคิดว่าบูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านพุทธศิลป์ที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย ด้านเศรษฐกิจ เป็นอย่างไรบ้าง?

1).....

2) .....

3).....

5. ท่านคิดว่าบูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านพุทธศิลป์ที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย ด้านความปลอดภัย เป็นอย่างไรบ้าง?

1).....

2) .....

3).....

6. ท่านคิดว่าบูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านพุทธศิลป์ที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย ด้านโชคลาภ เป็นอย่างไรบ้าง?

1).....

2) .....

3).....

7. ท่านคิดว่าบูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านสุนทรียศาสตร์ที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย ด้านเศรษฐกิจ เป็นอย่างไรบ้าง?

1).....

2) .....

3).....

8. ท่านคิดว่าบูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านสุนทรียศาสตร์ที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย ด้านโชคลาภ เป็นอย่างไรบ้าง?

1).....

2) .....

3).....

9. ท่านคิดว่าบูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชด้านสุนทรียศาสตร์ที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย ด้านความปลอดภัย เป็นอย่างไรบ้าง?

1).....

2) .....

3).....

ตอนที่ 5 ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการบูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย

1. ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม(ถ้ามี)

.....

.....

.....

2. รูปแบบที่เหมาะสมเกี่ยวกับการบูรณาการคุณค่าของพระพุทธชินราชที่มีอิทธิพลต่อการดำเนินชีวิตของคนไทย

.....

.....

.....

ขอขอบคุณที่ให้ความร่วมมือในการให้สัมภาษณ์ มา ณ โอกาสนี้
พระบุลยเดช เตชปุญฺโญ(จันทร์หอม)
นักศึกษาหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาพุทธศาสนาและปรัชญา

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ/นามสกุล : พระบุลยเดช เตชปุญฺโญ(จันทร์หอม)

วัน/เดือน/ปี เกิด : วันเสาร์ที่ 25 มิถุนายน พศ. 2498

ภูมิลำเนา : 176 หมู่ ที่ 4 ต. หินลาด อ.วัดโบสถ์ จ.พิษณุโลก

ที่อยูปจจุบัน : วัดป่าเนินบุญ(ธ) บ้านน้อยนอก 176 หมู่4
ต. หินลาด อ.วัดโบสถ์ จ. พิษณุโลก

ตำแหน่ง : เจ้าอาวาส วัดป่าเนินบุญ(ธ)

การศึกษา

พ.ศ. 2521 : สำเร็จหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ(ปวช.)
โรงเรียนการช่างกาญจนบุรี จ.กาญจนบุรี

พ.ศ.2555 : ครูพระสอนศีลธรรมเพื่อป้องกันยาเสพติดในโรงเรียน

พ.ศ.2555 : อบรมหลักสูตรพระวิทยากรจิตโพธิสัตว์ รุ่นที่ 3
ณ. สวนธรรมศรีประทุม อ. สามโคก จ.ปทุมธานี

พ.ศ. 2557 : ปริญญาตรี (พธ.บ) สาขาวิชาปรัชญา คณะพุทธศาสตร์
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา

พ.ศ. 2559 : ปริญญาโท (พธ.ม) สาขาวิชาปรัชญา บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา

หนาที่การงาน

พ.ศ. 2559 : อบรมหลักสูตรพระธรรมวิทยากร(รุ่นที่1) วัดพระแท่นศิลาอาสน์
พระอารามหลวง ต.ทุ่งยั้ง อ.ลับแล จ.อุตรดิตถ์

พ.ศ. 2559 : อบรมเป็นพระวิทยากรคุณภาพผู้เรียนส่งเสริมคุณธรรม
จริยธรรม ณ วัดบางระกำ ต.บางระกำ อ.บางระกำ จ.พิษณุโลก

พ.ศ. 2559 : อบรมหลักสูตร ศิลปะการพูด พิธีกรและการจัดพิธีการ
ณ โรงแรมเมย์ฟลาวเวอร์แกรนต์ จ.พิษณุโลก

พ.ศ. 2559 : ได้ผ่านการคัดเลือกนำเสนอผลงานทางวิชาการ ในงานสัมมนาระดับชาติ ครั้งที่ 1. พระพุทธศาสนา กับ สังคมปัจจุบัน มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา

พ.ศ. 2559 : เป็นรองประธานสภานิสิตรุ่นที่ 1. วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช จ.พิษณุโลก

พ.ศ. 2560 : เป็นพระวิปัสสนาจารย์อบรมนิสิตคณะพุทธศาสตร์ และสัมมนาเชิงปฏิบัติการ พระวิปัสสนาจารย์ สอนนิสิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ต.ลำไทร อ.วังน้อย จ.พระนครศรีอยุธยา

พ.ศ. 2561 : พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขต ศรีล้านช้าง

พ.ศ. 2561 : ผ่านการอบรมพระนักเทศน์ ณ วัดพระยายัง เขตราชเทวี กรุงเทพมหานครฯ

พ.ศ. 2566 : สำเร็จการอบรมตามหลักสูตร พระสังฆาธิการคณะธรรมยุต รุ่นที่ 47 โรงเรียนพระสังฆาธิการคณะธรรมยุต วัดพระศรีมหาธาตุ แขวงอนุสาวรีย์ เขตบางเขน กรุงเทพฯ